

Avaluació dels programes Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis

Informe final

Setembre de 2013

Equip de Treball: David Casado (Coord.)
Miquel Àngel Alegre
Eva Castillo
Lluís Ferrer
Federico Todeschini
Jordi Sanz

Resum executiu

El context i els programes

A Catalunya, l'any 2012, el 17,2% de la població d'entre 18 i 24 anys només tenia la ESO o ni tants sols, es trobava a l'atur i no rebia cap tipus de formació. Existeix el risc que una part substancial d'aquests joves quedi exclosa laboralment durant un llarg període de temps, sense poder gaudir de la recuperació quan aquesta arribi, la qual cosa pot tenir conseqüències molt negatives per aquestes persones i la societat en el seu conjunt, tant en termes de cohesió social com de creixement econòmic.

El redreçament d'aquesta problemàtica exigeix mesures sobre àmbits diversos i amb ritmes diferents. D'una banda, calen actuacions preventives en l'àmbit educatiu, que si s'arribessin a instrumentar donarien els seus fruits d'aquí uns anys, i també mesures en el mercat laboral per tal d'acabar amb la dualitat que el caracteritza i que, en temps de crisi, castiga especialment els joves menys formats. D'altra banda, atès que actualment ja hi ha un important col·lectiu de joves sense perspectives laborals de cap tipus, i amb un elevat risc que el seu baix nivell formatiu i la seva manca d'experiència els impedeixi connectar-se al mercat laboral quan arribi la recuperació, resulta imperatiu portar a terme iniciatives que aspirin a millorar la situació de l'actual cohort de joves vulnerables.

En aquest context, la nostra feina ha consistit a avaluar dues de les intervencions més importants desenvolupades a tal efecte pel SOC en els darrers anys, el Programa Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis (NCNO). Els dos programes van dirigits a joves aturats amb baix nivell formatiu i comparteixen l'objectiu d'aspirar a millorar-ne la seva inserció laboral combinant activitats formatives i pràctiques professionals. Suma't i NCNO varen executar-se entre els anys 2010 i 2012, suposant una despesa conjunta propera als 50 milions d'euros, i varen comptar amb la participació de més de 6.500 joves.

L'avaluació

L'avaluació s'ha portat a terme mitjançant dues aproximacions complementàries: una anàlisi qualitativa, amb entrevistes a informants clau d'ambdós programes (gestors municipals, educadors, responsables del SOC, etc.), que pretén copsar la visió d'aquestes persones sobre el seu funcionament; i una anàlisi quantitativa, a partir de les dades disponibles, que explora tant qüestions relacionades amb la implementació dels programes (grau de cobertura, característiques dels beneficiaris, etc.) com relatives als seus impactes sobre les possibilitats d'inserció laboral i de retorn al sistema educatiu.

Conclusions i recomanacions

Accés, selecció, característiques dels participants i cobertura

Les poblacions diana d'ambdós programes són, d'acord als criteris d'accés de les convocatòries, molt similars: joves, amb baix nivell formatiu i sense feina. Un i altre programa difereixen pel que fa a l'edat mínima i als requisits formatius, essent més ampli el col·lectiu potencialment beneficiari de NCNO (inclou menors d'edat i joves amb la ESO), però en ambdós casos el que s'intenta redreçar és la problemàtica dels anomenats NINIs vulnerables. Tanmateix, amb uns requisits d'accés tan amplis i amb els milers de joves que es troben en aquesta situació, les entitats locals disposen d'un ampli marge de maniobra per portar a terme processos de selecció dels participants. En primer lloc, durant la fase de reclutament, les entitats utilitzen canals diversos per identificar possibles candidats, com ara els serveis socials municipals, els IES o altres organismes que es troben en contacte amb els joves. En aquest procés, tot i que existeixen variacions territorials, el paper del SOC en molts casos consisteix a inscriure als joves a les OT, més que no pas proposar candidats prèviament inscrits a l'atur. Així mateix, després del reclutament, que inclou satisfer els criteris d'accés relatius a l'edat, el nivell formatiu i la condició d'aturat, les entitats locals trien els participants fent servir criteris addicionals variats, com ara la motivació, el grau de maduresa i d'altres que, a judici dels tècnics municipals, cal tenir en compte per tal de garantir l'aprofitament del programa.

La principal conseqüència d'aquesta conjunció entre uns criteris d'accés molt amplis i un procés de selecció molt descentralitzat és l'elevada heterogeneïtat dels joves que acaben participant en els programes. En aquest sentit, tant les entrevistes com l'anàlisi quantitativa, mostra la coexistència entre els participants de joves amb nivells formatius diversos, diferents trajectòries laborals, diversos graus de maduresa i motivació, o nivells dispars de vulnerabilitat socio-econòmica familiar. Així mateix, el fet que les convocatòries d'un i altre programa no coincideixin en el temps, fa que en el moment en què es convoquen cadascun d'ells, malgrat l'exigüitat de places que s'hi ofereixen, esdevinguin el "recurs" amb el qual donar resposta a la problemàtica dels joves NINI a nivell municipal. Aquesta situació exacerba l'heterogeneïtat dels participants, ja que els múltiples agents amb interessos en el procés de selecció, com ara les OT, els IES o els serveis socials municipals, intenten que el programa doni cabuda a quants més joves millor.

L'heterogeneïtat dels participants no és quelcom en si problemàtic, però l'absència d'informació sobre el procés de selecció i les característiques dels participants, més enllà de complir amb els requisits de la convocatòria, pot plantejar alguns problemes. En primer lloc, realment no sabem fins a quin punt les entitats locals acaben seleccionant els casos més fàcils (més formats, més motivats, etc.), la qual cosa aniria en contra de concentrar els esforços en els col·lectius més necessitats d'ajuda. D'altra banda, atès que les diverses entitats locals apliquen criteris diversos en els processos de selecció, desconexim si l'abast d'aquest hipotètic biaix afecta més unes poblacions que altres.

Un darrer punt a destacar fa referència a l'abast d'ambdós programes en termes de la població potencialment beneficiària coberta en cada cas. En aquest sentit, no n'hi ha prou amb definir com a potencials beneficiaris els joves registrats a l'atur, ja que la nostra anàlisi de l'EPA revela que aquest col·lectiu representa menys del 40% del total de joves NINI vulnerables. De fet, les entitats locals en són plenament conscients, i és per això que el reclutament de participants es produeix per vies alternatives a les oficines de treball. Tanmateix, amb independència del denominador que s'acabi utilitzant, la nostra anàlisi confirma no tan sols que la cobertura global d'aquests programes és molt limitada, sinó que existeixen fortes disparitats territorials. En aquest sentit, si malgrat l'escassetat global de places, volem que els recursos disponibles es distribueixin territorialment d'acord al grau de necessitats, caldrà millorar la informació sobre quines són aquestes necessitats a nivell local i basar la distribució territorial de recursos en aquests indicadors.

Recomanacions

Proposem adreçar els reptes que acabem de plantejar mitjançant un replantejament global de la forma en què s'aborda la selecció dels participants en aquests tipus de programes. Les dues palanques de canvi són, d'una banda, deslligar la fase d'identificació de beneficiaris de la resta de components del programa i, d'altra banda, uniformitzar els criteris que s'empren per definir qui s'ha d'acabar convertint en participant.

En concret, el que proposem és la possible creació d'equips de valoració, de base municipal o supramunicipal segons convingui, que s'encarregarien d'identificar als joves NINI vulnerables del seu territori de referència fent servir totes les fonts d'informació disponibles (SICAS, registres de serveis socials, d'Ensenyament, etc.). Després de la identificació, i d'un primer cribratge (telefònic o postal) per verificar que el jove es troba en una situació de vulnerabilitat, els equips s'ocuparien de valorar en detall la situació

d'aquest jove; en particular, mitjançant instruments de valoració comuns, s'obtidria informació sobre la motivació dels joves, la situació familiar, les preferències, etc. Finalment, d'acord amb aquesta valoració, s'emetria un informe suggerint el tipus de recurs més adient en cada cas. La tasca d'aquests equips seria contínua i estaria deslligada de les convocatòries dels programes, la qual cosa permetria evitar les duplicacions dels processos de selecció que acompanyen a cada convocatòria de programa. A més a més, fruit de les seves valoracions, els equips acabarien generant informació detallada sobre el nivell de necessitats dels joves del seu territori, quelcom que podria utilitzar-se per millorar l'assignació territorial dels recursos dels diversos programes.

No pressuposem cap estructura institucional particular. Del que es tractaria es d'arribar a acords entre els múltiples agents que avui intervenen en aquests processos, com ara els ajuntaments, les entitats del tercer sector o les oficines de treball, i assajar fórmules diverses que permetin avançar en la consecució d'una porta d'entrada única al sistema i d'uns criteris de valoració comuns. De fet, tot i que els equips de valoració serien de nova creació, podrien aprofitar-se a tal efecte estructures ja existents per minimitzar d'aquesta manera l'impacte pressupostari de la seva implementació.

Diversificar programes

A més dels problemes esmentats, l'heterogeneïtat dels participants casa malament amb la rigidesa dels dos programes avaluats, la qual cosa dificulta la possibilitat de generar impactes positius sobre els participants. En concret, davant de la diversitat de situacions abans esmentades, amb joves que difereixen en aptituds, actituds, experiència laboral i suport familiar, NCNO i Suma't es caracteritzen per oferir com a resposta una sèrie d'actuacions molt concretes (certes hores de formació, uns determinats continguts, determinada pràctica laboral, etc.). L'anàlisi qualitativa posa clarament de manifest que resulta difícil adaptar el programa a situacions tan diverses; de fet, tot i que no en tenim proves directes, sospitem que no poques entitats locals "solucionen" el problema mitjançant una selecció de candidats orientada a homogeneïtzar els participants, fent-los compatibles amb els continguts del programa. Això no és en si mateix negatiu, ja que augmenten les possibilitats de que el programi resulti efectiu, però té el risc de deixar sense intervenció col·lectius de joves que, tot i no encaixar, segueixen tenint problemes que cal redreçar.

Recomanacions

En aquest sentit, com a complement necessari a l'anterior proposta de desenvolupar un sistema de valoració i derivació de base territorial, suggerim diversificar el número de programes existents i mirar d'adaptar-los a les necessitats dels diversos col·lectius que componen l'amalgama de joves NI-NI vulnerables. A tal efecte, una primera proposta de perfils de joves, tots ells amb baixa formació (ESO o menys), que podria condicionar l'oferta de programes seria la següent:

1. Joves que vulguin retornar al sistema educatiu reglat, per treure's la ESO, preparar les proves d'accés als CFGM o matricular-s'hi, i que disposin de la motivació i compromís necessaris per intentar-ho.
2. Joves sense intenció de retornar a l'educació reglada i amb poca o nul·la experiència laboral.
3. Joves amb experiència laboral que busquen un cert reciclatge professional, i
4. Joves amb problemàtiques socials afegides (marginalitat, antecedents penals, etc.).

En el marc d'aquesta proposta, els programes com NCNO o Suma't s'haurien de centrar en els col·lectius segon i tercer, els quals també podrien ser atesos amb d'altres programes ja existents. En particular, pel que fa als joves que acaben d'abandonar sense èxit el sistema educatiu, siguin o no menors d'edat, la resposta més assenyada seria mirar de mantenir-los en un cert "track" educatiu mitjançant programes de l'estil dels PQPI (Ivàlua, 2013). D'altra banda, per aquells joves que busquen un cert reciclatge professional, i que a més tenen el títol de la ESO, la formació ocupacional podria esdevenir el recurs més adient en la majoria dels casos. Així doncs, la població diana de programes com NCNO i Suma't, hauria d'estar constituïda fonamentalment per joves sense la ESO que necessiten adquirir competències professionals, ja sigui per retornar al mercat laboral o per accedir-hi per primera vegada, i que a més a més es mostren refractaris inicialment a retornar al sistema educatiu reglat. Els joves amb els perfils primer i quart haurien de rebre atenció, respectivament, del sistema educatiu i de serveis socials, amb les dosis professionalitzadores que s'estimés oportú en cada cas.

En el fons, l'actual sistema ja mira de derivar als joves cap els recursos més adients seguint un plantejament com el descrit, però al nostre parer no es fa d'una manera prou articulada. En operar de forma isolada, els diferents programes dels diversos sistemes “busquen” pel seu compte als potencials beneficiaris i els adapten a la naturalesa de la intervenció, per comptes de diagnosticar les problemàtiques del jovent, de forma global, i facilitar-los la intervenció que més s'escaigui.

En qualsevol cas, l'articulació d'aquest nou esquema exigeix, d'una banda, millorar de manera notable el diagnòstic inicial dels joves per tal de classificar-los adequadament, tot fent servir instruments de valoració homogenis com hem esmentat anteriorment, i, de l'altra, incrementar la coordinació entre els sistemes educatiu, laboral i social, no tant sols per treballar en el desenvolupament de protocols de diagnòstic i derivació, sinó també per garantir la porositat entre els diversos programes existents.

Finalment, a més d'un millor diagnòstic i una major coordinació entre sistemes, una condició indispensable és evitar l'actual seqüència deslligada de convocatòries de programes, que fan que el programa que es troba disponible en un determinat moment, per exemple Suma't al gener, es converteixi en “el recurs” que s'atorga a tots els joves NINI que en aquell moment sol·liciten ajuda, generant l'heterogeneïtat de participants que es troba en l'origen del problema. En aquest sentit, esdevé prioritari revisar l'estructura, planificació i *timing* de les convocatòries, afavorint en la mesura del possible una provisió regular de places (p. ex. dues a l'any) que sigui comú per a tots els programes.

L'efectivitat dels programes i els seus components

Els resultats de l'avaluació dels impactes laborals dels programes apunten, d'una banda, que NCNO no millora la inserció laboral dels seus participants i fins i tot l'empitjora en alguns casos i, de l'altra, que Suma't té impactes positius, tot i que modestos. Aquests resultats són consistents amb el gruix de l'evidència disponible a nivell internacional, que apunta la manca d'efectivitat dels esquemes de creació pública d'ocupació, ja siguin o no per a joves, així com els resultats en general positius d'aquells esquemes que combinen tutories, formació i experiència laboral en el sector privat, que són els ingredients bàsics de Suma't. D'altra banda, pel que fa als impactes educatius, els resultats apunten que, si més no al curt termini, cap dels dos programes incrementa el retorn a la formació reglada (CFGM o GES) per part dels participants.

Tanmateix, malgrat l'avaluació d'impacte situa en millor posició a Suma't, existeixen diversos aspectes sobre els quals convé reflexionar. En aquest sentit, basant-nos en els resultats de l'avaluació, proposem un conjunt d'innovacions que podrien millorar l'efectivitat del programa Suma't, ja que l'evidència sembla desaconsellar apostar novament per NCNO en els propers anys. A priori no resulta possible determinar si funcionaran o no, però tal i com s'argumenta més endavant, la millora de l'efectivitat vindrà de la mà de provar coses noves i avaluar-ne rigorosament els resultats.

Recomanacions

Considerem que l'efectivitat del programa podria millorar si s'optés per modificar parcialment el component formatiu del programa. En primer lloc, malgrat Suma't ha escurçat i rebaixat respecte a NCNO la durada i els continguts més acadèmics del programa, la formació en competències bàsiques segueix tenint un format massa proper al propi del sistema educatiu. D'altra banda, tot i que el mòdul professionalitzador pretén dotar de competències laborals als participants, la formació que s'hi imparteix es segueix desenvolupant fonamentalment a l'aula. Així doncs, proposem apostar per un model de formació en alternança, on la formació i la pràctica laboral no siguin seqüencials, i que compti a més amb una elevada implicació de les empreses tant en la definició dels continguts de la formació com en la seva provisió. Abans de l'inici d'aquesta formació, tanmateix, el programa podria preservar aquells elements “preparatoris” de l'actual mòdul de competències bàsiques on es treballen aspectes fonamentalment actitudinals (motivació, puntualitat, etc.).

D'altra banda, l'establiment d'objectius ambiciosos sobre el retorn al sistema educatiu és poc realista, si més no a curt termini, tal i com demostra l'experiència fallida de la matriculació a l'IOC en el cas de Suma't, i més en general la manca d'impactes educatius de tots dos programes. En aquest sentit, resultaria més adequat, al nostre parer, intentar que la formació professionalitzadora que es proporciona durant el programa conduís a la obtenció de certificats de professionalitat, no tant sols com a “senyal” capitalitzable en el mercat de treball, sinó per aprofitar les passarel·les ja existents entre la formació laboral i l'àmbit educatiu que permeten la obtenció de titulacions oficials. Per a la majoria dels joves que participen en aquests programes, aquesta via pot constituir una “segona oportunitat” amb majors possibilitats d'èxit que no pas estimular el retorn al sistema educatiu reglat de manera directa (p. ex. proves d'accés a CFGM, preparació del GES, etc.).

Un dels components que encareix més els programes és la subsidiació del salari que percep el participant durant el programa de pràctiques. En aquest sentit, per tal de poder incrementar la cobertura del programa sense incrementar-ne el pressupost, podrien explorar-se dues vies. La primera consistiria en subsidiar només una part del salari, com ara el 50%, i que fossin les empreses participants les que s'encarreguessin de cobrir la diferència. Alternativament, si es considera que aquesta opció podria fer minvar encara més la baixa participació de les empreses, podria optar-se per establir remuneracions diferenciades d'acord a les característiques dels joves, de tal manera que únicament els joves amb carregues familiars i/o baixos recursos obtindrien els salaris complets.

Finalment, pel que fa a la tutorització individual, que és percebuda pels agents implicats en el programa com un actiu important, i que compta amb l'aval de l'evidència empírica internacional, el suggeriment que fem és ampliar-ne l'abast. En particular, quan el programa estigués arribant a la seva finalització, els tutors podrien assumir un rol més actiu per tal d'orientar als joves tant en la recerca de feina com en la continuació de les activitats formatives.

El rol de les entitats locals i la diversificació de la provisió

La implementació dels programes és dispar entre territoris, ja que les capacitats tècniques i materials de les diverses entitats locals són molt diferents. En aquest sentit, tant en el cas de NCNO com en el de Suma't, malgrat formalment totes les entitats porten a terme les mateixes activitats, l'anàlisi qualitativa ha revelat l'existència de diferències importants en la forma en què efectivament es desenvolupen els programes. Aquesta diversitat no té per què ser negativa a priori, i de fet constitueix un dels arguments a favor de la descentralització en l'execució dels programes, però tenim la impressió que en alguns casos els costos superen els beneficis.

Recomanacions

En aquest sentit, la nostra proposta passa per ampliar la tipologia d'agents que poden proveir programes per a joves, ja sigui Suma't o un altre de similar. En particular, es tractaria de deslligar les funcions de diagnòstic i derivació, que convindria que assumissin les entitats locals o altres ens amb participació del SOC, de la provisió de les activitats pròpies de cada programa. A tal efecte, i sense descartar que les entitats locals poguessin seguir actuant com a proveïdors, convindria explorar la possibilitat que també hi tinguessin un paper les ETT, els centres de formació o entitats del tercer sector especialitzades. Un esquema d'aquestes característiques podria permetre provar, d'una

banda, si aquests altres agents tenen més capacitat que les entitats locals d'implicar al sector empresarial en aquests programes i, de l'altra, si aporten configuracions innovadores en el contingut i implementació dels principals components del programa (formació, tutories, pràctiques a les empreses, etc.). De nou, com ja hem esmentat prèviament, no resulta possible determinar a priori si aquests canvis funcionaran o no, de tal manera que el que convé es provar-los i avaluar-ne rigorosament els resultats.

Aquesta diversificació de la provisió hauria d'anar acompanyada necessàriament de canvis en els mecanismes de finançament. En aquest sentit, l'objectiu seria, d'una banda, que el finançament anés lligat a l'obtenció de resultats i, de l'altra, evitar que es produeixin comportaments de *creaming*. A tal efecte, pot pensar-se en un esquema en el qual els proveïdors rebrien un conjunt de beneficiaris que haurien d'atendre, i que haurien estat prèviament seleccionats pels equips de valoració, tot rebent com a contrapartida un finançament modulad d'acord a la major o menor vulnerabilitat dels joves atesos i dels resultats d'inserció obtinguts.

Sembla evident que un esquema d'aquestes característiques tindria dificultats per implantar-se en zones menys poblades. Tanmateix, si es tem pels ajuntaments petits, d'altra banda poc beneficiats a les convocatòries de Suma't i NCNO analitzades, es poden instrumentar ajuts per facilitar el seguiment dels programes a d'altres localitats. De fet, aquesta mobilitat ja s'observa avui en dia, amb percentatges de beneficiaris no residents en el municipi propers al 40% en alguns casos.

Perspectives de futur: experimentar i avaluar

En els apartats anteriors hem suggerit alguns canvis que poden contribuir a millorar el funcionament d'aquest tipus de programes, com ara millorar la focalització de la població diana a la que s'atén en cada cas, la separació de les funcions de diagnòstic de les necessitats i de provisió de les activitats, o el desenvolupament de sistemes de finançament als proveïdors que evitin el descremat de la demanda i estimulin l'obtenció de bons resultats. Tanmateix, aquest conjunt de recomanacions, malgrat estar basades en l'experiència d'altres països, no deixen de ser potencials bones idees que descansen sobre hipòtesi que poden satisfer-se o no. Així doncs, si es vol estar realment segur que alguns d'aquests nous programes o els possibles re-dissenys dels ja existents resulten efectius, el millor que podem fer és portar a terme avaluacions d'impacte de cadascun d'ells. En aquest sentit, caldria tenir en compte els elements següents:

Introduir l'avaluació des de l'inici del disseny de les innovacions i dotar-les d'un caràcter prospectiu. Les avaluacions que aporten evidències més rigoroses sobre els impactes d'una política acostumen a ser aquelles que es planifiquen ex-ante, és a dir, abans que s'implementi la nova política.

Optar per proves pilot amb caràcter experimental. El disseny més robust per avaluar l'impacte d'una política és portar a terme un experiment on s'aleatoritza qui rep i qui no rep la intervenció que s'estigui avaluant. L'idea de recórrer a experiències pilot no resulta aliena a la realitat del nostre país. Tanmateix, la gran novetat seria triar els territoris que participaran en el pilot seguint un criteri aleatori. Així mateix, en tots aquells casos en què el nombre d'individus elegibles que demanden participar en el programa supera el nombre de places disponibles, l'aleatorització de la participació resulta un mecanisme èticament inqüestionable, que, a més, facilita portar a terme una avaluació rigorosa de l'impacte real del programa pilot en qüestió.

Índex

1. Introducció	1
2. La problemàtica: joves NI-NI, joves vulnerables	3
2.1 Definició i abast de la problemàtica: una aproximació convencional	4
2.2 Ni-Nis vulnerables i Ni-Nis de vulnerabilitat severa.....	5
3. Redreçant la problemàtica: els programes de “segona oportunitat”	11
3.1 Suma’t i Noves Cases per a Nous Oficis: trets principals	11
3.2 L’efectivitat dels programes de segona oportunitat: evidència internacional	14
3.3 L’efectivitat sobre el paper: els models lògics de NCNO i Suma’t.....	25
4. Avaluació de l’impacte	28
4.1 La mesura de l’impacte: <i>matching</i> i suplents	29
4.2 Outcomes analitzats i desagregació dels impactes	30
4.3 Els impactes de Suma’t	33
4.4 Els impactes de NCNO.....	41
4.5 Síntesi i interpretació dels resultats	48
4.6 Limitacions de l’anàlisi	49
5. Avaluació de la implementació.....	51
5.1 Cobertura	52
5.2 El procés de selecció de NCNO i Suma’t.....	57
5.3 Els participants dels programes de segona oportunitat.....	64
5.4 Les activitats dels programes	70
6. Conclusions i recomanacions	79
7. Bibliografia.....	89
8. Annexos	
Annex A. Metodologia d’avaluació	
Annex B. Emmarcament de la problemàtica: joves vulnerables, joves NINI	
Annex C. Programes de “segona oportunitat” per a joves vulnerables	
Annex D. Avaluació d’impacte: resultats detallats	

Índex de taules

Taula 1: L'abast dels programes Suma't i NCNO.....	14
Taula 2: Classificació de programes de segona oportunitat per a joves.....	16
Taula 3: Outcomes analitzats i desagregació dels impactes.....	32
Taula 4: Impactes laborals del programa Suma't.	36
Taula 5: Impactes educatius del programa Suma't.	39
Taula 6: Impactes laborals del programa NCNO.....	43
Taula 7: Impactes educatius del programa NCNO.....	46
Taula 8: Indicadors de cobertura de NCNO i Suma't.....	53

Índex de gràfics

Gràfic 1: Taxa de joves Ni-Ni (15 a 24 anys), per països UE27 (més Suïssa, Noruega i Islàndia). 2012	5
Gràfic 2: Joves Ni-Ni Vulnerables. Espanya 2012.....	7
Gràfic 3: Joves Ni-Ni (total). Espanya 2012	7
Gràfic 4: Joves Ni-Ni – Vulnerabilitat severa	7
Gràfic 5: Vulnerabilitat severa en llars poc instruïdes.....	9
Gràfic 6: Vulnerabilitat severa en llars instruïdes	9
Gràfic 7: Joves Ni-Ni (total), Ni-Ni vulnerables i Ni-Ni vulnerabilitat severa. Catalunya i Espanya. 2007 i 2012	10
Gràfic 8: Participació laboral mensual (%): impacte participants inicials (18-24)	34
Gràfic 9: Participació laboral mensual (%): impacte participants que acaben (18-21)	35
Gràfic 10: Participació laboral mensual (%): impacte participants que acaben (22+)	35
Gràfic 11: Participació laboral mensual (%): impacte sobre els participants inicials	42
Gràfic 12: . Intensitat de l'activitat laboral: impacte sobre els participants inicials.....	42
Gràfic 13: Impactes educatius: participants inicials de 16-17 anys.....	44
Gràfic 14: Impactes educatius: participants inicials de 22-24 anys.....	45
Gràfic 15: Indicadors de cobertura, per servei territorial (%) – NCNO	54
Gràfic 16: Indicadors de cobertura, per servei territorial (%) – Suma't*	54
Gràfic 17: Percentatge d'aturats recents, per programa i grandària municipal	59
Gràfic 18: Intensitat de sobre-reclutament i nivell de cobertura segons places assignades en el municipis Suma't.....	62
Gràfic 19: Determinants de la participació en Suma't.....	69
Gràfic 20: Determinants de la participació en NCNO	69
Gràfic 21: Participants que acaben el programa sencer (%)	75
Gràfic 22: Participants Suma't que acaben cada activitat (%)	76
Gràfic 23: Durada de la participació entre els participants que abandonen (NCNO)	78
Gràfic 24: Durada de la participació entre els participants que abandonen (Suma't).....	78

1.Introducció

Hi ha pocs dubtes que el col·lectiu de joves és un dels que està patint més les conseqüències negatives que l'actual crisi econòmica ha portat en termes de desocupació. Així, de forma similar a la resta de països del nostre entorn, la taxa d'atur juvenil duplica la de la població adulta, amb l'agreujant que els nivells de desocupació d'Espanya i Catalunya es troben entre els més alts de la Unió Europea. En particular, segons les xifres de l'Enquesta de Població Activa (EPA) del segon trimestre de 2013, la taxa d'atur a Catalunya dels joves d'entre 16 i 24 anys se situava en el 53,8% mentre que la de la població d'entre 25 i 54 anys era del 20,8%.

Tanmateix, dins del col·lectiu juvenil, la situació resulta encara més dramàtica per aquells joves que varen abandonar prematurament el sistema educatiu, sense obtenir cap títol més enllà de la ESO, que en el cas de Catalunya representaven l'any 2012 un 24,9% de la població d'entre 18 i 24 anys, un dels pitjors registres d'entre els països del nostre entorn (UE27: 12,8%). Així, amb la brutal contracció de la oferta de llocs de treball de baixa qualificació, els joves amb baix nivell formatiu han vist esvair-se completament les seves possibilitats d'inserció laboral. Les conseqüències negatives d'aquesta situació s'exacerben amb la prolongació de la crisi econòmica, ja que aquest col·lectiu de joves no tant sols arrossega les menors possibilitats d'inserció laboral associades a un baix nivell formatiu, sinó que tampoc no està adquirint l'experiència laboral que, si més no, existia durant l'època de bonança. De fet, fins i tot quan s'acabi produint la recuperació econòmica, cal pensar que bona part d'aquests joves seguiran exclosos del mercat de treball, ja que la oferta de llocs de treball de baixa qualificació no tornarà en cap cas al seu nivell anterior a la crisi.

Redreçar els problemes anteriors és una tasca complexa i requereix actuar sobre diferents fronts i amb horitzons temporals diversos. En primer lloc, per tal d'aconseguir millores a més llarg termini, sembla prioritari intentar reduir l'abandonament educatiu prematur i, en l'àmbit laboral, acabar amb un mercat dualitzat en el qual els joves s'emporten la pitjor part, especialment en temps de crisi. En aquest sentit, tot i que no pot parlar-se d'un consens sobre el contingut de les reformes que cal emprendre, sembla que la potenciació de la formació professional dual pel que fa a l'àmbit educatiu, o la creació d'un contracte únic en l'àmbit laboral, susciten força adhesions tant en instàncies acadèmiques com en organismes internacionals (Dolado et al. 2013).

Tanmateix, atès que tant el desenvolupament d'aquest tipus de reformes com els seus efectes trigaran a produir-se, resulta igualment necessari emprendre accions a més curt termini amb l'objectiu d'aconseguir que els actuals joves puguin millorar la seva situació futura així que la recuperació econòmica comenci a produir-se. En aquest sentit, tant individual com col·lectivament, la resposta més assenyada és aconseguir millorar el nivell formatiu d'aquells joves que varen abandonar prematurament el sistema educatiu. Aquesta millora pot produir-se de múltiples maneres, ja sigui aconseguint el títol d'ESO, completant un Cicle Formatiu de grau mig o participant en alguna política activa d'ocupació del SOC. El més important, però, és que els actuals joves que ni estudien ni treballen, i que varen abandonar prematurament el sistema educatiu, adquireixin coneixements i habilitats que els permetin inserir-se laboralment en els propers anys.

En aquest context, l'informe que teniu a les mans completa la feina encetada per Ivàlua ara farà dos anys, a instàncies del Servei d'Ocupació de Catalunya, amb l'objectiu d'analitzar l'efectivitat dels principals programes que aquest organisme ha dirigit als joves aturats amb baix nivell formatiu. Així, després de l'avaluació dels Programes de Qualificació Professional Inicial (PQPI), els resultats de la qual varen quedar recollits en el corresponent informe (Ivàlua, 2013), l'actual document s'ocupa de l'avaluació dels programes Suma't i Noves cases per a Nous Oficis. Aquests programes van dirigits a joves aturats amb baix nivell formatiu i comparteixen l'objectiu d'aspirar a millorar-ne la seva inserció laboral combinant activitats formatives i pràctiques professionals. Suma't i NCNO varen executar-se entre els anys 2010 i 2012, suposant una despesa conjunta propera als 50 milions d'euros, i varen comptar amb la participació de més de 6.500 joves.

L'informe s'estructura de la següent manera. En el primer apartat es realitza una aproximació conceptual a la problemàtica dels joves NINI i se'n quantifica el seu abast a Catalunya i Espanya. En el segon apartat, després de descriure les principals característiques de NCNO i Suma't, s'analitza què se sap a nivell internacional sobre l'efectivitat dels programes que intenten reconnectar als joves NINI amb el mercat de treball i/o el sistema educatiu. L'apartat 4 conté els resultats de l'avaluació d'impacte realitzada d'ambdós programes, tant pel que fa als seus efectes en termes d'inserció laboral com de retorn al sistema educatiu, mentre que l'apartat 5 aporta informació sobre l'avaluació dels principals aspectes relatius a la implementació d'ambdós programes (cobertura, selecció, perfil dels beneficiaris, etc.). Finalment, a més de resumir les principals conclusions de l'avaluació, el darrer apartat recull un conjunt de recomanacions que pretenen contribuir a millorar el funcionament futur dels programes per a joves aturats impulsats pel Servei d'Ocupació de Catalunya.

2. La problemàtica: joves NI-NI, joves vulnerables

Ningú dubta que el fenomen Ni-Ni representa una problemàtica social de primer ordre, més encara en els països del sud d'Europa, on la seva prevalença supera amb escreix la de la mitjana europea. Es tracta d'una realitat problemàtica, fonamentalment per dos conjunts de motius.

En primer lloc, des d'una dimensió col·lectiva, l'extensió del fet Ni-Ni representa una eminent pèrdua de potencial humà i capacitat productiva, que pot arribar a comprometre tota perspectiva de creixement econòmic sostingut, així com un problema social de primer ordre. Més en concret, d'acord amb les dades presentades en l'informe de l'Eurofound (2012), la pèrdua econòmica associada al fenomen NI-NI es xifra, per al conjunt de la UE-27, en 153.000 milions d'euros l'any 2011, el que representa l'1,2% del PIB europeu. Països com Grècia, Itàlia, Irlanda, Hongria, Portugal o Espanya presenten percentatges sensiblement superiors al de la mitjana europea.

En segon lloc, en el pla individual, es fa evident que la doble desvinculació de l'educació i el treball no tan sols compromet les condicions de benestar present dels joves, sinó també les seves oportunitats de transició cap a la vida adulta (cap a allò que en diríem l'autosuficiència econòmica). L'experiència Ni-Ni, a més, té una inèrcia cap a una certa cronificació, particularment entre els joves més vulnerables. En efecte, els joves menys qualificats i procedents de llars menys instruïdes no tan sols tenen més probabilitats de caure en situació Ni-Ni, sinó que, un cop hi són, tenen més dificultats de sortir-ne i de fer-ho amb garanties. És el que es coneix com l'efecte *scarring* ("marca"): sobretot entre els joves més vulnerables, ser Ni-Ni en un determinat moment del temps incideix en la probabilitat de ser-ho en el futur (Burgess, Gardiner, and Propper 2001; Bell and Blanchflower 2009; Robson and Team 2008).

Acompanyant el procés a través del qual les desvinculacions educatives i laborals marquen les opcions futures de vinculació amb cadascun d'aquests dos camps, trobem l'associació de l'experiència Ni-Ni amb altres outcomes personals: problemàtiques de tipus psicològic –ansietat, depressió, manca d'autoestima, inseguretat (Creed and Reynolds 2001)–, conductes de risc –pràctiques delictives o consum d'alcohol i drogues (Fergusson, John Horwood, and Woodward 2001; Coles et al. 2002)–, actituds de desafecció cap a allò col·lectiu –àmbits de participació política i social (Eurofound, 2012). La presència d'aquestes circumstàncies és alhora producte de la vivència Ni-Ni i causa de la seva persistència.

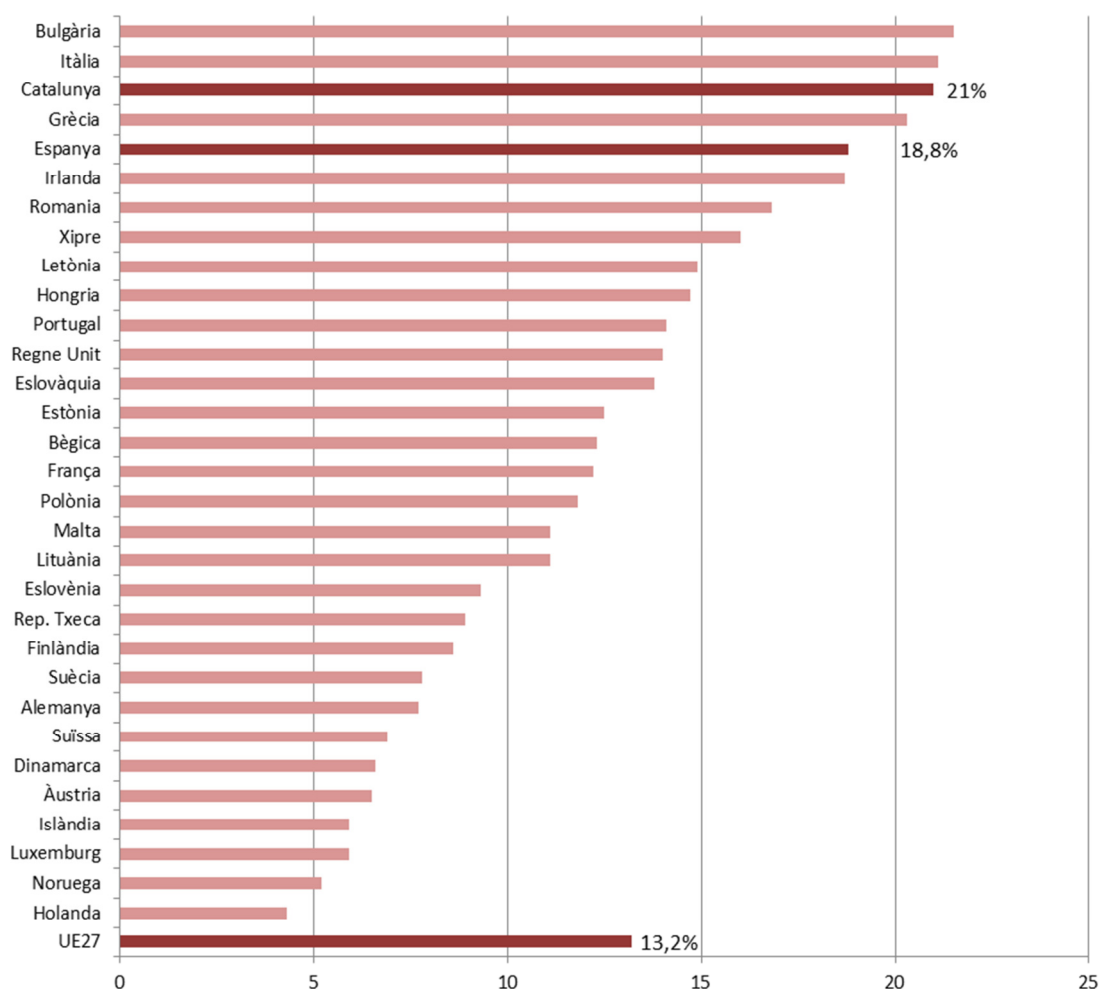
2.1 Definició i abast de la problemàtica: una aproximació convencional

Segons l'aproximació oficialitzada per la Comissió Europea i traduïda en indicador per l'Eurostat en el marc de l'estratègia Europa 2020, joves Ni-Ni són aquells que declaren no estar ocupats (es trobin en situació d'atur o inactivitat) i no haver rebut cap formació en les quatre setmanes prèvies al moment de ser enquestats.

A partir d'aquí, la taxa de joves Ni-Ni mostraria el percentatge que representa aquest col·lectiu sobre el total de joves en un tram d'edat de referència. Malgrat el mateix Eurostat facilita la desagregació de l'indicador en diferents grups d'edat, l'aplicació que més popularitat ha aconseguit és aquella que fixa l'atenció en el col·lectius de joves entre 15 i 24 anys. La font d'informació per a la construcció d'aquest indicador prové de la Labour Force Survey (LFS) europea, a la qual s'harmonitzen les corresponents enquestes laborals de cada Estat membre –en el cas espanyol, la Encuesta de Población Activa (EPA).

Sobre la base de la definició exposada, el gràfic 1 il·lustra la incidència del fenomen Ni-Ni als països europeus. Es fa aleshores evident l'abast alarmant de la problemàtica a Espanya (18,8% de joves Ni-Ni entre 15 i 24 anys, l'any 2012) i Catalunya (21%), nivells que sobrepassen amb escreix el de la mitjana de la UE27 (13,2%) i que els situen al capdamunt del rànquing europeu (únicament superats per Itàlia i Bulgària).

Gràfic 1: Taxa de joves Ni-Ni (15 a 24 anys), per països UE27 (més Suïssa, Noruega i Islàndia). 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat.

2.2 Ni-Nis vulnerables i Ni-Nis de vulnerabilitat severa

Tanmateix, en la seva formulació genèrica “convencional”, la categoria Ni-Ni refereix a una realitat heterogènia. Les situacions dels joves Ni-Ni són diverses com diversos són els sentits i les intensitats que, en el marc d’unes o altres línies de transició cap a la vida adulta, caracteritzen les seves vinculacions/desvinculacions respecte dels camps de l’educació i el treball. Edats diverses, relacions amb l’activitat també diferents, nivells dispars de motivació/desafecció, trajectòries formatives desiguals, recursos familiars també desiguals..., tot plegat conforma un magma de situacions en absolut homogènies. Aquest fet és reconegut per la literatura internacional (veure síntesi a

Eurofound, 2012), i ha estat recentment abordat a casa nostra en l'estudi "Generació Ni-Ni (...)" de l'Observatori Català de la Joventut (2012)¹.

Des de la perspectiva que aquí ens ocupa, tot intent de reducció de l'heterogeneïtat interna que incorpora la definició convencional de Ni-Ni ha d'adreçar-se a capturar aquelles situacions que més vulnerabilitat traslladen a les transicions juvenils cap a la vida adulta.

En el cas de la vulnerabilitat educativa, aquesta s'incrementa a mida que la desvinculació amb l'educació es produeix abans en el cicle educatiu; això situa l'abandonament educatiu prematur com a cas paradigmàtic de vulnerabilitat educativa elevada. En el cas de la vulnerabilitat laboral, aquesta augmenta a mida que s'allarga el temps de desvinculació amb el món del treball (sigui per desocupació o per inactivitat); episodis d'atur o inactivitat de llarga durada identifiquen aquí situacions de vulnerabilitat laboral elevada. Tenint present aquests dos vectors de vulnerabilitat, arribem a dues possibles focalitzacions del fenomen Ni-Ni:

- “*Ni-Ni vulnerables*”. Són els joves que afegeixen a la seva situació de desvinculació laboral i educativa la circumstància d'haver abandonat prematurament els estudis (ESO o menys). En altres termes:

Ni-Ni vulnerables = No ocupació + vulnerabilitat

- “*Ni-Ni de vulnerabilitat severa*”. Representen una situació on la problemàtica es fa encara més greu: són joves Ni-Ni amb com a màxims estudis secundaris obligatoris i que, a més, presenten una situació d'atur o inactivitat de mitja o llarga durada².

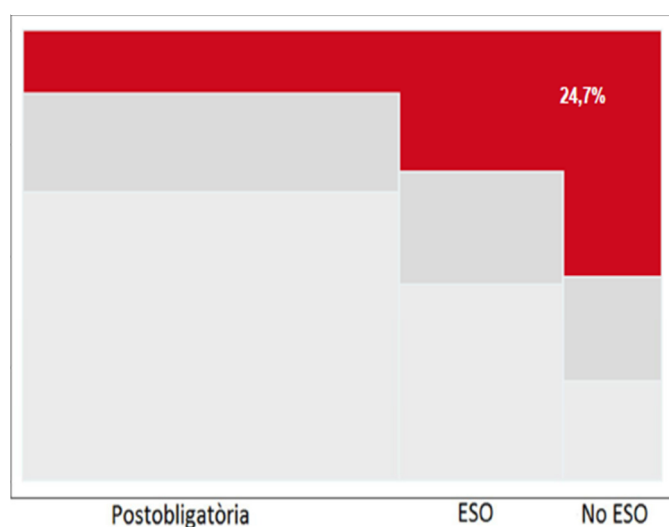
Ni-Ni vulnerabilitat severa = No ocupació + vulnerabilitat educativa + vulnerabilitat laboral

¹ Les característiques d'aquest abordatge i de la definició de “NEET restringit” que estableix aquest estudi, així com les seves diferències respecte de l'aproximació aquí adoptada, són detallades en l'annex b d'aquest informe.

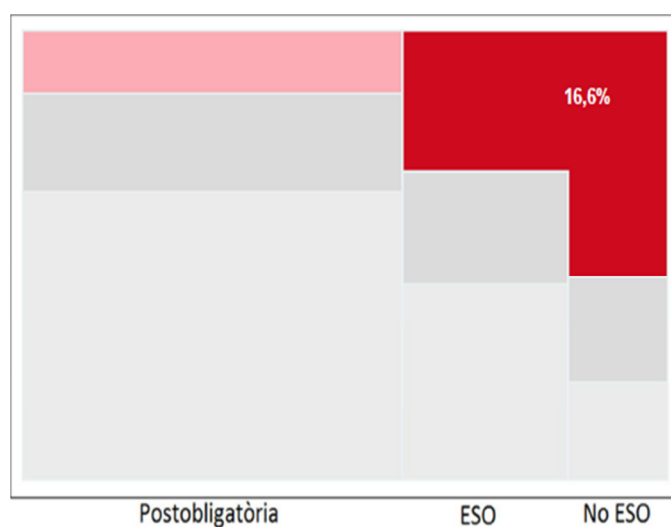
² Per al càlcul d'aquesta situació considerem la variable durada en termes relatius, ajustant segons l'edat del jove, el temps que porta desvinculat del treball i el moment en què va deixar d'estudiar. Es tracta d'observar, del temps que cada individu hauria pogut treballar, efectivament quant temps no ho ha fet. En concret, presentarien una situació de desvinculació de mitja o llarga durada aquells joves que porten aturats i inactius més d'un 25% dels mesos transcorreguts des que van deixar d'estudiar.

Els gràfics 2, 3 i 4 il·lustren la incidència d'aquest conjunt de situacions al cas d'Espanya. En tots ells, la superfície total del rectangle representa el total de joves espanyols entre 18 i 24 anys. Les divisions internes s'estableixen de la següent manera: en l'eix vertical, es distingeixen els joves segons si aquests es troben estudiant, ocupats o no ocupats (ja sigui per atur o per inactivitat); en l'eix horitzontal, es diferencien els joves d'acord amb el nivell d'estudis assolit (cas dels ocupats i no ocupats) o en curs (cas dels estudiants). Cadascuna de les divisions internes està realitzada a escala, és a dir, la superfície de cada (sub)rectangle és proporcional a la magnitud del creuament que representa.

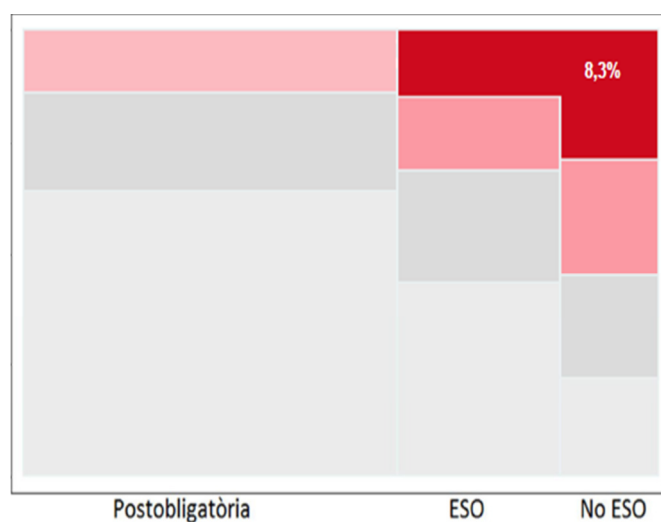
Gràfic 2: Joves Ni-Ni (total). Espanya 2012

Gràfic 3: Joves Ni-Ni Vulnerables. Espanya 2012

Gràfic 2: Joves Ni-Ni – Vulnerabilitat severa

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Encuesta de Población Activa

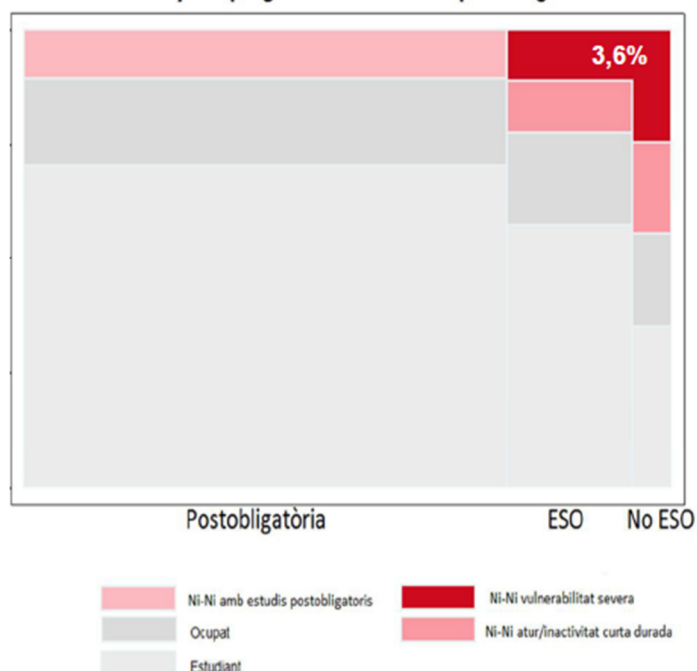
Aquesta seqüència de gràfics permet situar en l'espai la magnitud de les situacions Ni-Ni abans traçades –veure superfície acolorida en vermell. En concret:

- El gràfic 2 representa la magnitud del fenomen en el seu conjunt: un 24,7% dels joves espanyols entre 18 i 24 anys es troben en situació Ni-Ni.
- El gràfic 3 situa l'abast del primer nivell de vulnerabilitat entre els Ni-Ni: un 16,6% dels joves espanyols són Ni-Ni vulnerable. Respecte del gràfic anterior, deixen aquí de marcar-se en vermell els casos de joves Ni-Ni amb estudis postobligatoris (o superiors).
- El gràfic 4 representa el segon nivell de vulnerabilitat Ni-Ni: un 8,3% dels joves espanyols són Ni-Ni de vulnerabilitat severa. Respecte del gràfic anterior, deixa ara de marcar-se el cas dels joves en situació de desvinculació laboral de curta durada.

Especialment rellevant és la informació que proveeixen, en conjunt, els gràfics 5 i 6. El contrast entre l'un i l'altre deixa clar el gradient socioeducatiu associat a la incidència del fenomen Ni-Ni. En concret, s'hi presenta la incidència de situacions Ni-Ni de vulnerabilitat educativa severa segons el nivell educatiu dels pares, i es constata: entre els joves procedents de llars menys instruïdes (cap dels progenitors amb estudis postobligatoris), la incidència d'aquestes situacions és del 14%, gairebé quatre vegades per sobre de la incidència de situacions de vulnerabilitat severa entre els fills de llars més instruïdes (almenys un progenitor amb estudis postobligatoris). El contrast entre els dos gràfics permet també destacar com els joves de llars instruïdes, en comparació amb els joves amb pares menys instruïts, tenen tendència no tan sols a acumular un major nivell formatiu superior, sinó també a mantenir-se en l'educació en major mesura.

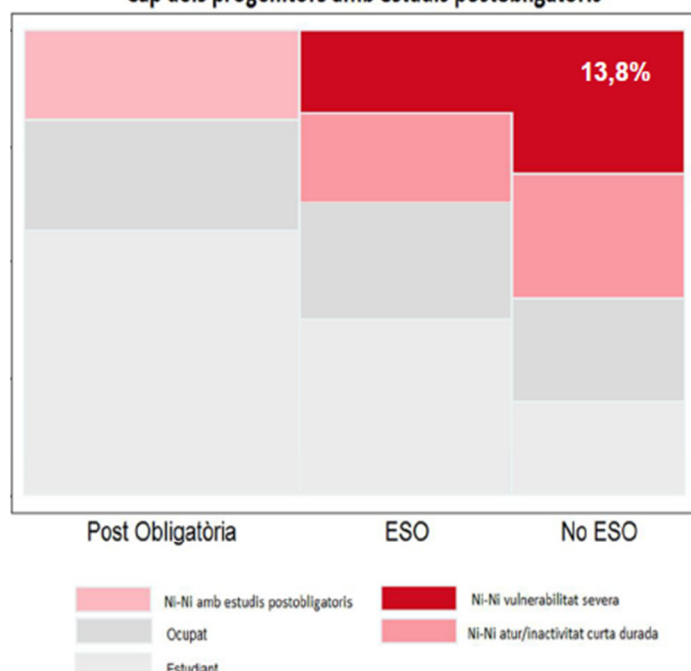
Gràfic 5: Vulnerabilitat severa en llars instruïdes

Almenys un progenitor amb estudis postobligatoris

Gràfic 6: Vulnerabilitat severa en llars poc instruïdes

Cap dels progenitors amb estudis postobligatoris

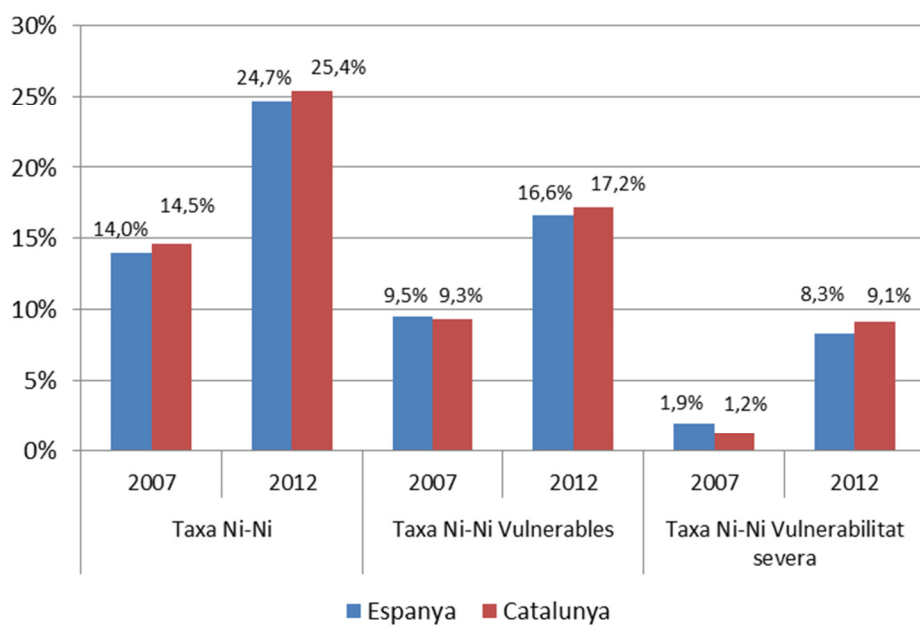

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Encuesta de Población Activa

Per la seva banda, el gràfic 7 incorpora el cas de Catalunya en la presentació de l'abast de les situacions Ni-Ni considerades, i permet contrastar l'evolució d'aquestes magnituds entre 2007 i 2012. El primer a constatar és que, efectivament, les dades corresponents a Catalunya són molt similars a les del conjunt d'Espanya. En segon lloc, destaca el significatiu increment que ha experimentat la incidència del fenomen Ni-Ni entre els joves –en qualsevol de les seves distintes categories (total, vulnerables i vulnerabilitat severa)– entre els anys 2007 i 2012, producte, clarament, de la crisi econòmica i el col·lapse de l'ocupació.

Centrant-nos en el cas de Catalunya, i tot prenent amb certa cautela la representativitat de les dades presentades, els percentatges de les distintes categories de joves Ni-Ni corresponents a l'any 2012, equivaldrien a: 132.920 joves en situació Ni-Ni; 90.000 joves, aproximadament, en situació Ni-Ni vulnerable; 47.700 joves, aproximadament, en situació Ni-Ni de vulnerabilitat severa.

Gràfic 3: Joves Ni-Ni (total), Ni-Ni vulnerables i Ni-Ni vulnerabilitat severa. Catalunya i Espanya. 2007 i 2012

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Encuesta de Población Activa

3. Redreçant la problemàtica: els programes de “segona oportunitat”

L'apartat que segueix té un doble propòsit. En primer lloc, descriure el contingut dels programes Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis (en endavant, NCNO), tant pel que fa als seus objectius, a la població diana que es vol atendre i a les activitats que cadascun d'ells desenvolupen. Aquesta descripció pretén reflectir en què consisteixen teòricament ambdós programes, i és per això que la font d'informació que s'empra és la documentació generada pels gestors responsables d'un i altre programa. L'anàlisi de com funcionen en la pràctica els programes constitueix l'objecte de l'avaluació de la implementació realitzada per l'avalua, però cal disposar d'aquesta descripció prèvia per poder entendre el contingut de l'avaluació posterior. En segon lloc, per tal de contextualitzar l'avaluació d'impacte d'ambdós programes i la discussió posterior dels resultats obtinguts, el capítol realitza una síntesi de l'evidència disponible sobre l'efectivitat dels programes de segona oportunitat que han estat implementats a d'altres països desenvolupats. A tal efecte, com es detalla més endavant, entenem per programes de “segona oportunitat” aquelles intervencions que, a través de mecanismes i estratègies diverses, s'adrecen a reconduir les transicions cap a una vida autònoma d'aquells joves NINI que es troben en una situació de vulnerabilitat educativa i/o laboral.

3.1 Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis: trets principals

Els dos programes avaluats van dirigits a joves aturats amb baix nivell formatiu i comparteixen l'objectiu d'aspirar a millorar-ne la seva inserció laboral combinant activitats formatives i pràctiques professionals. Tanmateix, més enllà d'aquestes coincidències de caràcter general, un i altre programa difereixen substancialment en la majoria d'aspectes rellevants³.

En primer lloc, pel que fa als joves als quals va destinat el programa (**població diana**), el programa Suma't realitza una acotació força més restrictiva que NCNO. Així, tot i

³ Les ordres que regulen Suma't i NCNO són, respectivament, TRE/500/2010, de 25 d'octubre, i TRE/369/2010, de 28 de juny.

que Suma't exigeix la majoria d'edat per convertir-se en participant i NCNO només haver fet els 16 anys, Suma't exigeix que els joves no hagin completat l'ESO mentre que NCNO només suggereix prioritzar aquest col·lectiu sobre la resta. En tots dos casos, com és habitual tractant-se ambdós programes d'una PAO, s'exigeix que el jove estigui inscrit a l'oficina de treball com a Demandant d'Ocupació No Ocupat (DONO).

Les diferències són encara més importants pel que fa a les **activitats formatives** contemplades per cadascun dels programes. En el cas de NCNO, el període de formació s'estén durant 6 mesos, amb càrregues lectives setmanals de 37,5 hores (900 hores en total), i on l'assistència a classe s'incentiva econòmicament amb una beca de 180 euros mensuals. El contingut de la formació ha d'estar orientada al desenvolupament d'una determinada ocupació i, segons s'esmenta la convocatòria, convé que "s'adeqüi en la mesura del possible [...] als continguts mínims establerts en els reials decrets que regulen els certificats de professionalitat"⁴.

Al seu torn, en el cas de Suma't, la formació s'estructura en dues fases ben diferenciades: d'una banda, l'anomenada formació en competències clau, que té una durada de 100 hores, aspira a dotar als joves de les capacitats, habilitats i actituds que permeten interactuar en l'entorn socio-laboral, com ara la comunicació oral, les competències matemàtiques i científiques, o les habilitats socials i cíviques; de l'altra, una formació professionalitzadora, d'unes 300 hores de durada, que ben igual que en el cas de NCNO es recomana que "es vinculi, tant com sigui possible, als continguts teòrics dels mòduls formatius del certificat de professionalitat de l'ocupació relacionada amb el lloc de treball que es desenvolupi". Igualment, pel que fa a l'elecció de les ocupacions sobre els quals es durà a terme la formació, i posteriorment l'experienciació laboral, els dos programes empren el mateix llenguatge inconcret i parlen d' "activitats relacionades amb els nous sectors i activitats amb caràcter emergent".

⁴ Els certificats de professionalitat, expedits pel SOC, acrediten les competències professionals de la persona, amb independència d'allà on s'hagin adquirit (experiència professional o formació, reglada o no reglada). El reconeixement de competències s'estableix d'acord amb el Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals (més informació a <http://is.gd/qxzXx0>).

Així mateix, els dos programes difereixen no tant sols en la durada de la formació (el doble de llarga en el cas de NCNO) sinó també en la grandària dels grups (20 alumnes a Suma't per 10 a NCNO). D'altra banda, a diferència de NCNO, el programa Suma't no proporciona als participants cap incentiu econòmic durant el període de formació. Finalment, atès que Suma't va dirigit a joves sense la ESO, el programa estipula la obligatorietat que els joves es matriculin a l'Institut Obert de Catalunya (IOC) per tal de treure's aquest títol de forma no presencial.

El contrast entre els dos programes és també substancial pel que fa a la fórmula emprada a l'hora de vehicular **l'experienciació laboral**. Així, en el cas de NCNO, les pràctiques laborals, que tenen una durada de 6 mesos, es desenvolupen dins de la pròpia entitat local o en un organisme relacionat, següent la remuneració percebuda del 100% del SMI. En el cas de Suma't, tot i tenir la mateixa durada, les pràctiques professionals es porten a terme a empreses privades que col·laboren amb el programa, a canvi d'un subsidi equivalent al 70% del SMI.

Un tret distintiu de Suma't és que articula de manera explícita la funció de **tutorització** dels joves participants. En concret, el tutor del programa, que ha d'ocupar-se com a màxim del seguiment de 50 joves, té encomanada la missió de procurar a cadascun d'ells orientació i suport individualitzat per tal de motivar-los, ajudar-los a buscar feina, etc. En el cas de NCNO, en canvi, aquesta funció de tutorització no apareix recollida formalment a la convocatòria, tot i que com veurem més endavant és assumida (de forma problemàtica) pels docents dels cursos.

D'altra banda, pel que fa als aspectes organitzatius i de gestió, les similituds entre els dos programes són notables. Així, els beneficiaris a qui va dirigida la convocatòria de subvencions són en ambdós casos les **entitats locals**, tot i que a Suma't també es consideren beneficiàries les empreses que col·laboren amb el programa proporcionant pràctiques laborals. Igualment, pel que fa al sistema que regula la selecció d'entitats beneficiàries, en tots dos casos s'ha optat per la **concurrència competitiva** com a instrument per concedir les subvencions.

Finalment, per tal de tenir una idea de l'abast d'un i altre programa, la taula 1 mostra el número de joves participants, el pressupost, la durada dels programes, així com el número d'entitats locals participants.

Taula 1: L'abast dels programes Suma't i NCNO

	NCNO	Suma't
Número de participants	2.466	4.120
Durada dels projectes	Octubre 2010-Octubre 2011	Gener 2011 – Abril 2012
Número d'entitats locals	76	58*
Pressupost	29,6 milions d'euros	19,9 milions d'euros

* Exclou Barcelona ciutat.

3.2 L'efectivitat dels programes de segona oportunitat: evidència internacional

L'objectiu d'aquest apartat és presentar les principals evidències que la literatura internacional ha generat entorn de l'efectivitat dels programes d'activació per a joves comparables als que aquí ens ocupen (Suma't i NCNO). Les línies que segueixen constitueixen una síntesi d'un treball més extens, que apareix reproduït íntegrament a l'annex C que acompanya al present informe.

Tanmateix, abans de mostrar els resultats d'aquest exercici de síntesi, convé tenir presents els criteris que s'han utilitzat a l'hora de portar a terme aquesta revisió de la literatura disponible a nivell internacional.

En primer lloc, a l'hora de seleccionar els programes objecte de revisió, hem posat l'èmfasi en aquells l'impacte dels quals hagués estat avaluat rigorosament. En aquest sentit, hem acceptat únicament com a vàlides aquelles avaluacions que adrecessin explícitament la construcció d'un contrafactual per establir l'impacte del programa: això és, quins haguessin estat els outcomes laborals i educatius dels beneficiaris si no haguessin participat en el programa. D'altra banda, d'entre aquells estudis que adrecen la qüestió del contrafactual, hem donat més importància als resultats obtinguts per aquells que empren una metodologia experimental, tot i que també s'han tingut en

compte els resultats d'estudis amb metodologies quasi-experimentals (matching, models de dobles diferències, etc.), ben dissenyades⁵.

En segon lloc, pel que fa a les intervencions contemplades, ens hem centrat en el que hem anomenat anteriorment programes de “segona oportunitat”. Ens referim a intervencions que s'adrecen, concretament, a reconduir les transicions cap a una vida autònoma d'aquells joves NINI que es troben en una situació de vulnerabilitat educativa i/o laboral. Tanmateix, malgrat compartir objectius comuns, les configuracions que poden prendre aquest tipus de programes són ben diverses. La taula 2 resumeix aquesta diversitat entorn de cinc eixos classificatoris: a) objectius i àmbits estratègics prioritzats (programes “*education first*”, “*work first*” o mixtes); b) moment de la intervenció (programes preventius o reactius); c) tipus d'experiència laboral (tastet d'oficis, pràctiques laborals, contractació pública o privada); d) figures d'acompanyament i supervisió (tutors formadors, tutors laborals, case managers i mentors); e) comprensivitat de les actuacions (oberta o no a altres camps més enllà de l'educatiu i el laboral). En particular, hem centrat la nostra revisió en els programes d'orientació work-first.

A efectes d'aquesta classificació, per posar un exemple, els programes NCNO i Suma't quedarien definits com a intervencions reactives, d'orientació “work first” i base no escolar, on es combinen períodes formatius amb períodes de pràctiques laborals remunerades, i on es compta amb figures de tutorització dels participants (només a Suma't); tot plegat adreçat a joves en situacions de clara vulnerabilitat educativa (sense estudis o només l'ESO) i laboral (atur o inactivitat).

⁵ Vegeu Casado i Todeschini (2013) per a una revisió introductòria, desprovista de tecnicismes, dels principals mètodes que s'empren per avaluar l'impacte de les polítiques actives d'ocupació. D'altra banda, en presentar l'avaluació d'impacte de NCNO i Suma't (apartat 4), també es realitza una breu introducció d'aquestes qüestions.

Taula 2: Classificació de programes de segona oportunitat per a joves

Eixos de classificació	Esquemes/tipus programa	Descripció	Exemples/experiències (Catalunya)
Objectius i àmbits estratègics	<i>Education first</i>	Intervencions que prioritzen l'oferiment de segones oportunitats en el terreny de l'educació. Outcome rellevant = retorn als estudis	Unitats d'Escolarització Compartida, Aules Obertes, i Programes de Qualificació Professional Inicial (PQPI)
	<i>Work first</i>	Cerquen, per damunt de tot, oferir oportunitats en el terreny laboral. Outcome rellevant = inserció laboral	Polítiques actives d'ocupació per a joves, entre elles, Noves Cases per a Nous Oficis, i Suma't
	Mixtes	Esquemes comprensius, que contemplen actuacions referides al camp educatiu així com al laboral	Treball als Barris per a Joves, i altres iniciatives dissenyades i implementades a nivell local
Moment estratègic de la intervenció	Preventius	Comencen a actuar abans que s'hagi produït la desvinculació educativa i/o laboral del joves	Serveis i actuacions d'orientació acadèmica i/o professional per a joves que encara estudien o treballen, per exemple el programa Èxit 2 del Consorci Educatiu de Barcelona
	Reactius	Intervencions que es posen en marxa un cop la desvinculació educativa i/o laboral ja s'ha produït	Programes de segona oportunitat "convencionals", d'àmbit educatiu, laboral o mixt
Tipus d'experiència laboral	Tastet d'oficis	Com a iniciativa de presa de contacte amb el món laboral, es tracta aquesta d'una activitat freqüent en els programes de segona oportunitat educativa	Visites o estades breus en centres de treball, generalment activitats gestionades i desenvolupades des de l'àmbit local
	Pràctiques laborals	Forma part de programes de segona oportunitat tant de perfil educatiu com laboral. Esquemes no remunerats	Pràctiques incloses en els PQPI i, en general, en bona part dels cicles de formació professional reglada
	Contractes laborals (subsidiats)	Esquemes de pràctica laboral remunerada, típics dels programes d'activació laboral, bé en el sector públic, bé en el sector privat	Contractació en sector públic (cases d'oficis i plans d'ocupació); Contractació en sector privat (Suma't)

Eixos de classificació	Esquemes/tipus programa	Descripció	Exemples/experiències (Catalunya)
	Sistemes d'aprenents	Esquemes de formació autènticament duals, on el jove alterna dinàmicament formació i treball, i on l'empresa es converteix en el principal agent educatiu del jove	Algunes experiències en el marc de col·laboracions centres de FP i empreses de diferents sectors (petroquímica o indústries alimentàries)
Mecanismes de seguiment, supervisió i suport	Tutors docents	En el marc de programes educatius o mixtes, principals responsables de les activitats formatives que reben els joves més enllà de l'entorn laboral	Figura habitual en tots els programes amb component formatiu
	Tutors laborals	Es responsabilitzen de la supervisió dels joves en els centres de treball on aquests desenvolupen el seu període de pràctiques o contractació laboral	Figura habitual en tots els programes amb component laboral
	<i>Case managers</i> / mentors	Amb funcions d'acompanyament i orientació dels joves al llarg del conjunt d'etapes que comprèn la participació dels joves en els programes	Figura del tutor individual Suma't
Comprensivitat de les actuacions	"Ajustada"	Adrecen les seves actuacions exclusivament als joves que experimenten la problemàtica, prioritzant-se l'orientació educativa o laboral segons el cas	Esquema "típic" de les polítiques actives d'ocupació
	"Ampliada"	Inclouen altres camps rellevants en la vida dels joves, més enllà de la intervencions de base escolar o laboral que puguin prioritzar. Per exemple: família (sensibilització i capacitat) i barri/residència (Interinatge dels joves en àrees residencials específiques del programa)	Programes d'acompanyament educatiu de les famílies, generalment dissenyades i desenvolupades des de l'àmbit local

En qualsevol cas, malgrat els criteris anteriors ens han permès acotar l'abast de la revisió, hem acabat analitzant un conjunt ampli de documents. En aquest sentit, han resultat especialment útils les conclusions de diverses meta-anàlisis i revisions sistemàtiques realitzades recentment sobre l'efectivitat d'aquest tipus de programes, referides a realitats ben diverses (EUA, Alemanya, Regne Unit...)⁶. Les principals conclusions d'aquesta síntesi efectuada de la literatura es mostren a continuació.

3.2.1 De quins impactes estem parlant

Abans d'identificar els principals elements afavoridors de l'efectivitat dels programes d'activació laboral per a joves, es fa necessari clarificar alguns punts a propòsit de les característiques dels impactes que, aquells programes que es mostren efectius, aconseguixen generar.

- Bona part dels programes que han mostrat la seva efectivitat en el terreny laboral – típicament nivell d'inserció laboral, nivell d'ingressos salarials, etc., han aconseguit també impactar sobre determinats outcomes educatius –nivell de retorn al sistema educatiu i acreditació d'ensenyaments obligatoris. La naturalesa eminentment *work-oriented* dels programes d'activació laboral no exclou la possibilitat de beneficis en l'àmbit educatiu.
- Existeixen evidències en la literatura sobre polítiques actives d'ocupació de l'existència d'un fenomen lock-in, pel qual les persones que en són objecte veuen disminuïdes les seves possibilitats de trobar feina, no només durant la seva participació en el programa, sinó també, en el curt termini, un cop aquest ha finalitzat. Com a pauta general, els programes que prioritzen el component formatiu al de l'experienciació laboral acostumen a generar un fenomen lock-in de major durada.
- Un cop superats els efectes de *lock-in*, l'abast dels impactes que aquests programes assoleixen en el terreny laboral tendeix a ser limitat en el temps. Es fa difícil, quan no impossible, establir generalitzacions sobre durades mitjanes o punts temporals d'inflexió més o menys típics en l'abast dels impactes.

⁶ Destaquem especialment les revisions efectuades per Koball et al. (2011), Heinrich i Holzer (2011), Bloom et al. (2010) i Kluve (2010). En qualsevol cas, a l'annex C referit anteriorment, poden consultar-se la totalitat de referències bibliogràfiques analitzades.

- Programes d'activació laboral com els aquí considerats tendeixen a tenir efectes heterogenis; és a dir, acostumen a beneficiar sistemàticament més a uns col·lectius de joves que no pas a uns altres. En concret, els impactes laborals atribuïbles a aquests programes tendeixen a ser més rellevants entre els joves de més edat, i entre els joves amb major nivell educatiu.
- Sigui com sigui, la comparativa internacional indica que determinats dissenys programàtics tendeixen a mostrar-se més efectius que altres, amb relativa independència de quines siguin les característiques contextuais (principalment econòmiques i laborals) dels països inclosos en la comparació. En termes de generació d'impactes, el fet que el programa es dissenyi d'acord amb un esquema o un altre esdevé un factor rellevant, més enllà de les característiques econòmiques i del mercat de treball dels contextos on es desenvolupin.

3.2.2 Configuracions programàtiques efectives: formació, experiència i acompanyament

En termes generals, s'evidencia l'efectivitat d'aquells programes que incorporen, en la seva configuració, tres components bàsics: 1) un component formatiu professionalitzador; 2) un període de pràctica laboral; i 3) dispositius d'acompanyament individual. Tanmateix no n'hi ha prou amb la juxtaposició d'aquests tres ingredients; cal parar atenció a les configuracions específiques de cadascun d'ells, algunes més efectives que altres.

Formació professionalitzadora

- Sembla demostrada la importància que els continguts i pedagogies que el programa desenvolupi defugin la lògica instructiva convencional que els joves que hi participen atribueixen a l'educació formal. L'objectiu és evitar esquemes formatius com aquells en què els joves en qüestió han fracassat en el passat. Els components que integren la formació han de ser rellevants per als joves, alhora que prou flexibles com per emmotllar-se a les seves necessitats.
- La literatura insisteix que els programes formatius, per ser efectius, necessiten estructurar un procés d'ensenyament-aprenentatge de qualitat. Això passa, d'una banda, per disposar de bons formadors (amb experiència docent i laboral), i, d'altra banda, per disposar de bons dissenys curriculars, basats en l'enfocament per competències múltiples (bàsiques, laborals i metacognitives) i connectats amb l'horitzó laboral més concret dels estudiants.

- És important que la programació del període formatiu sigui intensiva en el temps i disposi d'una durada adequada. En termes generals, es comparteix la conveniència de fixar uns paràmetres temporals que permetin acomplir amb uns processos i continguts formatius de qualitat, i alhora no posin en risc el manteniment de l'interès per part dels joves. En tot cas, l'evidència comparada remarca la importància que el temps dedicat pels joves al component formatiu sigui flexible i s'adeqüi a les necessitats competencials específiques de cadascun d'ells. Aquesta indicació, al seu torn, posa de manifest la rellevància de dissenyar bons dispositius de detecció inicial de necessitats.
- Finalment, s'evidencia la conveniència que la formació professionalitzadora rebuda faciliti l'obtenció d'una acreditació oficial, ja sigui a través de l'homologació directa a estudis secundaris, d'accés a proves d'obtenció de titulacions, de la certificació específica o de crèdits comuns, etc. Es tracta d'afavorir que el component formatiu sigui reconegut i adquireixi valor de canvi en l'accés al mercat de treball i que, eventualment, també permeti un retorn normalitzat al sistema educatiu reglat.

Experienciació laboral

- L'evidència internacional remarca la importància que el disseny de les experiències laborals es connecti de forma estratègica amb les oportunitats que ofereix el mercat de treball local. En altres paraules, els programes d'activació laboral tenen més probabilitats de ser efectius, quan dissenyen itineraris de formació-pràctiques laborals coherents amb les realitats i possibilitats del teixit productiu més proper.
- S'emfasitza la necessitat que les pràctiques laborals –responguin a un esquema o un altre: amb o sense contractació, amb o sense remuneració, en el sector públic o privat– no deixin de plantejar-se en un sentit formatiu. Aquesta perspectiva passa per concebre que és l'empresa o el centre de treball el que es posa al servei de l'aprenent (del seu procés formatiu), no a l'inrevés.
- Derivat de l'anterior, es fa evident la conveniència de disposar de figures de tutorització laboral, professionals que es preocupin pel procés formatiu dels aprenents i alhora serveixin de vincle amb la resta d'actors i dispositius involucrats en el programa.
- S'observa com l'efectivitat dels programes d'activació juvenil depèn de la durada del període de pràctiques laborals. A mesura que s'incrementa la durada del període d'experiència laboral augmenta també la probabilitat que, un cop superats

els possibles efectes de *lock-in*, el programa generi impactes significatius més enllà del curt termini.

- Tendeixen a mostrar-se més efectius els esquemes d'experienciació laboral que incorporen la subsidiació pública de contractes remunerats (contractes de pràctiques o de formació) que aquells altres esquemes on les pràctiques laborals no són remunerades. Més encara, existeixen evidències que els esquemes remunerats de pràctiques laborals esdevenen particularment efectius per als joves socioeconòmicament més vulnerables.
- Finalment, alguns estudis demostren que els esquemes de subsidiació de contractes en el sector privat (modalitat Suma't) tenen major capacitat d'impacte, en el curt i el llarg termini, que el finançament o la provisió pública de llocs de treball en el sector públic o sense afany de lucre (modalitat NCNO).

Acompanyament individual

- Sens perjudici del rol que puguin desenvolupar els “tutors docents” (període formatiu) i els “tutors laborals” (període pràctiques), es posa de manifest els beneficis dels dispositius de *case management* i mentoria. En general, els programes guanyen en efectivitat quan incorporen figures d'orientació i supervisió personalitzades, persones que acompanyen els joves al llarg de les distintes fases del programa.
- Particularment rellevant és el paper que aquestes figures puguin acomplir en l'etapa post-programa. Ens referim a les funcions de seguiment i supervisió dels joves un cop aquests han finalitzat el programa, justament en el moment en què es dilucida la seva incorporació al mercat de treball.
- Més encara, diferents estudis assenyalen les potencialitats que aquesta figura d'acompanyament transversal estableixi relacions personals significatives, estables i de proximitat amb el jove tutoritzat, quelcom que entroncaria més directament amb el rol dels tutors mentors. Tot i que les revisions internacionals consultades indiquen que els programes de mentoria per a joves vulnerables tendeixen a ser efectius amb relació a diferents outcomes conductuals i de desenvolupament personal (incloent les perspectives laborals dels joves tractats), no es disposa d'evidència sobre l'efectivitat de la mentoria en el marc de programes més amplis d'activació laboral de joves.

Més enllà dels components bàsics: elements de comprensivitat

Més enllà dels components formatius, laborals i d'acompanyament que s'acabin prioritzant, la literatura internacional recolza la conveniència i oportunitat que els programes d'activació juvenil incloguin en les seves actuacions altres camps rellevants en la vida dels joves. En particular:

- **El camp de la família.** En concret, s'evidencien resultats prometedors d'aquells programes de segona oportunitat que incorporen accions informatives, de sensibilització i capacitació per tal que famílies amb poc capital educatiu i cultural coneixin la realitat del sistema educatiu així com les opcions de transició escola-treball, sempre amb l'objectiu que aquestes s'involucrin i recolzin la presa de decisions acadèmiques i laborals dels fills.
- **El camp residencial.** Alguns dels programes de segona oportunitat que més efectius s'han mostrat als EUA inclouen el canvi residencial dels joves que hi ingressen. A banda de facilitar la logística pròpia del desenvolupament dels programes, la pràctica del canvi residencial es justifica atenent a la conveniència d'apartar els joves participants, ni que sigui de forma temporal, d'un entorn urbans on la concentració de situacions de privació no fa sinó limitar les seves oportunitats vitals.

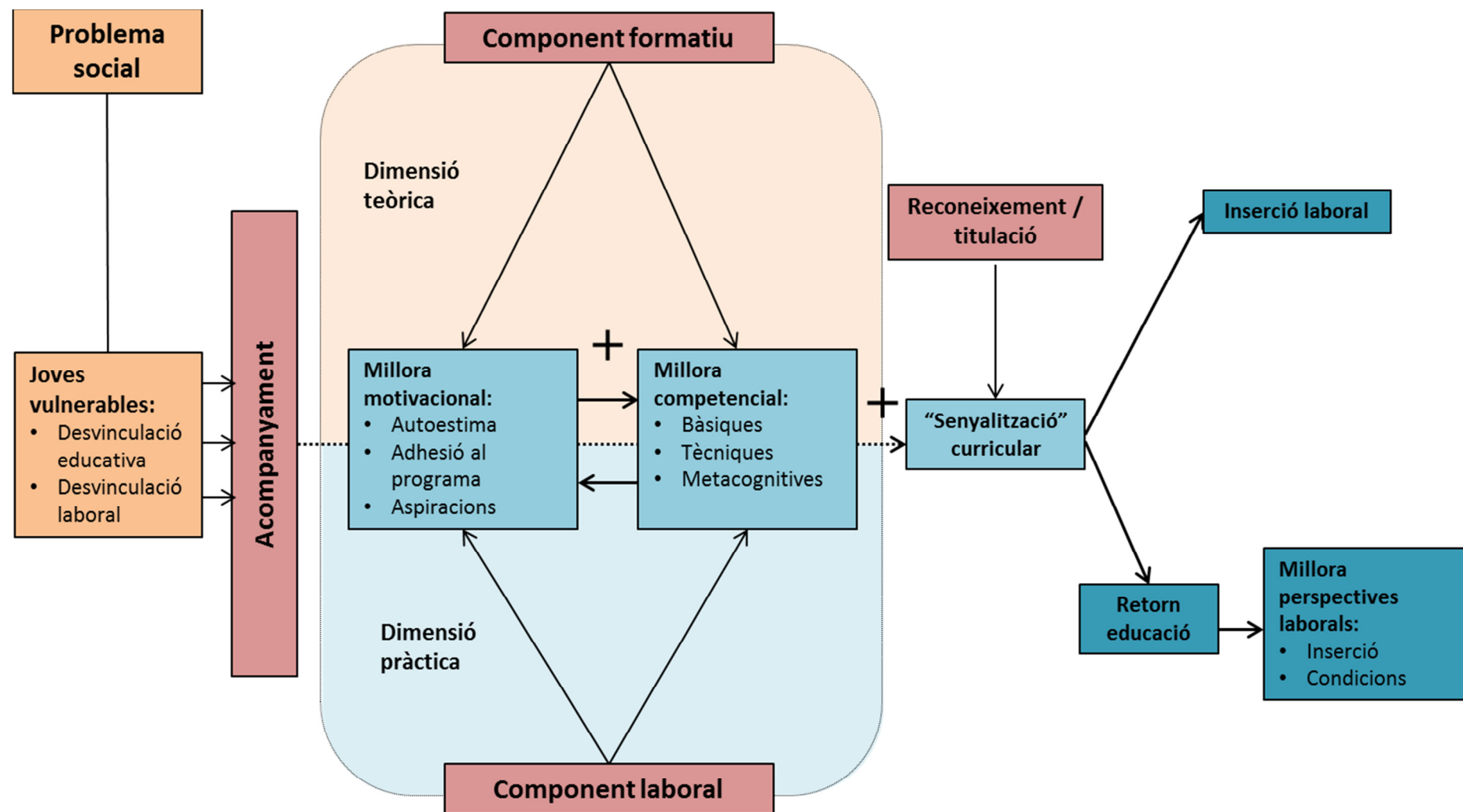
3.2.3 Conclusió: el model lògic dels programes efectius

El model lògic d'un programa refereix a la teoria del canvi en què aquest es basa. En altres paraules, el model identifica els mecanismes mitjançant els quals se suposa que el programa provocarà el canvi desitjat sobre el problema adreçat, això és, els fonaments teòrics que justifiquen l'expectativa d'efectivitat de les intervencions. Des d'aquest punt de vista, el recull d'evidències realitzat semblaria estar recolzant la validesa d'un model lògic com el representat en la figura 1. Els principals ingredients d'aquest model serien els següents:

- Existeix una clara definició de la problemàtica a adreçar, on la desvinculació educativa i la desvinculació laboral són els ingredients bàsics comuns.
- Els joves participants en el programa (una selecció dels que pateixen aquesta problemàtica en qüestió) inicien el seu recorregut a través de les seves fases o components de la mà d'una figura de tutorització, la qual estableix la dosi i intensitat del tractament formatiu i de pràctiques que el jove requereix.

- Aquest tractament (les activitats del programa) comprèn un component formatiu, de caràcter teòric, flexible i de qualitat, adreçat a treballar sobre dos objectius immediats, mútuament interconnectats, que podrien ser entesos com a outcomes intermedis –mecanismes que han de provocar el canvi en els outcomes finals: a) Millora motivacional (actituds); b) Millora competencial (habilitats bàsiques, professionals i metacognitives).
- Aquests mateixos components es treballen mitjançant un component d'experienciació en entorns de treball reals, element pràctic que s'ha de posar al servei del procés de formació de l'aprenent.
- El programa guanya efectivitat si se'n facilita el reconeixement formal, en particular quan condueix a l'homologació o acreditació oficial dels aprenentatges obtinguts. Aquest component de senyalització positiva representaria un tercer outcome intermedi.
- Millora motivacional, millora competencial i senyalització positiva afavoreixen la inserció laboral dels participants, bé de manera directa, bé en el mig/llarg termini, després de facilitar el seu retorn al sistema educatiu.

Figura 1: Programes efectius d'activació laboral per a joves: model lògic

3.3 L'efectivitat sobre el paper: els models lògics de NCNO i Suma't

La síntesi anterior ens ha permès destil·lar els elements que hauria de tenir una intervenció que aspirés a produir algun impacte substantiu. En aquest sentit, a més de per desenvolupar noves intervencions, la identificació d'aquests elements crítics pot servir per ubicar les "potencialitats", si més no teòriques, dels dos programes que tenim el propòsit d'avaluar. Així doncs, una representació esquemàtica dels models lògics de NCNO i Suma't és el que ofereixen, respectivament, les figures 2 i 3.

A priori, com es constata amb una simple inspecció visual de les dues figures, sembla prou clar que el programa Suma't comparteix més elements que no pas NCNO amb el que seria un programa potencialment capaç de produir impactes, d'acord a l'evidència disponible sobre els elements impulsors de l'efectivitat (figura 1). En concret, destaca l'existència en el cas de Suma't de tutors encarregats de proporcionar als joves recolzament individualitzat durant tot el programa, així com la voluntat d'impulsar que les pràctiques laborals es produeixin en entorns menys protegits que els que representa l'administració local. A més a més, pel que fa a la senyalització curricular, Suma't preveu que els participants es treguin a través de l'IOC el títol d'ESO, la qual cosa els ha d'obrir més portes tant en el terreny laboral com per a prosseguir els seus estudis.

En qualsevol cas, el model lògic de qualsevol programa, inclosos Suma't i NCNO, ens permet valorar exclusivament la consistència teòrica de la intervenció, tot posant-la en relació a les característiques d'altres programes que han demostrat ser efectius en d'altres entorns. No obstant això, l'efectivitat d'un programa no queda realment establerta fins que se n'avalua empíricament l'impacte, ja que el nostre context pot diferir substancialment del d'altres països. Així doncs, més enllà dels apriorismes que puguem tenir, no sabrem si Suma't o NCNO resulten o no efectius fins que n'avaluem l'impacte. Igualment, malgrat el disseny del programa estipuli com es portarà a la pràctica, el trasllat al terreny pot haver estat subjecte a canvis de tot tipus, per la qual cosa resulta fonamental avaluar-ne també la implementació. Donar resposta a aquestes dues qüestions, quin ha estat l'impacte i com s'ha produït la implementació de NCNO i Suma't, constitueix el principal propòsit d'aquesta avaluació i és del que s'ocupen els propers dos apartats.

Figura 2: El model lògic de NCNO

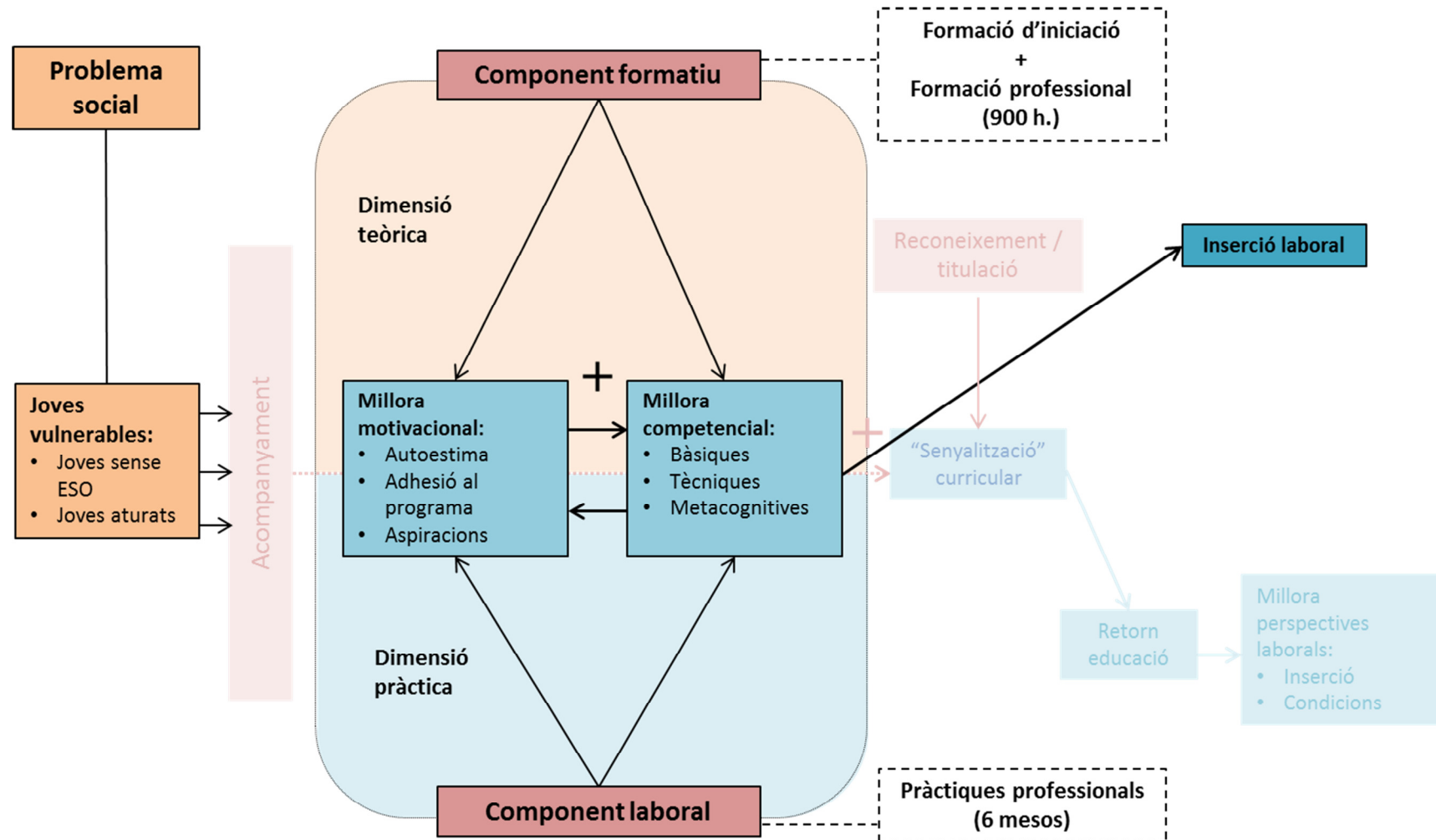
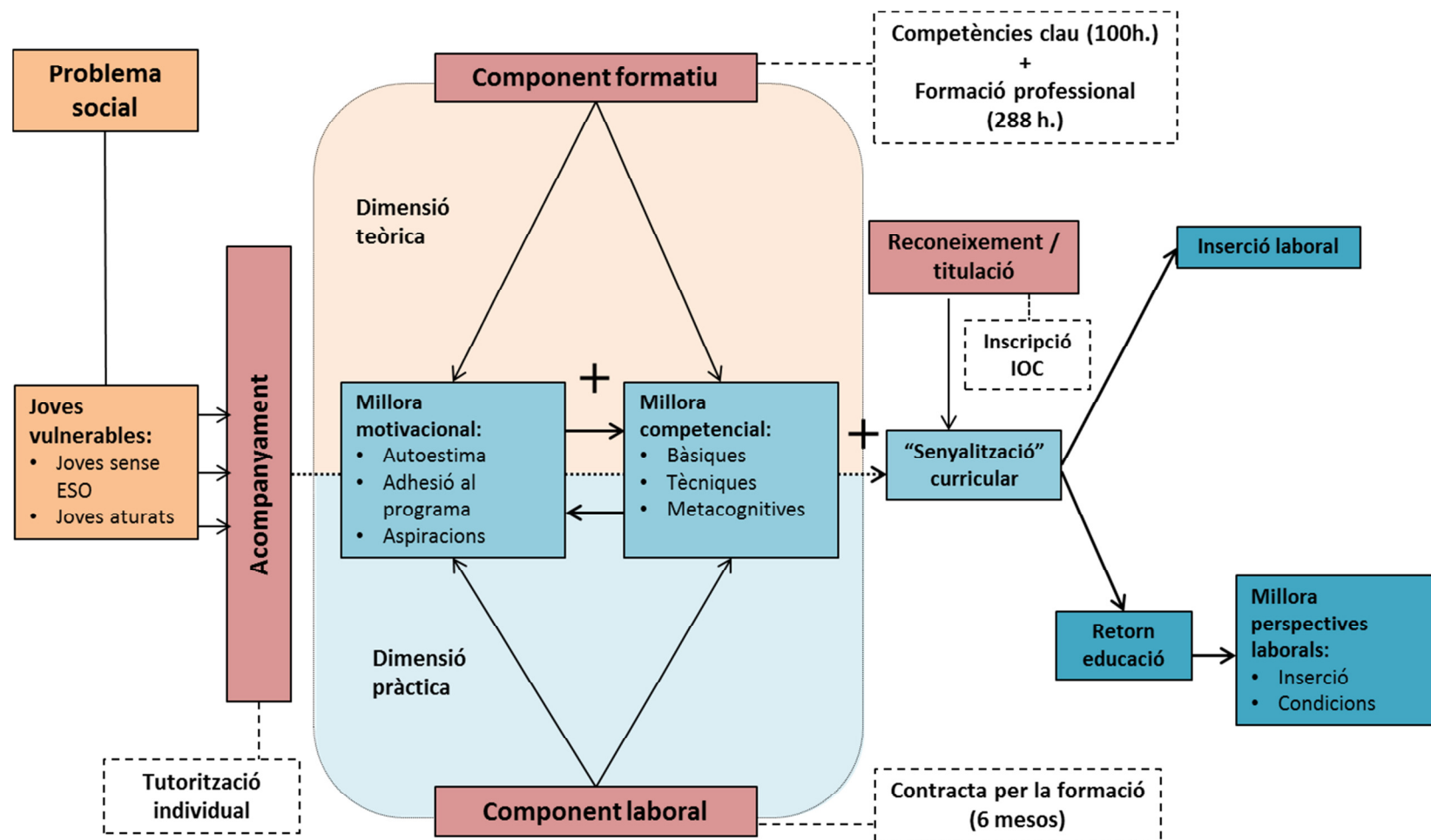

Figura 3: El model lògic de Suma't

4. Avaluació de l'impacte

El propòsit d'aquest capítol és desentrellar els possibles impactes laborals i educatius dels programes Suma't i NCNO. En concret, les preguntes d'avaluació que es plantegen són les següents:

- La participació en aquests programes augmenta la probabilitat que els joves aturats trobin posteriorment una feina?
- Quin és l'impacte d'aquests programes sobre la probabilitat de retornar posteriorment al sistema educatiu dels joves que hi participen?
- Els possibles impactes d'aquests programes varien en funció de les característiques dels participants (sexe, edat, etc.)?

Tanmateix, abans d'entrar a explicar els detalls de l'anàlisi portada a terme, convé entendre què implica mesurar l'impacte d'un programa. El repte consisteix a esbrinar en quina mesura s'han produït canvis entre els participants en els outcomes d'interès, com ara la inserció laboral o el retorn al sistema educatiu, atribuïbles causalment al programa. En altres paraules, es tracta de comparar la inserció laboral dels participants en el programa amb la que ells mateixos haurien assolit en cas de no haver-hi participat (l'anomenat "contrafactual"). Tanmateix, atès que uns mateixos joves no poden participar i no participar simultàniament al programa, aquesta relació causal s'infereix, a la pràctica, comparant els outcomes d'un conjunt de participants (el grup de tractament) amb els d'un altre grup de no participants que té característiques molt similars (el grup de comparació o de control). En el cas que ens ocupa, com és habitual en l'avaluació de polítiques actives d'ocupació, hem basat les nostres estimacions d'impacte en l'aplicació d'una tècnica coneguda com a *matching*, els detalls de la qual s'expliquen molt succintament en l'apartat següent⁷.

⁷ Els lectors interessats en aprofundir en aquestes qüestions poden consultar la Guia "Avaluar l'impacte de les Polítiques Actives d'Ocupació" (Casado i Todeschini, 2013), publicada recentment per Ivàlua en el marc d'un altre encàrrec del SOC.

4.1 La mesura de l'impacte: *matching* i suplents

La tècnica del *matching* tracta d'estimar l'impacte d'un programa sobre els seus participants mitjançant la definició, a posteriori i amb l'ajut de l'estadística, d'un grup de comparació de no participants que s'assembli el més possible als beneficiaris del programa que es pretén avaluar. Per fer-ho, el mètode busca, per a cadascun dels participants, una parella o “match” que sigui el més semblant possible en totes aquelles variables (personals, familiars i d'entorn) que poden influir tant en la decisió de participar en el programa com en els *outcomes* d'interès.

En el nostre cas, a l'hora d'emparellar els participants d'ambdós programes amb joves aturats no participants, les característiques que hem pogut tenir en compte a efectes de garantir la semblança entre uns i altres són les contingudes a la base de dades del SICAS, que inclouen factors sociodemogràfics bàsics (sexe, any de naixement, edat, nacionalitat, població de residència i nivell formatiu), preferències i disposició a treballar (restriccions de jornada, disposició a treballar fora del municipi o comarca, número d'ocupacions diferents demanades i tipus d'ocupació demanada), història d'atur (data d'inici del període d'atur actual), i altres atributs rellevants per a l'ocupació (percepció de la prestació d'atur, coneixement d'idiomes, declaració de discapacitats, etc.). També hem pogut disposar d'informació sobre l'experiència laboral prèvia a l'inici del programa, mesurada a partir dels talls trimestral de la Seguretat Social i les contractacions mensuals de Contrata⁸.

Addicionalment, per tal de contrastar la validesa dels resultats obtinguts mitjançant la tècnica del *matching*, hem emprat un altre disseny avaluatiu basat en l'ús de la informació disponible sobre els suplents. Aquests es caracteritzen per reunir els requisits de la convocatòria, i per haver superat el procés de selecció addicional que porten a terme les entitats locals, però finalment no han iniciat la participació en el programa perquè hi havia d'altres candidats més adequats o que havien arribat una mica abans. Tanmateix, si finalment es produeixen baixes entre els titulars, alguns dels suplents són novament contactats i es converteixen en participants. Així doncs, el mecanisme de selecció de participants entre els suplents “s'assembla” al d'un sorteig: si el suplent està inscrit en un

⁸ Els detalls de les fonts d'informació emprades per a l'avaluació d'impacte poden consultar-se a l'annex A que acompanya el present informe.

curs on es produeixen moltes (poques) vacants, la seva probabilitat de participar és més alta (baixa); i, atès que no està en mans dels individus alterar el número de “tiquets” que tenen per a la rifa, les característiques d’aquells suplents que acaben participant són idèntiques d’aquells que finalment no ho fan (incloent els atributs no observables).

Així doncs, ates que pel programa NCNO disposàvem d’informació sobre els suplents, hem estimat l’impacte del programa comparant mitjançant un simple model de regressió lineal els outcomes dels suplents que varen acabar participant amb els que no ho varen fer. D’aquesta manera, si els resultats mitjançant aquesta aproximació resulten coincidents amb els del matching, podrem tenir més confiança en els resultats d’aquest darrer, atès que el disseny avaluatiu basat en l’ús dels suplents constitueix una metodologia d’anàlisi més robusta que no pas el matching⁹.

4.2 Outcomes analitzats i desagregació dels impactes

Els outcomes sobre els quals hem calculat l’existència de diferències post-tractament entre participants i no participants, tant en el matching com en el disseny amb suplents, són els que es mostren a la taula 1 i abasten outcomes laborals i educatius. En concret, pel que fa als primers, hem construït a partir de les dades de contractació mensual (Contrata) tres indicadors: 1) la participació laboral mensual, que mesura simplement si la persona ha treballat o no durant cadascun dels mesos compresos entre el moment en que els programes varen finalitzar (octubre de 2011 per a NCNO i abril de 2012 per a Suma’t) i el mes d’abril de 2013; 2) el número acumulat de mesos treballats, el qual es construeix sumant els valors de l’anterior indicador al llarg de la finestra temporal esmentada; i 3) el número màxim de mesos treballats consecutivament, que novament es construeix a partir del primer indicador. Al seu torn, pel que fa als outcomes educatius, hem mesurat a partir de les bases de dades del Departament d’Ensenyament els tres indicadors següents per als cursos 2011-12 i 2012-13: 1) estar matriculat a un centre educatiu per tal d’obtenir el GES, 2) estar matriculat per tal de completar un CFGM, i 3) haver-se tret efectivament el graduat en ESO (només curs 2011-12).

⁹ Vegeu Casado i Todeschini (2013) per a una discussió més detallada al respecte.

Igualment, la taula 1 mostra els diferents subgrups de participants per als quals s'ha pogut contrastar l'existència del que s'anomenen impactes heterogenis. En particular, hem analitzat possibles efectes diferenciats segons el sexe dels participants, la seva edat, la via d'accés al programa (OT o serveis socials), així com el tipus d'especialitat formativa cursada. A més a més, en el cas de NCNO, hem analitzat també si existien impactes diferents per als joves amb i sense ESO, ja que aquest programa permetia la participació de tots ells.

Finalment, abans de passar a comentar els resultats obtinguts, convé aclarir que l'estimació dels impactes s'ha realitzat considerant dues modalitats de participació en els programes. La primera abasta tots aquells joves que inicien el programa, mentre que la segona només considera que algú ha participat si conclou la totalitat del programa. En el primer cas, l'impacte que s'estima s'anomena en anglès *intention to treat*, ja que els participants sobre el que s'avalua l'efectivitat del programa inclou a tothom que el va començar, sense que importi si posteriorment alguns l'abandonen. En canvi, quan s'utilitza la segona definició de participació, l'estimador d'impacte s'anomena *on the treated*, ja que el que es mesura és l'efecte del programa sobre aquells que el completen. És important destacar que ambdós tipus d'impacte aporten informació rellevant sobre el programa. En concret, no n'hi ha prou en fixar-se únicament en l'impacte sobre aquells que acaben el programa, que acostuma a ser l'habitual, per la senzilla raó que l'objectiu que perseguia la intervenció era millorar a tots aquells que el varen iniciar.

Taula 3: Outcomes analitzats i desagregació dels impactes

	Outcomes laborals (2011-2013)			Outcomes educatius (2011-2012, 2012-2013)		
	Participació laboral	Mesos treballats acumulats	Mesos treballats consecutius	Matrícula ESO	Matrícula CFGM	Graduació ESO
Tothom	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓
Homes vs dones	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓
16-17 anys	✓	✓	✓	✓	✓	✓
18-21 anys	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓
22 o més	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓
OT o serveis socials	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓
Sense ESO vs ESO	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Especialitats	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓	✓✓

Nota. “✓✓” considerat per a l’avaluació tant de Suma’t com de NCNO; “✓” considerat només per a l’avaluació de NCNO.

4.3 Els impactes de Suma't

4.3.1 Els impactes laborals

La taula 4 conté els resultats corresponents a l'avaluació dels impactes laborals del programa Suma't. En particular, per al conjunt de desagregacions previstes i per cadascun dels outcomes analitzats, la taula ens indica si el programa té un impacte positiu estadísticament significatiu ("+"), cap efecte ("0") o un impacte negatiu estadísticament significatiu ("-"). En algunes ocasions, si per alguns períodes els efectes son significatius i per d'altres no, la nomenclatura que s'empra combina el "0" amb els signes "+" o "-" segons convingui (per exemple, "0 +" indica que l'efecte és nul per certs períodes i per d'altres positiu). Tanmateix, per poder copsar el detall els resultats més importants, els gràfics 8-10 contenen els efectes per a cadascun dels mesos analitzats¹⁰. En particular, per a l'outcome corresponent a la participació laboral, el gràfics mostren el punt mig i l'interval de confiança de l'efecte que suposa participar en el programa respecte no fer-ho, mesurat en punts percentuals de diferència (per exemple, un 10,1 significa que els participants tenen una participació laboral 10,1 punts per sobre dels no participants). L'efecte resulta estadísticament significatiu quan el punt màxim i mínim de l'interval de confiança estan tots dos per sobre (impacte positiu) o per sota (impacte negatiu) de l'eix d'ordenades, mentre que si cap d'ells creua l'eix, l'impacte del programa es considera nul.

Així doncs, segons els resultats que es mostren a la taula 4 i als gràfics esmentats, es constata el següent pel que fa als impactes laborals del programa Suma't:

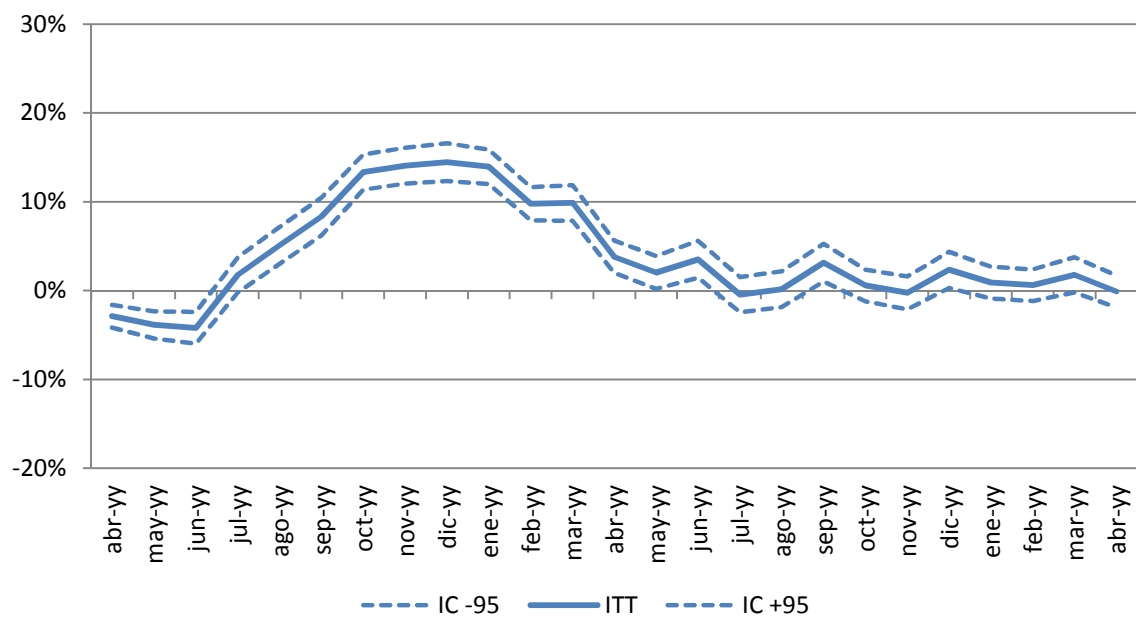
- El programa no té impactes sobre els outcomes laborals d'aquells que l'inicien, excepte estacionalment i de magnitud reduïda durant els primers trimestres (gràfic 8).

¹⁰ L'annex D que acompanya el present document conté la totalitat dels resultats obtinguts, així com un índex interactiu que permet una ràpida localització de cadascun d'ells.

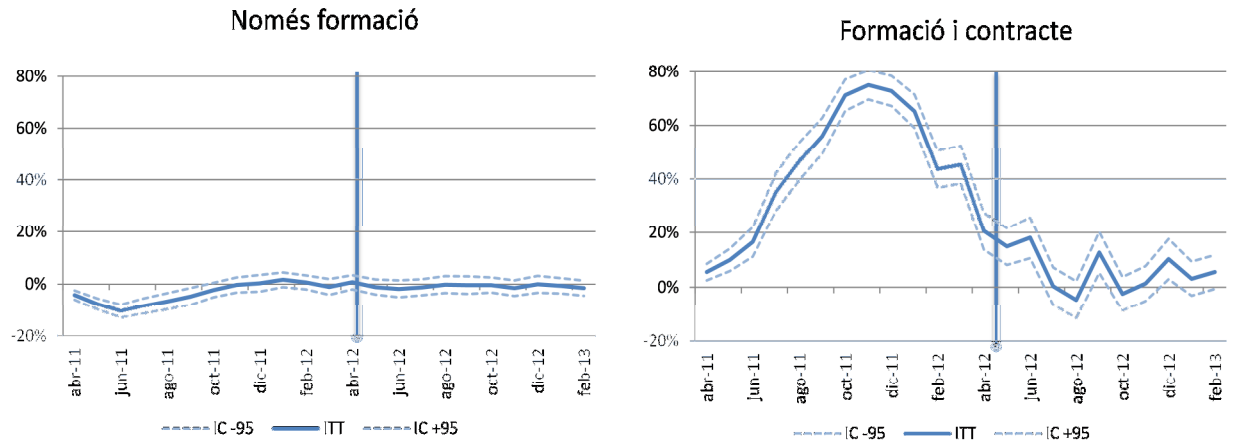
- Entre els que acaben el programa, hi ha efectes positius associats a la contractació però no a la formació entre els joves de 18-21 (gràfic 9), i viceversa entre els joves de 22 o més (gràfic 10).
- Els impactes detectats es produeixen en la participació laboral mensual, però no s'observen en cap dels altres dos outcomes considerats.
- No hi ha diferències respecte a la pauta general ni per sexes ni per via d'accés (OT vs serveis municipals)
- Tampoc l'especialitat formativa modifica el quadre general, tret d'un impacte clarament positiu en l'especialitat de “serveis personals” i, en menor mesura, en la d’ “administració i gestió”.

Gràfic 4: Participació laboral mensual (%): impacte participants inicials (18-24)

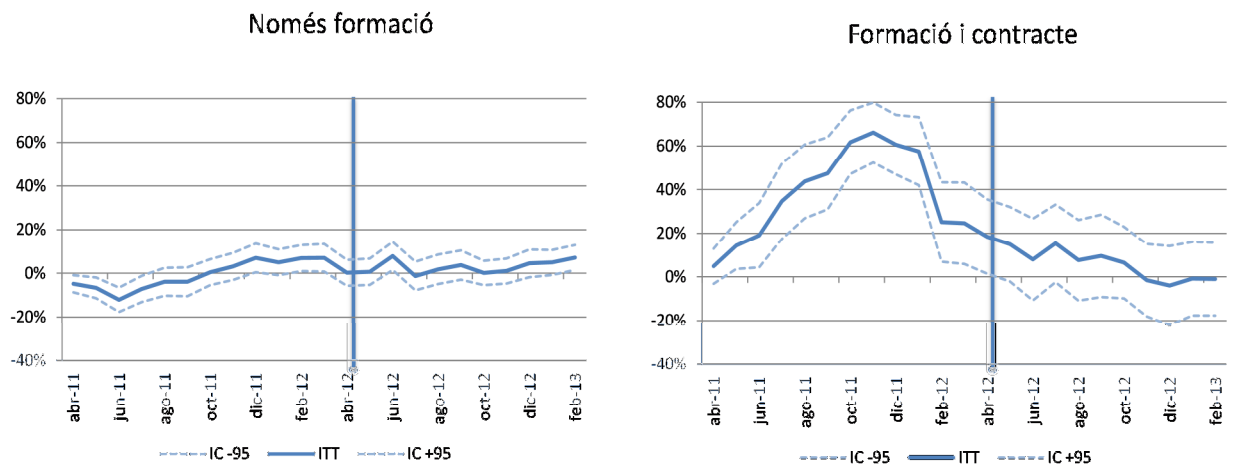

Gràfic 5: Participació laboral mensual (%): impacte participants que acaben (18-21)

Gràfic 6: Participació laboral mensual (%): impacte participants que acaben (22+)

Taula 4: Impactes laborals del programa Suma't.

			SEXE		EDAT		ATURATS	
		TOTS	Homes	Dones	18-21	22 o +	Via OT	Via Social
ITT*	Part. Laboral	+ 0	0	0	0	+ 0	0	+ 0
	Mesos acumulats	0	0	0	0	0	0	0
	Mesos consecutius	0	0	0	0	0	0	0
ATT* (tot)	Part. Laboral	+	+ 0	0	+	0	+ 0	0
	Mesos acumulats	+	+	0	+	0	0	0
	Mesos consecutius	0	0	0	0	0	0	0
ATT* (formació)	Part. Laboral	0	0	0	0	+ 0	0	0
	Mesos acumulats	0	0	0	0	0	0	0
	Mesos consecutius	0	0	0	0	0	0	0
		ESPECIALITATS						
		Administració i Gestió	Agricultura Medi Ambient i Sostenibilitat	Indústria	Instal·lació i Manteniment	Serveis Personals	Tecnologies de la Informació i de la Comunicació	Turisme, Oci i Activitats Culturals
ITT*	Part. Laboral	+ 0	0	0	0	+	0	0
	Mesos acumulats	0	0	0	0	+	0	0

	Mesos consecutius	0	0	0	0	+	0	0
ATT* (tot)	Part. Laboral	+ 0	0	+ 0	+ 0	0	0	0
	Mesos acumulats	+	0	+	0	0	0	0
	Mesos consecutius	0	0	0	0	0	0	0
ATT* (formació)	Part. Laboral	0	0	0	0	0	0	0
	Mesos acumulats	0	0	0	0	0	0	0
	Mesos consecutius	0	0	0	0	0	0	0

* ITT correspon a l'impacte sobre els participants inicials (per l'acrònim en anglès d'*intention to treat*), mentre que ATT recull l'impacte sobre els participants que varen finalitzar el programa (per l'acrònim en anglès d'*average treatment on the treated*). En aquest darrer cas, es distingeix entre aquells que varen completar la formació i els contractes ("tot") o només el període de formació ("formació").

4.3.2 Els impactes educatius

La taula 5 conté els resultats complets de les estimacions dels impactes educatius del programa Suma't. A la vista d'aquests resultats es pot afirmar que:

- El programa té efectes negatius sobre les matriculacions a CFGM (durant i després del programa) i sobre les inscripcions a ESO (durant el programa).
- La totalitat de la pauta anterior correspon als impactes corresponents als joves d'entre 18 i 21 anys, ja que per als participants més grans no hi ha cap impacte educatiu estadísticament significatiu.
- Tampoc no hi ha diferències respecte a la pauta general ni per sexes ni d'acord a la via d'accés al programa (OT vs serveis municipals) ni per especialitat formativa.

Taula 5: Impactes educatius del programa Suma't.

			Sexe		EDAT		ATURATS	
		TOTS	Homes	Dones	18-21	22 o +	Via OT	Via Social
ITT	ESO 2011	0	-	0	-	0	0	0
	ESO 2012	+	0	+	0	0	0	0
	CFGM 2011	-	-	-	-	0	-	-
	CFGM 2012	-	0	0	-	0	-	-
	GRAD ESO 2011	-	-	0	0	0	0	0
ATT (tot)	ESO 2011	0	+ 0	0	0	0	0	0
	ESO 2012	0	0	0	0	0	0	0
	CFGM 2011	0	0	0	0	0	0	0
	CFGM 2012	0	0	0	0	0	0	0
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0
ATT (formació)	ESO 2011	-	-	0	0	0	0	-
	ESO 2012	0	0	+	0	0	0	0
	CFGM 2011	-	-	-	-	0	0	-
	CFGM 2012	0	0	0	0	0	0	0
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0

* ITT correspon a l'impacte sobre els participants inicials (per l'acrònim en anglès d'*intention to treat*), mentre que ATT recull l'impacte sobre els participants que varen finalitzar el programa (per l'acrònim en anglès d'*average treatment on the treated*). En aquest darrer cas, es distingeix entre aquells que varen completar la formació i els contractes ("tot") o només el període de formació ("formació").

Taula 5. Impactes educatius del programa Suma't (cont.).

		Administració i Gestió	Agricultura Medi Ambient i Sostenibilitat	Indústria	Instal·lació i Manteniment	Serveis Personals	TIC	Turisme, Oci i Activitats Culturals
ITT	ESO 2011	0	0	0	-	0	0	0
	ESO 2012	0	+	+	0	0	0	+
	CFGM 2011	-	0	0	-	-	0	-
	CFGM 2012	0	-	-	0	0	0	-
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0
ATT	ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0
	ESO 2012	0	0	0	0	0	0	0
	CFGM 2011	0	0	0	0	0	0	0
	CFGM 2012	0	0	0	0	0	0	0
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0
ATT (formació)	ESO 2011	-	0	0	-	0	0	0
	ESO 2012	0	+	0	0	0	0	+
	CFGM 2011	-	0	0	0	0	0	-
	CFGM 2012	0	0	0	0	0	0	0
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0

* ITT correspon a l'impacte sobre els participants inicials (per l'acrònim en anglès d'*intention to treat*), mentre que ATT recull l'impacte sobre els participants que varen finalitzar el programa (per l'acrònim en anglès d'*average treatment on the treated*). En aquest darrer cas, es distingeix entre aquells que varen completar la formació i els contractes ("tot") o només el període de formació ("formació").

4.4 Els impactes de NCNO

4.4.1 Els impactes laborals

La taula 6 conté els resultats complets de les estimacions dels impactes laborals del programa NCNO¹¹. Al seu torn, el gràfic 11 mostra els impactes del programa en termes de participació laboral mensual entre aquells que l'inicien, mentre que el gràfic 12 conté els impactes sobre aquest mateix col·lectiu pel que fa a la intensitat de l'activitat laboral¹². En síntesi, d'acord amb els resultats obtinguts, podem afirmar que:

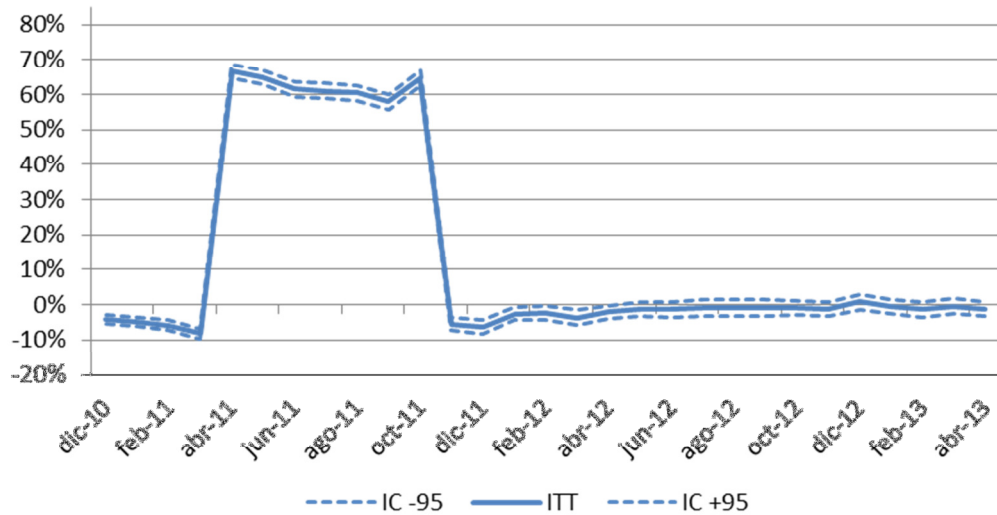
- El programa NCNO té impactes laborals negatius sobre tots aquells que l'inicien en els tres outcomes analitzats.
- Els efectes són especialment negatius per als joves de 18-21 i per aquells que no tenen la ESO.
- Entre els que acaben el programa, els efectes negatius tendeixen a desaparèixer, però en cap cas són positius.
- Una de les especialitats formatives (turisme) té efectes laborals positius, tot i que modestos.

¹¹ Els resultats que es presenten són els obtinguts mitjançant l'aplicació de la tècnica del matching, els quals són molt similars als obtinguts a través de les regresions lineals estimades sobre els suplents del programa. Per economia d'espai, hem optat per afegir únicament els resultats del matching, però els corresponents a les estimacions amb suplents estan disponibles per a qui els sol·liciti.

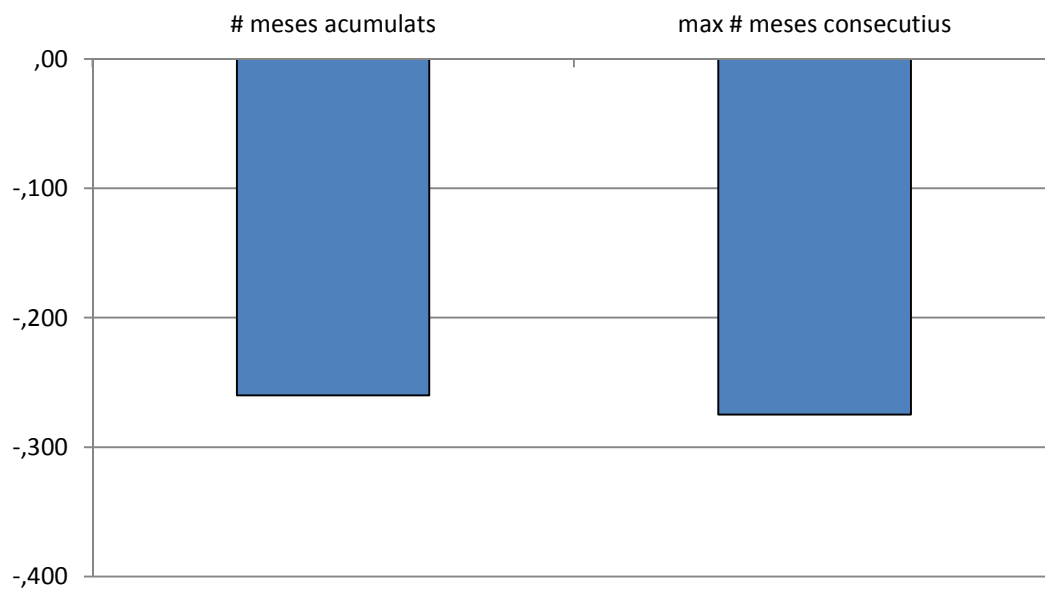
¹² Vegeu el detall dels resultats en els gràfics continguts a l'annex D.

Gràfic 7: Participació laboral mensual (%): impacte sobre els participants inicials

Gràfic 8: . Intensitat de l'activitat laboral: impacte sobre els participants inicials

Taula 6: Impactes laborals del programa NCNO

			SEXE		EDAT			ATURATS		ESTUDIS	
		TOTS	Homes	Dones	16-17	18-21	22 o +	Via OT	Via Social	ESO	NO ESO
ITT	Part. Laboral	- 0	- 0	0	0	-	0	- 0	- 0	0	-
	Mesos acumulats	-	-	0	0	-	0	0	-	0	-
	Mesos consecutius	-	-	0	0	-	0	0	-	0	-
ATT	Part. Laboral	- 0	- 0	- 0	0	- 0	- 0	0	- 0	0	- 0
	Mesos acumulats	0	-	0	0	0	-	0	-	0	-
	Mesos consecutius	0	-	0	0	0	0	0	-	0	-

		ESPECIALITATS						
		Administració i Gestió	Agricultura Medi Ambient i Sostenibilitat	Indústria	Instal·lació i Manteniment	Serveis Personals	Tecnologies de la Informació i de la Comunicació	Turisme, Oci i Activitats Culturals
ITT	Part. Laboral	0	0	0	-	+ 0	-	+
	Mesos acumulats	0	0	0	-	0	-	+
	Mesos consecutius	0	0	0	-	0	-	0
ATT	Part. Laboral	0	- 0	0	-	+ 0	- 0	+ 0
	Mesos acumulats	0	0	0	-	0	-	+
	Mesos consecutius	0	0	0	-	0	-	0

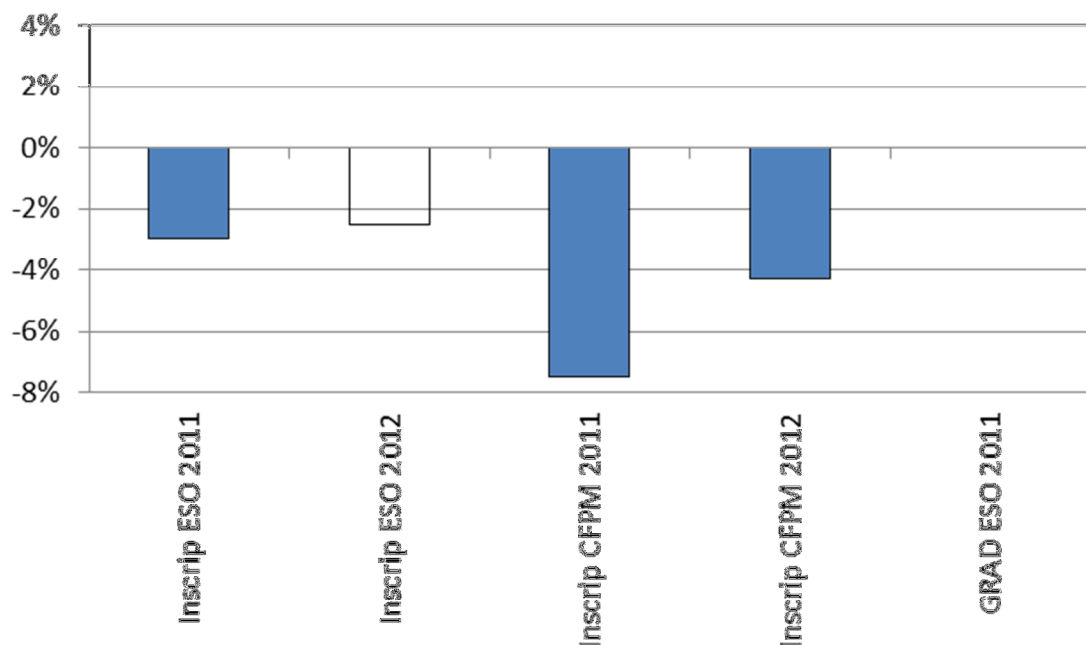

4.4.2 Els impactes educatius

La taula 7 conté els resultats complets de les estimacions dels impactes educatius del programa NCNO. D'altra banda, per tal d'il·lustrar la magnitud dels pocs efectes detectats que resulten significatius, els gràfics 13 i 14 contenen els resultats per als participants més joves (16-17 anys) i per als de més edat (22-24). Els principals aspectes a destacar en aquest cas són els següents:

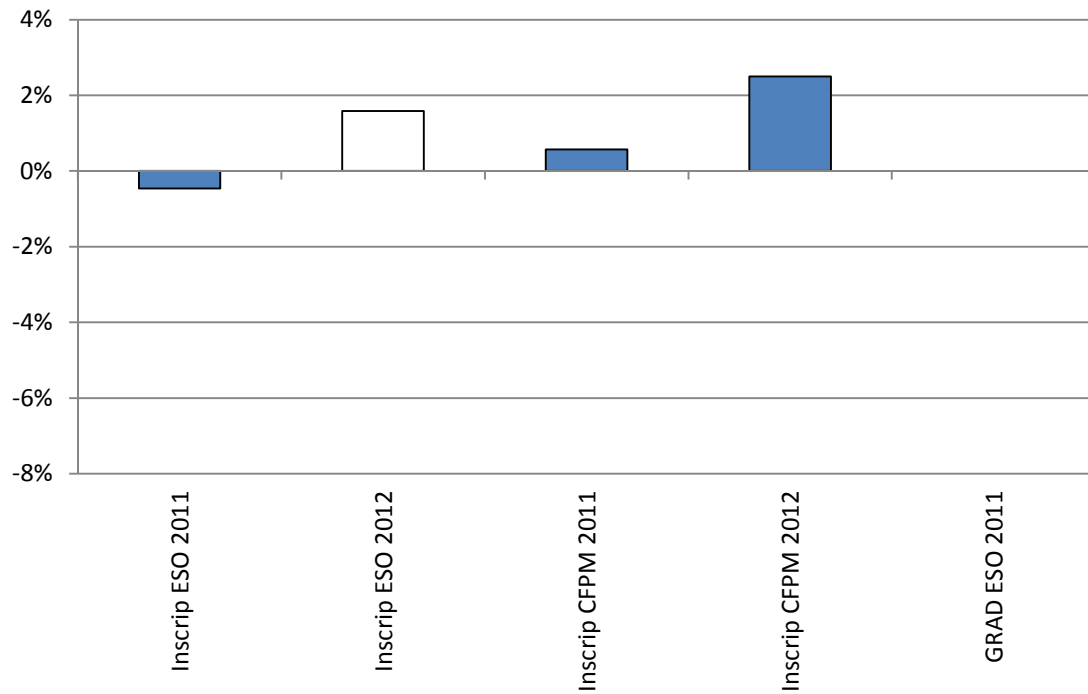
- El programa té efectes negatius sobre la matriculació en CFGM durant l'any d'inici del programa, però els impactes són nuls per a la resta d'outcomes considerats.
- En canvi, per al col·lectiu de participants d'entre 16 i 17 anys (gràfic 13), els impactes negatius sobre la matriculació a CFGM es produeixen tant abans com després del programa.
- Tanmateix, per als participants de més edat (gràfic 14), el programa sembla tenir efectes positius sobre la matriculació a CFGM, especialment un cop finalitzada la participació a NCNO.

Gràfic 9: Impactes educatius: participants inicials de 16-17 anys.

Gràfic 10: Impactes educatius: participants inicials de 22-24 anys.

Taula 7: Impactes educatius del programa NCNO.

			Sexe		EDAT			ATURATS		ESTUDIS	
		TOTS	Homes	Dones	16-17	18-21	22 o +	Via OT	Via Social	ESO	NO ESO
ITT	ESO 2011	0	0	-	-	0	0	-	0	0	0
	ESO 2012	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
	CFGM 2011	-	-	0	-	-	0	-	-	-	-
	CFGM 2012	0	0	0	-	0	+	0	-	0	0
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ATT	ESO 2011	0	0	-	0	0	0	-	0	0	0
	ESO 2012	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-
	CFGM 2011	-	-	0	-	-	0	-	-	-	-
	CFGM 2012	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Taula 7. Impactes educatius del programa NCNO (cont.).

		ESPECIALITATS						
		Administració i Gestió	Agricultura Medi Ambient i Sostenibilitat	Indústria	Instal·lació i Manteniment	Serveis Personals	Tecnologies de la Informació i de la Comunicació	Turisme, Oci i Activitats Culturals
ITT	ESO 2011	0	-	0	0	0	0	0
	ESO 2012	0	0	0	0	0	0	0
	CFGM 2011	0	-	0	-	0	0	-
	CFGM 2012	+	0	0	-	0	0	0
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0
ATT	ESO 2011	0	-	0	0	0	0	0
	ESO 2012	0	0	0	0	0	0	0
	CFGM 2011	0	-	0	-	0	0	-
	CFGM 2012	+	0	0	-	0	0	0
	GRAD ESO 2011	0	0	0	0	0	0	0

4.5 Síntesi i interpretació dels resultats

Un primer aspecte a destacar és l'absència d'impactes laborals de NCNO. Aquest resultat, consistent amb el gruix de l'evidència internacional, que ha assenyalat reiteradament els escassos efectes dels programes d'aquest estil, pot venir explicat per la concurrència de dos factors: d'una banda, es pot especular amb l'excessiva durada del període formatiu, ja que el format de 900 hores en sis mesos potser no encaixa amb el perfil de bona part dels assistents; i, d'altra banda, com ha palesat l'anàlisi qualitativa, sembla que bona part de l'experienciació laboral s'ha produït en llocs de treball per als quals no existeix gaire demanda de mercat.

Un segon aspecte important té a veure amb els efectes laborals positius que s'observen en el cas de Suma't per als participants més joves, i més concretament amb el fet que és la contractació laboral, més que la formació, la que sembla estar darrera d'aquest resultat. En aquest cas, una possible explicació tingui a veure amb les elevades barreres que els joves NINI sense experiència tenen per accedir al mercat de treball, i que sembla que la contractació a Suma't hauria ajudat a vèncer. D'altra banda, convé ressaltar que l'especialitat formativa importa, com palesa el fet que els serveis personals o l'administració i gestió tinguin efectes positius, i que per tant cal ser molt curós a l'hora de triar l'oferta formativa dels projectes.

D'altra banda, també amb relació als impactes laborals de Suma't, resulta igualment destacable el fet que la formació, quan no va acompanyada d'una experiència laboral posterior, només té efectes positius per als joves de més edat. En aquest cas, la hipòtesi més plausible al nostre parer és que Suma't pot estar actuant com una oportunitat de reciclatge per als joves més grans, que ja tenien experiència laboral, de tal manera que el component de pràctiques en el seu cas és menys important.

Finalment, pel que fa als outcomes educatius, l'anàlisi ha posat de manifest que en general els programes no semblen tenir efectes, tot i que s'observen algunes excepcions: impactes negatius de NCNO entre els més joves, que semblen substituir CFGM pel programa; i, de nou per NCNO, certs impactes positius entre els participants de més edat. L'explicació a la manca general d'impactes en tots dos programes tingui a veure,

probablement, amb la peculiar relació de bona part dels participants amb el sistema educatiu, del que la majoria en va sortir sense èxit i al que sembla que no hi volen tornar. D'altra banda, per al col·lectiu de joves de menys de 18 anys de NCNO, sembla plausible pensar que fruit d'aquesta baixa adhesió a l'educació reglada, s'estimin més rebre formació i diners a NCNO que no pas continuar estudiant un CFGM. En canvi, en el cas dels joves de més edat que participen a NCNO, els efectes educatius positius que s'observen, tot i ser modestos, potser indiquen que alguns d'ells han viscut el programa com coadjuvant a viure una segona oportunitat educativa, més conscient i duradora fruit de la major maduresa d'aquests joves.

4.6 Limitacions de l'anàlisi

La validesa de les estimacions d'impacte obtingudes depèn bàsicament del grau de similitud que existeixi entre els participants en els programes i el conjunt de joves aturats amb els quals els hem comparat. En aquest sentit, com ja hem comentat prèviament, la qüestió crucial és que ambdós grups siguin idèntics en tot allò que pugui influir sobre els outcomes d'interès, com ara la inserció laboral, ja que en cas contrari estarem interpretant com a "impacte del programa" el que no és sinó el reflex de que participants i no participants tenen característiques diferents ("biaix de selecció").

En el nostre cas, atès que les bases de dades disponibles contenen una informació molt rica sobre els aturats (atributs sociodemogràfics, experiència laboral prèvia, etc.), tenim motius per pensar que els impactes estimats mitjançant la tècnica del matching resulten plausibles. Tanmateix, no tots els factors que poden influir sobre els outcomes d'interès, com ara la motivació o les càrregues familiars, apareixen recollides a les bases de dades emprades i, per tant, sempre existeix la possibilitat que participants i no participants difereixin en aquestes dimensions "inobservables". Aquest fet pot resultar especialment rellevant en el cas dels joves que són referits des de serveis socials, ja que és probable que difereixin d'aquells altres que havien decidit inscriure's a les OT per buscar feina i no per participar en cap programa en especial. No obstant això, atès que els resultats dels matching coincideixen amb els de l'anàlisi basat en els suplents, i aquest mètode resulta molt més robust per controlar per l'existència d'aquests factors inobservables, tenim un plus de confiança en el conjunt de resultats obtinguts. En efecte, atès que el que comparem són els suplents que acaben participant amb els que no ho fan, i el que determina la participació és l'atzar de que es produeixin vacants, cal pensar que tots dos grups s'assemblen molt fins i tot en aquelles característiques que no observem.

Una altra limitació dels resultats obtinguts té a veure amb l'horitzó temporal sobre el qual hem estimat els impactes. En aquest sentit, el període màxim de temps considerat ha estat de 18 mesos després de la finalització dels programes en el cas dels outcomes laborals, i tant sols un curs acadèmic en el dels educatius. Tanmateix, pot pensar-se legítimament que potser aquests finestres resulten insuficients per detectar els efectes d'aquesta mena de programes, i que els impactes resultarien positius si es disposés d'un horitzó més ampli. En aquest sentit, com és lògic, la millor alternativa passa per actualitzar les estimacions d'impacte d'aquí un cert temps, com ara d'aquí 18 mesos, i examinar si els efectes a mig termini difereixen dels que hem obtingut a curt.

5. Avaluació de la implementació

L'avaluació de la implementació pretén explorar diverses qüestions relacionades amb el desenvolupament real dels programes Suma't i NCNO. En particular, l'anàlisi pretén aportar llum sobre els aspectes següents:

- Quina ha estat la cobertura del programa, entesa com el percentatge que els participants representen sobre el total de joves que pateixen la problemàtica? Difereix aquesta cobertura a nivell territorial?
- Com es porta a terme el procés de selecció dels participants? Quin paper juguen les entitats locals i quin les oficines de treball del SOC? Es produeixen excessos de demanda?
- Quines característiques tenen els joves que acaben participant en els programes? Hi ha diferències entre Suma't i NCNO?
- Les diverses activitats que contemplen un i altre programa es porten a terme segons el previst?

L'avaluació de la implementació s'ha portat a terme mitjançant dues aproximacions analítiques complementàries: una **anàlisi qualitativa**, amb entrevistes a informants clau d'ambdós programes (gestors, educadors, responsables del SOC, etc.), que pretén copsar la visió d'aquestes persones sobre el funcionament dels programes en la pràctica; i, d'altra banda, una **anàlisi quantitativa** basada en l'explotació de les bases de dades disponibles. Els detalls metodològics d'una i altra tipologia d'anàlisi, així com de les fonts d'informació emprades, poden consultar-se a l'annex A que acompanya el present informe.

5.1 Cobertura

El nivell de cobertura d'un programa es defineix com la ràtio entre el número total de participants i el número total de persones que se'n podrien beneficiar, això es, el total de persones que pateixen la problemàtica a la qual el programa pretén fer front (població diana). En el cas dels programes que ens ocupen, la població diana ve definida per tres característiques bàsiques: a) edat (NCNO = 16 a 24 anys; Suma't = 18 a 24 anys); b) acreditació ESO (NCNO = amb o sense ESO¹³; Suma't sense ESO); i c) desvinculació laboral (NCNO i Suma't = registrats com a demandants d'ocupació a la OT en el moment d'iniciar el programa). La consideració d'aquest tercer requisit, tanmateix, obre la via a tres possibles aproximacions al càlcul de la cobertura dels programes. Així doncs, tenint totes tres en comú la consideració dels criteris d'edat i graduació exigits, podem definir:

- Una primera aproximació, de caràcter restringit, es fixaria en els joves que es troben inscrits en les Oficines de Treball com a demandants d'ocupació (aturats registrats, SICAS).
- Una segona aproximació passaria per considerar el conjunt de joves que, segons els paràmetres de la Encuesta de Población Activa, es troben en situació d'atur (joves desocupats que cerquen feina activament).
- Finalment, la tercera aproximació consideraria el conjunt de joves efectivament desvinculats del mercat de treball, això és, joves aturats i inactius segons criteris de l'EPA. Cal a més considerar que des de les mateixes entitats sovint s'anima a joves inactius, potencialment receptors d'aquests programes, a inscriure's en les OT (ho veurem més endavant).

La taula 8 mostra els resultats d'aquestes tres aproximacions al càlcul del nivell de cobertura de NCNO i Suma't per al conjunt del territori català. Es fa evident el major abast de la cobertura de Suma't, gairebé el doble que el de NCNO, en tots tres indicadors. Convé tenir present que la població diana de NCNO no tan sols compren un interval d'edat més ampli que el de Suma't, sinó que considera joves en disposició del graduat d'ESO (exclosos en el càlcul de la població diana de Suma't).

¹³ Recordem que, malgrat situar els joves sense ESO com a col·lectiu diana d'atenció preferent, NCNO no exclou el tractament de joves amb el graduat d'ESO.

Alhora, queda palès com el grau de cobertura dels dos programes disminueix a mida que s'abandona la definició més restringida de la població diana: des del 4,8% i el 11,6% per a NCNO i Suma't respectivament, quan es consideren només els aturats registrats, fins al 1,9% i el 4,4%, quan el càlcul es realitza sobre la suma d'aturats i inactius (EPA).

En resum, es fan evidents les limitacions de la cobertura d'ambdós programes, de manera més acusada en el cas de NCNO, i especialment quan ens preocupem per la població diana definida en un sentit més ampli (aturats, registrats o no, i inactius).

Taula 8: Indicadors de cobertura de NCNO i Suma't

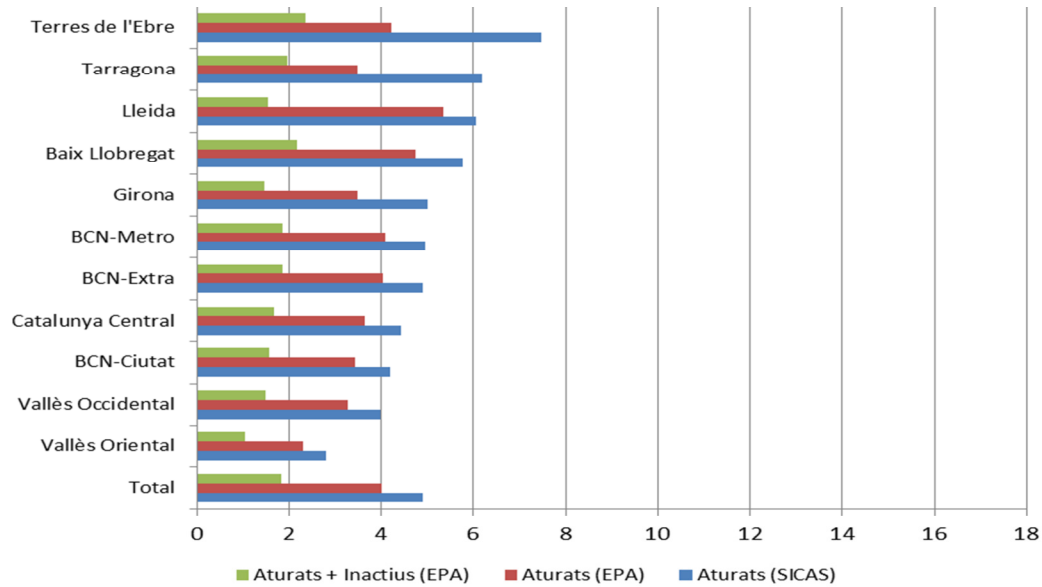
	NCNO (16 a 24 anys; amb i sense ESO)	Suma't (18 a 24 anys; sense ESO)
Aturats registrats (SICAS)	4,8%	11,6%
Aturats (EPA)	4%	9,6%
Aturats + Inactius (EPA)	1,9%	4,4%

Més enllà de les dades globals, esdevé interessant analitzar la possible existència de diferències territorials en el grau de cobertura d'ambdós programes. Els gràfics 15 i 16 presenten la cobertura dels programes en les diferents zones de referència dels serveis territorials del SOC¹⁴. Una visió general als gràfics porta a constatar l'existència d'una diversitat territorial notable en l'abast dels programes. En particular les Terres de l'Ebre, Tarragona, Lleida i el Baix Llobregat presenten nivells de cobertura superiors als de la resta de serveis territorials, per a tots dos programes i particularment quan es tenen en compte els aturats registrats com a població diana (aproximació restringida). Vallès Occidental i Oriental apareixen com els menys atesos en el cas de NCNO, mentre que Girona i l'àrea metropolitana de Barcelona (BCN-Metro i BCN-Extra) serien els menys coberts per Suma't.

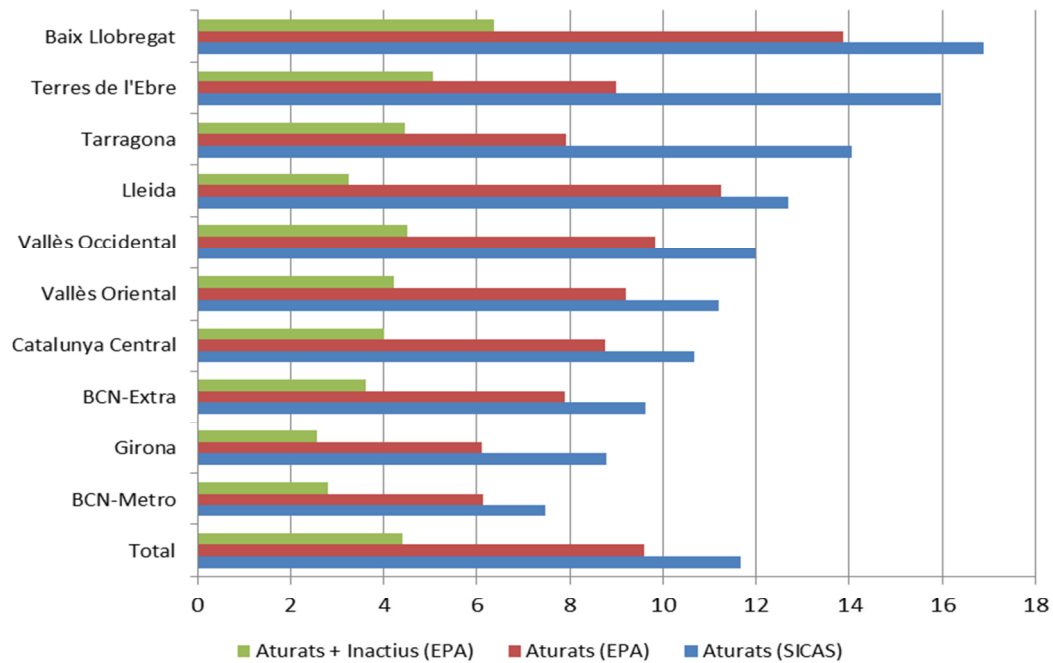
¹⁴ La divisió territorial que s'emptra no és totalment coincident amb la divisió pròpia del SOC. D'una banda, es contempla el cas de la Catalunya Central, àrea no constituïda com a servei territorial propi del SOC. D'altra banda, l'àrea metropolitana de Barcelona es divideix en dues categories: Barcelona-Metro (Barcelonès, exc. Barcelona ciutat) i Barcelona-Extra (Alt Penedès, Garraf i Maresme). En ambdós casos, tanmateix, el que justifica l'ús d'una divisió territorial diferent a la del SOC és ampliar la riquesa de l'anàlisi.

Gràfic 11: Indicadors de cobertura, per servei territorial (%) – NCNO

Gràfic 12: Indicadors de cobertura, per servei territorial (%) – Suma't*

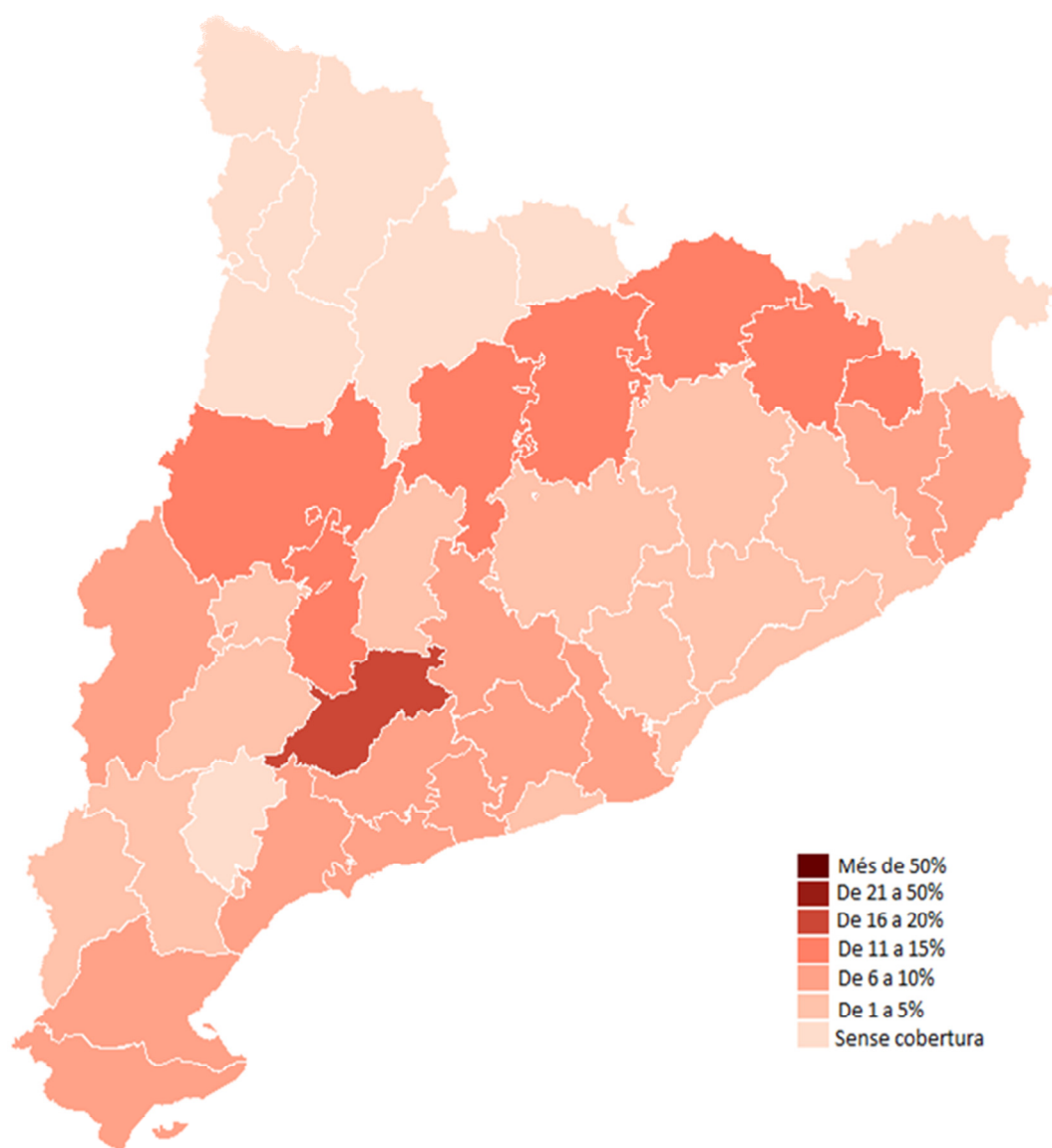
* No s'inclou Barcelona ciutat ja que no va participar a Suma't sinó a un programa específic, anomenat "Joves amb futur", regulat mitjançant un conveni entre el SOC i Barcelona Activa.

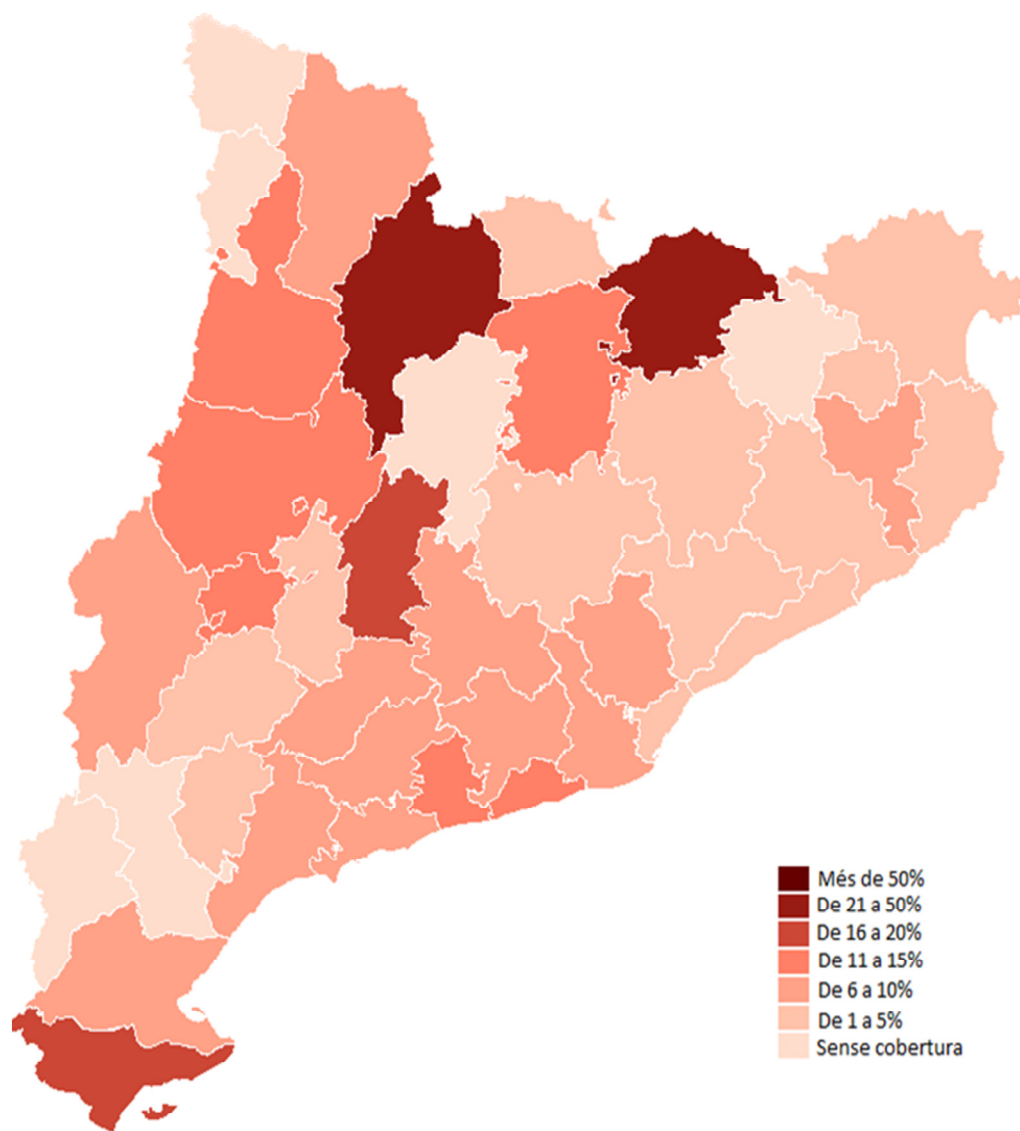
Els mapes 1 i 2, per la seva banda, desagreguen a nivell comarcal la informació relativa a la cobertura dels programes, definida sobre el total d'aturats registrats. De nou, amb taxes de cobertura que varien entre el 5% i el 50%, els mapes corroboren el diagnòstic que la implantació territorial d'ambdós programes és certament desigual. Destaca l'elevat nivell relatiu de cobertura de NCNO a la Conca de Barberà i la corona de comarques que inclou la Noguera, l'Urgell, el Solsonès, el Bergadà, el Ripollès, la Garrotxa i el Pla de l'Estany; i, en el cas de Suma't, de l'Alt Urgell, el Ripollès, la Segarra i el Montsià. En l'altre extrem, destacant pel seu baix nivell de cobertura, destaquen en el cas de NCNO el Priorat, l'Alt Empordà i les comarques del Pirineu de Lleida i, pel que fa a Suma't, la Terra Alta, la Ribera d'Ebre, el Solsonès, la Garrotxa i l'Alta Ribagorça.

Les taxes de cobertura ens permeten tenir una idea agregada de l'abast dels programes, per al conjunt de Catalunya i a nivell territorial, però cal ser prudents en la seva interpretació. Assumir que tota la població que reuneixi els requisits de la convocatòria se n'hauria de beneficiar és excessiu, atès que la participació en aquest tipus de programes és voluntària: hi ha joves que simplement no hi volen prendre part. És per això que, a efectes de valorar la implementació dels programes, resulta clau analitzar el procés de selecció de candidats emprat en cada cas: això és, el mecanisme mitjançant el qual les entitats locals trien els participants d'entre la munió de joves que compleixen els requisits de les convocatòries, els quals resulten extremadament genèrics (ser jove, baix nivell formatiu i estar a l'atur). El proper apartat s'ocupa de presentar els resultats de la nostra anàlisi al respecte.

Mapa 1: Cobertura sobre aturats registrats, per comarca, NCNO

Mapa 2: Cobertura sobre aturats registrats, per comarca, Suma't

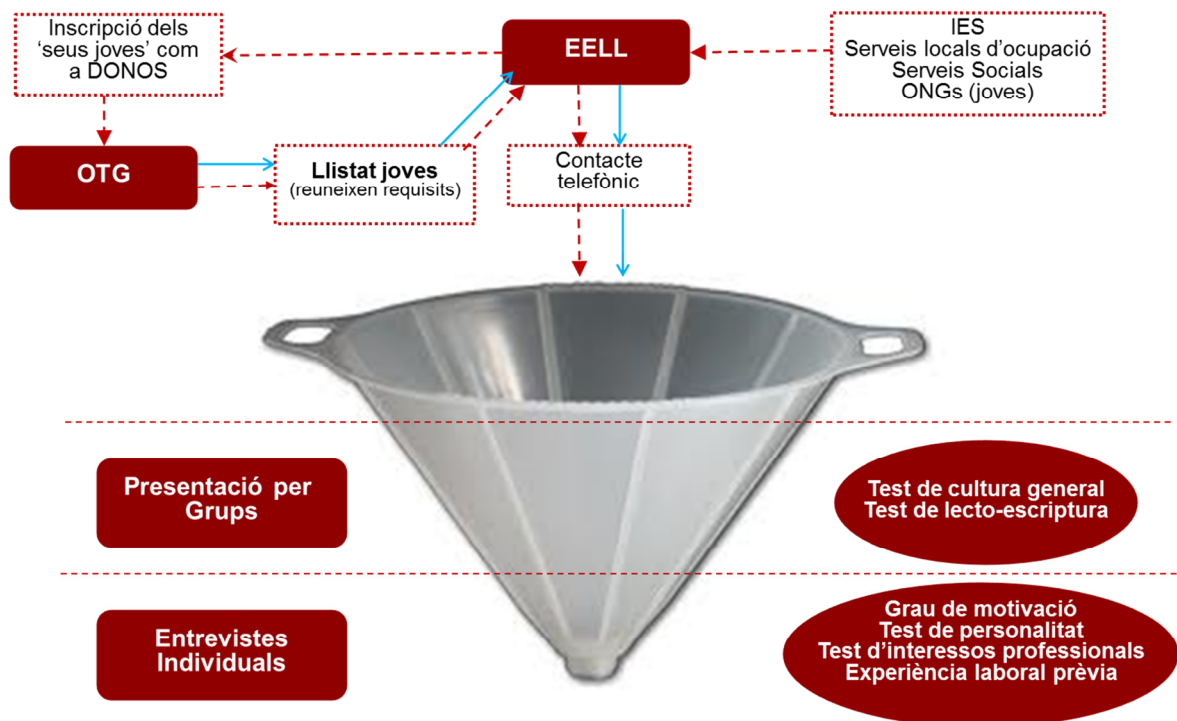

5.2 El procés de selecció de NCNO i Suma't

Un procés de selecció amb dues vies de captació de participants

Les entrevistes realitzades a diferents entitats locals (d'ara endavant, EELL), que com es recordarà són les encarregades de la gestió d'ambdós programes, permeten resumir el procés de selecció de candidats d'acord a l'esquema que es presenta a la següent figura.

Figura 4: NCNO i Suma't: el procés de selecció

En primer lloc, la figura palesa l'existència de dos itineraris diferents de reclutament de joves participants. D'una banda, el procés de recerca s'inicia a les oficines de treball (en color blau) amb la tramesa a les EELL de llistats de joves inscrits com a aturats que compleixen els requisits d'edat i nivell formatiu exigits pels programes. D'altra banda, en no poques ocasions el procés l'inicien les pròpies EELL proporcionant llistes de joves a les OT (en vermell) per tal que aquestes comprovin si reuneixen els requisits formals de les convocatòries. Posteriorment, seran les pròpies EELL qui presentaran els programes

en el seu municipi i realitzaran entrevistes individuals als candidats que manifestin la voluntat de participar-hi.

En efecte, una part important dels joves enviats per les OT a les EELL eren candidats inicialment aportats per aquestes últimes, a proposta dels respectius serveis socials, dispositius de promoció econòmica, centres educatius o entitats d'atenció social que treballen amb aquest perfil de joves, especialment vulnerable. En aquests casos, les EELL encomanen als joves la corresponent inscripció 'express' a les OT com a persona demandant d'ocupació no ocupada (DONO), requisit indispensable per acabar essent seleccionat pel programa.

Les dades que presenta el gràfic 17 permeten contrastar, de forma indirecta, l'abast d'aquesta segona via d'accés a NCNO i Suma't, que podem qualificar com a via "social". Es mostren els percentatges de participants en tots dos programes que es varen inscriure a les OT com a DONO just abans del seu inici –en concret, en un termini de noranta dies previs al començament del programa en qüestió¹⁵. La hipòtesi subjacent és que la gran majoria d'aquests joves, que podem anomenar "aturats recents", s'han registrat justament per poder tenir accés al programa, havent estat derivats a les OT des de les mateixes entitats locals que el gestionen i/o des d'altres serveis i institucions educatives o d'atenció social.

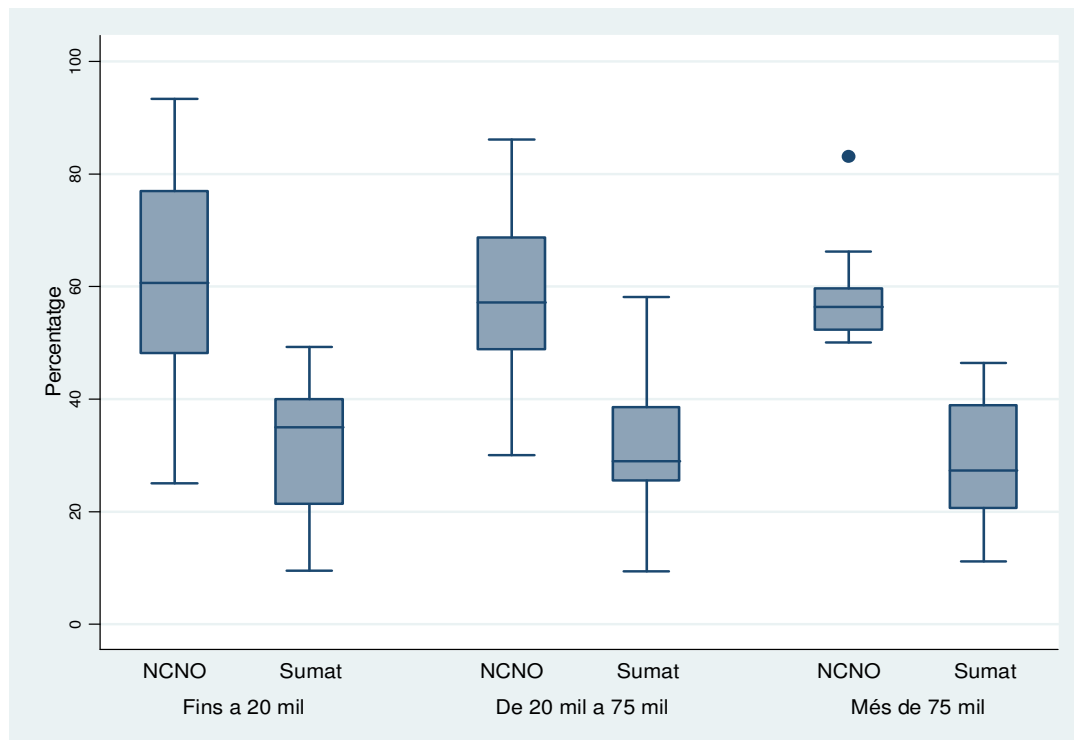
Des d'aquesta perspectiva, com més gran sigui el percentatge d' "aturats recents" participants en el programa, superior és l'abast de la via social en el seu accés, i més gran el nivell de vulnerabilitat dels joves atesos. El gràfic 17 és clar en aquest sentit: independentment de la grandària del municipi on es despleguen els programes, NCNO reuneix sempre una distribució d'aturats recents significativament superior a la de Suma't.

¹⁵ Aquest tipus de gràfics s'anomenen *diagrames de caixa* i resulta útil a l'hora de comparar visualment les diferències en la distribució d'una variable contínua. La "caixa" ens mostra tres peces d'informació sobre la distribució de la variable d'interès (en aquest cas, el percentatge de participants que són aturats recents): 1) el percentil 25, representat per la part inferior de la caixa, que ens indica quin és el valor de la variable que deixa per sota el 25% d'unitats analitzades (en el nostre cas, les diverses entitats locals); 2) la mediana, representada per la línia que hi ha a l'interior de la caixa, que indica el valor que deixa per sota el 50% d'unitats; i 3) el percentil 75, representat per la part superior de la caixa, que aporta la mateixa informació que abans però referida al 75% d'unitats.

Finalment, amb independència de l'abast que la via social tingui en cada programa, la seva simple existència corrobora la idea que estem davant d'un col·lectiu, el de joves NINI, que precisa d'accions específiques per accedir-hi que van més enllà de les que poden fer les OT. En general, atès que fruit de la seva inexperiència laboral molts d'ells no cobren prestacions, no veuen cap valor en el fet d'estar inscrit a les OT. Aquesta situació reforça la necessitat, tal com ja hem comentat en l'apartat anterior, d'emprar indicadors de cobertura que considerin no tant sols els aturats registrats com a població diana, sino també els aturats no registrats o, fins i tot, els joves inactius.

Gràfic 13: Percentatge d'aturats recents, per programa i grandària municipal

‘Una selecció de participants molt exigent’

Un cop iniciat, el procés de selecció de candidats és molt exhaustiu, i presenta dos filtres ben diferenciats. D’una banda, entren en joc filtres grupals (sessions informatives, tests de coneixements, etc.), més habituals a les entitats grans que a les petites. D’altra banda, la majoria de les entitats d’ambdós programes realitzen entrevistes individuals de selecció.

Els aspectes que es valoren en aquestes entrevistes són múltiples i diversos, i inclouen la motivació, el grau de maduresa, la preferència formativa, els interessos professionals o l’experiència professional prèvia. La concreció i valoració d’aquests aspectes les realitzen les pròpies EELL, resulten poc homogènies entre municipis i acostumen a basar-se en la percepció subjectiva del tècnic de referència. Algunes EELL consideren que caldria complementar l’entrevista amb instruments de mesura validats i comuns per a tots els candidats.

En el cas de NCNO, algunes EELL argumenten que en general es va prioritzar *un perfil de vulnerabilitat social alt*, fet que deixava fora alguns candidats enviats directament des de la OT ‘menys vulnerables però més motivats’ i que ‘n’haurien tret més profit’ (tècnic municipal):

‘Es va prioritzar més la situació de vulnerabilitat social del jove i del seu entorn més que no pas el jove que només tingués predisposició personal però no fos tan greu. Alguns dels seleccionats haguessin necessitat orientació psicològica prèvia per fer un canvi de xip per la formació’ (Professor)

En canvi, un cert *creaming* en el procés de selecció sembla més evident en el cas de Suma’t¹⁶. Entre d’altres coses, davant la manca d’incentius econòmics durant el període

¹⁶ Per “creaming”, o descremat de la demanda, s’entén aquella situació en la qual els proveïdors d’un determinat servei seleccionen els usuaris amb el propòsit d’obtenir-ne algun profit. En el nostre cas, atès que les entitats locals reben una quantitat fixa pel conjunt de beneficiaris, el creaming pot resultar beneficiós, per exemple, si els hi permet maximitzar el percentatge d’alumnes que acaben el programa, ja que aquesta dada resulta important per als finançadors del programa (SOC i FSE).

de formació, la retenció en el programa Suma't s'assegura prioritzant en la selecció 'als més capaços d'acabar' (tècnic municipal)¹⁷.

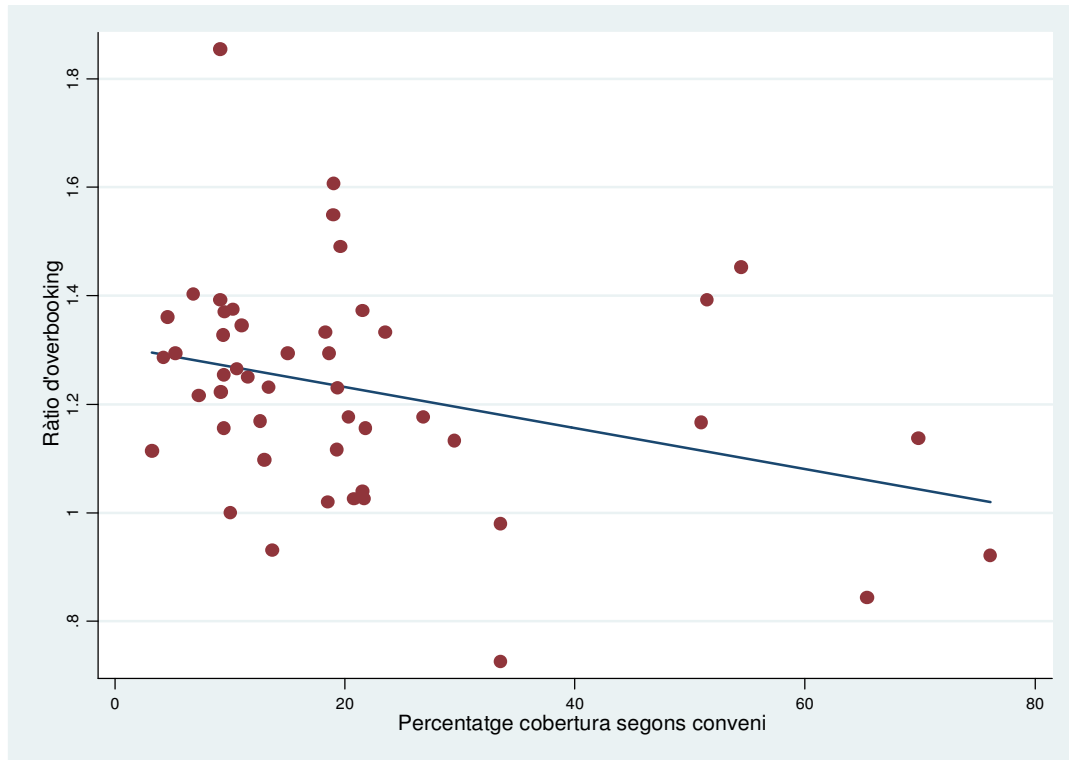
Un altre fenomen que també s'observa en el programa Suma't és un reclutament de joves superior al nombre de places assignades pel SOC (sobre-reclutament o *overbooking*). La principal justificació que s'al·ludeix al respecte és el fet que '...formar a 10 o 12 persones més de les assignades implica un cost molt baix per a nosaltres [EELL], però ens permet acabar la formació [professionalitzadora] amb el mínim [de participants] que ens marca el SOC' (tècnic municipal).

El gràfic 18 dóna compta de l'abast de la pràctica d'aquest *overbooking* i de la seva relació amb el nivell de cobertura. El primer que s'observa és que, en efecte, pràcticament a tots els municipis on es desplega el programa Suma't es produeix una situació de sobre-reclutament (ràtio superior a 1 entre les places cobertes i les places assignades). Pràcticament la meitat de municipis presenten ràtios d'*overbooking* entre 1,2 i 1,4; això vol dir que, per cada 10 places assignades pel SOC, les entitats locals incrementen entre 2 i 4 el nombre final de participants atesos. En segon lloc, s'aprecia una certa relació, poc marcada, entre la intensitat del sobre-reclutament i el nivell de cobertura que s'assoliria amb les places inicialment assignades. En concret, a menor nivell de cobertura, major ràtio d'*overbooking*. La interpretació més plausible indicaria que, efectivament, la incapacitat de fer front a la problemàtica en qüestió empeny les entitats locals a fer-se càrrec d'un nombre de joves superior a l'originalment assignat.

¹⁷ Recordem que, mentre que NCNO remunera els alumnes durant el període de formació, Suma't no contempla aquest incentiu. "Joves per l'Ocupació", reedició del programa Suma't per als anys 2012-2013, sí ha passat a contemplar una remuneració per als alumnes durant el període formatiu (150 euros/mes, aproximadament).

Gràfic 14: Intensitat de sobre-reclutament i nivell de cobertura segons places assignades en els municipis Suma't

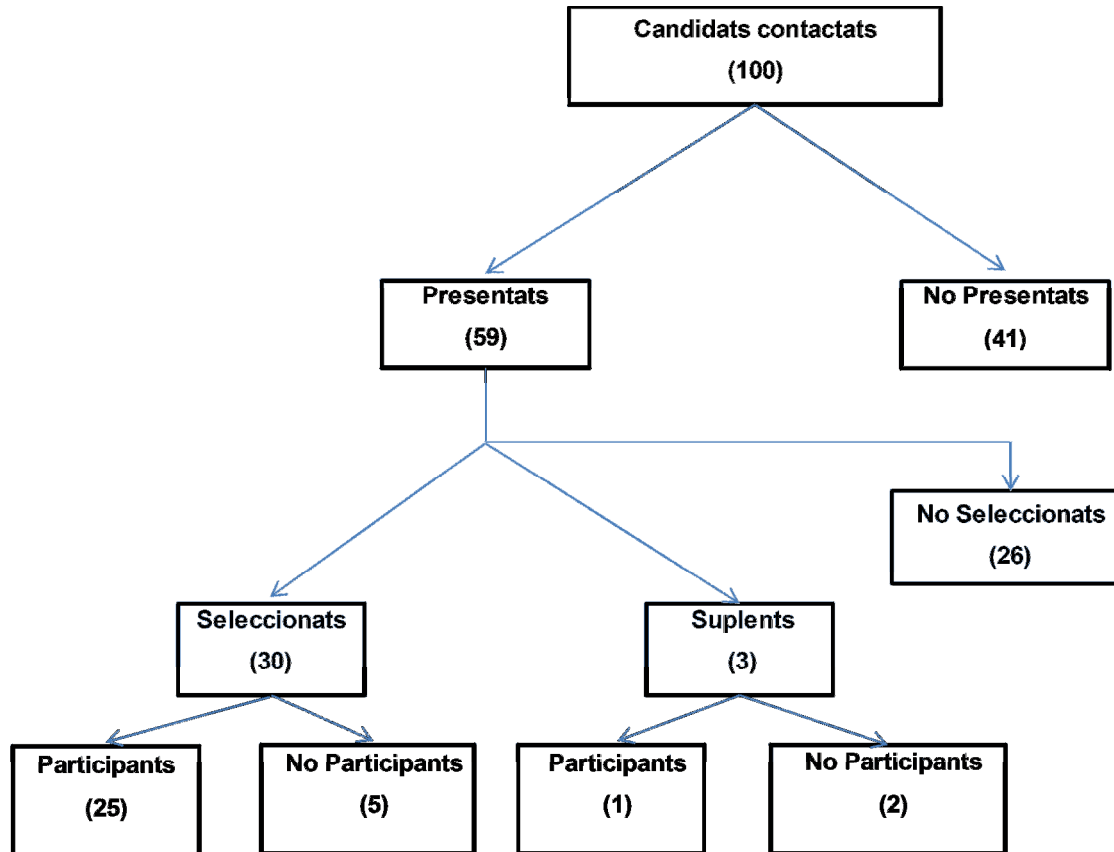

Finalment, el diagrama que presenta la figura 5 permet traçar, en el cas de Suma't, els diversos desenllaços que s'observen en el procés de selecció de candidats des del moment en què són contactats per primer cop¹⁸. El primer que cal destacar és que, per cada 100 joves que es contacten com a possibles candidats, 41 abandonen, ja d'entrada, el procés de selecció ("No presentats"). Dels presentats, al seu torn, gairebé el 50% no és seleccionat, la qual cosa demostra la intensitat del cribratge que realitzen les entitats. Al capdavall del procés, dels 100 inicialment contactats, només 25 acaben essent seleccionats com a participants o, en altres paraules, per cada jove que acaba entrant al programa s'han hagut de contactar 4 possibles candidats.

¹⁸ L'anàlisi ha estat possible gràcies a la col·laboració de les entitats locals participants a Suma't, les quals ens varen fer arribar el detall dels seus processos de selecció a nivell individual. En concret, la figura 5 ha estat elaborada a partir de les dades facilitades per 37 de les 59 entitats locals que varen participar a Suma't, corresponents a prop de 9.000 candidats inicialment contactats. Tanmateix, per tal de facilitar la interpretació dels fluxos, a la figura s'ha optat per normalitzar a "100" aquesta xifra.

Figura 5: Resultat del procés de selecció del programa Suma't

Un procés de selecció marcat per la ‘urgència’

Totes les EELL visitades esmenten que el procés de selecció ha estat marcat per la urgència amb la que havia de començar el programa. Les EELL es queixen sobre l'escassa planificació de la publicació de la convocatòria, a més del poc temps disponible per formalitzar-la:

**‘El problema és que has de fer la selecció d’avui per demà i no pots afinar gaire perquè el que vols és que el programa surti endavant i no tens temps per mirar-t’ho tal i com voldries’
(Tècnic municipal)**

Aquesta circumstància provoca que la sistematicitat del procés de selecció acabi dependent, entre d'altres coses, de la grandària i trajectòria de l'entitat local, així com del seu personal d'estructura, ja que els professionals ‘propis dels programes’ s'acaben contractant poc abans d'iniciar-se els períodes de docència. En particular, algunes EELL expressen que els va costar molt trobar joves per algunes formacions – en concret per a ‘nous’ sectors productius (noves tecnologies) o regits per gènere (atenció a persones grans, per exemple).

5.3 Els participants dels programes de segona oportunitat

Gran part de les EELL opinen que els criteris d'accés al programa són massa genèrics. Això té com a conseqüència que, a la pràctica, acabin trobant-se amb un perfil de participants força heterogeni, amb nivells de maduració individual força dispars.

**“Tenim molta diversitat de joves: des del que té 23 anys amb responsabilitats familiars i experiència laboral prèvia, fins a l'adolescent de 18 anys que ha sortit rebotat de l'institut”
(Tècnic municipal)**

I tanmateix, algunes característiques generals sí s'hi acaben observant. A ulls de les EELL consultades, aquestes característiques apareixen de manera més intensa i generalitzada en el cas del programa NCNO. També és ben cert però que algunes EELL argumenten que una part dels participants seleccionats per a Suma't són equiparables a ‘als participants de sempre de NCNO’ (tècnic municipal). Ho veiem tot seguit.

Absència d'habilitats pre-laborals, baixa auto-estima i desmotivació

Un dels principals trets distintius dels participants seleccionats és, segons la majoria d'EELL entrevistades, la manca d'habilitats pre-laborals i personals mínimes per trobar i mantenir una ocupació: 'puntualitat, escolta activa, implicació, habilitats socials, compromís amb la tasca, cura personal... són coses que vam haver de treballar des de bon principi' (Tècnic municipal).

Gran part de les EELL manifesten també com a característica general dels participants problemes d'autoestima i motivació – 'tenen l'estereotip dels NiNis molt interioritzat perquè han sortit rebotats de tot arreu. Els hi vam repetir moltes vegades que no eren uns ganduls i que podien fer alguna cosa... Que eren útils' (tècnic municipal). Totes les EELL constaten l'esforç diari dedicat a donar suport psicològic als participants per tal d'afavorir un canvi actitudinal/motivacional favorable a romandre en el programa.

Atenció a joves amb problemàtiques 'afegides'

En totes les EELL es relaten problemes de 'desestructuració familiar i vulnerabilitat econòmica' en una part important dels joves, la qual cosa interfereix negativament en el seu itinerari formatiu i de participació en el programa, i que hauria de requerir intervencions més compensatòries i de caire complementari.

'Per alguns participants era un problema estar en el programa perquè, per una banda, sabien que per trobar feina s'havien de formar però per la seva situació familiar necessitaven ingressos' (Tècnic municipal)

'Un noi dominicà que era molt llest però la seva família no parava de dir-li 'ponte a trabajar' i al final no va entrar al programa. La majoria no reben suport de cap mena a casa' (Tècnic municipal)

Emergència de ‘nous perfils’ de joves

En alguns municipis, els joves participants dels programes no s’ajustaven a aquest perfil majoritari, provenien del sector de la construcció i tenien experiència laboral prèvia. Aquests perfils de jove esperen del programa ‘poder-se reciclar i canviar de sector productiu’ (tècnic municipal).

Algunes EELL del programa Suma’t també manifesten haver detectat un canvi de perfil, ‘amb joves motivats i disposats a sortir de la situació en la que es troben’ (tècnic municipal). Aquests joves veuen un al·licient important en el contracte de formació, pel fet de poder treballar en un entorn real i que el programa no es quedi en una formació ocupacional ‘com les de sempre’.

Característiques associades a la participació en els programes

La informació que s’ofereix en aquest punt complementa les observacions anteriors des d’una perspectiva quantitativa. En concret, els gràfics 19 i 20 presenten els resultats de l’estimació de sengles models lògit, un per NCNO i un altre per Suma’t, els quals permeten calcular la influència neta (no mitjançada per terceres variables) entre els diversos atributs dels joves sobre els que tenim informació (edat, nacionalitat, sexe, etc.) i el fet de participar o no en cadascun dels programes. Val a dir que els models estan calculats considerant únicament el conjunt de joves que compleixen els requisits de participació que marca la convocatòria: per a Suma’t, tenir entre 18 i 24 anys i no disposar de la ESO i, en el cas de NCNO, únicament tenir entre 16 i 24 anys. Així doncs, atès que incloem en els models el conjunt complet de potencials beneficiaris, els resultats obtinguts aporten informació valuosa sobre les característiques que diferencien els qui acaben participant de la resta.

Els valors que apareixen als gràfics representen l’efecte mitjà que té modificar el valor de cadascuna de les variables sobre la probabilitat que un jove esdevingui participant del programa. Per exemple, si ens fixem en els determinants de la participació a Suma’t (gràfic 20), un valor de -6,2 de la variable “22 anys o més” significa que, de mitjana i a igualtat en la resta de característiques, els joves en aquest tram d’edat tenen una

probabilitat 6,2 punts percentuals (pp.) menor de participar en el programa que els joves d'entre 18 i 21 anys (categoria de referència)¹⁹. Els colors vermell (NCNO) i blau (Suma't) de les barres mostren que l'efecte mitjà és estadísticament significatiu, en oposició al color blanc, que representa efectes mitjans no significatius.

Algunes de les variables considerades es mostren com a predictors significatius de la participació en tots dos programes, NCNO i Suma't. En concret, la probabilitat de participació augmenta, de forma estadísticament significativa, entre els següents col·lectius:

- Homes (NCNO = 2,2 pp. / Suma't = 3,5 pp.)
- Joves residents a Tarragona (NCNO = 2,4 pp. / Suma't = 4,3 pp.) o Lleida (NCNO = 1,6 pp. / Suma't = 6,4 pp.)
- Joves residents en municipis de 20.000 a 75.000 habitants (NCNO = 0,5 pp. / Suma't = 3,8 pp.)

Per contra, la probabilitat de participar en tots dos programes disminueix, de forma significativa, entre els:

- Estrangers comunitaris (NCNO = 2,3 pp. / Suma't = 8,2 pp.) i extracomunitaris (NCNO = 0,8 pp. / Suma't = 4,2 pp.)
- Joves amb alguna discapacitat (NCNO = 2,2 pp. / Suma't = 4,4 pp.)
- Joves en situació d'atur de llarga durada (NCNO = 1,8 pp. / Suma't = 3,8 pp.), o mitja durada (NCNO = 1,1 pp. / Suma't = 1,7 pp.)
- Joves que han cobrat prestació d'atur (NCNO = 2,5 pp. / Suma't = 5 pp.)
- Joves que disposen d'experiència laboral recent (NCNO = 1,3 pp. / Suma't = 3,6 pp.)
- Joves que figuren com a demandants d'un sol tipus d'ocupació (NCNO = 1,2 pp. / Suma't = 3,1 pp.)

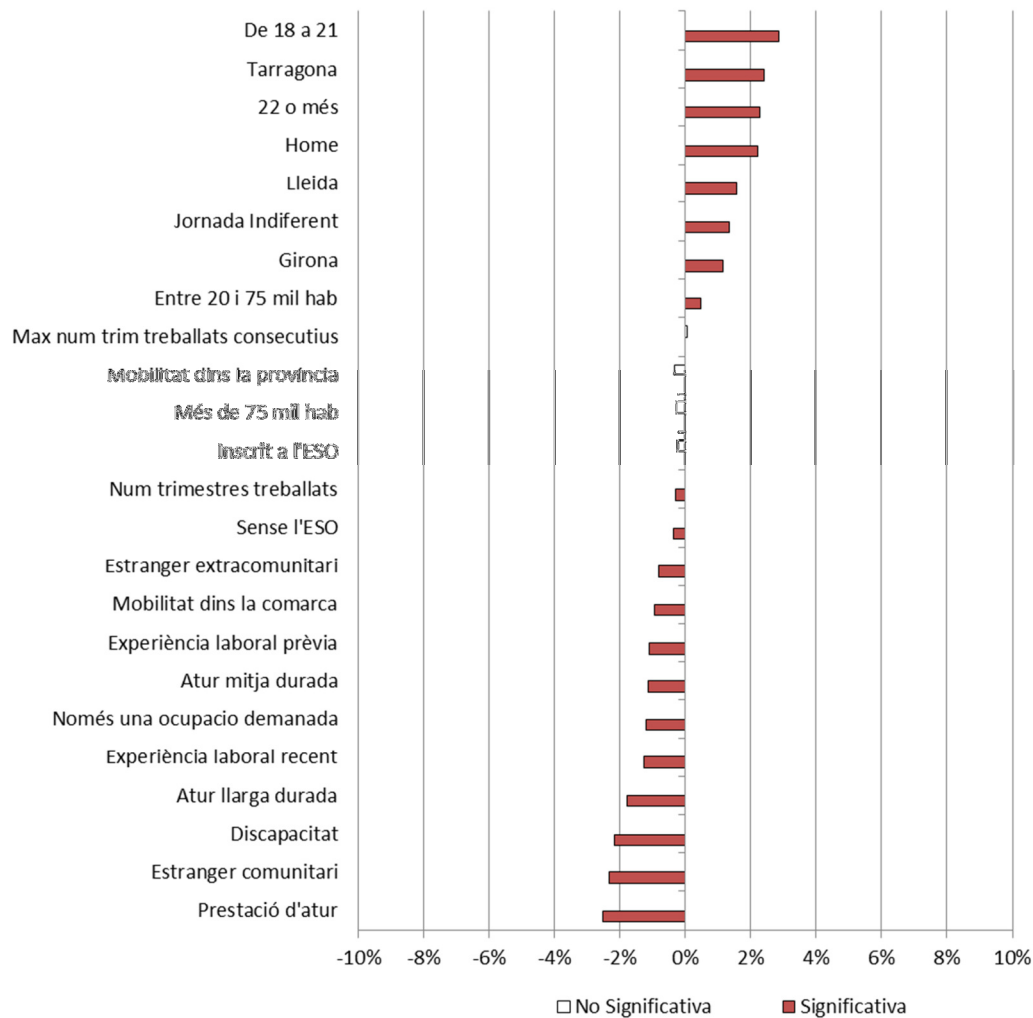
¹⁹ L'efecte mitjà de cada variable s'ha d'entendre sempre respecte la categoria de referència, que és la que no apareix al gràfic (per exemple, l'efecte mitjà de ser *extra-comunitari* s'ha d'entendre respecte el fet de ser *espanyol*, a igualtat de totes les altres característiques). Les categories de referència són les següents: tenir menys de 18 anys, viure a la província de Barcelona, ser espanyol, viure en un municipi de menys de 20.000 habitants.

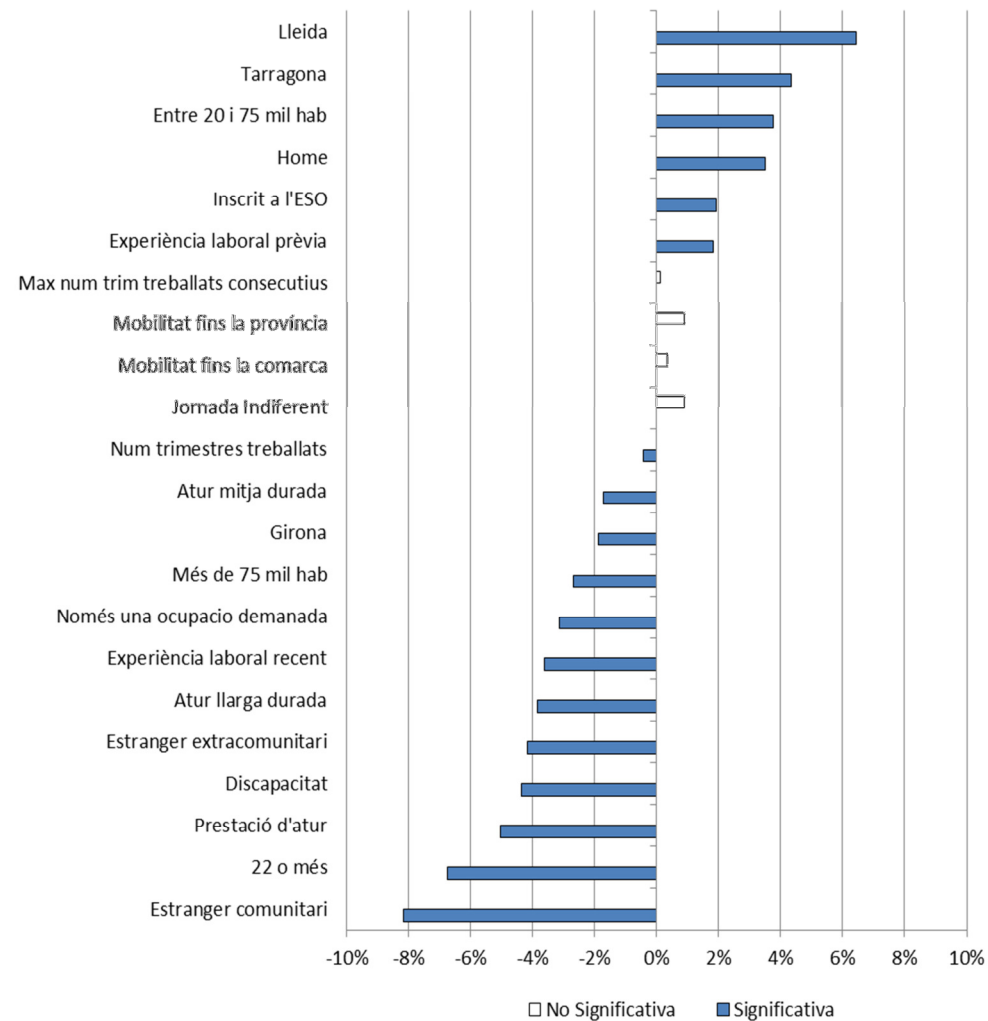
A més, en el cas específic de NCNO, la probabilitat de participar-hi disminueix entre els joves que no tenen l'ESO (0,4 pp.) i augmenta entre els joves de 18 a 21 anys (2,8 pp.). En el cas específic de Suma't, la probabilitat de ser-ne participant disminueix entre els joves residents en municipis de més de 75.000 habitants (2,7 pp.), així com entre els joves majors de 22 anys (6,7 pp.).

En definitiva, els resultats anteriors posen de manifest que més enllà dels criteris d'accés que es fixen a les convocatòries dels programes, existeixen factors de naturalesa diversa que condicionen les possibilitats que els joves tenen de convertir-se en participants, com ara la intensitat de l'oferta disponible a la seva zona de residència, l'existència o no d'una trajectòria laboral prèvia, l'edat o la seva nacionalitat.

Gràfic 19: Determinants de la participació en NCNO

Gràfic 20: Determinants de la participació en Suma't

5.4 Les activitats dels programes

5.4.1 Les activitats de formació

La formació professionalitzadora de NCNO

La majoria d'EELL esmenten que l'inici precipitat del programa ha repercutit negativament en la qualitat de la docència per diferents motius. Entre d'altres:

- Gran part de docents foren contractats la setmana abans d'iniciar les classes 'reciclant docents d'altres cursos de formació ocupacional' (tècnic municipal)
- La majoria de professors entrevistats es queixen sobre el poc temps per preparar prèviament el temari – '[el temari] l'anava preparant setmana a setmana' (professor)
- La manca de consolidació d'equips docents – 'alguns dels meus docents van començar a donar classe sense haver-nos vist en persona' (director)

Sigui com sigui, l'oferta formativa sorgeix a proposta de les EELL, a partir del coneixement *back-office* dels serveis de promoció econòmica, a partir de bosses d'inserció laboral pròpies i/o operadors d'internet privats, consultant a les OT, etc.²⁰. Gran part de les EELL han fet un gran esforç per obrir la formació a nous sectors emergents – TIC, turisme, medi ambient o la cura a les persones. Tanmateix, en algunes EELL es van acabar ofertant cursos relacionats amb la construcció – la majoria sota l'epígraf 'rehabilitació o manteniment d'edificis'.

Pel que fa als continguts docents, val a dir que han estat força idiosincràtics, depenent de l'oferta formativa de cada EELL. Tanmateix, la majoria de persones entrevistes coincideixen en afirmar que:

- El programa de competències professionalitzadores és 'massa ambiciós' (Professor)

²⁰ Un nombre important d'EELL visitades es queixen sobre la manca d'orientació del SOC en aquest aspecte.

- S'ha dedicat molt de temps docent a hàbits i actituds prelaborals (habilitats socials, escolta activa, implicació personal, disciplina, responsabilitat personal...)
- La formació és massa intensiva pel perfil majoritari d'alumnat - 'costa mantenir-los asseguts en una cadira 7 hores al dia' (professor)
- Professors tenen altres tasques associades (administratives i les de tutories personals) que no els permeten dedicar-se plenament a la docència

Les dues formacions de Suma't: competències bàsiques i professionalitzadora

Les EELL creuen que l'actual disseny de la formació en **competències bàsiques** és massa rígid i reclamen més autonomia per tal de 'fer-la a mida' (tècnic municipal). Les principals dificultats d'implementació identificades per les EELL visitades han estat:

- La convivència de diferents nivells de competències bàsiques –'alguns [joves] no els hi calien tantes hores mentre que per altres n'haguéssim hagut de fer més' (tècnic municipal)
- Per una part important de l'alumnat, aspectes de comportament i actitud basals (puntualitat, escolta activa...) han ocupat gran part del temps de docència
- La dificultat per crear un programa pedagògic comú davant aquesta diversitat de nivells, malgrat l'ordre de subvenció aconsellava unes assignatures bàsiques de referència
- Un risc elevat de desmotivació per alguns alumnes– 'alguns participants ho viuen com un retorn a l'institut' (tècnic municipal)

Així mateix, pel que fa a la **formació professionalitzadora**, es detecta una elevada variabilitat en els seus continguts. Algunes EELL es limiten a replicar els cursos de formació ocupacional realitzats tradicionalment als municipis, sense que aquesta oferta formativa estigui basada en estudis prospectius sobre les necessitats formatives del mercat de treball local. D'altres EELL, per contra, han dissenyat els continguts formatius basant-se en el coneixement del mercat local dels seus tècnics prospectors, de consultes realitzades a bosses de treball i de contactes amb empreses del seu entorn.

Finalment, s'adverteix que, en acabar el curs, no hi ha una avaluació formal del grau d'assoliment de les competències de la formació. En el seu defecte, l'aprobat queda garantit si l'assistència a la formació s'ha mantingut per sobre del 75% de les sessions o, en el millor dels casos, amb una certa avaluació continuada dels progressos.

Suma't i els 'límits' de la formació virtual per a l'obtenció de la ESO

Les EELL consultades perceben la matrícula del participant a l'Institut Obert de Catalunya per a l'obtenció de la ESO com un 'pegat' per a la posterior signatura del contracte de formació. A la pràctica, la majoria de les EELL visitades coincideixen a argumentar que la metodologia virtual no els ha funcionat perquè:

- Les matèries per l'obtenció de la ESO es solapen amb la formació en competències bàsiques i 'això desmotiva als joves' (tècnic municipal)
- La majoria de participants no tenen els hàbits d'estudi i actitudinals que la formació virtual requereix
- Moltes EELL han hagut de reforçar la iniciativa amb aules informatitzades i amb un docent presencial sense que això menés al seu seguiment

'La matrícula al IOC és llençar els diners perquè molts [joves] no tenien ordinador a casa i menys internet. A part de que tampoc tenien els hàbits personals com per fer el seguiment virtual de les assignatures' (Tècnic municipal)

5.4.2 Suma't i la tutoria individual com a valor afegit

Les EELL visitades reconeixen que la inclusió de tutories amb un professional contractat és una de les aportacions més importants del programa Suma't. Els principals avantatges associats a l'existència d'aquesta figura són els següents:

- Crear un itinerari personalitzat del participant segons les seves preferències personals i el seu nivell de maduresa
- Motivar els alumnes i treballar de manera individualitzada els aspectes conductuals;

- Realitzar seguiments familiars i de context dels alumnes i redreçar els problemes que puguin interrompre la formació
- Realitzar la tasca d'orientació per a la inserció laboral, tot millorant l'ocupabilitat del participant amb l'adquisició de competències pre-laborals (imatge personal, actitud en una entrevista de feina, elaborar un CV, etc.)

5.4.3 La pràctica laboral: dues alternatives

El primer que cal indicar és que gran part de les EELL visitades han trobat a faltar la col·laboració del SOC en el procés de prospecció d'empreses beneficiàries (Suma't) o entitats on portar a terme les pràctiques professionals (NCNO). A la pràctica, la prospecció ha estat un 'treball de trinxera, agafar el telèfon i anar empresa per empresa, entitat per entitat...' (Tècnic municipal). La prospecció d'empreses o entitats depèn, aleshores, de la tradició i capacitat dels departaments de promoció econòmica, si es que n'hi ha, de cada EELL (personal d'estructura especialitzat, programes propis de promoció empresarial, etc.).

NCNO i l'entorn laboral protegit

En general es considera que les pràctiques laborals han estat profitoses per als alumnes perquè 'els ha permès valorar-se i han pogut treballar actituds i comportaments necessaris pel mercat laboral' (professor). Tanmateix, en alguns casos, els joves han estat relegats a tasques repetitives o poc rellevants 'perquè els treballadors no tenen temps d'estar-hi a sobre' (professor). En d'altres, els han fet servir per cobrir llocs de treball que altrament no existirien.

Algunes EELL entrevistades atorguen primordialment un valor 'educador' a les pràctiques - més que no pas 'insertor'. Això és, 'detectar aquelles coses que els joves fan bé i aspectes que podrien millorar per tal que puguin agafar seguretat en si mateixos i pujar l'autoestima' (directora). Així mateix, treballar la vessant conductual que altrament no podrien treballar a l'empresa ordinària - 'l'empresa amb aquesta mena de col·lectius [de joves vulnerables] és massa dràstica; i si et comencen a fallar per motius de comportament els farien fora' (directora).

Com a contrapartida, alguns professors reconeixen que ‘moltes professions [de NCNO] no tenen una veritable demanda real de mercat i la demanda acaba quan acaben de ‘treballar’ per l’ajuntament’ (professor). Alerten així sobre la necessitat de complementar les pràctiques laborals amb una orientació laboral per a la inserció.

Finalment, alguns directors i tècnics municipals veuen problemàtic el fet que la formació professionalitzadora no es vinculi amb cap títol oficial (certificats de professionalitat) i, per tant, no tingui un valor curricular que pugui ser reconegut fàcilment per l’empresari.

Suma’t i el contracte de formació

Totes les EELL constaten la dificultat per trobar empreses que vulguin participar a Suma’t ‘perquè són moments econòmics molt complicats’. Les majors dificultats, tanmateix, les pateixen els autònoms i les pimes: ‘Quan truques al petit empresari per oferir-li el programa, et responen que som 4 treballant però en sobren 3’ (tècnic municipal). S’acostuma a afirmar que el vincle amb l’empresa encara és un aspecte pendent de resoldre a la pràctica per diferents raons:

- Les grans empreses es descarten per criteris propis de la convocatòria –no haver acomiadat a ningú en els darrers tres mesos-, ‘quan és un mecanisme natural emprat per les grans empreses per ajustar-se a les fluctuacions’ (tècnic municipal);
- Per pimes i autònoms, l’import de la subvenció ‘no compensa la inversió de temps en burocràcia’ que comporta presentar la sol·licitud i la posterior justificació econòmica;
- El fet que el contracte tingui una durada mínima de 6 mesos no s’ajusta amb l’estacionalitat d’alguns sectors productius, com ara el turístic;
- Algunes EELL expressen el seu temor que l’empresari pugui contractar només per la subvenció i no perllongui la relació contractual.

‘No hi ha contractes [de formació] per a tots’ (tècnic municipal), fet que converteix la inserció en una empresa en un procés molt selectiu en la majoria de les EELL visitades. A la pràctica es seleccionen els joves més motivats, que millor s’han comportat en la formació professionalitzadora i que, es preveu, generaran menys conflicte en un entorn

laboral real. Les bones relacions entre EELL i empreses poden perillar si el beneficiari esdevé conflictiu durant l'etapa laboral del contracte de formació.

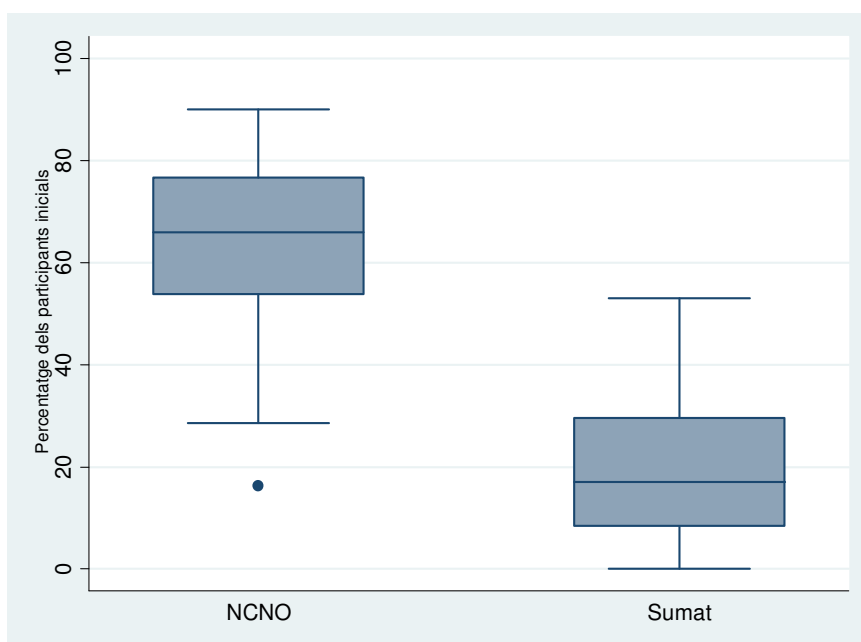
‘Els ‘clients naturals’ dels serveis de promoció econòmica són les empreses del municipi. I les hem de cuidar’ (Tècnic municipal)

En algunes EELL, un cop acabada l'etapa de formació, els joves inserits per contractes ordinaris (temporals o per obra i servei) supera els inserits per contracte de formació. De fet, algunes EELL creuen que ‘sense contracte de formació podrien haver inserit algun jove més’ (tècnic municipal).

5.4.4 La “supervivència” en els programes

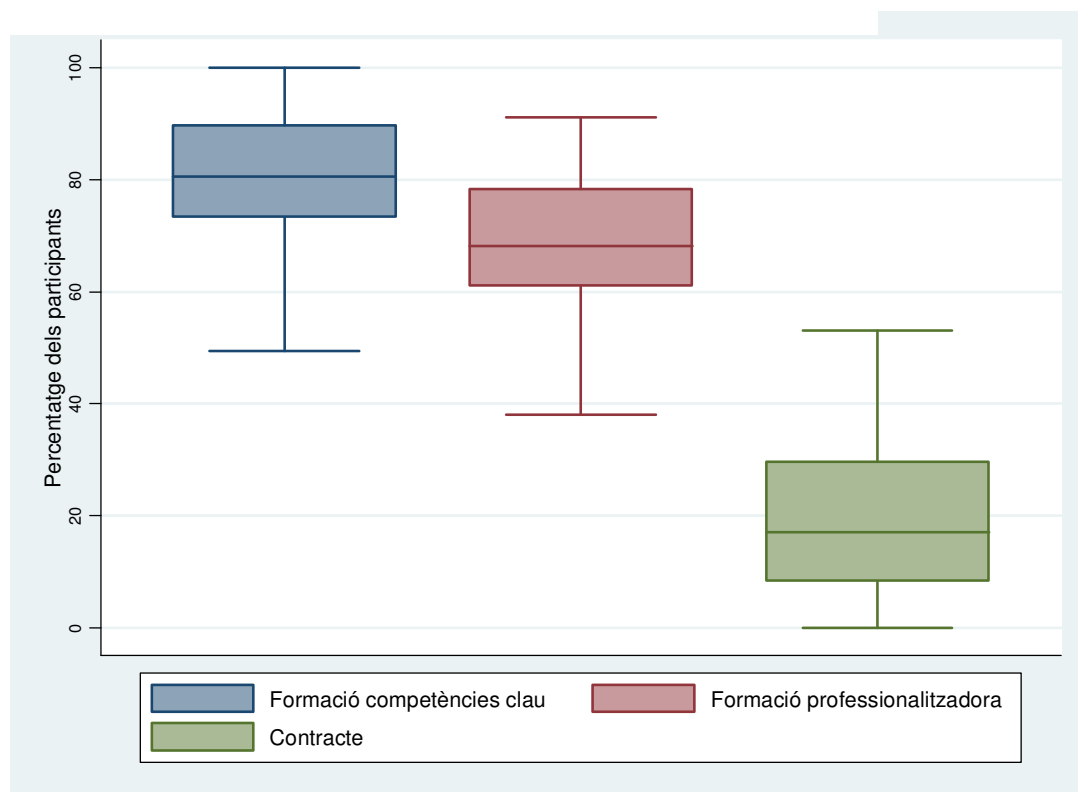
El gràfic 21 il·lustra la distribució dels joves que finalitzen cadascun dels programes avaluats. I deixa clar que el volum de joves que finalitzen el programa NCNO (66%, en mitjana) és significativament superior al número de joves que completen el programa Suma't (17,1%, en mitjana). En altres paraules, el nivell de “supervivència” de la participació en el NCNO supera amb escreix al nivell del Suma't.

Gràfic 15: Participants que acaben el programa sencer (%)

El gràfic 22, referit al cas de Suma't, posa de manifest com la no finalització del programa es deu principalment a que són una minoria els joves que han aconseguit ser contractats en el marc del programa després de finalitzar la formació. De fet, s'observa que un nombre important de joves finalitza amb èxit el període formatiu del programa, amb taxes de finalització que superen el 80% (en mitjana) pel que fa les competències bàsiques i prop del 70% pel que fa a la formació professionalitzadora. El daltabaix en el nivell de seguiment del programa es produeix, clarament, en el trànsit del període formatiu al període d'experienciació laboral, ja que tant sols el 20% dels participants han tingut, en mitjana, un contracte en el marc del programa Suma't. Aquestes xifres corroboren les dificultats que les entitats locals tenen a l'hora de trobar empreses que vulguin participar, tal i com ha palesat l'anàlisi qualitativa anteriorment.

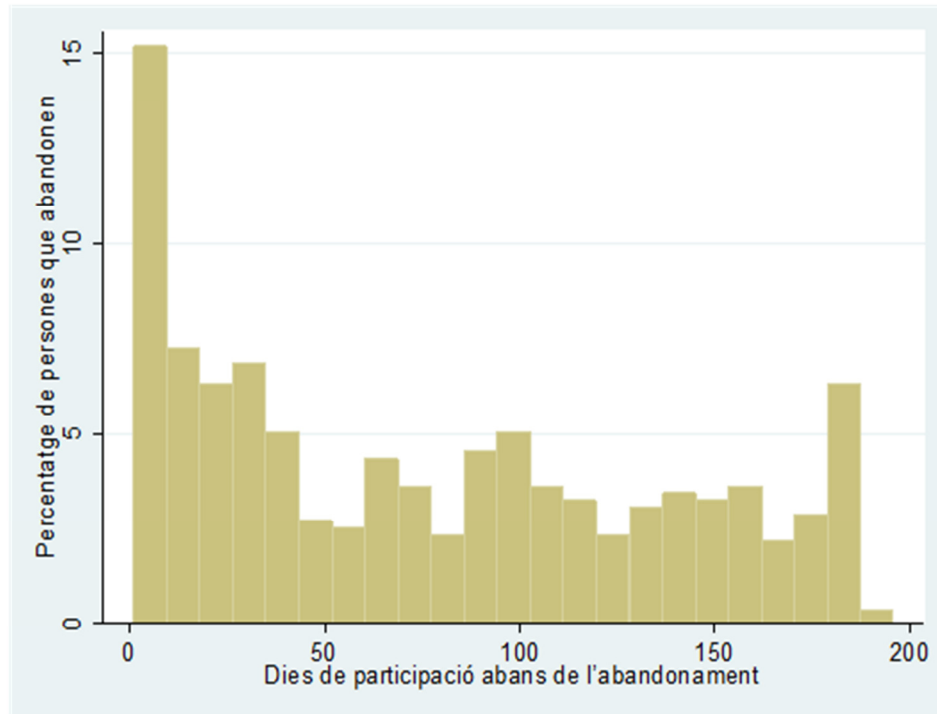
Gràfic 16: Participants Suma't que acaben cada activitat (%)

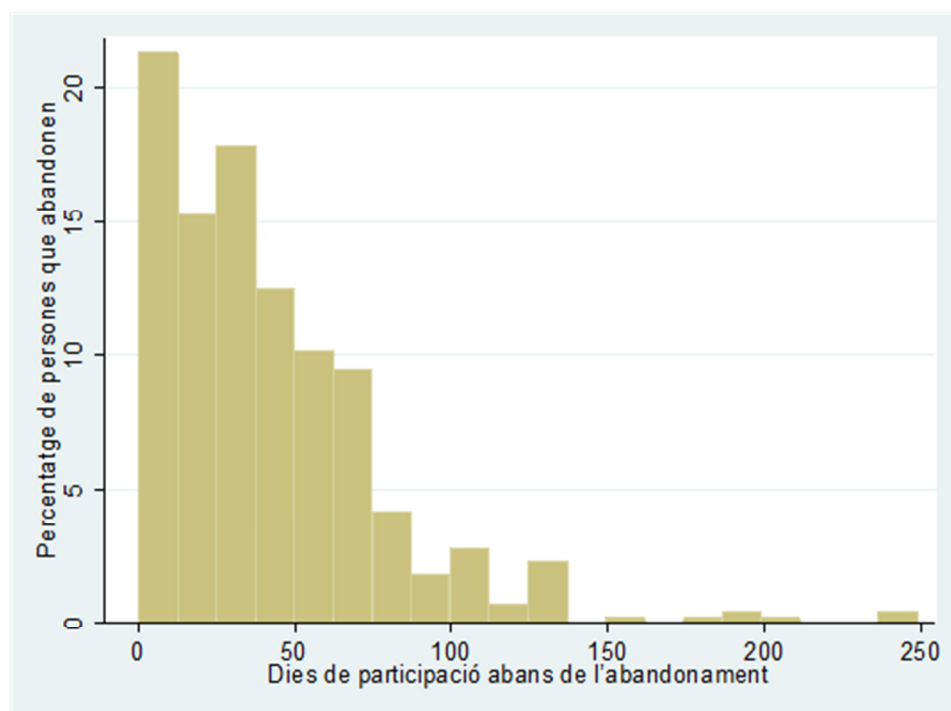
Per la seva banda, els gràfics 23 i 24 informen amb detall dels moments en què tendeixen a produir-se els abandonaments a cadascun dels programes. En el cas de Suma't, observem que l'alt nivell d'abandonaments que aquest mostra es concentren principalment al llarg dels seus primers dos mesos. Cal tenir clar que els joves que finalitzen el període formatiu del programa, i no accedeixen al període de contractació per manca de places, no són considerats casos d'abandonament. Així doncs, dels joves que abandonen el programa, pràcticament cap ho fa superats els 70 dies des de l'inici. En d'altres paraules, s'evidencia que el període que acumula el gruix d'abandonaments coincideix amb la fase de formació en competències clau.

Així mateix, NCNO no tan sols produeix menys desercions que Suma't, sinó que el patró que segueixen els seus abandonaments, superades les dues primeres setmanes de programa, és força més estable. En efecte, el desenvolupament del període de formació (inicial i professionalitzadora) i el pas al període de pràctiques laborals no semblen generar variacions rellevants del nombre d'abandonaments. Convindria tornar a recordar que, a diferència de Suma't, el programa NCNO remunera els alumnes no tan sols durant el període de pràctiques, sinó també durant el període de formació, la qual cosa pot contribuir a incentivar la permanència dels alumnes al llarg del programa.

Gràfic 17: Durada de la participació (dies) entre els participants que abandonen (NCNO)

Gràfic 18: Durada de la participació (dies) entre els participants que abandonen (Suma't)

6. Conclusions i recomanacions

La problemàtica dels joves amb baix nivell formatiu que ni estudien ni treballen és complexa i el seu redreçament exigeix mesures sobre àmbits diversos i amb ritmes diferents. D'una banda, calen actuacions preventives en l'àmbit educatiu, que si s'arribessin a instrumentar donarien els seus fruits d'aquí uns anys, i també mesures en el mercat laboral per tal d'acabar amb la dualitat que el caracteritza i que, en temps de crisi, castiga especialment els joves menys formats. D'altra banda, atès que actualment ja hi ha un important col·lectiu de joves sense perspectives laborals de cap tipus, i amb un elevat risc que el seu baix nivell formatiu i la seva manca d'experiència els impedeixi connectar-se al mercat laboral quan arribi la recuperació, resulta imperatiu portar a terme iniciatives que aspirin a millorar la situació de l'actual cohort de joves vulnerables.

En aquest context, la nostra feina ha consistit a avaluar dues de les intervencions més importants desenvolupades pel SOC en els darrers anys, el Programa Suma't i NCNO, que busquen precisament incidir sobre les perspectives laborals dels actuals joves NINI vulnerables de Catalunya, a través de diverses estratègies que combinen elements formatius i d'experienciació laboral. Les línies que segueixen sintetitzen els resultats de l'avaluació portada a terme d'ambdós programes, la qual ha combinat metodologies quantitatives i qualitatives, i contenen un seguit de recomanacions que considerem contribuirien a millorar l'assoliment dels objectius que es persegueixen.

Accés, selecció, característiques dels participants i cobertura

Les poblacions diana d'ambdós programa són, d'acord als criteris d'accés de les convocatòries, molt similars: joves, amb baix nivell formatiu i sense feina. Un i altre programa difereixen pel que fa a l'edat mínima i als requisits formatius, essent més ampli el col·lectiu potencialment beneficiari de NCNO (inclou menors d'edat i joves amb la ESO), però en ambdós casos el que s'intenta redreçar és la problemàtica dels anomenats NINIs vulnerables. Tanmateix, amb uns requisits d'accés tan amplis i amb els milers de joves que es troben en aquesta situació, les entitats locals disposen d'un ampli marge de maniobra per portar a terme processos de selecció dels participants. En primer lloc, durant la fase de reclutament, les entitats utilitzen canals diversos per identificar possibles

candidats, com ara els serveis socials municipals, els IES o altres organismes que es troben en contacte amb els joves. En aquest procés, tot i que existeixen variacions territorials, el paper del SOC en molts casos consisteix a inscriure als joves a les OT, més que no pas proposar candidats prèviament inscrits a l'atur. Així mateix, després del reclutament, que inclou satisfer els criteris d'accés relatius a l'edat, el nivell formatiu i la condició d'aturat, les entitats locals trien els participants fent servir criteris addicionals variats, com ara la motivació, el grau de maduresa i d'altres que, a judici dels tècnics municipals, cal tenir en compte per tal de garantir l'aprofitament del programa.

La principal conseqüència d'aquesta conjunció entre uns criteris d'accés molt amplis i un procés de selecció molt descentralitzat és l'elevada heterogeneïtat dels joves que acaben participant en els programes. En aquest sentit, tant les entrevistes com l'anàlisi quantitativa, mostra la coexistència entre els participants de joves amb nivells formatius diversos, diferents trajectòries laborals, diversos graus de maduresa i motivació, o nivells dispars de vulnerabilitat socio-econòmica familiar. Així mateix, el fet que les convocatòries d'un i altre programa no coincideixin en el temps, fa que en el moment en què es convoquen cadascun d'ells, malgrat l'exigüitat de places que s'hi ofereixen, esdevinguin el "recurs" amb el qual donar resposta a la problemàtica dels joves NINI a nivell municipal. Aquesta situació exacerba l'heterogeneïtat dels participants, ja que els múltiples agents amb interessos en el procés de selecció, com ara les OT, els IES o els serveis socials municipals, intenten que el programa doni cabuda a quants més joves millor.

L'heterogeneïtat dels participants no és quelcom en si problemàtic, però l'absència d'informació sobre el procés de selecció i les característiques dels participants, més enllà de complir amb els requisits de la convocatòria, pot plantejar alguns problemes. En primer lloc, realment no sabem fins a quin punt les entitats locals acaben seleccionant els casos més fàcils (més formats, més motivats, etc.), la qual cosa aniria en contra de concentrar els esforços en els col·lectius més necessitats d'ajuda. D'altra banda, atès que les diverses entitats locals apliquen criteris diversos en els processos de selecció, desconexem si l'abast d'aquest hipotètic biaix afecta més unes poblacions que altres.

Un darrer punt a destacar fa referència a l'abast d'ambdós programes en termes de la població potencialment beneficiària coberta en cada cas. En aquest sentit, no n'hi ha prou amb definir com a potencials beneficiaris els joves registrats a l'atur, ja que la nostra anàlisi de l'EPA revela que aquest col·lectiu representa menys del 40% del total de joves NINI vulnerables. De fet, les entitats locals en són plenament conscients, i és per això que el reclutament de participants es produeix per vies alternatives a les oficines de treball. Tanmateix, amb independència del denominador que s'acabi utilitzant, la nostra anàlisi confirma no tan sols que la cobertura global d'aquests programes és molt limitada, sinó que existeixen fortes disparitats territorials. En aquest sentit, si malgrat l'escassetat global de places, volem que els recursos disponibles es distribueixin territorialment d'acord al grau de necessitats, caldrà millorar la informació sobre quines són aquestes necessitats a nivell local i basar la distribució territorial de recursos en aquests indicadors.

Recomanacions

Proposem adreçar els reptes que acabem de plantejar mitjançant un replantejament global de la forma en què s'aborda la selecció dels participants en aquests tipus de programes. Les dues palanques de canvi són, d'una banda, deslligar la fase d'identificació de beneficiaris de la resta de components del programa i, d'altra banda, uniformitzar els criteris que s'empren per definir qui s'ha d'acabar convertint en participant.

En concret, el que proposem és la possible creació d'equips de valoració, de base municipal o supramunicipal segons convingui, que s'encarregarien d'identificar als joves NINI vulnerables del seu territori de referència fent servir totes les fonts d'informació disponibles (SICAS, registres de serveis socials, d'Ensenyament, etc.). Després de la identificació, i d'un primer cribratge (telefònic o postal) per verificar que el jove es troba en una situació de vulnerabilitat, els equips s'ocuparien de valorar en detall la situació d'aquest jove; en particular, mitjançant instruments de valoració comuns, s'obtindria informació sobre la motivació dels joves, la situació familiar, les preferències, etc. Finalment, d'acord amb aquesta valoració, s'emetria un informe suggerint el tipus de recurs més adient en cada cas. La tasca d'aquests equips seria contínua i estaria deslligada de les convocatòries dels programes, la qual cosa permetria evitar les duplicacions dels processos de selecció que acompanyen a cada convocatòria de

programa. A més a més, fruit de les seves valoracions, els equips acabarien generant informació detallada sobre el nivell de necessitats dels joves del seu territori, quelcom que podria utilitzar-se per millorar l'assignació territorial dels recursos dels diversos programes.

No pressuposem cap estructura institucional particular. Del que es tractaria es d'arribar a acords entre els múltiples agents que avui intervenen en aquests processos, com ara els ajuntaments, les entitats del tercer sector o les oficines de treball, i assajar fórmules diverses que permetin avançar en la consecució d'una porta d'entrada única al sistema i d'uns criteris de valoració comuns. De fet, tot i que els equips de valoració serien de nova creació, podrien aprofitar-se a tal efecte estructures ja existents minimitzar d'aquesta manera l'impacte pressupostari de la seva implementació.

Diversificar programes

A més dels problemes esmentats, l'heterogeneïtat dels participants casa malament amb la rigidesa dels dos programes avaluats, la qual cosa dificulta la possibilitat de generar impactes positius sobre els participants. En concret, davant de la diversitat de situacions abans esmentades, amb joves que difereixen en aptituds, actituds, experiència laboral i suport familiar, NCNO i Suma't es caracteritzen per oferir com a resposta una sèrie d'actuacions molt concretes (certes hores de formació, uns determinats continguts, determinada pràctica laboral, etc.). L'anàlisi qualitativa posa clarament de manifest que resulta difícil adaptar el programa a situacions tan diverses; de fet, tot i que no en tenim proves directes, sospitem que no poques entitats locals "solucionen" el problema mitjançant una selecció de candidats orientada a homogeneïtzar els participants, fent-los compatibles amb els continguts del programa. Això no és en si mateix negatiu, ja que augmenten les possibilitats de que el programi resulti efectiu, però té el risc de deixar sense intervenció col·lectius de joves que, tot i no encaixar, segueixen tenint problemes que cal redreçar.

Recomanacions

En aquest sentit, com a complement necessari a l'anterior proposta de desenvolupar un sistema de valoració i derivació de base territorial, suggerim diversificar el número de programes existents i mirar d'adaptar-los a les necessitats dels diversos col·lectius que componen l'amalgama de joves NI-NI vulnerables. A tal efecte, una primera proposta de perfils de joves, tots ells amb baixa formació (ESO o menys), que podria condicionar l'oferta de programes seria la següent:

1. Joves que vulguin retornar al sistema educatiu reglat, per treure's la ESO, preparar les proves d'accés als CFGM o matricular-s'hi, i que disposin de la motivació i compromís necessaris per intentar-ho.
2. Joves sense intenció de retornar a l'educació reglada i amb poca o nul·la experiència laboral.
3. Joves amb experiència laboral que busquen un cert reciclatge professional, i
4. Joves amb problemàtiques socials afegides (marginalitat, antecedents penals, etc.).

En el marc d'aquesta proposta, els programes com NCNO o Suma't s'haurien de centrar en els col·lectius segon i tercer, els quals també podrien ser atesos amb d'altres programes ja existents. En particular, pel que fa als joves que acaben d'abandonar sense èxit el sistema educatiu, siguin o no menors d'edat, la resposta més assenyada seria mirar de mantenir-los en un cert "track" educatiu mitjançant programes de l'estil dels PQPI (Ivàlua, 2013). D'altra banda, per aquells joves que busquen un cert reciclatge professional, i que a més tenen el títol de la ESO, la formació ocupacional podria esdevenir el recurs més adient en la majoria dels casos. Així doncs, la població diana de programes com NCNO i Suma't, hauria d'estar constituïda fonamentalment per joves sense la ESO que necessiten adquirir competències professionals, ja sigui per retornar al mercat laboral o per accedir-hi per primera vegada, i que a més a més es mostren refractaris inicialment a retornar al sistema educatiu reglat. Els joves amb els perfils primer i quart haurien de rebre atenció, respectivament, del sistema educatiu i de serveis socials, amb les dosis professionalitzadores que s'estimés oportú en cada cas.

En el fons, l'actual sistema ja mira de derivar als joves cap els recursos més adients seguint un plantejament com el descrit, però al nostre parer no es fa d'una manera prou articulada. En operar de forma isolada, els diferents programes dels diversos sistemes “busquen” pel seu compte als potencials beneficiaris i els adapten a la naturalesa de la intervenció, per comptes de diagnosticar les problemàtiques del jovent, de forma global, i facilitar-los la intervenció que més s'escaigui.

En qualsevol cas, l'articulació d'aquest nou esquema exigeix, d'una banda, millorar de manera notable el diagnòstic inicial dels joves per tal de classificar-los adequadament, tot fent servir instruments de valoració homogenis com hem esmentat anteriorment, i, de l'altra, incrementar la coordinació entre els sistemes educatiu, laboral i social, no tant sols per treballar en el desenvolupament de protocols de diagnòstic i derivació, sinó també per garantir la porositat entre els diversos programes existents.

Finalment, a més d'un millor diagnòstic i una major coordinació entre sistemes, una condició indispensable és evitar l'actual seqüència deslligada de convocatòries de programes, que fan que el programa que es troba disponible en un determinat moment, per exemple Suma't al gener, es converteixi en “el recurs” que s'atorga a tots els joves NINI que en aquell moment sol·liciten ajuda, generant l'heterogeneïtat de participants que es troba en l'origen del problema. En aquest sentit, esdevé prioritari revisar l'estructura, planificació i *timing* de les convocatòries, afavorint en la mesura del possible una provisió regular de places (p. ex. dues a l'any) que sigui comú per a tots els programes.

L'efectivitat dels programes i els seus components

Els resultats de l'avaluació dels impactes laborals dels programes apunten, d'una banda, que NCNO no millora la inserció laboral dels seus participants i fins i tot l'empitjora en alguns casos i, de l'altra, que Suma't té impactes positius, tot i que modestos. Aquests resultats són consistents amb el gruix de l'evidència disponible a nivell internacional, que apunta la manca d'efectivitat dels esquemes de creació pública d'ocupació, ja siguin o no per a joves, així com els resultats en general positius d'aquells esquemes que combinen tutories, formació i experiència laboral en el sector privat, que són els ingredients bàsics de Suma't. D'altra banda, pel que fa als impactes educatius, els resultats apunten que, si més no al curt termini, cap dels dos programes incrementa el retorn a la formació reglada (CFGM o GES) per part dels participants.

Tanmateix, malgrat l'avaluació d'impacte situa en millor posició a Suma't, existeixen diversos aspectes sobre els quals convé reflexionar. En aquest sentit, basant-nos en els resultats de l'avaluació, proposem un conjunt d'innovacions que podrien millorar l'efectivitat del programa Suma't, ja que l'evidència sembla desaconsellar apostar novament per NCNO en els propers anys. A priori no resulta possible determinar si funcionaran o no, però tal i com s'argumenta més endavant, la millora de l'efectivitat vindrà de la mà de provar coses noves i avaluar-ne rigorosament els resultats.

Recomanacions

Considerem que l'efectivitat del programa podria millorar si s'optés per modificar parcialment el component formatiu del programa. En primer lloc, malgrat Suma't ha escurçat i rebaixat respecte a NCNO la durada i els continguts més acadèmics del programa, la formació en competències bàsiques segueix tenint un format massa proper al propi del sistema educatiu. D'altra banda, tot i que el mòdul professionalitzador pretén dotar de competències laborals als participants, la formació que s'hi imparteix es segueix desenvolupant fonamentalment a l'aula. Així doncs, proposem apostar per un model de formació en alternança, on la formació i la pràctica laboral no siguin seqüencials, i que compti a més amb una elevada implicació de les empreses tant en la definició dels continguts de la formació com en la seva provisió. Abans de l'inici d'aquesta formació, tanmateix, el programa podria preservar aquells elements "preparatoris" de l'actual mòdul de competències bàsiques on es treballen aspectes fonamentalment actitudinals (motivació, puntualitat, etc.).

D'altra banda, l'establiment d'objectius ambiciosos sobre el retorn al sistema educatiu és poc realista, si més no a curt termini, tal i com demostra l'experiència fallida de la matriculació a l'IOC en el cas de Suma't, i més en general la manca d'impactes educatius de tots dos programes. En aquest sentit, resultaria més adequat, al nostre parer, intentar que la formació professionalitzadora que es proporciona durant el programa conduís a la obtenció de certificats de professionalitat, no tant sols com a "senyal" capitalitzable en el mercat de treball, sinó per aprofitar les passarel·les ja existents entre la formació laboral i l'àmbit educatiu que permeten la obtenció de titulacions oficials. Per a la majoria dels joves que participen en aquests programes, aquesta via pot constituir una "segona oportunitat" amb majors possibilitats d'èxit que no pas estimular el retorn al sistema educatiu reglat de manera directa (p. ex. proves d'accés a CFGM, preparació del GES, etc.).

Un dels components que encareix més els programes és la subsidiació del salari que percep el participant durant el programa de pràctiques. En aquest sentit, per tal de poder incrementar la cobertura del programa sense incrementar-ne el pressupost, podrien explorar-se dues vies. La primera consistiria en subsidiar només una part del salari, com ara el 50%, i que fossin les empreses participants les que s'encarreguessin de cobrir la diferència. Alternativament, si es considera que aquesta opció podria fer minvar encara més la baixa participació de les empreses, podria optar-se per establir remuneracions diferenciades d'acord a les característiques dels joves, de tal manera que únicament els joves amb carregues familiars i/o baixos recursos obtindrien els salaris complets.

Finalment, pel que fa a la tutorització individual, que és percebuda pels agents implicats en el programa com un actiu important, i que compta amb l'aval de l'evidència empírica internacional, el suggeriment que fem és ampliar-ne l'abast. En particular, quan el programa estigués arribant a la seva finalització, els tutors podrien assumir un rol més actiu per tal d'orientar als joves tant en la recerca de feina com en la continuació de les activitats formatives.

El rol de les entitats locals i la diversificació de la provisió

La implementació dels programes és dispar entre territoris, ja que les capacitats tècniques i materials de les diverses entitats locals és molt diferent. En aquest sentit, tant en el cas de NCNO com en el de Suma't, malgrat formalment totes les entitats porten a terme les mateixes activitats, l'anàlisi qualitativa ha revelat l'existència de diferències importants en la forma en què efectivament es desenvolupen els programes. Aquesta diversitat no té perquè ser negativa a priori, i de fet constitueix un dels arguments a favor de la descentralització en l'execució dels programes, però tenim la impressió que en alguns casos els costos superen els beneficis.

Recomanacions

En aquest sentit, la nostra proposta passa per ampliar la tipologia d'agents que poden proveir programes per a joves, ja sigui Suma't o un altre de similar. En particular, es tractaria de deslligar les funcions de diagnòstic i derivació, que convindria que assumissin les entitats locals o altres ens amb participació del SOC, de la provisió de les activitats pròpies de cada programa. A tal efecte, i sense descartar que les entitats locals

poguessin seguir actuant com a proveïdors, convindria explorar la possibilitat que també hi tinguessin un paper les ETT, els centres de formació o entitats del tercer sector especialitzades. Un esquema d'aquestes característiques podria permetre provar, d'una banda, si aquests altres agents tenen més capacitat que les entitats locals d'implicar al sector empresarial en aquests programes i, de l'altra, si aporten configuracions innovadores en el contingut i implementació dels principals components del programa (formació, tutories, pràctiques a les empreses, etc.). De nou, com ja hem esmentat prèviament, no resulta possible determinar a priori si aquests canvis funcionaran o no, de tal manera que el que convé es provar-los i avaluar-ne rigorosament els resultats.

Aquesta diversificació de la provisió hauria d'anar acompanyada necessàriament de canvis en els mecanismes de finançament. En aquest sentit, l'objectiu seria, d'una banda, que el finançament anés lligat a l'obtenció de resultats i, de l'altra, a evitar que es produeixin comportaments de *creamimg*. A tal efecte, pot pensar-se en un esquema en el qual els proveïdors rebrien un conjunt de beneficiaris que haurien d'atendre, i que haurien estat prèviament seleccionats pels equips de valoració, tot rebent com a contrapartida un finançament modulat d'acord a la major o menor vulnerabilitat dels joves atesos i dels resultats d'inserció obtinguts.

Sembla evident que un esquema d'aquestes característiques tindria dificultats per implantar-se en zones menys poblades. Tanmateix, si es tem pels ajuntaments petits, d'altra banda poc beneficiats a les convocatòries de Suma't i NCNO analitzades, es poden instrumentar ajuts per facilitar el seguiment dels programes a d'altres localitats. De fet, aquesta mobilitat ja s'observa avui en dia, amb percentatges de beneficiaris no residents en el municipi propers al 40% en alguns casos.

Perspectives de futur: experimentar i avaluar

En els apartats anteriors hem suggerit alguns canvis que poden contribuir a millorar el funcionament d'aquest tipus de programes, com ara millorar la focalització de la població diana a la que s'atén en cada cas, la separació de les funcions de diagnòstic de les necessitats i de provisió de les activitats, o el desenvolupament de sistemes de finançament als proveïdors que evitin el descremat de la demanda i estimulin l'obtenció de bons resultats. Tanmateix, aquest conjunt de recomanacions, malgrat estar basades en l'experiència d'altres països, no deixen de ser potencials bones idees que descansen

sobre hipòtesi que poden satisfer-se o no. Així doncs, si es vol estar realment segur que alguns d'aquests nous programes o els possibles re-dissenys dels ja existents resulten efectius, el millor que podem fer és portar a terme avaluacions d'impacte de cadascun d'ells. En aquest sentit, caldria tenir en compte els elements següents:

Recomanacions

Introduir l'avaluació des de l'inici del disseny de les innovacions i dotar-les d'un caràcter prospectiu. Les avaluacions que aporten evidències més rigoroses sobre els impactes d'una política acostumen a ser aquelles que es planifiquen ex-ante, és a dir, abans que s'implementi la nova política.

Optar per proves pilot amb caràcter experimental. El disseny més robust per avaluar l'impacte d'una política és portar a terme un experiment on s'aleatoritza qui rep i qui no rep la intervenció que s'estigui avaluant. L'idea de recórrer a experiències pilot no resulta aliena a la realitat del nostre país. Tanmateix, la gran novetat seria triar els territoris que participaran en el pilot seguint un criteri aleatori. Així mateix, en tots aquells casos en què el nombre d'individus elegibles que demanden participar en el programa supera el nombre de places disponibles, l'aleatorització de la participació resulta un mecanisme èticament inqüestionable, que, a més, facilita portar a terme una avaluació rigorosa de l'impacte real del programa pilot en qüestió.

7. Bibliografia

Bell, David, and David Blanchflower. 2009. "What Should Be Done About Rising Unemployment in the UK?" 4040. IZA DP. Bonn: IZA Institute for the Study of Labour.

Bloom, D., S. L. Thompson, and R. Ivry. 2010. "Building a Learning Agenda Around Disconnected Youth." *MDRC. The Bill & Melinda Gates Foundation*.

Burgess, S., K. Gardiner, and C. Propper. 2001. "Growing Up: School, Family and Area Influences on Adolescents' Later Life Chances". 49. CASE Paper. London: London School of Economics.

Casado, D. i F Todeschini. 2013. *Avaluar l'impacte de les polítiques actives d'ocupació*. Barcelona: Ivàlua. (Guies pràctiques sobre avaluació de polítiques públiques; 10).

Coles, Bob, Sandra Hutton, Jonathan Bradshaw, Gary Craig, Christine Godfrey, and Julia Johnson. 2002. "Literature Review of the Costs of Being 'Not in Education, Employment or Training' at Age 16-18." Research Report, 347. Nottingham: Department of Education and Skills.

Creed, Peter A., and Judith Reynolds. 2001. "Economic Deprivation, Experiential Deprivation and Social Loneliness in Unemployed and Employed Youth." *Journal of Community & Applied Social Psychology* 11 (3): 167–178.

Dolado, J., F. Felgueroso, M. Jansen, A. Wölfl, and A. Fuentes. 2013. "Youth Labour Market Performance in Spain and Its Determinants: A Micro-Level Perspective." OECD Economics Department Working Papers. New York: OCDE.

Eurofound. 2012. "NEETs: Young People Not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe." Publications Office of the European Union. Luxembourg: European Union.

Fergusson, David M., L. John Horwood, and Lianne J. Woodward. 2001. "Unemployment and Psychosocial Adjustment in Young Adults: Causation or Selection?" *Social Science & Medicine* 53 (3): 305–320.

Heinrich, Carolyn J., and Harry J. Holzer. 2011. "Improving Education and Employment for Disadvantaged Young Men: Proven and Promising Strategies." *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 635 (1): 163–191. doi:10.1177/0002716210391968.

Ivàlua 2013. L'avaluació dels Programes de Qualificació Professional Inicial (PQPI). Barcelona: Ivàlua.

Kluve, Jochen. 2010. "The Effectiveness of European Active Labor Market Programs." *Labour Economics* 17 (6): 904–918. doi:10.1016/j.labeco.2010.02.004.

Koball, H., R. Dion, A. Gothro, M. Bardos, A. Dworsky, J. Lansing, M. Stagner, D. Korom-Djakovic, C. Herrera, and A. E. Manning. 2011. *Synthesis of Research and Resources to Support at-Risk Youth*. Mathematica Policy Research, inc., ACF Youth Demonstration Development Project, June.

Robson, Karen, and Marie Curie Excellence Team. 2008. "Becoming NEET in Europe: A Comparison of Predictors and Later-life Outcomes." In *Global Network on Inequality Mini-Conference*. New York.

Avaluació dels programes Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis

Annex A. Metodologia de l'avaluació

Setembre 2013

Equip de Treball: David Casado (Coord.)
Miquel Àngel Alegre
Eva Castillo
Lluís Ferrer
Federico Todeschini
Jordi Sanz

Índex

1. Anàlisi qualitativa: notes metodològiques	1
1.1 Selecció dels d'informants	1
1.2 Desplegament pel territori	1
1.3 Tècniques i anàlisi de la informació	2
1.4 Guions temàtics de les entrevistes i estudi de casos	3
2. Fonts d'informació per a l'anàlisi quantitativa	14

1. Anàlisi qualitativa: notes metodològiques

1.1 Selecció dels d'informants

La selecció dels informants s'ha realitzat mitjançant un mostreig per representació teòrica a partir de la revisió exhaustiva de l'ordre de subvencions dels programes NCNO i Suma't. La següent taula en mostra el resultat:

Taula 1: Perfils de selecció d'informants

NCNO	Suma't
• Professor • Tècnic municipal • Director d'escola • Director d'OTG • Caps del servei territorials del SOC	• Coordinador del programa en l'entitat municipal • Tutor • Professor • Empreses contractants

L'objectiu principal d'aquest mostreig ha estat identificar el repertori dels actors que tenen un paper clau en la implementació del programa, amb la finalitat de delimitar ben clarament les relacions multinivell entre administració de la Generalitat i entitats locals o supralocals.

1.2 Desplegament pel territori

El desplegament pel territori ha comptat amb un total de 41 entrevistes, 19 pel programa de NCNO i 22 per Suma't. La selecció final de les entitats s'ha realitzat a partir d'un mostreig aleatori en funció dels següents paràmetres:

- Representació dels diferents tipologies d'entitats (entitat municipals, entitat supramunicipals, i empreses contractants)
- Representació de la grandària del municipi en dos grans grups: municipis de fins a 75.000 habitants (gran) i de més de 75.000 habitants (petita), en la selecció de entitats beneficiàries.
- Representació de tots els serveis territorials del SOC

- Representació heterogènia de famílies professionals en la selecció d'entitats beneficiàries.

Les taules 2 i 3 descriuen amb més deteniment la mostra final dels informants visitats dels programes NCNO i Suma't. La mostra de les persones a entrevistar s'ha validat a partir de diverses reunions de treball amb els responsables dels respectius programes.

Taula 2: Mostra final d'entrevistat del programa NCNO

	Entitat municipal gran	Entitat municipal petita	Entitat supramunicipal	Total
Professor	2	1	1	4
Tècnic municipal	2	1	1	4
Director d'escola	2	1	1	4
Director de OTG	2	1	1	4
Caps de Servei territorial del SOC	1	1	1	3
Total	9	5	5	19

Taula 3: Mostra final d'entrevistat del programa Suma't

	Entitat municipal gran	Entitat municipal petita	Entitat supramunicipal	Total
Tècnic municipal	3	1	1	5
Coordinador	2	1	1	4
Tutor	3	1	1	5
Professor	3	1	1	5
Empreses contractants	1	1	1	3
Total	12	5	5	22

1.3 Tècniques i anàlisi de la informació

Les tècniques emprades per a l'anàlisi qualitativa han estat dos: entrevistes en profunditat i estudis de casos. S'ha elaborat un únic guió d'entrevista per cada programa, especificant però preguntes específiques per cada perfil d'entrevistat detallats en les taules 2 i 3.

Els estudis de casos són un mètode que contribueix especialment a esbrinar la relació entre programes, les vivències dels beneficiaris durant el programa i les causes que els porten a prendre decisions, les conseqüències de les “interferències” dels procediments erronis en la gestió dels programes, etc. S’estructuren en grans ítems temàtics, no hi ha un guió més detallat ja que es tracta de deixar que la persona vagi destacant allò que té més sentit per ella (fent èmfasi en el significat de les decisions preses):

- Com arriba la persona al curs (itineraris anteriors al curs, reflexions entorn a la seva situació anterior al curs, factors que porten a prendre la decisió de formar-se),
- Itinerari formatiu i de pràctiques (com viu el curs, causes de les seves decisions),
- Salt al món laboral.
- Reflexió sobre la situació actual.

Les entrevistes realitzades no s’han enregistrat digitalment per tal de crear un clima de confidencialitat i confiança amb l’informant. En el seu lloc, s’han pres notes sobre les respostes i aspectes més importants que aportava l’entrevistat. Aquestes notes s’han transcrit i analitzat amb l’objectiu de sintetitzar aquells temes més importants que a ulls dels entrevistats condicionen la implementació del programa. A més, s’ha realitzat una anàlisi comparativa de les diferents perspectives dels actors sobre els temes clau identificats (per exemple, com perceben el procés de selecció dels beneficiaris els tècnics municipals vs els directors de serveis territorials del SOC?).

1.4 Guions temàtics de les entrevistes i estudi de casos

1.4.1 Noves Cases per a Nous Oficis

-
- Presentació de l’entrevistador/a i els participants.
 - Remarcant que no hi ha respostes correctes ni incorrectes, només volem conèixer l’experiència de cada un dels participants.
 - Explicació breu dels objectius de l’avaluació del programa fent èmfasi en perquè és important tenir en compte la opinió dels informants: recollir informació pràctica i del dia a dia sobre el desenvolupament del programa a partir de les percepcions de les persones implicades en el seu funcionament.
-

A) Visió general del programa

1. Imagineu que us trobeu a un periodista, com li explicaria en què consisteix el programa NCNO?

- Imagineu que heu d'explicar NCNO a un tècnic de recent incorporació d'un ens local que no coneix les activitats del programa. Com ho faríeu?.

B) Població diana i accés al programa

2. A qui creu que va dirigit el programa NCNO? Quines característiques tindrien aquests perfils 'ideals'?
3. A la pràctica, s'aconsegueix 'reclutar' aquests perfils? D'on sorgeix la motivació dels joves per inscriure's?

Fer èmfasi en:

- D'on prové la iniciativa de convertir-se en participant del programa: li és pròpia del jove o hi ha algun agent exogen que el motiva [pares, mestres, educadors...]
- Quines són les principals barreres o explicacions per l'actual motivació dels joves a esdevenir beneficiari del programa NCNO?

4. Quin procés segueixen els beneficiaris per accedir a l'oferta formativa en la que has estat implicat/da?

Fer èmfasi en:

- Principals moments en els que els beneficiaris estan en 'perill o risc' per no arribar a accedir al programa?
- Quins requisits informals actuen i com en cada centre?

5. Hi ha algun altre requisit/procés que s'empra a la pràctica per tal de seleccionar aquells perfils més idonis?

[En cas afirmatiu]

- Quina mena de processos 'informals'?
- Imagineu que teniu 10 estudiants que aconsegueixen els requisits formals per entrar en el programa però només tenim 6 places disponibles. Quins són els principals aspectes que primeren en el moment de fer la selecció final dels 6 alumnes?
- Hi ha 'creaming' dels potencials participants? Quin paper hi juga a la pràctica la motivació de l'estudiant? Com la perceben els decisors dels centres de formació?

6. Creieu que l'oferta del programa atrau nous perfils d'estudiants que no hagin participat en programes 'tradicionals' o ja existents de formació laboral per a la inserció?

[En cas afirmatiu]

- Com se n'assabenten?
- Quins aspectes del programa els ha atret més?
- Quines diferències percebeu entre els 'nous' perfils i els 'antics'?

7. Complementàriament, hi ha joves que participaven en activitats del programa i ara no ho fan? Quines pensa que en són les principals causes?

- Quins són els motius pels quals han deixat de venir?
- Quins aspectes de les noves activitats no els han agradat?
- El programa ho ha previst? Té mecanismes de retenció dels participants?

8. Creus que hi ha joves que no estan en una escola taller però que hi haurien d'estar i en 'podrien treure profit'?

Fer èmfasi:

- Les causes per les quals aquest col·lectiu no està a dins del programa formatiu NCNO
- Quines són les característiques bàsiques d'aquest col·lectiu?
- Què s'hauria de fer per incloure'ls?

9. Imagineu que un estudiant comunica que no podrà seguir venint a la formació de NCNO. Què passa aleshores?

C) Les activitats del programa

10. Si haguéssiu d'explicar com si fos un novel·la el dia a dia del programa en una de les escoles on has treballat, quins capítols creieu que tindria?

- Fer èmfasi en el contrast entre les fases ideals i fases reals

11. En quin capítol de la novel·la apareixen més problemes ? En quin moment la narrativa tendeix a desviar-se de les previsions?

12. Quin és el procés de gestació de l'oferta formativa de les escoles taller amb les que has estat en contacte?

Fer èmfasi:

- El programa emfasitza molt la preferència i necessitat de fomentar els aprenentatges ocupacionals 'de sectors emergents'? Això és així?
- A la pràctica, com es determinen els sectors que són emergents a nivell local?
- El programa esmenta alguns sectors prioritaris com medi ambient, TIC, joves i adolescència, 3a edat... Com es prioritzen a nivell local ? Es connecten amb les necessitats locals d'ocupació?

13. Els sis primers mesos del programa consten d'una formació professionalitzadora bàsica segons el pla formatiu de la memòria del projecte que ha presentat l'escola i d'acord amb els certificats de professionalitat vigents. Què n'opineu al respecte?

Fer èmfasi:

- A partir de la vostra experiència, què s'entén per habilitats bàsiques del lloc de treball ? Allò que et permet iniciar-te?

14. Els sis mesos finals del programa els alumnes treballadors complementaran la seva formació en alternança amb el treball i la pràctica professional. Quina opinió us mereix com a [professor, tècnic d'ens local...]?

Fer èmfasi:

- A partir de la vostra experiència, què s'entén per competències clau del lloc de treball desenvolupat? Allò que et permet conservar el lloc de treball?
- Com es fa la captació d'entitats per contractar els joves en pràctiques ?

15. El programa acaba amb aquesta formació en dues fases?. Creu que hi hauria d'haver una tercera fase en el programa?. Segons el seu criteri, quin hauria de ser el 'desenllaç' del programa?

- Es contempla que el lloc de treball subvencionat sigui sostenible més enllà del programa? És un criteri que opera a la pràctica per seleccionar entitats

D) La utilitat del programa

16. Quins creieu que són els principals beneficis que aporten les activitats de formació del programa NCNO?

- Creieu que les activitats del programa contribueixen a millorar les competències laborals? De quina manera?
- Hi ha altra mena de beneficis pels participants?
- Penseu que aquestes activitats tenen alguna repercussió més enllà dels beneficis personals de cada participant. Suposen un benefici per l'escola, ajuntament o família de l'adolescent, per exemple?

17. Creieu que els participants estan satisfets amb les activitats del programa? Quina devolució n'heu obtingut?

18. Quin és el valor afegit del model del NCNO - respecte la formació per la inserció laboral juvenil d'altres programes que conegeu?

Fer èmfasi i explicar prèviament la filosofia de les intervencions:

- Respecte programes més 'tradicionals' basats en el centre formatiu – antigues cases taller i d'oficis
- Respecte nous enfocaments basats en la formació en el lloc de treball – Suma't.

E) Els aspectes organitzatius

Els agents

19. Està clara la distribució de responsabilitats entre SOC, ens locals i escoles taller?
Com la veu? A on creu que grinyola?

- Explicar la Ta del canvi del programa pel què a fa a les relacions entre agents del programa: SOC, ens locals, entitats formadores, beneficiaris i 'mercat laboral'

Acompanyament/orientació

20. Creu que els participants se senten prou recolzats pel centre per tal de portar a terme la formació? En quins aspectes us sentiu més recolzats i en quins aspectes menys?
21. Creu que té a disposició totes les eines necessàries per a fer les tasques assignades com a [professor, tècnic o altres...]? En quins aspectes si i en quins aspectes no?

Formació prèvia i continuada dels docents

22. Els professors que entren al programa per primera vegada reben alguna mena de formació inicial? I, posteriorment, es van formant a mesura que hi ha novetats en les activitats del centre?
23. [En cas afirmatiu] Quins aprenentatges creu que en treuen d'aquesta formació (ja sigui introductòria o posterior)? Creu que els hi resulta útil de cara a les formar els alumnes dels cursos ocupacionals?
24. Rep vostè alguna mena de motivació o incentiu per a seguir formant-se o millorar com a [professor, tècnic d'ens local o altres...]?

- Mirar si hi ha alguna mena d'incentiu institucional per a la formació continua o sorgeixen aquests per iniciativa individual.

25. En quin tipus de formació ha participat? Li ha resultat útil per la seva tasca formadora?

Mecanismes de participació

26. En el procés de planificació i/o millora de les activitats en el vostre centre, tothom hi havia de ser? Han comptat amb vostè com a [professor, director,...]?
27. Us conviden a reunions de forma periòdica en les que podeu donar la vostra opinió?
28. Si algú fa una proposta de millora, com es tracta? Ens podeu explicar algun exemple de proposta de millora que s'hagi incorporat al seu centre?

- Detectar si hi ha mecanismes formals (reunions periòdiques, grups de treball...) i informals d'inclusió de les aportacions fetes per coordinadors, voluntaris i participants

F) La percepció de dificultats

29. Quines són les principals dificultats que tenen els joves per a realitzar les activitats del programa en el seu centre?. Com creu que es podrien solucionar?
30. Creu que hi ha altres dificultats externes al programa que n'afectin el seu funcionament previst? Com creu que es podrien solucionar?

G) Els suggeriments de millora

31. Imagineu que podeu escriure la carta als reis sobre la implementació de les activitats del programa NCNO. Què demanàrieu?

[Recollir propostes de canvis organitzatius, finalitats de les activitats...]

1.4.2 Programa Suma't

-
- Presentació de l'entrevistador/a i els participants.
 - Remarcar que no hi ha respostes correctes ni incorrectes, només volem conèixer l'experiència de cada un dels participants.
 - Explicació breu dels objectius de l'avaluació del programa fent èmfasi en perquè és important tenir en compte la opinió dels informants: recollir informació pràctica i del dia a dia sobre el desenvolupament del programa a partir de les percepcions de les persones implicades en el seu funcionament.
-

A) Visió general del programa

32. Imagineu que us trobeu a un periodista, com li explicaria en què consisteix el programa Suma't?

- Imagineu que heu d'explicar Suma't a un tècnic de recent incorporació d'un ens local que no coneix les activitats del programa. Com ho faríeu?.

- Esmentar els objectius teòrics del programa; això és: adquisició d'experiència en un entorn d'empresa, potenciar i afavorir el procés d'aprenentatge professional amb la combinació d'experiències pràctiques i formació, i posar en valor les actuacions de Responsabilitat Social d'Empresa

B) Població diana i accés al programa

33. A qui creu que va dirigit el programa Suma't? Quines característiques tindrien aquests perfils 'ideals'?

Recordar els criteris formals del programa:

- inscrits com a DONO
- entre 18 i 25 anys
- no tenir la ESO

34. A la pràctica, s'aconsegueix 'reclutar' aquests perfils? D'on sorgeix la motivació dels joves per inscriure's?

Fer èmfasi en:

- D'on prové la iniciativa de convertir-se en participant del programa: li és pròpia del jove o hi ha algun agent exogen que el motiva [pares, mestres, educadors...]
- Quines són les principals barreres o explicacions per l'actual motivació dels joves a esdevenir beneficiari del programa Suma't?

35. Quin procés segueixen els beneficiaris per accedir a l'oferta formativa en la que has estat implicat/da?

Fer èmfasi en:

- Principals moments en els que els beneficiaris estan en 'perill o risc' per no arribar a accedir al programa?
- Quins requisits informals actuen i com en cada centre?

36. Hi ha algun altre requisit/procés que s'empra a la pràctica per tal de seleccionar aquells perfils més idonis?

[En cas afirmatiu]

- Quina mena de processos 'informals'?
- Imagineu que teniu 10 estudiants que compleixen els requisits formals per entrar en el programa però només tenim 6 places disponibles. Quins són els principals aspectes que primen en el moment de fer la selecció final dels 6 alumnes?
- Hi ha 'creaming' dels potencials participants? Quin paper hi juga a la pràctica la motivació de l'estudiant? Com la perceben els decisors dels centres de formació?

37. Creieu que l'oferta del programa atrau nous perfils d'estudiants que no hagin participat en d'altres programes 'tradicionals' o ja existents de formació laboral per a la inserció de joves en situació d'atur?

[En cas afirmatiu]

- Com se n'assabenten?
- Quins aspectes del programa els ha atret més?
- Quines diferències percebeu entre els 'nous' perfils i els 'antics'?

38. Complementàriament, hi ha joves que participaven en activitats del programa i ara no ho fan? Quines pensa que en són les principals causes?

- Quins són els motius pels quals han deixat de venir?
- Quins aspectes de les noves activitats no els han agradat?
- El programa ho ha previst? Té mecanismes de retenció dels participants?

39. Creus que hi ha joves que no estan en una escola taller però que hi haurien d'estar i en 'podrien treure profit'?

Fer èmfasi:

- Les causes per les quals aquest col·lectiu no està a dins del programa Suma't
- Quines són les característiques bàsiques d'aquest col·lectiu?
- Què s'hauria de fer per incloure'ls?

40. Imagineu que un estudiant comunica que no podrà seguir venint a la formació de Suma't. Què passa aleshores?

C) Les activitats del programa

41. La primera fase del programa Suma't correspon a un període de formació que s'executa en les entitats participants, les quals dissenyen i imparteixen una formació amb l'objectiu de millorar l'ocupabilitat. Creieu que és important aquesta etapa? Perquè?

Fer èmfasi:

- Emfasitzar el rol de la formació en la 'trama' del programa: formació pre-laboral, formació habilitats professionals i formació en el lloc de treball.
- La formació augmenta a la pràctica l'ocupabilitat del jove?

42. El primer pas de la formació és la de competències clau. En què consisteix en la vostra entitat? La durada us sembla suficient?

Fer èmfasi:

- Què vol dir a la pràctica 'capacitats, habilitats i actituds per poder interactuar en l'entorn sociolaboral'?
- Quin és el procés de gestació de l'oferta formativa? El programa aconsella incloure competències clau competències clau sobre l'aprenentatge permanent que inclou: comunicació en llengües nacionals i estrangeres, competència digital, competència matemàtica i competències social i cíviques.

43. El segon pas de la formació és la professionalitzadora. En què consisteix en la vostra entitat? La durada us sembla suficient?

Fer èmfasi:

- Formació professionalitzadora ha d'anar vinculada 'al que requereix el sistema productiu, en els sectors i professions amb més potencial de generar ocupació' en l'àmbit local. La gestació i oferta d'especialitats formatives té en compte aquest precepte? Com?
- La formació professionalitzadora es vincularà als continguts teòrics dels mòduls formatius del certificat de professionalitat de l'ocupació relacionada amb el lloc de treball. Es té en compte aquest precepte en l'actual oferta formativa? Com?

44. El tercer pas de la formació és la obtenció del graduat escolar. Què n'opineu al respecte?

Fer èmfasi:

- S'haurà de garantir la inscripció i matrícula al IOC. Què us sembla la metodologia virtual per a obtenir el graduat escolar per aquest col·lectiu de joves?
- El programa preveu el suport del tutor en aquest procés d'aprenentatge? Es factible aquest suport a la pràctica?
- S'aconsegueix a la pràctica? Quins problemes principals tenen els joves per fer-ho?

45. La segona fase final del programa els alumnes treballadors complementaran la seva formació en un lloc de treball mitjançant un contracte de formació. Quina opinió us mereix? Creieu que té sentit segons la formació prèvia realitzada?

Fer èmfasi:

- El treball en empreses garanteix l'adquisició de coneixements pràctics necessaris per desenvolupar una ocupació?
- Com es fa la captació d'entitats per contractar els joves? Hi ha alguns criteris:
 - i. Calen empreses vinculades amb els diferents sectors productius de l'àmbit territorial on es desenvolupa el programa
 - ii. Que no hagin acomiadat treballadors en els darrers tres mesos
 - iii. Pugui destinar un treballador com a tutor
 - iv. S'adeqüin a l'itinerari professional pactat amb el jove
- Com es seleccionen els joves per anar a les diferents empreses? Quins criteris formals i/o informals es prioritzen?

46. Les empreses són una peça clau per aquesta segona fase. El programa estableix alguns criteris per tal que una empresa pugui beneficiar-se de la subvenció. Què us semblen aquests criteris? Són massa rígids?

Fer èmfasi:

- Les obligacions de les empreses inclouen: una durada mínima del contracte de 6 mesos, la designació i tutorització d'un tutor d'empresa, expedir un certificat sobre el nivell de formació pràctica adquirida.
- El tutor d'empresa haurà de tenir com a màxim tres joves i haurà de acollir, informar, orientar i supervisar el correcte desenvolupament de l'activitat de cada participant. Les empreses estan disposades/poden fer això?

47. El programa acaba amb aquesta formació en dues fases?. Creu que hi hauria d'haver una tercera fase en el programa?. Segons el seu criteri, quin hauria de ser el 'desenllaç' del programa?

- Es contempla que el lloc de treball del contracte en formació sigui sostenible més enllà del programa? És un criteri que opera a la pràctica per seleccionar empreses?

48. El programa inclou com a element innovador actuacions i figures de tutors professionals al llarg de tot el programa per donar suport i orientar al jove. Com es materialitza això a la pràctica?

Contrastar les funcions teòriques del tutor:

- Mecanismes de diagnosi, informació, assessorament, motivació, tutories individualitzades per a realitzar el pla individual de formació i tècniques de recerca de feina
- Avaluar la correcta adquisició de competències professionals i facilitar la inserció laboral com a conseqüència de les actuacions realitzades
- La ràtio d'alumnes és de 50 per tutor

D) La utilitat del programa

49. Quins creieu que són els principals beneficis que aporten les activitats de formació i de contracte de formació del programa Suma't?

- Creieu que les activitats del programa contribueixen a millorar les competències laborals? De quina manera?
- Hi ha altra mena de beneficis pels participants?
- Penseu que aquestes activitats tenen alguna repercussió més enllà dels beneficis personals de cada participant. Suposen un benefici per l'ajuntament o entitat local, per exemple?

50. Creieu que els participants estan satisfets amb les activitats del programa? Quina devolució n'heu obtingut?

51. Quin és el valor afegit del model de Suma't - respecte la formació per la inserció laboral juvenil d'altres programes que conegueu?

Fer èmfasi i explicar prèviament la filosofia de les intervencions:

- A la pràctica, és un model d'alternança formació- treball?
- Respecte programes més 'tradicionals' basats en el centre formatiu – antigues cases taller i d'oficis
- Respecte enfocaments que tenen per objectiu incrementar l'ocupabilitat del jove en atur.

E) Els aspectes organitzatius

Els agents

52. Està clara la distribució de responsabilitats entre SOC, ens locals i empresa? Com la veu? A on creu que grinyola?

- Explicar la Ta del canvi del programa pel què a fa a les relacions entre agents del programa: SOC, ens locals, entitats formadores, beneficiaris i 'mercat laboral'

Acompanyament/orientació

53. Creu que els participants se senten prou recolzats pel centre per tal de portar a terme la formació? En quins aspectes us sentiu més recolzats i en quins aspectes menys?

54. Creu que té a disposició totes les eines necessàries per a fer les tasques assignades com a [professor, tècnic o altres...]? En quins aspectes sí i en quins aspectes no?

Formació prèvia i continuada dels docents

55. Els professors que entren al programa per primera vegada reben alguna mena de formació inicial? I, posteriorment, es van formant a mesura que hi ha novetats en les activitats del centre?
56. [En cas afirmatiu] Quins aprenentatges creu que en treuen d'aquesta formació (ja sigui introductòria o posterior)? Creu que els hi resulta útil de cara a les formar els alumnes dels cursos ocupacionals?
57. Rep vostè alguna mena de motivació o incentiu per a seguir formant-se o millorar com a [professor, tècnic d'ens local o altres...]?

- Mirar si hi ha alguna mena d'incentiu institucional per a la formació continua o sorgeixen aquests per iniciativa individual.

58. En quin tipus de formació ha participat? Li ha resultat útil per la seva tasca formadora?

Mecanismes de participació

59. En el procés de planificació i/o millora de les activitats en el vostre centre, tothom hi havia de ser? Han comptat amb vostè com a [professor, director,...]?
60. Us conviden a reunions de forma periòdica en les que podeu donar la vostra opinió?
61. Si algú fa una proposta de millora, com es tracta? Ens podeu explicar algun exemple de proposta de millora que s'hagi incorporat al seu centre?

- Detectar si hi ha mecanismes formals (reunions periòdiques, grups de treball...) i informals d'inclusió de les aportacions fetes per coordinadors, voluntaris i participants

F) La percepció de dificultats

62. Quines són les principals dificultats que tenen els joves per a realitzar les activitats del programa en el seu centre?. Com creu que es podrien solucionar?
63. Creu que hi ha altres dificultats externes al programa que n'afectin el seu funcionament previst? Com creu que es podrien solucionar?

G) Els suggeriments de millora

64. Imagineu que podeu escriure la carta als reis sobre la implementació de les activitats del programa NCNO. Què demanaríeu?

[Recollir propostes de canvis organitzatius, finalitats de les activitats...]

2. Fonts d'informació per a l'anàlisi quantitativa

La figura 1 conté una representació esquemàtica de les fonts dades utilitzades, així com les preguntes d'avaluació que hem intentat respondre amb llur utilització.

Les fonts d'informació més importants són les aportades pel Departament d'Empresa i Ocupació i pel Servei d'Ocupació i pel SOC. En concret, les bases de dades emprades són les següents:

1. **Base de dades d'integració del SOC.** Identifica els participants dels dos programes per a joves analitzats (PQPI i FIAP), d'altres programes dirigits en exclusiva a aquest col·lectiu (ET, CO i Suma't), així com els d'altres polítiques actives d'ocupació "generals" en les quals també participen joves (Formació ocupacional i Plans d'ocupació). Igualment, identifica el tipus d'entitat beneficiària en què es desenvolupa cadascun dels programes (ens local, organisme de la Generalitat o entitat sense ànim de lucre), la data d'inici i finalització de la participació en el programa per part dels beneficiaris i, finalment, si els responsables de l'activitat valoren o no positivament l'aprofitament que cadascun dels beneficiaris n'ha tret.
2. **Base de dades SICAS-SISPE.** És la base de dades general dels demandants d'ocupació de Catalunya. Els registres històrics corresponen al darrer dia laborable de cada mes, des del maig de 2005. Conté informació socio-demogràfica bàsica (sexe, any de naixement, edat, nacionalitat, població de residència i nivell formatiu), sobre les preferències i disposició a treballar (restriccions de jornada, disposició a treballar fora del municipi o comarca, número d'ocupacions diferents demandades i tipus d'ocupació demandada), història d'atur (data d'inici del període d'atur actual), història laboral (declaració del temps total treball i declaració del sector de la darrera ocupació) i altres atributs rellevants per a l'ocupació (percepció de la prestació activa, coneixement d'idiomes, declaració de discapacitats, etc.). No conté informació sobre algunes característiques rellevants, com ara l'estructura de la llar (fills menors, edat del fill més petit, monoparentalitat, etc.), la història completa d'atur (número i durada dels períodes anteriors d'atur), història laboral anterior a 2005 o el temps que manca per l'exhauriment de la prestació o subsidi d'atur.

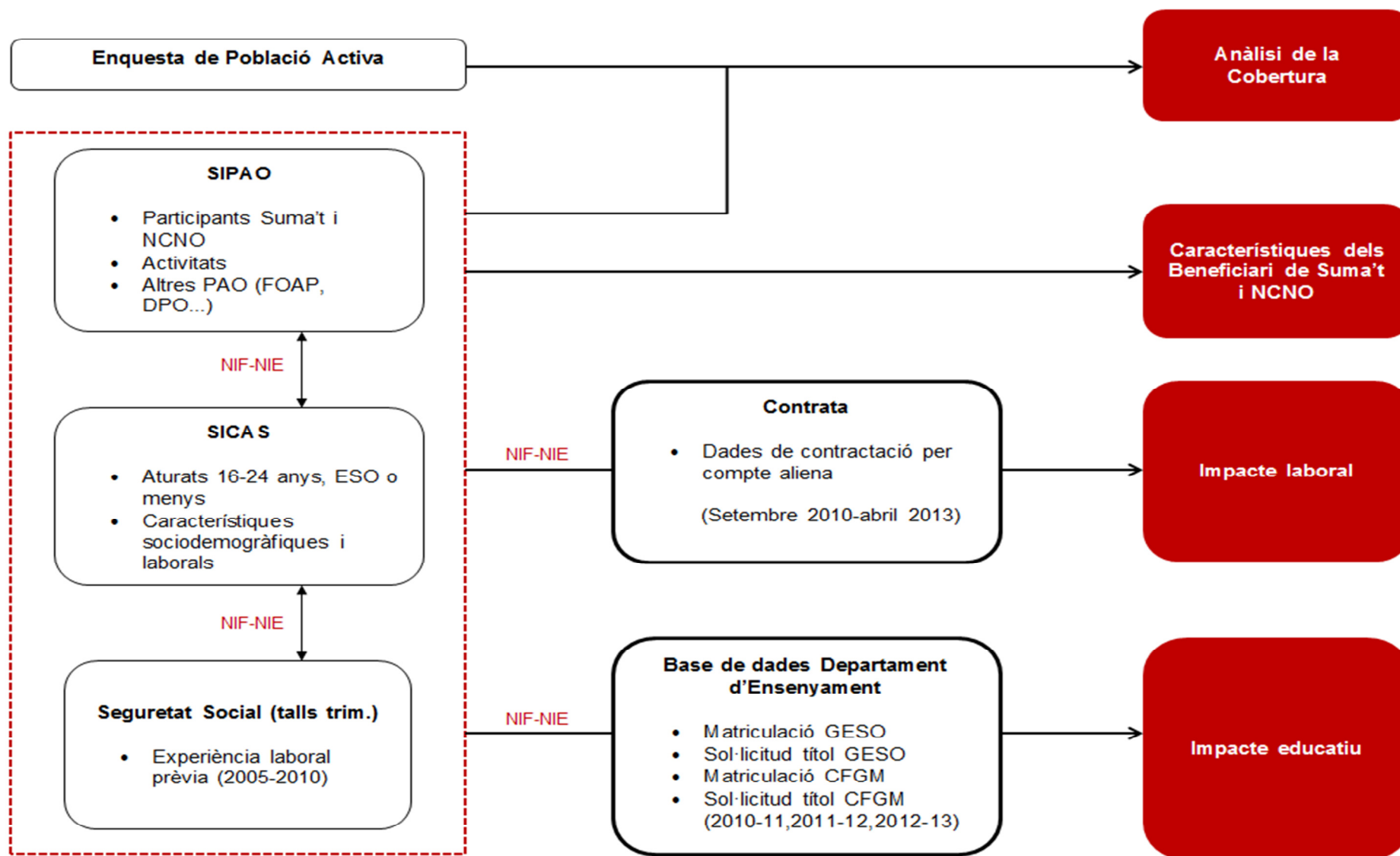
3. **Base de dades d'afiliació a la Seguretat Social.** Estructurada en arxius trimestrals, corresponents al darrer dia laborable de cada trimestre, conté informació sobre les altes a la Seguretat Social, incloent el tipus de contracte (la qual cosa permet identificar si és indefinit o temporal) i el DNI de l'entitat contractant (que permet discriminar si és privada, pública o entitat sense ànim de lucre). Com succeeix amb les altres bases de dades, els registres històrics estan disponibles des de 2005 i abasten fins el segon trimestre de 2011.
4. **Base de dades de contractes laborals (Contrata).** Conté els contractes i les pròrrogues donats d'alta en el mes de referència. Aporta informació tant de les característiques sociodemogràfiques bàsiques de la persona contractada, com de l'entitat contractant, la ocupació, l'activitat econòmica, la localització del lloc de treball i el tipus de contracte. No conté informació sobre els treballadors autònoms ni sobre l'extinció dels contractes

Adicionalment, per tal de valorar els impactes educatius de Suma't i NCNO, s'ha utilitzat la informació següent facilitada pel **Departament d'Ensenyament**:

- Relació de persones matriculades en cursos de formació de persones adultes per obtenir el Graduat en Educació Secundària Obligatoria (GESO).
- Relació de persones matriculades en Cicles Formatius de Grau Mig (CFGM)
- Relació de persones que han sol·licitat el títol de GESO
- Relació de persones que han obtingut el títol de tècnic – CFGM

L'**Enquesta de Població Activa** (EPA) s'ha utilitzat per analitzar diverses qüestions relacionades amb la cobertura dels programes. Més concretament, aquesta font d'informació ens ha servit per estimar l'abast de la població potencialment beneficiària, tant de Suma't com de NCNO, tenint en compte no tant sols els joves registrats com a aturats a les oficines de treball, sinó també aquells que es troben aturats, però no es registren, i també els que es troben inactius (no tenen feina i no la busquen).

Figura 1: Fonts d'informació i preguntes d'avaluació

Avaluació dels programes Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis

Annex B. Emmarcament de la problemàtica: joves vulnerables, joves NINI

Setembre 2013

Equip de Treball: David Casado (Coord.)
Miquel Àngel Alegre
Eva Castillo
Lluís Ferrer
Federico Todeschini
Jordi Sanz

Índex

1. Entorn de les vulnerabilitats juvenils: una aproximació pragmàtica.....	1
2. Entorn de la vulnerabilitat educativa: el cas de l'abandonament educatiu prematur	4
2.1 L'abast de l'abandonament educatiu prematur	5
2.2 Implicacions i determinants de l'abandonament educatiu prematur	7
3. Entorn de la vulnerabilitat laboral	10
3.1 L'abast de la desvinculació laboral entre els joves	10
4. Vulnerabilitat educativa + vulnerabilitat laboral: el cas dels NEETs.....	16
4.1 El problema dels joves Ni-Ni.....	16
4.2 Definició i abast de la problemàtica: una aproximació convencional.....	17
4.3 Els Ni-Ni vulnerables: delimitació de la problemàtica.....	24
5. Referències bibliogràfiques	37

1. Entorn de les vulnerabilitats juvenils: una aproximació pragmàtica

Existeix avui una extensíssima literatura que, a través de diferents enfocaments i des de diferents disciplines socials, ha abordat el fenomen de l'exclusió social (i/o d'altres conceptes afins), els contorns de la seva definició, les seves manifestacions, les seves causes i les seves conseqüències. I comença a configurar-se una tradició de recerca que focalitza la seva atenció en les problemàtiques de l'exclusió social juvenil (i/o, igualment, d'altres conceptes afins)¹. Supera el marc de possibilitats d'aquest capítol estendre'ns en la revisió d'aquesta literatura. En canvi, no deixarem de manllevar-ne algunes de les seves contribucions analítiques.

Així, començarem per acceptar que els joves vulnerables són aquells que veuen seriosament compromeses no tan sols les seves condicions de benestar present, sinó també les seves oportunitats de transitar satisfactòriament cap a la vida adulta. I en aquest punt estem d'acord que el principal “marcador” d'una transició exitosa és l'assoliment d'una situació d'autonomia econòmica, no depenent de l'assistència pública o del suport d'altres particulars (Waller 2008; Koball et al. 2011)

Des d'aquest punt de vista, ens és útil entendre la vulnerabilitat juvenil com el producte d'un conjunt de vulnerabilitats institucionals que afecten el present i comprometen el futur dels joves. Parlem de vulnerabilitats institucionals en tant que es produeixen amb relació als camp bàsics de provisió de benestar i oportunitats per als joves, palanques que els impulsen, amb més o menys força, en una o altra direcció, cap unes o altres destinacions adultes. Els més significatius d'aquests camps són l'educació, el treball, l'habitatge i la família (Alegre et al. 2010).² Més encara, atribuiríem als dos primers camps –educació i treball– una posició destacada com a marcadors d'oportunitats de transició a la vida adulta.

¹ Veure, referits a casa nostra, Marí-Klose et al. (2009); Moreno and Segado (2012) i Romaní 2012.

² Al costat d'aquests quatre camps, no és estrany veure referida la transcendència d'un cinquè àmbit, el de la salut, que, si bé no el concebríem com un camp pròpiament institucional, sí condiciona de forma clara les trajectòries vitals dels joves (Osgood, Foster, and Courtney 2010; García et al. 2013).

En altres paraules, podem concebre la vulnerabilitat educativa i la vulnerabilitat laboral com els dos components bàsics de la vulnerabilitat institucional en la joventut, tant per la seva transcendència directa sobre les vides dels joves com per la seva capacitat de condicionar les seves oportunitats en relació amb la resta de camps. Més encara, com veurem en la propera secció, convindria atribuir al camp educatiu el rol de principal delimitador d'oportunitats; ja d'entrada, fins i tot en temps de crisi, continua evidenciant-se com la situació laboral dels joves depèn en gran mesura del nivell educatiu assolit.

Finalment, ens és igualment útil prendre en consideració la relació entre, d'una banda, les característiques de la vinculació dels joves amb els camps esmentats i, de l'altra, les característiques dels capitals bàsic que representen el seu llegat familiar. D'acord amb l'esquema conceptual de Bourdieu (1986), aquests capitals serien l'econòmic, el social i el cultural³. Molt breument:

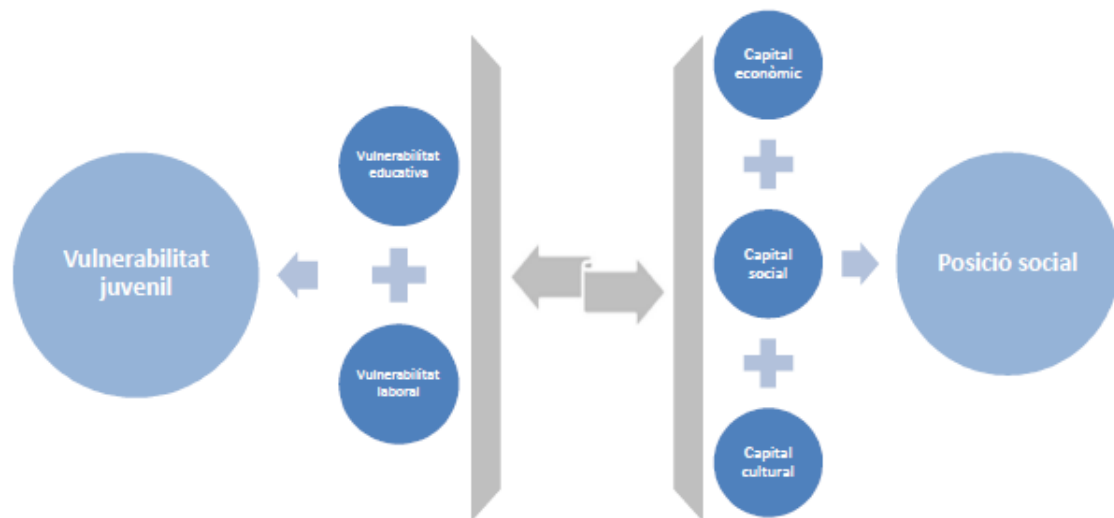
- Capital econòmic. Fa referència a la quantitat de recursos financers (o de recursos materials transformables en financers) en disposició dels individus i les famílies. La distribució desigual d'aquests recursos marca desigualtats, per exemple, en la capacitat per sufragar el cost directe o d'oportunitats de determinades opcions d'escolarització.
- Capital social. Refereix a la quantitat i, sobretot, a la qualitat de les xarxes socials i connexions personals dels individus i les famílies. Una posició privilegiada en el tram de relacions socials ofereix avantatges, per exemple, en la disposició d'opcions d'inserció laboral.
- Capital cultural. Recull no només el nivell educatiu d'individus i famílies, sinó també el seu coneixement i capacitat per descodificar i processar informació rellevant i socialment valuosa, les seves aspiracions socials i, en darrer terme, el seu gust estètic. Entre d'altres coses, un capital cultural elevat afavoreix l'accés i utilització d'aquella informació que ha de facilitar els trànsits educatius i laborals dels joves.

³ Aquest mateix esquema dóna força a la idea de convertibilitat de capitals; per exemple, la possibilitat de convertir en capital econòmic els capitals social i cultural, o viceversa.

La relació entre, per un costat, la situació dels joves en els camps de l'educació i el treball, i per altra banda, la seva possessió de capitals és una relació dialèctica (veure Figura 1). L'estructura de capitals de què parteixen els joves condiciona les oportunitats dels joves en els camps esmentats; alhora que la relació efectiva dels joves amb cadascun d'aquests camps condiciona l'acumulació de capitals que els joves van adquirint al llarg de la seva transició cap a la vida adulta i que, al capdavant, defineixen la seva posició final en l'estructura social. Aquesta mateixa interacció fa que puguem entendre l'estatus econòmic, social i cultural dels joves com a possibles "intensificadors" de les seves experiències de vulnerabilitat. Com ampliarem més endavant, caldria considerar que, a igual posició de vulnerabilitat educativa i/o laboral, més desavantatge comparatiu tindran els joves que disposin de menys recursos econòmics, socials i culturals de partida.

Figura 1: Vulnerabilitat juvenil i capitals familiars

2. Entorn de la vulnerabilitat educativa: el cas de l'abandonament educatiu prematur

També en un sentit pragmàtic entenem la vulnerabilitat educativa com una qüestió de graus, que augmenta o disminueix en funció de si aquesta es produeix abans o després en el cicle educatiu⁴. Des d'aquest punt de vista, situem l'abandonament educatiu prematur com una circumstància de màxima vulnerabilitat educativa. No en va, d'acord amb la definició de l'estadística europea oficial (Eurostat), la taxa d'abandonament educatiu prematur correspon a la proporció de joves entre 18 i 24 anys amb estudis secundaris inferiors (ESO, en el nostre cas) o menys, i que no estan rebent cap formació. És remet doncs una situació de desvinculació educativa que limita i compromet les opcions de transició dels joves cap a la vida adulta. El mandat europeu que compromet els Estats membre a reduir la taxa d'abandonament prematur fins a un màxim del 10% abans del 2020 (European Commission 2010) es recolza en l'evidència que no n'hi ha prou amb la secundària inferior, que l'obertura d'oportunitats laborals comença a ser significativa a partir dels estudis secundaris postobligatoris i que és justament l'acreditació d'aquests estudis el que obre les portes a les diferents vies de l'educació superior.

Malgrat tot, la vulnerabilitat educativa que defineix l'abandonament educatiu prematur és màxima en el cas particular d'aquells joves majors de 18 anys que ni tan sols han completat l'educació secundària obligatòria. Si bé les perspectives laborals d'uns i altres són igualment escasses, els abandonadors prematurs que han completat amb èxit l'educació secundària inferior disposen de tres avantatges clars respecte d'aquells que no ho han fet: 1) Han tingut ocasió d'adquirir un major nivell de competències cognitives i no cognitives; 2) disposen de la possibilitat de continuar la seva educació formal, bé en la via acadèmica, bé en la professional o tècnica; 3) disposen d'una titulació que, atès el seu reconeixement oficial, ofereix un cert valor (reduït, cal dir) en el mercat laboral.

L'avantatge que comporta l'haver completat amb èxit l'educació secundària obligatòria porta a Marí-Klose et al. (2009) a distingir entre els conceptes de vulnerabilitat educativa

⁴ Insistim en la consideració que aquesta és una visió certament reduccionista del concepte. Entre d'altres aspectes, convindria, per exemple, entendre que la trajectòria educativa no és tan sols una qüestió de quantitat (nombre d'anys dedicats a l'estudi, o cursos i etapes assolides), sinó també de qualitat (perfil dels estudis realitzats, tipus d'institucions on s'han cursat, etc.).

“severa” –joves entre 18 i 24 anys que no han assolit l’ESO– de la vulnerabilitat educativa “moderada” –mesurada a través de l’indicador d’Eurostat ja esmentat, el qual inclou joves amb ESO que han abandonat els estudis⁵. Al mateix temps, la rellevància de disposar del graduat d’ESO explica perquè bona part dels programes de “segona oportunitat” que es desenvolupen a casa nostra, i també a la resta d’Europa, estableixen el focus principal en aquells joves que no han assolit aquest nivell d’estudis obligatori.

2.1 L’abast de l’abandonament educatiu prematur

La magnitud de l’abandonament educatiu prematur a casa nostra es troba molt per sobre del valor corresponent a la mitjana de la UE27. En concret, l’any 2012, la taxa d’abandonament educatiu prematur a Catalunya se situava en el 24%, gairebé al mateix nivell que la taxa del conjunt d’Espanya (24,9%), i similar a la taxa d’Islàndia (20,1%), Portugal (20,8%) o Malta (22,6%) (veure gràfic 1). Aquestes magnituds pràcticament doblen el nivell d’abandonament educatiu mitjà de la UE27 (12,8% l’any 2012), a les antípodes de les taxes de la majoria de països nòrdics i de l’antiga Europa de l’est.

En un article recent, Fernández Macías et al. (2013) descriuen com, a Espanya, la taxa d’abandonament educatiu prematur va experimentar una davallada significativa entre les cohorts nascudes el 1960 i el 1975, mentre que la taxa que els autors denominen de fracàs educatiu (que correspondria a l’indicador de vulnerabilitat educativa “severa” abans identificat) es viure el seu descens més pronunciats entre les cohorts de 1950 i 1960. De la generació de 1975 en endavant, ambdues taxes tendeixen a una certa estabilització. L’evolució de dades que presenta el gràfic 2 corrobora aquesta tendència fins l’any 2008. A partir d’aleshores, tant a Espanya com a Catalunya s’inicia un descens del volum de joves que abandonen prematurament l’educació. En particular, a Catalunya, entre 2008 i 2012, es passa d’una taxa de 33,2% a l’actual del 24%; el que implica que s’hagi reduït a

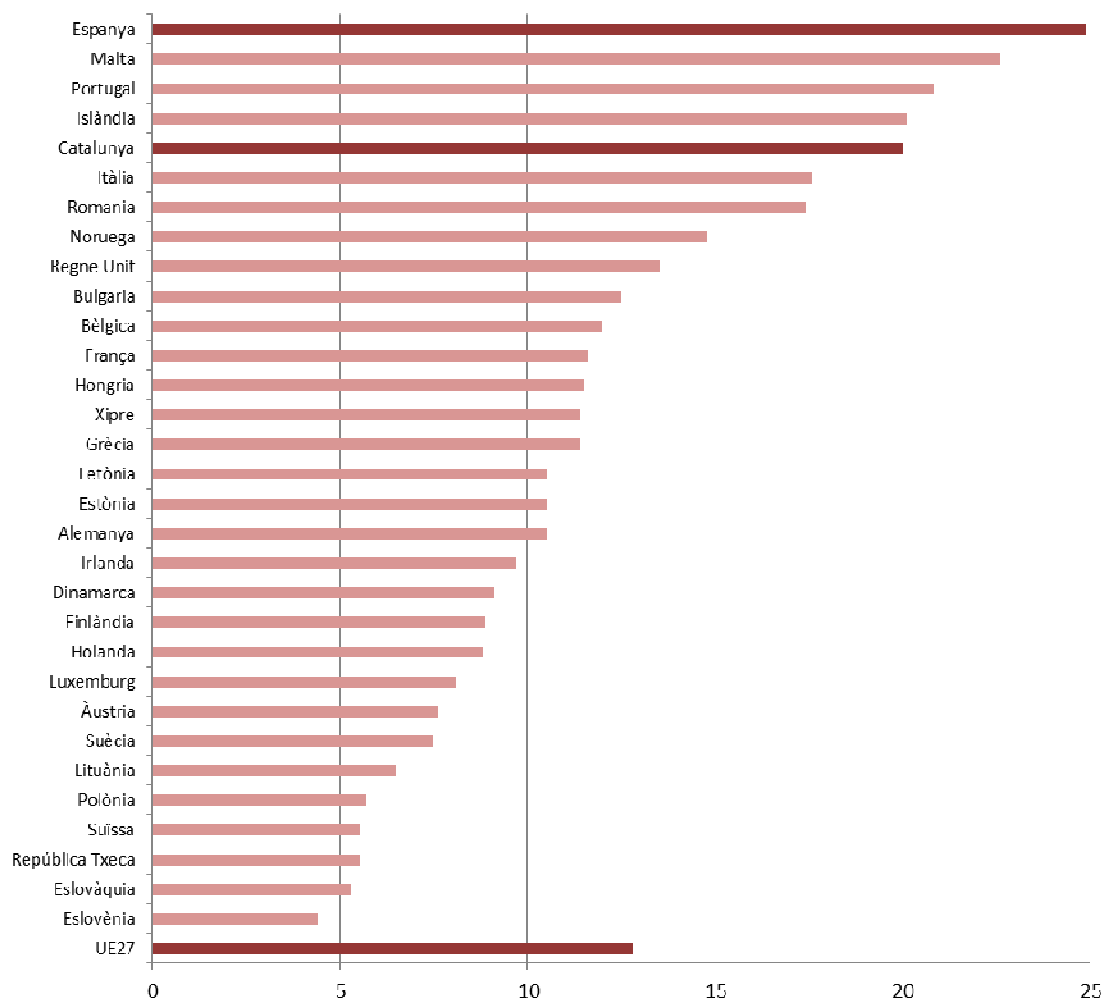
⁵ El valor informatiu d’aquesta distinció és inqüestionable. Tanmateix, l’etiqueta de vulnerabilitat *moderada* pot donar lloc a equívocs, en tant que fa referència a una categoria que no deixa d’incloure el cas del joves sense l’ESO acreditada. Des d’aquest punt de vista entenem més oportú reservar el qualificatiu “moderada” per a la situació dels joves abandonadors amb disposició del graduat d’ESO, preservant el terme vulnerabilitat educativa (general) com a referència conjunta als joves amb i sense ESO que han abandonat els estudis.

gairebé la meitat el diferencial entre el nivell d'abandonament educatiu de Catalunya i el corresponent al conjunt de la UE27.

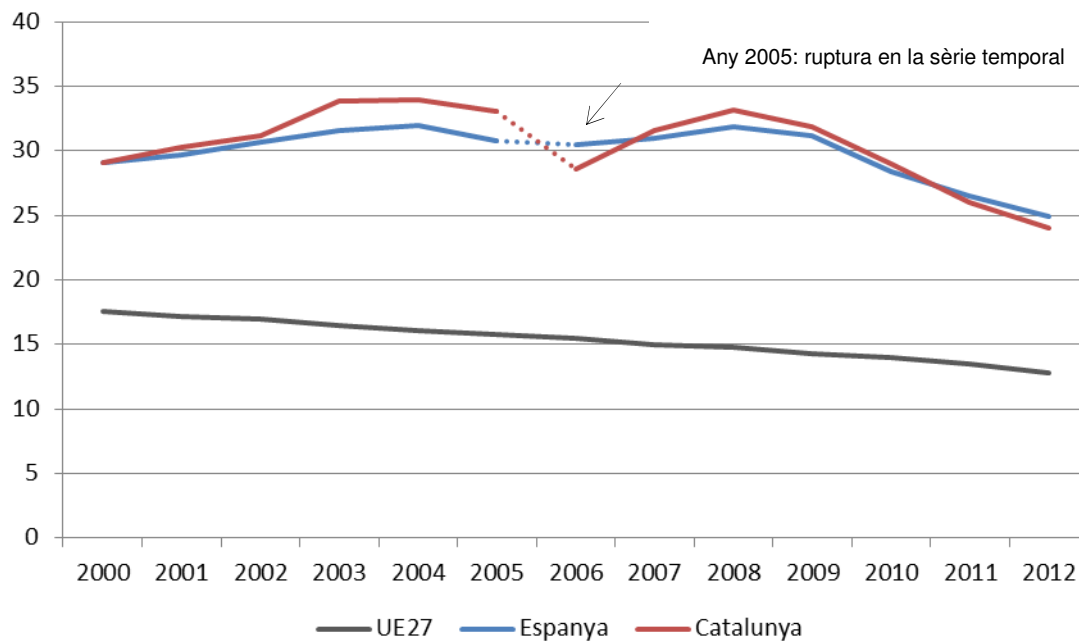
És més que plausible que aquest decrement sigui conseqüència de la contracció que la crisi econòmica ha generat en l'oferta d'ocupació, particularment en aquells sectors de baixa qualificació que anys anteriors havien ocupat un nombre important de joves amb baix nivell educatiu. No en va, la crisi ha reduït dràsticament el cost d'oportunitats d'estudiar: allò que en el passat representava un incentiu a abandonar els estudis (facilitat per trobar feina remunerada) es transforma a partir de 2008 en un incentiu a romandre en –o retornar a– el sistema escolar (dificultats per trobar feina, particularment per als joves menys capitalitzats). Des d'aquest punt de vista, la conjuntura de context pot estar contribuint a reduir l'abast de la vulnerabilitat educativa entre els joves catalans i espanyols. I tanmateix, les encara elevadíssimes xifres d'abandonament educatiu a casa nostra ens parlen d'un fenomen que té molt d'estructural.

Gràfic 1: Abandonament educatiu prematur, per països UE27. 2012

Gràfic 2: Evolució de l'abandonament educatiu prematur a Catalunya, Espanya i UE27. Anys 2000-2012

2.2 Implicacions i determinants de l'abandonament educatiu prematur

Ens trobem, per tant, amb una problemàtica de primer ordre, tant per les seves implicacions com per la caracterització dels seus determinants. En el terreny de les implicacions, es fa evident que l'existència d'àmplies borses de població jove descapitalitzada (educativament vulnerable) posa fortament en qüestió tota perspectiva de creixement econòmic sostenible (European Commission 2009). Veurem posteriorment l'abast del perjudici econòmic que representa el fenomen Ni-Ni a nivell europeu. I encara quan fixem l'atenció únicament en l'abast de la vulnerabilitat educativa juvenil, no podem menys que qüestionar la capacitat d'aquelles economies nacionals amb dèficits més importants en el seu capital humà d'esdevenir mínimament competitives en el marc de l'economia global i del coneixement (CEDEFOP 2013) .

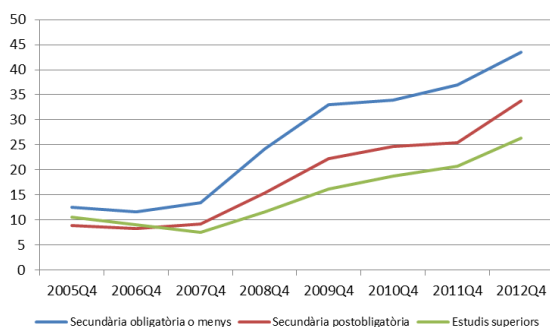
En segon lloc, convindria insistir en la connexió que, malgrat les implicacions de la crisi econòmica i de la contracció de l'oferta d'ocupació, continua existint entre nivell d'estudis assolits i tipus de vinculació amb el mercat laboral. Efectivament, en comparació amb els

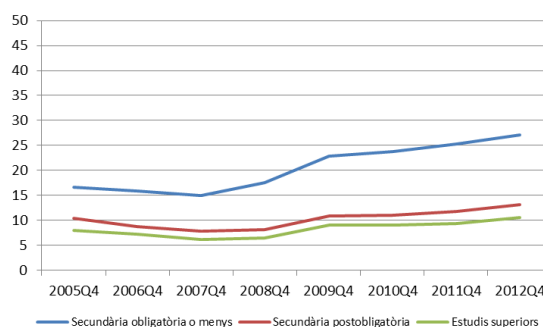
joves que disposen d'estudis postobligatoris i superiors, aquells altres que han abandonat l'educació de forma prematura troben més restringides les seves oportunitats laborals, a curt, mig i llarg termini. La connexió entre vulnerabilitat educativa i vulnerabilitat laboral pot ser reportada de múltiples i diverses maneres. Considerem especialment il·lustratiu el creuament de dades que presenten els gràfics 3 i 4. S'evidencia aquí, tant per a Espanya com per al conjunt de la UE 27, l'impacte desigual de l'atur juvenil, força més incident entre els joves que no tenen més que l'educació secundària obligatòria que no pas entre els joves amb estudis superiors finalitzats. Per exemple, observem com, entre els joves espanyols de 25 a 29 anys amb estudis obligatoris o inferiors, la taxa d'atur s'enfilava fins al 43,5%; una taxa molt superior a la del 26,4%, corresponent als joves de la mateixa edat amb estudis superiors. Alhora, i aquesta és una tendència especialment atribuïble al cas d'Espanya, s'observa com la crisi ha augmentat de forma notable el diferencial entre les taxes d'atur de l'un i l'altre grup instructiu –diferencial de 6 punts percentuals el 2007, de 17 punts el 2012.

Gràfics 3 i 4. Evolució de la taxa d'atur juvenil segons nivell educatiu (població de 25 a 29 anys).Espanya i UE27. Anys de 2005 a 2012 (darrer trimestre de cada any).

Gràfic 3: Espanya

Gràfic 4: Europa i UE27

Una revisió als determinants de l'abandonament educatiu permet concloure que aquest és, efectivament, un mecanisme de reproducció de desigualtats socioeconòmiques i culturals. Plantejat en altres termes, la literatura evidencia la presència d'un gradient socioeconòmic significatiu i pronunciat en la distribució de les probabilitats d'abandonar prematurament el sistema educatiu. Per exemple, segons les dades aportades en l'estudi

de Marí-Klose et al. (2009), a Espanya els fills de mares universitàries, les noies i l'alumnat autòcton, trobant-se sota control el pes d'un ampli conjunt de variables individuals, mostren una probabilitat molt inferior d'haver abandonat els estudis de forma prematura que, respectivament, els fills de mares amb no més que estudis primaris, els nois i l'alumnat estranger. De forma similar, Fernández-Macías et al. (2013) conclouen que aquestes mateixes característiques –ser noi, ser immigrant i tenir una mare sense estudis secundaris– augmenten significativament la probabilitats que nois i noies hagin abandonat els estudis entre els 16 i els 18 anys. Aquests autors assenyalen com altres situacions familiars mostren també la seva associació positiva amb el fet de no trobar-se escolaritzat en aquestes edats, en concret: viure en una llar monoparental, i tenir un pare treballador de la construcció o l'agricultura. Els resultats obtinguts en un altre estudi, en aquest cas, sobre el cas de Catalunya Alegre et al. (2010), apunten en una direcció similar. De forma general, es fa palès que el capital instructiu familiar dels alumnes, juntament amb el sexe i el lloc de naixement representen determinants de primer nivell en l'explicació dels patrons de finalització i continuïtat/abandonament de les etapes secundàries obligatòria (ESO) i postobligatòria (Batxillerat i Cicles Formatius de Grau Mitjà).

Ahora, no tan sols els joves socioeconòmicament més desfavorits –particularment si són nois i més encara si són immigrants– tenen més probabilitats d'abandonar l'educació de forma prematura, sinó que ahora tenen menys probabilitats d'acabar retornant al sistema escolar. Per exemple, les dades que presenten Bernardi i Requena (2010) evidencien com a mesura que augmenta la classe social de la família s'incrementa també la probabilitat que els joves que han finalitzat sense èxit l'ESO retornin al sistema educatiu reglat de forma força immediata. Vist a la inversa, els joves procedents de famílies de menys estatus social que no superen l'ESO tenen més probabilitats que la resta de no repescar el seu itinerari educatiu en el curt termini. A una conclusió similar arriben García et al. (2013) amb dades de ETEFIL⁶. I es fa evident que es tracta aquest d'un patró que depassa el cas de Catalunya o Espanya. Per exemple, amb dades de panell referides al conjunt dels EUA, Bloom et al. (2010) resol: de cada 100 estudiants de

⁶ Encuesta de Transición, Educación, Formación e Inserción Laboral (INE, 2005).

secundària (darrer curs d'institut) amb alt estatus socioeconòmic tan sols 8 deixen inicialment els estudis, d'aquests únicament 1 no hi acaba retornant; en canvi, de cada 100 alumnes amb baix estatus socioeconòmic, 38 deixen els estudis, dels quals 22 acaben abandonant de forma definitiva. Es reforça, doncs, la tesi abans avançada que les característiques de la vinculació dels joves amb el camp de l'educació ve condicionada per la seva posició social de partida (estructura de capitals familiar) alhora que condiciona les característiques de la seva posició social final (estructura de capitals pròpia).

3. Entorn de la vulnerabilitat laboral

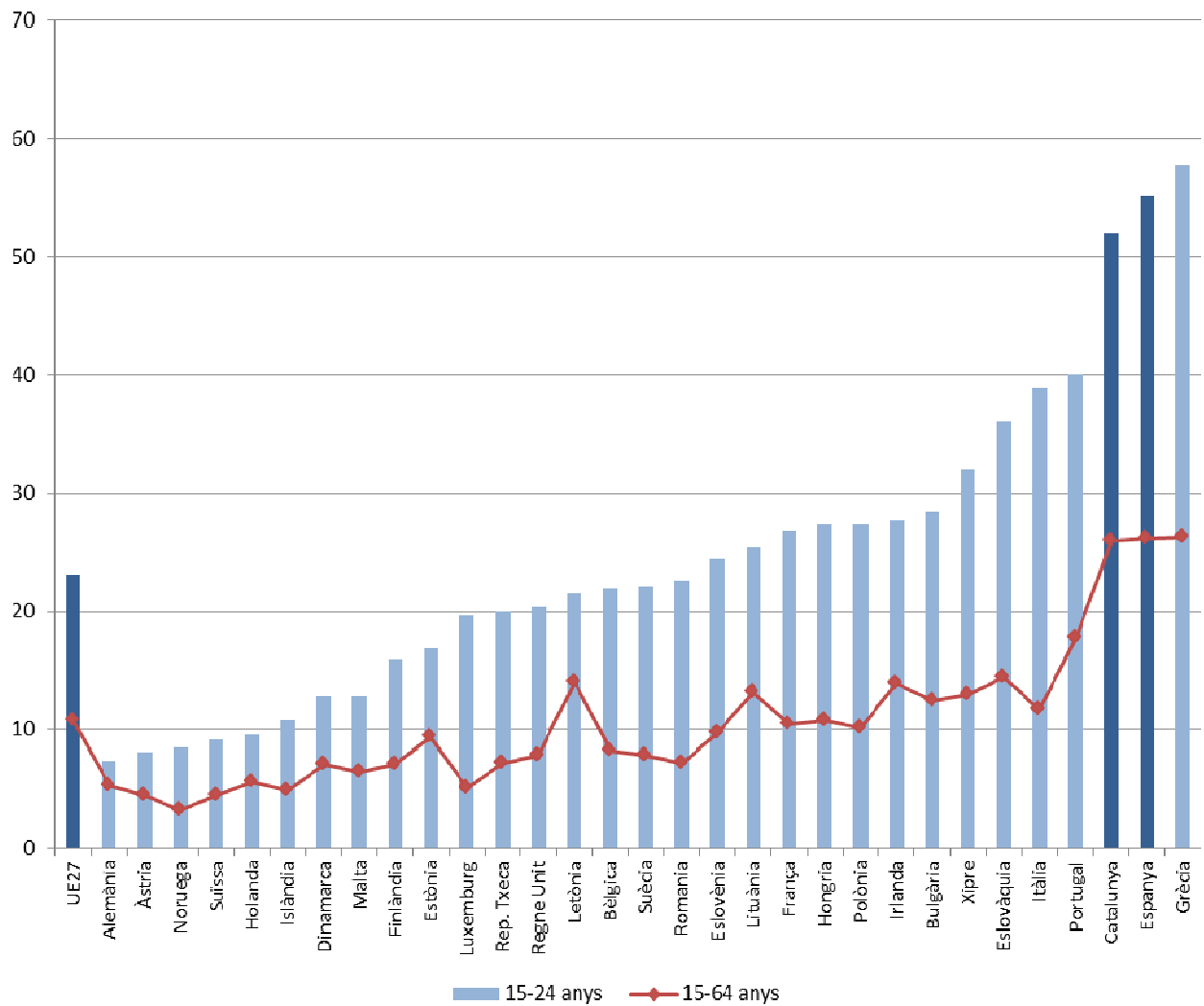
3.1 L'abast de la desvinculació laboral entre els joves

Hi ha pocs dubtes que els joves viuen amb especial virulència les conseqüències negatives que l'actual crisi econòmica ha portat en termes de desocupació als països de la OCDE (Scarpetta, Sonnet, i Manfredi 2010), amb perspectives especialment dramàtiques en força països europeus, particularment els del sud d'Europa (Dietrich 2012). En particular, Catalunya i Espanya se situen al capdamunt del rànquing europeu quant a taxa general d'atur (26% i 26,2%, respectivament a finals de 2012), únicament superats per Grècia (amb una taxa d'atur de 26,3%). Aquest indicador assoleix quotes màximes quan es pren com a referència la població jove: les taxes d'atur entre la població menor de 25 anys se situen a Catalunya en el 52,1% i a Espanya en el 55,1%, de nou únicament superades per Grècia (taxa d'atur juvenil de 57,8%), i lluny de la taxa corresponent al conjunt de la UE-27 (22,6%) (veure gràfic 5).

Els gràfics 6, 7 i 8 permeten alhora comentar dues tendències rellevants. En primer lloc, s'aprecia a Catalunya i Espanya una major sensibilitat de l'atur juvenil als efectes de la crisi econòmica. L'any 2005 el diferencial d'aquesta taxa entre joves (16 a 24 anys) i adults (25 a 54 anys) se situava, a Catalunya i a Espanya, entorn dels 10 punts percentuals; a finals de 2012 el diferencial s'enfilava ja als 30 punts percentuals. Aquesta tendència no s'observa a nivell del conjunt d'Europa. En segon lloc, no deixa de ser cert que, fins i tot en moment de bonança, la vulnerabilitat laboral dels joves és manté sensiblement superior a la dels adults.

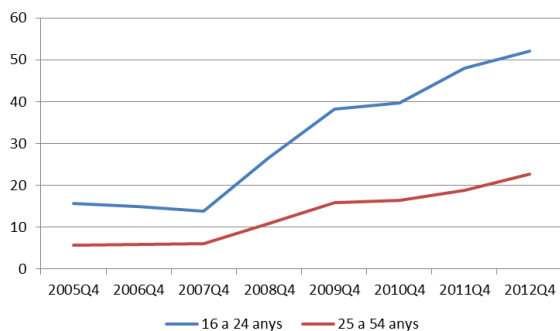
Gràfic 5: Atur juvenil i adult, per països UE27. 2012

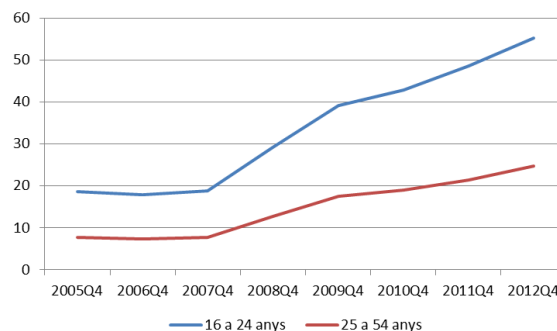

Gràfics 6, 7 i 8. Evolució de la taxa d'atur entre joves (15 a 24 anys) i adults (25 a 54 anys). Catalunya, Espanya i UE27. Anys 2005-2012 (darrers trimestres de cada any).

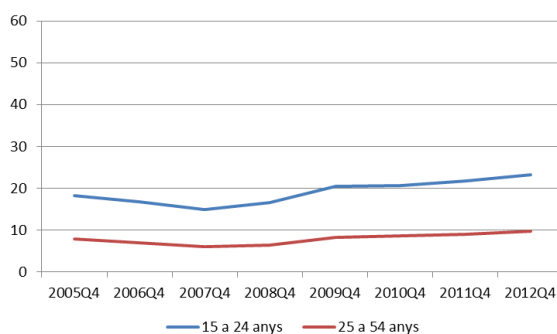
Gràfic 6: Catalunya

Gràfic 7: Espanya

Gràfic 8: Unió europea U27

Altres indicadors referits al tipus de vinculació dels individus amb el mercat de treball – temporalitat i parcialitat en la contractació, desqualificació de l'ocupació i baix nivell de salaris – insisteixen a situar els joves, fins i tot quan es troben ocupats, en una posició d'especial vulnerabilitat laboral en comparació amb els adults (veure taula 1). I en aquest cas, la dualització en les posicions laborals de joves i adults s'observa tant a Espanya com al conjunt de la UE27.

Taula 1: Indicadors de vulnerabilitat laboral de la població ocupada. Comparativa entre joves i adults, Espanya i UE 27, 2012 (i 2010)

	Espanya		UE 27	
	Joves	Adults	Joves	Adults
% ocupats amb contracte temporal (2012)	62,5 ^a	21,0 ^b	41,8 ^a	10,6 ^b
% ocupats a temps parcial (2012)	36,8 ^a	14,2 ^b	31,2 ^a	18,2 ^b
% ocupats en activitats de molt baixa qualificació (2012)	19,3 ^a	14,7 ^b	13,2 ^a	9,5 ^b
% ocupats amb baix salari (2010)	23,28 ^c	13,6 ^d	30,43 ^c	13,6 ^d

^a Població de 15 a 24 anys

^b Població de 25 a 64 anys

^c Població de menys de 30 anys

^d Població de 30 a 49 anys

3.2. Trajectòries, determinants i implicacions de la vulnerabilitat laboral

I no obstant la força d'aquesta divisòria –joves vs. adults– és clar que dins el col·lectiu juvenil l'afectació dels diferents outcomes de vulnerabilitat laboral és força desigual. Ens és aquí d'utilitat la referència a dues tipologies referides als patrons diferencials que segueixen les trajectòries laborals dels joves.

En el pla internacional, Quintini i Manfredi (2009) utilitzen dades de panell per als Estats Units i per a Europa i identifiquen quatre principals itineraris laborals seguits pels joves en el decurs dels cinc anys posteriors a haver deixat els estudis: “High performers”, es troben més del 70% del temps ocupats i triguen menys de sis mesos a trobar feina un cop finalitzats els estudis (era el cas del 48% dels joves als EUA i del 40% a Europa l'any 2009); “Poorly-integrated new entrants”, van i venen entre situacions d'ocupació, atur, inactivitat i, puntualment, de retorn a activitats formatives, demostrant així dificultats en l'establiment d'un itinerari amb garanties (21% als EUA, 30% a Europa); “Left-behind”, es troben la major part del temps a l'atur o en inactivitat, responent a les característiques pròpies de la categoria de Ni-Ni (6% als EUA, 15% a Europa); “Returning to education”, deixen els estudis per ingressar al mercat laboral però més tard o més d'hora acaben retornant al sistema educatiu bé per completar l'educació secundària, bé per cursar estudis superiors (25% als EUA, 15% a Europa).

Per al cas català, comptem amb la tipologia de transicions juvenils construïda per l'Observatori Català de la Joventut amb dades de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2012 (Observatori Català de la Joventut 2012). En aquest cas, es distingeixen set grups de joves entre 15 i 34 anys d'acord amb un ampli ventall de variables referides a bona part dels seus camps de transició i socialització (educació, treball, emancipació i família, habitatge, oci, participació, benestar, i posició econòmica). Aquests grups són:

1. *Estudiants no emancipats* (18%), entre els que abunden els joves de menys edat (15 a 19 anys).
2. *Estudiants* (15,3%), es diferenciaria de l'anterior pel fet que una part important d'ells es troben ja emancipats i són de major edat.
3. *Aturats i inactius no emancipats* (6,6%), internament distribuït en un 68,8% d'aturats, 19% d'inactius i un 12,2% d'estudiants, principalment joves entre 20 i 29 anys.
4. *Ocupats no emancipats* (15%), una part significativa dels quals en situació d'ocupació precària.
5. *Aturats i inactius emancipats* (10,4%), internament distribuït en un 57,3% d'aturats i un 37% d'inactius no estudiants, sobretot joves entre 25 i 34 anys residint en parella (66,7%; el 45% amb els fills).
6. *Ocupats emancipats* (19,3%), principalment residint en parella i sense fills, sobretot joves entre 25 i 34 anys.
7. *Ocupats amb parella i fills* (15,4%), principalment joves entre 30 i 34 anys.

La identificació dels determinants individuals del seguiment d'uns o altres itineraris laborals revela el sentit de l'associació entre vulnerabilitat educativa i vulnerabilitat laboral. Per un costat, aquests recerques demostren que, a menor nivell educatiu, més risc de caure en aquelles trajectòries laborals de major precarietat – “left-behind” en l'estudi de Quintini i Manfredi (2009) i *aturats i inactius* (emancipats o no emancipats) en l'informe de Observatori Català de la Joventut (2012). D'altra banda, la resta de variables personals i familiars que se situen com a determinants significatius del seguiment d'una trajectòria o una altra són alhora variables implicades en l'explicació de les probabilitats d'assolir uns o altres nivells educatius. Com vèiem abans, les principals eren: sexe, capital educatiu familiar i ser o no immigrant.

Comprovem, doncs, com fins i tot entre els joves desocupats no estudiants poden trobar-se situacions ben diverses. Estenent aquest qüestió, en un estudi abans esmentat, García et al. (2013) identifiquen quatre trajectòries laborals diferenciades i sobresortints seguides entre 2003 i 2005 pels joves espanyols que havien abandonat prematurament

els estudis, totes elles trajectòries caracteritzades per diferents nivells i circumstàncies de vulnerabilitat laboral: “trajectòries obreres” (59% dels joves enquestats), caracteritzades pel manteniment de l’ocupació en sectors de baixa o nul·la qualificació; “trajectòries de bloqueig i atur crònic” (12%), on la situació predominant és la desocupació; “trajectòries en ocupacions poc consistentes”, on es combinen situacions d’ocupació gens estable i atur (2%); “trajectòries erràtiques” (27%), caracteritzades per l’alternança entre situacions d’atur, inactivitat i ocupacions precàries.

I tanmateix, en major o menor mesura, totes i cadascuna de les situacions de desvinculació laborals il·lustrades es troben en risc de patir allò que ha vingut a denominar-se “*scarring effects*”. Aquesta expressió remet a la possibilitat que la sola experiència d’un episodi d’atur pugui incrementar el risc d’episodis d’atur en el futur i/o tenir repercussions futures en el terreny salarial, principalment com a conseqüència bé del deteriorament o no acumulació de competències associades al treball (àmbit del capital humà), bé del senyal que l’experiència d’atur pot representar als ulls de potencials ocupadors (estigmatització). Com més llarg s’esdevé el període de desvinculació amb el mercat laboral i com més vulnerable és la situació educativa de partida del jove, més probabilitats de produir-se *scarring effects* de llarg abast (Scarpetta, Sonnet, i Manfredi 2010).

4. Vulnerabilitat educativa + vulnerabilitat laboral: el cas dels NEETs

4.1 El problema dels joves Ni-Ni

Ningú dubta que el fenomen Ni-Ni representa una problemàtica social de primer ordre, més encara en els països del sud d'Europa, on la seva prevalença supera amb escreix la de la mitjana europea. En efecte, el fenomen Ni-Ni té conseqüències negatives també en el pla col·lectiu. Ens n'hem referit en parlar de les implicacions socials d'unes taxes elevades d'abandonament educatiu prematur: encara més, el fet Ni-Ni representa una eminent pèrdua de potencial humà i capacitat productiva. Més en concret, en el terreny econòmic, d'acord amb les dades presentades en l'informe de l'Eurofound 2012, la pèrdua econòmica associada al fenomen NI-NI es xifra, per al conjunt de la UE-27, en 153.000 milions d'euros l'any 2011, el que representa l'1,2% del PIB europeu. Països com Grècia, Itàlia, Irlanda, Hongria, Portugal o Espanya presenten percentatges sensiblement superiors al de la mitjana europea.

La situació Ni-Ni assenyala una posició de forta vulnerabilitat institucional. Seguint l'aparell conceptual que anem desgranant, és d'esperar que els joves que viuen desvinculats simultàniament dels camps de l'educació i el treball trobin significativament compromeses les seves oportunitats de transició cap a la vida adulta. Com més llarga la durada d'aquesta doble desvinculació, més compromeses les oportunitats de transició.

L'experiència de situacions Ni-Ni pot arribar a marcar significativament les oportunitats laborals en el futur. Tornaríem aquí a referir-nos als *scarring effects* que pot comportar l'experiència d'episodis d'atur, més quan aquests són viscuts per joves molts dels quals (ho veurem tot seguit) disposen d'un nivell d'estudis força limitat i d'uns capitals de partida (econòmic, social i cultural) també reduïts. Existeix evidència que per als joves amb menys estudis les primeres experiències de fracàs en l'accés al mercat laboral són particularment negatives i els exposen a uns efectes *scarring* de llarga durada (Burgess, Gardiner, i Propper 2001). En altres paraules, ser Ni-Ni en un determinat moment del temps incideix en la probabilitat de continuar-ho sent en el futur (Robson i Team 2008).

Tot plegat implica que els joves menys qualificats, que són els qui tenen més probabilitats de ser Ni-Ni, són alhora els qui més probabilitat tenen de veure compromesos els seus

outcomes laborals futurs, precisament a conseqüència dels seus dèficits formatius i desvinculació laboral de partida. Per tant, ens trobem front d'una problemàtica que tendeix a autoreproduir-se i a generar efectes nocius (individuals i col·lectius) a mig i llarg termini.

Acompanyant el procés a través del qual les desvinculacions educatives i laborals marquen les opcions futures de vinculació amb cadascun d'aquests dos camps, trobem l'associació de l'experiència Ni-Ni amb altres outcomes personals: problemàtiques de tipus psicològic –ansietat, depressió, manca d'autoestima, inseguretat (Creed i Reynolds 2001)–, conductes de risc –pràctiques delictives o consum d'alcohol i drogues (Fergusson, John Horwood, i Woodward 2001; Coles et al. 2002)–, actituds de desafecció cap a allò col·lectiu –àmbits de participació política i social (Eurofound 2012). La presència d'aquestes circumstàncies és alhora producte de la vivència Ni-Ni i causa de la seva persistència.

4.2 Definició i abast de la problemàtica: una aproximació convencional

Segons l'aproximació oficialitzada per la Comissió Europea i traduïda en indicador per l'Eurostat en el marc de l'estratègia Europa 2020, joves Ni-Ni són aquells que declaren no estar ocupats (es trobin en situació d'atur o inactivitat) i no haver rebut cap formació en les quatre setmanes prèvies al moment de ser enquestats.

A partir d'aquí, la taxa de joves Ni-Ni mostraria el percentatge que representa aquest col·lectiu sobre el total de joves en un tram d'edat de referència. Malgrat el mateix Eurostat facilita la desagregació de l'indicador en diferents grups d'edat, l'aplicació que més popularitat ha aconseguit és aquella que fixa l'atenció en el col·lectius de joves entre 15 i 24 anys. La font d'informació per a la construcció d'aquest indicador prové de la Labour Force Survey (LFS) europea, a la qual s'harmonitzen les corresponents enquestes laborals de cada Estat membre –en el cas espanyol, la Encuesta de Población Activa (EPA). La figura 2 recull la fórmula d'aquest càlcul.

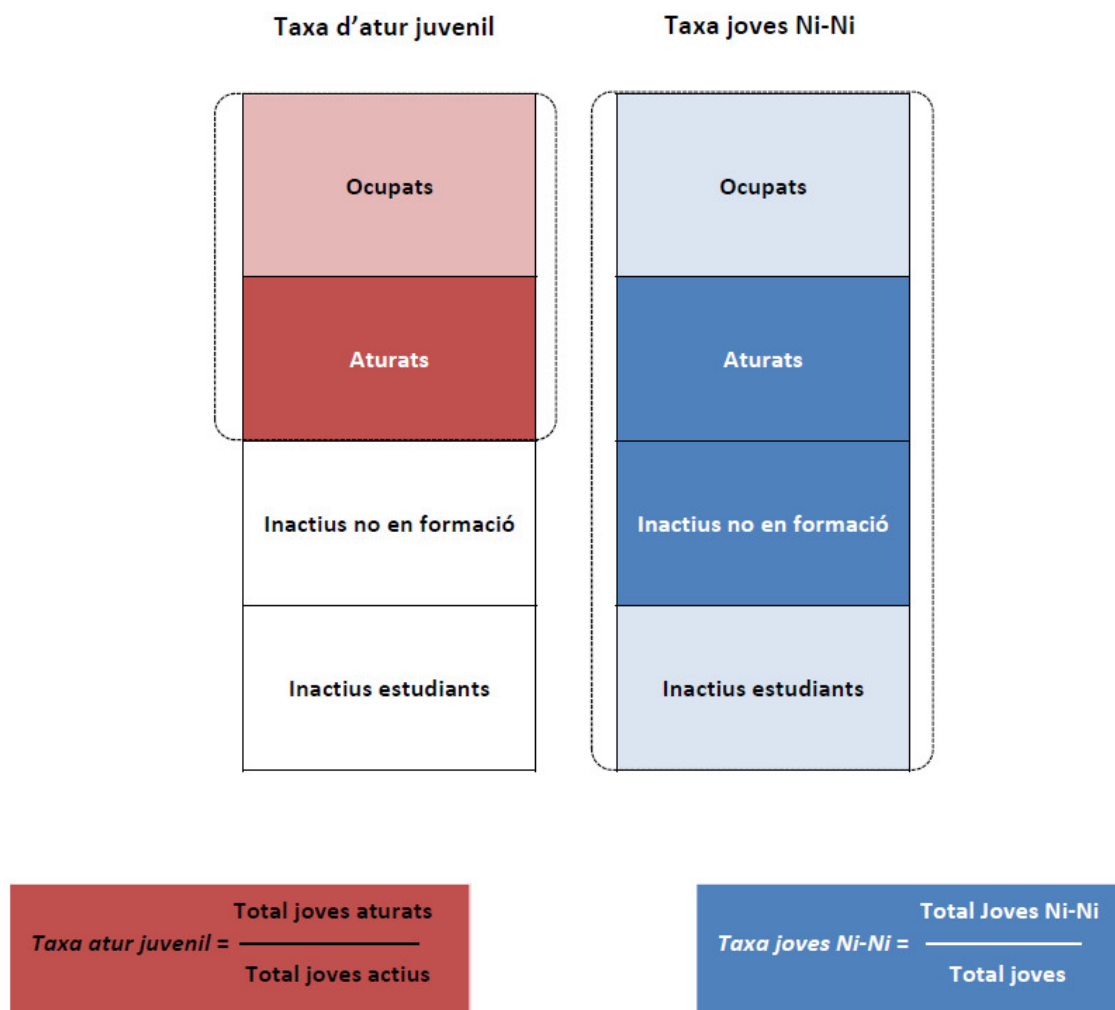
Figura 2: Definició de la taxa de joves Ni-Ni.

$\text{Taxa Joves Ni – Ni} = \frac{\text{Joves aturats} + \text{Joves inactius no estudiants}}{\text{Total de joves}} * 100$ (Edat de referència habitual: 15 a 24 anys)

La figura 3 il·lustra els components que inclou la definició de joves Ni-Ni i els compara amb els elements que componen la definició, força més específica, d'atur juvenil. Val la pena insistir en el fet que, mentre la taxa d'atur s'adreça únicament a situacions d'activitat, la taxa Ni-Ni pren en consideració el conjunt de població activa i inactiva.

Figura 3: Comparativa entre la taxa d'atur juvenil i la taxa de joves Ni-Ni

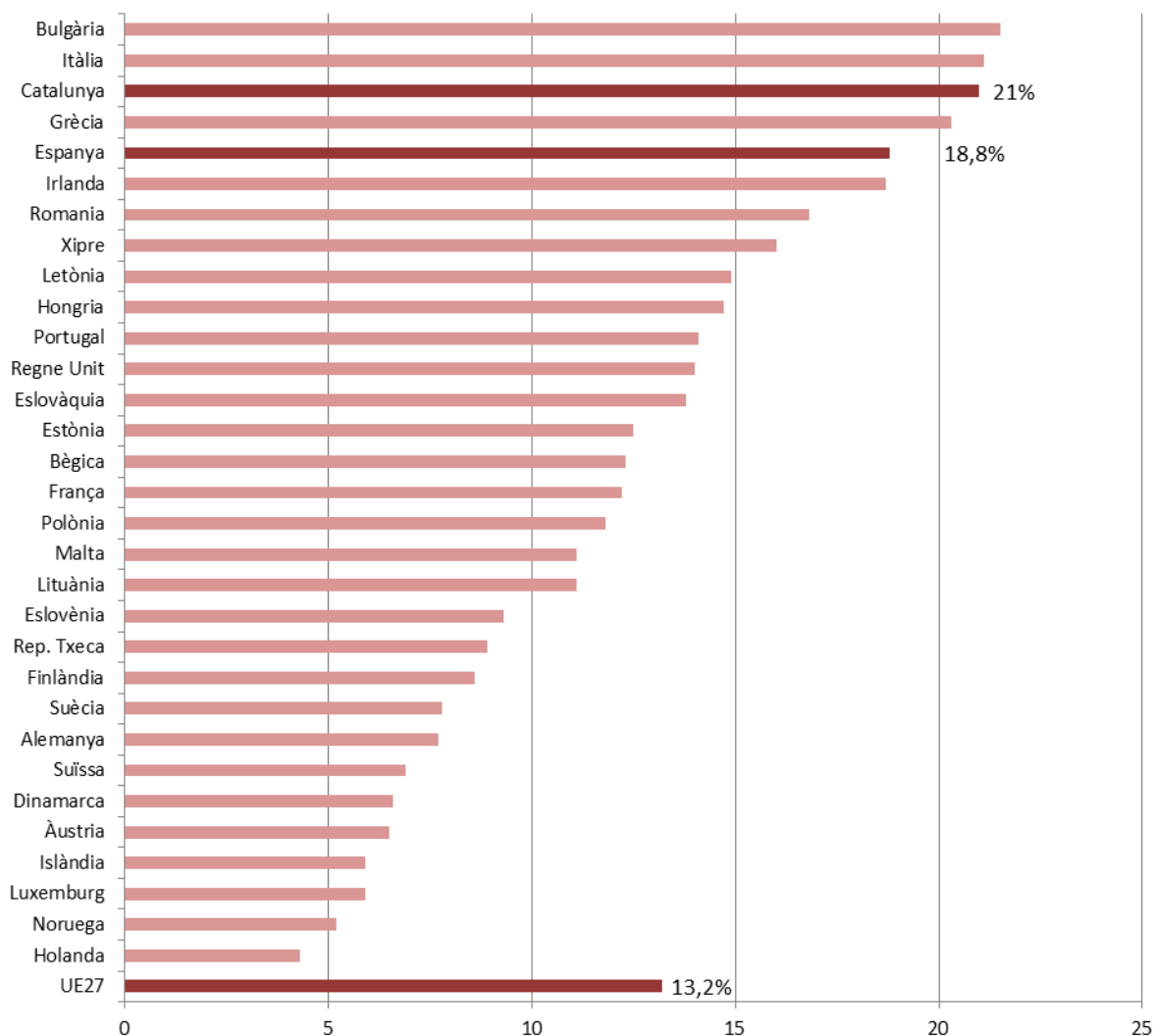

Sobre la base de la definició exposada, el gràfic 9 il·lustra la incidència del fenomen Ni-Ni als països europeus. Es fa aleshores evident l'abast alarmant de la problemàtica a

Espanya (18,8% de joves Ni-Ni entre 15 i 24 anys, l'any 2012) i Catalunya (21%), nivells que sobrepassen amb escreix el de la mitjana de la UE27 (13,2%) i que els situen al capdamunt del rànquing europeu (únicament superats per Itàlia i Bulgària).

Gràfic 9: Taxa de joves Ni-Ni (15 a 24 anys), per països UE27. 2012

4.2. El concepte Ni-Ni i l'excessiva amplitud de la seva definició

Tanmateix, en la seva formulació genèrica “convencional”, la categoria Ni-Ni refereix necessàriament a una realitat heterogènia. Les situacions dels joves Ni-Ni són diverses com diversos són els sentits i les intensitats que, en el marc d’unes o altres línies de transició cap a la vida adulta, caracteritzen les seves vinculacions/desvinculacions respecte dels camps de l’educació i el treball.

Probablement la definició i aplicació originàries del terme Ni-Ni aconseguissin controlar sensiblement el nivell d’heterogeneïtat en les situacions juvenils a què el terme s’adreçava. En efecte, el concepte *NEET* (“*not in employment, education or training*”) és oficialment introduït l’any 1999 en un informe de la Social Exclusion Unit del govern britànic⁷ per fer referència a aquells joves entre 16 i 18 anys sense cap vinculació laboral i educativa, joves que ens els registres oficials constaven com a “status 0” (Istance, Williamson, i Rees 1994)– sense estatus ni laboral ni educatiu. Sigui com sigui, podem considerar que la reduïda extensió de l’interval d’edat aconseguia homogeneïtzar en gran mesura el perfil dels joves objecte d’atenció. Quelcom que l’interval d’edat 15 a 24 anys no aconsegueix.

En aquest sentit, l’aproximació convencional perd de vista la incidència desigual de les situacions Ni-Ni entre col·lectius de joves de diferents edats. El gràfic 10 mostra l’abast d’aquests diferencials per a Catalunya entre els anys 2005 i 2012, i permet establir una constatació interessant: l’any 2007 (moment d’inici de la crisi) la taxa Ni-Ni entre els joves de 20 a 24 anys era de 15%, tan sols 2 punt per sobre la taxa corresponent als joves entre 16 i 19 anys; l’any 2012, aquest diferencial s’ha ampliat a 16 punts percentuals – 30% joves de 20 a 24 anys, 14% joves de 16 a 19 anys). Aquesta contenció (àdhuc descens) del fenomen Ni-Ni entre els joves de menys edat necessàriament guarda relació amb la disminució de l’abandonament educatiu entre els joves que finalitzen (o estan a punt de finalitzar) l’educació secundària obligatòria.

Gràfic 10: Taxa Ni-Ni segons grup d’edat (16-19, 20-24 i 16-24). Catalunya. 2005-2012

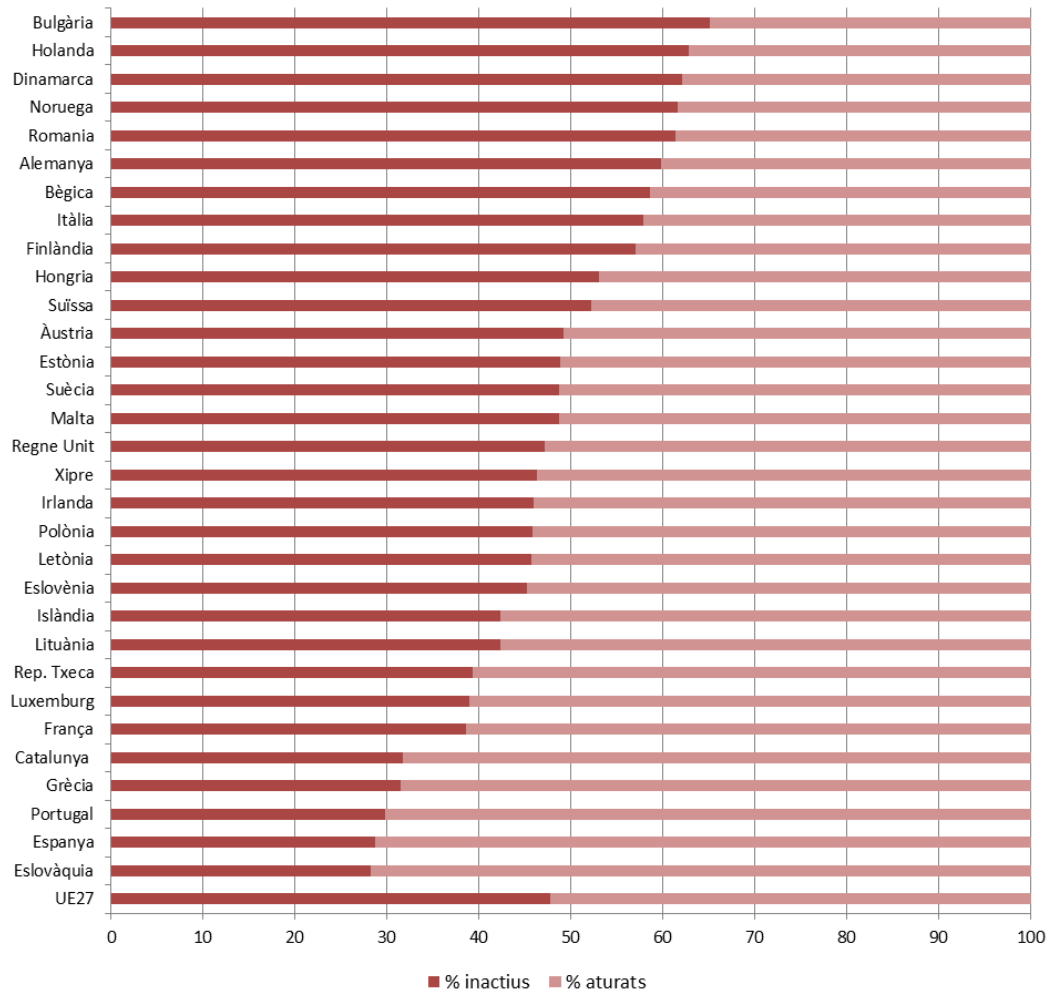
⁷ *Bridging the gap* (Social Exclusion Unit, 1999).

També interessant és observar, de forma comparada, la diversitat de situacions que el fenomen Ni-Ni planteja en termes de distribució interna de situacions d'atur i inactivitat. El gràfic 11 mostra, per al 2012, el pes relatiu d'aquests dos col·lectius entre el total de joves Ni-Ni dels diferents països europeus. Es fa aquí evident com Catalunya i Espanya es troben entre aquells països on les circumstàncies de no ocupació que es recullen en la taxa Ni-Ni venen principalment produïdes per situacions d'atur, més que per inactivitat. En concret, entre els joves Ni-Ni de Catalunya, 68,3% deuen la seva no ocupació al fet d'estar aturats, un percentatge força superior al del conjunt de la UE27 (52,3%).

Gràfic 11: Ni-Nis segons relació amb l'activitat, segons països UE27. 2012

En resum, es fa evident l'eminent diversitat de situacions i perfils de joves que pot acabar incloent la definició de joves Ni-Ni d'ús majoritari en el context europeu. Per exemple, l'informe d'Eurofound (2012) sobre el fenomen Ni-Ni a Europa estableix la possible coexistència, dins aquesta mateixa etiqueta, de cinc categories teòriques de joves ben diferenciables les unes de les altres:

- Els “aturats convencionals” (*the conventionally unemployed*), normalment el grup més nombrós, aquests són persones que cerquen feina activament però que no la troben. Aquest grup pot diferenciar-se internament d'acord amb el temps de durada de la situació d'atur.

- Els “no disponibles” (*the unavailable*), grup que inclou les persones joves amb responsabilitats familiars, així com els joves que pateixen malalties importants o determinades incapacitats.
- Els “desenganxats” (*the disengaged*), joves que, sense existir cap motiu objectiu que els ho impedis fer (responsabilitats familiars o incapacitat), no cerquen feina ni cap recurs per a la seva formació. S’inclouen en aquesta categoria joves inactius resignats a no trobar feina (*discouraged workers*)⁸ així com aquells que segueixen conductes delictives o asocials.
- Els “cercadors d’oportunitats” (*the opportunity-seekers*), joves selectius en la cerca d’ocupació i que es troben a l’expectativa de trobar una feina que s’alineï al seu estatus i capacitats.
- Els “Ni-Ni voluntaris” (*the voluntary NEET*), joves que es troben viatjant, o que es dediquen de forma constructiva a activitats artístiques o d’autoaprenentatge.

Segons reconeixen els mateixos autors de l’informe, les cinc categories identificades inclouen situacions de vulnerabilitat que poden ser força dispars. “Els aturats convencional” i els “desenganxats”, joves que han tractat sense èxit de vincular-se al mercat de treball i/o que s’han resignat a veure truncades les seves oportunitats laborals, tenen una probabilitat major de presentar situacions de vulnerabilitat severa que els “cercadors d’oportunitats” i els “Ni-Ni voluntaris”, ambdós grups de joves que deliberadament, àdhuc estratègicament, han triat romandre un període de temps més o menys llarg desvinculats del treball i l’educació formal. Per la seva banda, els “no disponibles” previsiblement presentin diferents sorts de combinació entre situacions de major vulnerabilitat (joves amb discapacitats significatives o mares adolescents sense recursos) i situacions menys vulnerables (mares joves que voluntàriament abandonen el mercat de treball per tenir cura dels fills).

⁸ Recollint dades de l’European LFS referides a 2009, l’informe de l’Eurofound estableix que el 63% dels Ni-Ni inactius a Europa són persones que, malgrat no cercar feina activament, mostren la seva disponibilitat a treballar en el curt termini. D’aquestes, el 40% afirmen no cercar feina recolzats en la creença que difícilment se’n pot trobar (aquests són els denominats “discouraged workers” o “treballadors desanimats”).

També interessant als propòsits d'aquesta secció és la classificació empírica que la Spielhofer et al. (2009) dels Ni-Ni britànics, en particular dels joves entre 16 i 17 anys. Doncs bé, malgrat el reduït interval d'edat aplicat, no deixen d'observar-se disparitats internes entre uns i altres col·lectius de joves. En concret, tres són les categories que sobresortien en l'informe de la NFER:

- “Oberts a aprendre” (“open to learning”). Són joves que no han encertat en les seves primeres decisions laborals. En la seva majoria tenen estudis secundaris, mostren actituds favorables vers l'educació i són optimistes respecte de les seves futures oportunitats laborals. Són un 41% dels joves Ni-Ni enquestats.
- “Indecisos” (“undecided”). Són joves que no acaben de trobar allò que volen, ni en el terreny educatiu ni en el laboral. Tendeixen a mostrar actituds de desafecció escolar i manca d'iniciativa laboral. Representen un 22% dels joves Ni-Ni.
- “Sostinguts” (“sustained”). Correspon al perfil més vulnerable, inclou joves socialment desafavorits, amb baix nivell d'estudis i un historial significatiu de resistència escolar. Representen un 38% dels joves Ni-Ni.

4.3 Els Ni-Ni vulnerables: delimitació de la problemàtica

Veiem, doncs, que la definició de jove Ni-Ni d'ús majoritari a nivell europeu, i també a casa nostra, alberga una diversitat interna de situacions que la fa poc adequada als efectes d'afinar la mirada a les realitats de la vulnerabilitat juvenil més severa. Més enllà de les desagregacions per grups d'edat que uns i altres estudis puguin incorporar i que, efectivament, poden limitar l'abast real d'aquesta diversitat de situacions i (des)vinculacions institucionals, diferents recerques han provat estratègies adreçades a delimitar aquesta heterogeneïtat reduint el mateix camp semàntic de l'expressió Ni-Ni.

4.3.1 L'informe de l'Observatori Català de la Joventut ('Generació NI-NI')

Per la seva actualitat i proximitat de context, convé aquí fer referència a l'informe “Generació NI-NI, estigmatització i exclusió social” (2012), elaborat per Pau Serracant (Observatori Català de la Joventut - OJC). Aquest informe representa la conclusió d'un projecte de la Direcció General de Joventut (Departament de Benestar Social i Família) adreçat a revisar el fenomen Ni-Ni des d'una perspectiva àmplia. De forma molt resumida, aquest informe proposa homogeneïtzar el target de la definició Ni-Ni mitjançant l'operació

de cinc filtres o restriccions estadístiques, de tal manera que n'acabi resultant un indicador més precís –“NEET-restringit”– que permeti “monitoritzar l'evolució d'un col·lectiu sobre el qual es podrien dissenyar intervencions específiques” (Serracant 2012, 27). Aquestes operacions són executables en base a la mateixa informació que recopila l'EPA. En concret, i aplicat al col·lectiu juvenil:

- De la definició “no estudia” s'exclouen els denominats “estudiants ocults” –joves inactius disposats a treballar però que afirmen estar pendents de finalitzar o iniciar una formació (Restricció 1).
- De la definició “no treballa” s'exclouen: a) joves que es dediquen al treball reproductiu no mercantil, per exemple, tenir cura de la llar o de persones dependents (Restricció 2); b) joves afectats per situacions de regulació d'ocupació (Restricció 3); c) joves a l'atur, això és, joves desocupats que cerquen feina de forma activa i constant (Restricció 4).
- Finalment, s'exclou les persones que tenen alguna incapacitat o malaltia de la definició de joves inactius (Restricció 5).

Certament mitjançant aquestes operacions de restricció s'aconsegueix reduir la multidimensional del fenomen Ni-Ni, quelcom que queda reflectit en la dràstica reducció del nombre de joves Ni-Ni entre 16 i 29 anys que s'haurien computat a Catalunya l'any 2011: de 241.000 persones (segons definició convencional) a 20.400 (segons definició NEET-Restringit), el que representa una reducció del 91,5%.

Tanmateix, i també de forma molt breu, entenem que la nova definició proposada per l'OJC, si bé molt més restringida, no necessàriament focalitza en les situacions juvenils de major vulnerabilitat. En particular, els joves que s'exclouen de la definició en la restricció 4 –i que representen el 76,1% del total de casos exclosos–, aquests són, els joves desocupats, no necessàriament ocupen una posició institucional més favorable que la dels joves inactius no estudiants. Finalment, tant els uns com els altres, com a aturats i com a inactius, estan deixant d'acumular experiència tant educativa com laboral, que és justament el que hauria de marcar desigualtats entre les oportunitats de transició d'uns i altres joves. Cabria la possibilitat d'establir una distinció de nivell motivacional entre desocupats i inactius, de tal manera que mentre els primers mostrarien actituds més

decidides vers el seu futur laboral, els segons semblarien expressar disposicions de major passivitat.

Al nostre entendre, aquesta interpretació corre el risc de resultar massa agosarada atenent a la naturalesa de l'instrument de mesura (en aquest cas, una enquesta telefònica). Les mateixes observacions qualitatives obtingudes en el marc de l'avaluació d'implementació dels programes Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis més aviat posarien en qüestió la fiabilitat de la divisió desocupació/inactivitat com a indicador de motivació/actituds més o menys positives vers el futur. Tot plegat, com veurem posteriorment, el grau de vulnerabilitat laboral dels joves Ni-Ni ve donat, entre altres motius, pel temps de durada de la seva desvinculació del món del treball, es produeixi aquesta en situació d'atur o d'inactivitat.

Per aquesta mateixa raó, entenem poc oportuna l'exclusió dels joves inactius que es dediquen a tasques reproductives no mercantils de la definició de Ni-Ni (restricció 2 de l'informe de l'OJC). Al cap i a la fi, semblaria fonamentat afirmar que tampoc aquests joves es troben capitalitzant una experiència laboral intercanviable en termes de millora de les seves oportunitats laborals.

Prova indirecta que l'indicador NEET-restringit no aconsegueix focalitzar de forma fina sobre el col·lectiu més vulnerable de joves Ni-Ni la trobem en el fet que, a Catalunya i amb dades acumulades 2005-2010, un 36,5% dels joves NEET-restringit tenen estudis secundaris postobligatoris o superiors (Serracant 2012, 23); aquesta proporció és pràcticament idèntica a la que obtenim si considerem la definició convencional de Ni-Ni – a Catalunya, l'any 2010, el 36,6% del total de joves Ni-Ni entre 16 i 29 anys tenien estudis postobligatoris o superiors.

4.3.2 Focalitzant en la vulnerabilitat: Ni-Nis vulnerables i Ni-Nis de vulnerabilitat severa

Des de la perspectiva que aquí ens ocupa, tot intent de reducció de l'heterogeneïtat interna que incorpora la definició convencional de Ni-Ni ha d'adreçar-se a capturar aquelles situacions que més vulnerabilitat traslladen a les transicions juvenils cap a la vida adulta. Segons hem anat desgranant fins el moment, entenem la vulnerabilitat juvenil com la suma de distintes vulnerabilitats en la relació dels joves amb els diferents camps

que poden oferir-los oportunitats en les seves transicions cap a la vida adulta; una suma on les vulnerabilitats educativa i laboral es reserven un valor especialment destacable.

Hem també entès en el seu moment que tant la vulnerabilitat educativa com la laboral augmenten i disminueixen al llarg del temps. En el cas de la vulnerabilitat educativa, aquesta s'incrementa a mida que la desvinculació amb l'educació es produeix abans en el cicle educatiu; això situa l'abandonament educatiu prematur com a cas paradigmàtic de vulnerabilitat educativa elevada. En el cas de la vulnerabilitat laboral, aquesta augmenta a mida que s'allarga el temps de desvinculació amb el món del treball (sigui per desocupació o per inactivitat); episodis d'atur o inactivitat de llarga durada identifiquen aquí situacions de vulnerabilitat laboral elevada. Tenint present aquests dos vectors de vulnerabilitat, arribem a dues possibles focalitzacions del fenomen Ni-Ni: "*Ni-Ni vulnerables*" i "*Ni-Ni de vulnerabilitat severa*".

La primera categoria, els joves "Ni-Ni vulnerables" serien aquells que afegeixen a la seva situació de desvinculació laboral i educativa la circumstància d'haver abandonat prematurament els estudis. En resum, són joves Ni-Ni amb no més que estudis secundaris obligatoris. De forma resumida:

***Ni-Ni vulnerables* = No ocupació + vulnerabilitat educativa**

Joves que ni estudien ni treballen, i que han abandonat prematurament els estudis (ESO o menys)

La segona categoria, els joves "Ni-Ni de vulnerabilitat severa", representen una situació on la problemàtica es fa encara més greu: són joves Ni-Ni amb com a màxims estudis secundaris obligatoris i que, a més, presenten una situació d'atur o inactivitat de mitja o llarga durada. Per al càlcul d'aquesta situació considerem la variable durada en termes relatius, ajustant segons l'edat del jove, el temps que porten desvinculats del treball i el moment en què van deixar d'estudiar. Es tracta d'observar, del temps que cada individu hauria pogut treballar, efectivament quant temps no ho ha fet. En concret, presentarien una situació de desvinculació de mitja o llarga durada aquells joves que porten aturats i inactius més d'un 25% dels mesos transcorreguts des que van deixar d'estudiar. En resum:

Ni-Ni vulnerabilitat severa = No ocupació + vulnerabilitat educativa + vulnerabilitat laboral

Joves que ni estudien ni treballen, que han abandonat prematurament els estudis (ESO o menys), i que es troben en situació d'atur/inactivitat de mitja o llarga durada

Els gràfics d'àrees 12, 13 i 14 il·lustren la incidència d'aquest conjunt de situacions al cas d'Espanya⁹. En tots ells, la superfície total del rectangle representa el total de joves espanyols entre 18 i 24 anys¹⁰. Les divisions internes s'estableixen de la següent manera: en l'eix vertical, es distingeixen els joves segons si aquests es troben estudiant, ocupats o no ocupats (ja sigui per atur o per inactivitat); en l'eix horitzontal, es diferencien els joves d'acord amb el nivell d'estudis assolit (cas dels ocupats i no ocupats) o en curs (cas dels estudiants). És interessant destacar que cadascuna de les divisions internes està realitzada a escala, és a dir, la superfície de cada (sub)rectangle és proporcional a la magnitud del creuament que representa.

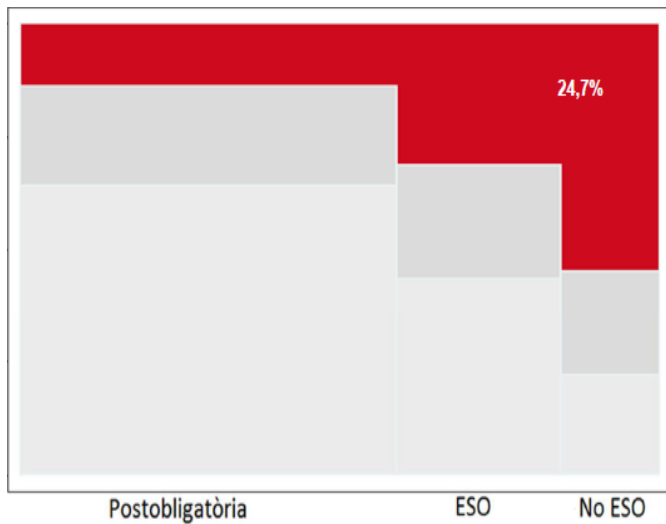
⁹ La mostra de l'EPA per a Catalunya, que efectivament permet tractar de forma diferenciada les variables de vulnerabilitat educativa i laboral considerades, es queda curta en el moment de treballar simultàniament amb cadascun dels creuaments d'aquests gràfics. Per aquest motiu optem aquí per ampliar mida mostral fent referència a dades del conjunt de l'Estat espanyol.

¹⁰ Optem per iniciar als 18 anys l'interval d'edat de referència per tal de capturar aquelles situacions més "genuïnament" Ni-Ni. Entenem que les situacions properes al fet Ni-Ni que caracteritzen els joves de 15 a 17 anys són efectivament força volàtils (repetidor i absentistes, d'una banda, joves en un impasse d'abandonament, de l'altra), la qual cosa introdueix força soroll en la mesura del fenomen.

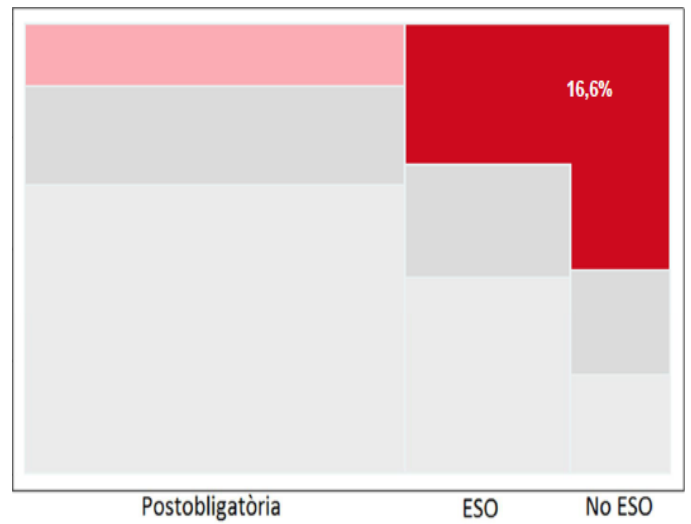

Gràfics 12, 13 i 14. Joves Ni-Ni (total), Ni-Ni vulnerables i Ni-Ni vulnerabilitat severa. Espanya, 2012

Gràfic 12: Joves Ni-Ni Total

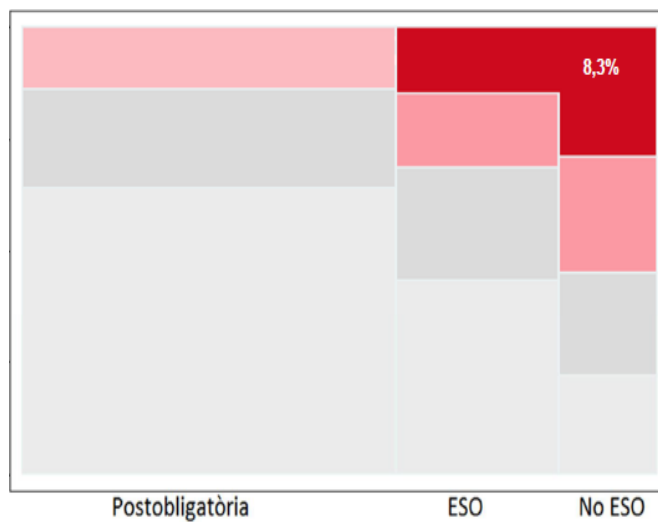

Gràfic 13: Ni-Ni Vulnerables

■ No Ocupat (aturats + inactius) ■ Ocupat ■ Ni-ni vulnerable
■ Ocupat ■ Estudiant ■ Ni-ni amb estudi postobligatori
■ Estudiant

Gràfic 14: Ni-Ni vulnerabilitat severa

■ Ni-ni amb estudis postobligatoris ■ Ni-Ni vulnerabilitat severa
■ Ocupat ■ Ni-Ni atur/inactivitat curta durada
■ Estudiant

Aquesta seqüència de gràfics permet situar en l'espai la magnitud de les situacions Ni-Ni abans traçades –veure superfície acolorida en vermell . En concret:

- El gràfic 12 representa la magnitud del fenomen en el seu conjunt: un 24,7% dels joves espanyols entre 18 i 24 anys es troben en situació Ni-Ni.
- El gràfic 13 situa l'abast del primer nivell de vulnerabilitat entre els Ni-Ni: un 16,6% dels joves espanyols són Ni-Ni vulnerable. Respecte del gràfic anterior, deixen aquí de marcar-se en vermell els casos de joves Ni-Ni amb estudis postobligatoris (o superiors).
- El gràfic 14 representa el segon nivell de vulnerabilitat Ni-Ni: un 8,3% dels joves espanyols són Ni-Ni de vulnerabilitat severa. Respecte del gràfic anterior, deixa ara de marcar-se el cas dels joves en situació de desvinculació laboral de curta durada.

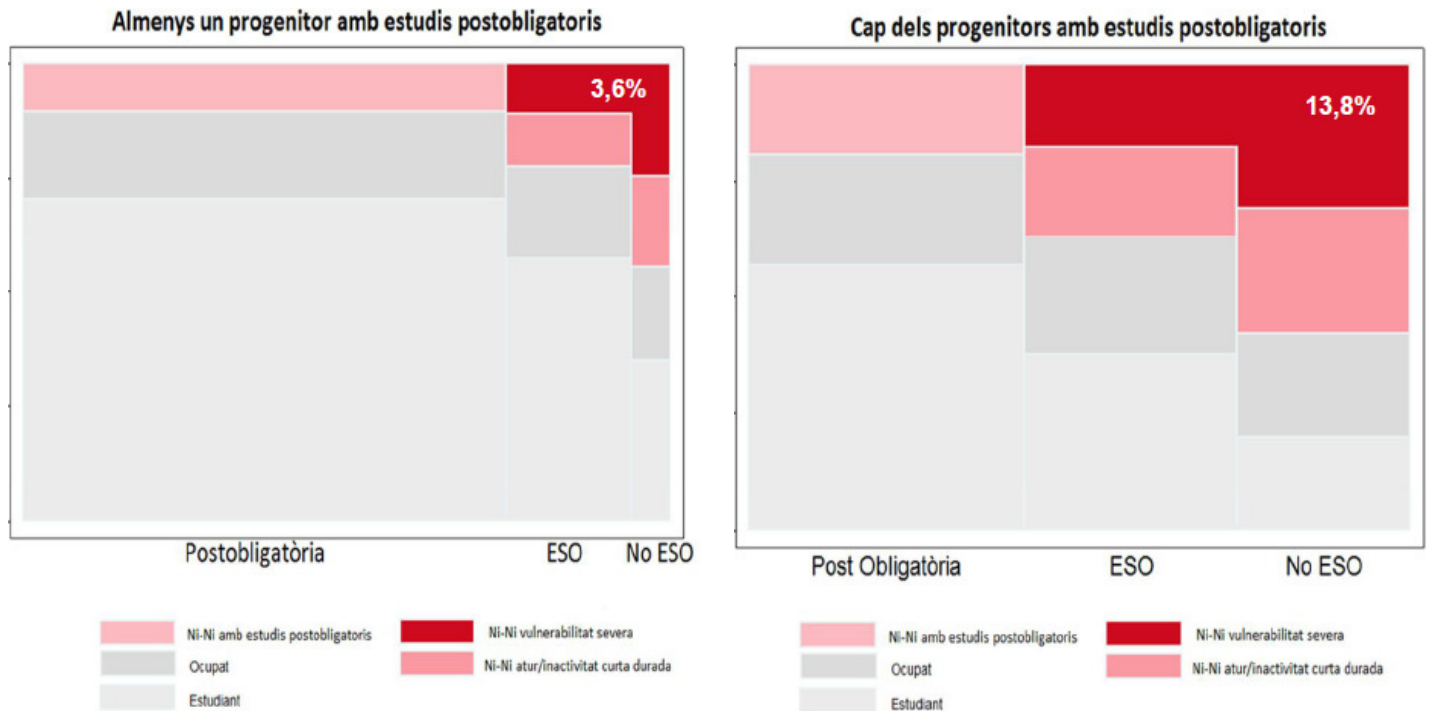
Especialment rellevant és la informació que proveeixen, en conjunt, els gràfics 15 i 16. El contrast entre l'un i l'altre deixa clar el gradient socioeducatiu associat a la incidència del fenomen Ni-Ni. En concret, s'hi presenta la incidència de situacions Ni-Ni de vulnerabilitat educativa severa segons el nivell educatiu dels pares, i es constata: entre els joves procedents de llars menys instruïdes (cap dels progenitors amb estudis postobligatoris), la incidència d'aquestes situacions és del 14%, gairebé quatre vegades per sobre de la incidència situacions vulnerabilitat severa entre els fills de llars més instruïdes (almenys un progenitor amb estudis postobligatoris). El contrast entre els dos gràfics permet també destacar com els joves de llars instruïdes, en comparació amb els joves amb pares menys instruïts, tenen tendència no tan sols a acumular un major nivell formatiu superior, sinó també a mantenir-se en l'educació en major mesura.

Gràfics 15 i 16. Joves Ni-Ni de vulnerabilitat severa segons nivell educatiu dels pares. Espanya, 2012

Gràfic 15: Vulnerabilitat severa en llars instruïdes

Gràfic 16: Vulnerabilitat severa en llars poc instruïdes

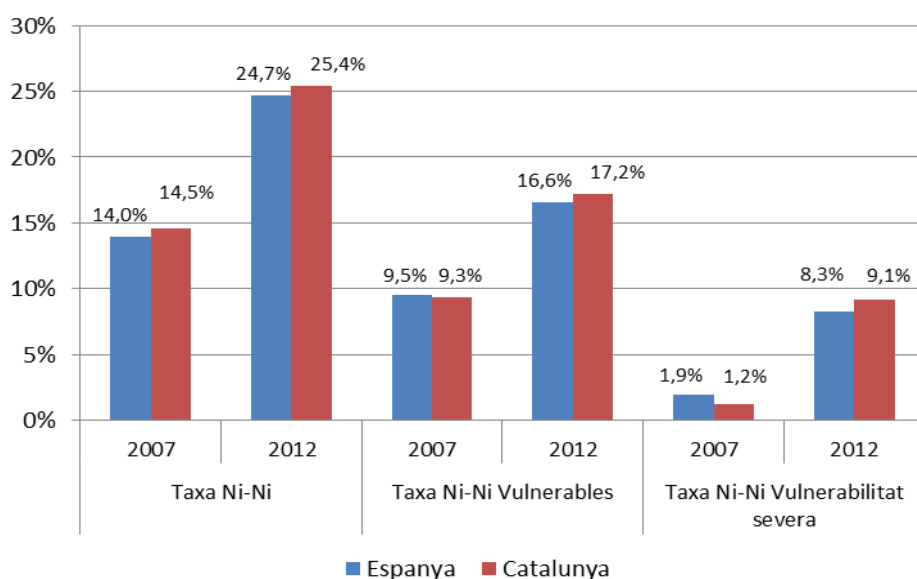

Per la seva banda, el gràfic 17 incorpora el cas de Catalunya en la presentació de l'abast de les situacions Ni-Ni considerades, i permet contrastar l'evolució d'aquestes magnituds entre 2007 i 2012. El primer a constatar és que, efectivament, les dades corresponents a Catalunya són molt similars a les del conjunt d'Espanya. En segon lloc, destaca el significatiu increment que ha experimentat la incidència del fenomen Ni-Ni entre els joves –en qualsevol de les seves distintes categories (total, vulnerables i vulnerabilitat severa)– entre els anys 2007 i 2012, producte, clarament, de la crisi econòmica i el col·lapse de l'ocupació.

Centrant-nos en el cas de Catalunya, i tot prenent amb certa cautela la representativitat de les dades presentades¹¹, els percentatges de les distintes categories de joves Ni-Ni corresponents a l'any 2012, equivaldrien a: 132.920 joves en situació Ni-Ni; 90.000 joves, aproximadament, en situació Ni-Ni vulnerable; 47.700 joves, aproximadament, en situació Ni-Ni de vulnerabilitat severa.

Gràfic 17: Joves Ni-Ni (total), Ni-Ni vulnerables i Ni-Ni vulnerabilitat severa. Catalunya i Espanya. 2007 i 2012

4.3.3 “Intensificadors” de la vulnerabilitat dels joves Ni-Ni

En la secció anterior hem concentrat l'atenció en les situacions de vulnerabilitat dels joves Ni-Ni, tot partint de l'abast de les seves desvinculacions educativa i laboral. Tanmateix, podem entendre que les posicions de vulnerabilitat que ocupen els joves tindran unes o altres implicacions sobre les seves transicions cap a la vida adulta depenent d'una sèrie de factors que poden bé intensificar bé minorar el sentit d'aquesta vulnerabilitat. En altres paraules, parlem aquí de factors individuals i col·lectius que, segons es comportin, poden fer que una mateixa situació de vulnerabilitat Ni-Ni revesteixi en realitat nivells de

¹¹ Al nivell de desagregació aquí utilitzat les dades de l'EPA per a Catalunya no són plenament representatives.

problemàtica desigual. Fins i tot situacions Ni-Ni de vulnerabilitat severa ho seran més o menys (vulnerables) en funció de com es caracteritzin aquests factors. Els més significatius d'aquests factors són:

En el pla individual i familiar

L'estatus social, econòmic i cultural. Si la vulnerabilitat educativa provoca vulnerabilitat laboral i la concurrència d'ambdues vulnerabilitats defineixen les situacions Ni-Ni, aleshores és lògic esperar que els factors associats a aquestes situacions s'alineïn amb els propis de la vulnerabilitat educativa; en concret, amb la caracterització de l'abandonament educatiu prematur. Per exemple, l'informe d'Eurofound (2012) abans esmentat identifica els principals condicionants individuals d'esdevenir Ni-Ni a Europa. Aquests serien, en el pla personal: joves sense estudis secundaris obligatoris, joves immigrants, joves amb ingressos familiars baixos, joves amb un mal estat de salut, joves residents en zones remotes o petites àrees urbanes¹²; en el pla familiar: joves amb pares que estan o han estat a l'atur, joves amb pares a baix nivell d'estudis, i joves en famílies monoparentals (Eurofound 2012, 55–56).

Certament no sempre és fàcil destriar entre aquells factors que causen o condueixen cap a situacions Ni-Ni i aquells factors que simplement es troben correlacionats o presents en el fenomen Ni-Ni (Farrington i Welsh 2007). Sigui com sigui, el punt de vista aquí adoptat marca l'accent en el següent argument: a igual posició de vulnerabilitat Ni-Ni més desavantatge comparatiu mostraran els joves que efectivament reuneixin les característiques dels factors de risc acabats d'enumerar, característiques que ens parlen de limitacions significatives en els capitals econòmics, socials i culturals d'origen. Per exemple, un jove amb el graduat d'ESO en situació d'atur de mitja durada amb un elevat capital familiar de partida serà en realitat menys vulnerable que un jove amb el mateix nivell d'estudis i situació laboral però amb capitals familiars reduïts. Malgrat compartir un

¹² La incidència de la variable sexe varia segons el país. Mentre que en alguns països ser noia incrementa la probabilitat de ser Ni-Ni (p.e. Regne Unit, Itàlia i Portugal), en altres el sexe no apareix com a variable rellevant (p.e. Espanya, Grècia, Alemanya i França) (Robson and Team 2008)). A Catalunya, l'any 2012, la incidència de situacions Ni-Ni entre els nois de 16 i 24 anys era del 21%, molt similar al percentatge corresponent a les noies de la mateixa edat, del 20%.

mateix nivell de vulnerabilitat Ni-Ni, no podem qualificar ambdós joves d'igualment vulnerables en el pla social.

L'edat. L'edat dels individus no tan sols condiciona, com és lògic, la probabilitat que puguin produir-se episodis d'atur/inactivitat de llarga durada. Alhora podem entendre que a mesura que s'avança en edat, l'experiència d'aquests episodis representa trencaments més significatius en les transicions dels joves cap a la vida adulta, bàsicament en tant que trasllada els efectes de *scarring* cap a moments posteriors del cicle vital. Més encara, és sobretot entre els col·lectius juvenils d'edats més avançades que es fan més evident els límits de la reversibilitat en les trajectòries educatives i laborals dels joves. Previsiblement a un jove de 18 anys sense l'ESO en situació d'atur/inactivitat de mitja durada li hauria de resultar més fàcil tornar al sistema educatiu del que li ho hauria de resultar a un jove de 24 anys amb una mateixa situació educativa i laboral. En resum, a igualtat d'altres condicions, un mateix nivell de vulnerabilitat Ni-Ni esdevé més problemàtic a mesura que s'incrementa l'edat dels joves que s'hi troben.

Disposicions actitudinals. Malgrat les dificultats de fixar indicadors fiables sobre el nivell motivacional dels joves respecte del treball i de l'educació basats en dades d'enquesta, no per això convé menystenir l'efecte que les disposicions i actituds dels joves cap aquests dos camps poden tenir en la intensificació de les seves situacions de vulnerabilitat. En particular en el camp educatiu, si considerem el fet que la crisi econòmica ha reduït el cost d'oportunitat d'estudiar a gairebé zero i l'accés a la formació reglada i no reglada és pràcticament gratuït, sembla plausible pensar que les barreres a la continuïtat educativa no són de caràcter econòmic. Ens situem per tant en el terreny de les disposicions cap a l'escolarització, més concretament, davant del tema de la desafecció escolar i de les estratègies efectives per reconduir-la (Wellington i Cole 2004).

En l'informe de l'OJC (Serracant, 2012) es fa referència a la recerca qualitativa dirigida per Navarrete (2011), la qual estableix una gradació de situacions Ni-Ni sobre la base de les actituds dels joves amb relació als estudis i al treball. En un extrem, es trobarien els joves que, malgrat ni estudiar ni treballar, cerquen feina amb certa freqüència i/o mostren la seva disposició a tornar a estudiar. Mostren, doncs, una actitud positiva vers ambdós camps institucionals. A l'altre extrem, joves que ni estudien ni cerquen feina, joves que mostren actituds de desafecció vers el món dels estudis i del treball. Entremig se situarien

aquells joves que no cerquen feina de manera activa i freqüent, però que no expressen disposicions laborals i educatives de resistència frontal (hi trobaríem el cas dels abans denominats “discouraged workers”). Tot plegat, entendríem que, novament a igualtat d'altres condicions, un mateix nivell de vulnerabilitat Ni-Ni esdevé més problemàtic quan s'envolta d'actituds de desafecció vers els camps educatiu i laboral que quan els afectats adopten actituds positives vers la seva re-vinculació amb l'un o l'altre camp.

En el pla contextual

Com no podria ser d'una altra manera, entre els determinants contextuais que donen compte de les probabilitats que uns i altres territoris disposin d'unes taxes de joves Ni-Ni més o menys elevades es troben aquells factors de context que expliquen els nivells educatius generals dels països i aquells altres que en condicionen els nivells d'atur i inactivitat (Scarpetta, Sonnet, i Manfredi 2010; Dietrich 2012; Alegre i Benito 2013).

Per exemple, Quintini i Manfredi (2009) observen una notable variació en les taxes de joves Ni-Ni dels diferents països europeus, i analitzant el sentit d'aquestes variacions arriben a la següent conclusió: aquells països que disposen d'un mercat laboral poc regulat (cas del Regne Unit) i/o d'un potent sistema de formació professional dual (p.e. sistema d'aprenents com l'existent a Alemanya, Àustria o Dinamarca) presenten uns nivells de joves Ni-Ni recurrentment inferiors als de la resta de països. Alhora, els països amb una elevada incidència del treball temporal entre els joves i amb un sistema de formació professional tradicionalment poc desenvolupat (cas dels països del sud d'Europa) tendeixen a mostrar unes taxes de joves Ni-Ni força més elevades. Per la seva banda, l'informe d'Eurofound (2012) assenyala tot un seguit de característiques contextuais pròpies d'aquells països que presenten taxes elevades de joves Ni-Ni. Aquestes són: alt nivell de regulació de la contractació temporal, baix nivell de coordinació col·lectiva en l'establiment de salaris, baix nivell de despesa en polítiques actives d'ocupació, baix nivell de diversificació del sistema educatiu, taxa elevada d'atur entre la població adulta i menor creixement econòmic. De forma molt sintètica, en aquest cas caldria concloure que un mateix nivell de vulnerabilitat Ni-Ni esdevé especialment problemàtic quan els joves que l'experimenten resideixen en territoris particularment afectats per la crisi econòmica i la contracció de l'oferta d'ocupació que aquesta ha generat.

5. Referències bibliogràfiques

Alegre, M.A, i Benito. 2013. "Youth Education Attainment and Participation in Europe: The Role of Contextual Factors and the Scope of Education Policy." *European Journal of Education*. Forthcoming.

Alegre, M.A, R. Benito, X. Chela, I. González, i B: Albaigés. 2010. "L'educació Postobligatoria a Catalunya. Eixos de Desigualtat En Les Trajectòries Formatives Més Enllà de l'ESO". 15. Col·lecció Informes. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu.

Bloom, D., S. L. Thompson, i R. Ivry. 2010. "Building a Learning Agenda Around Disconnected Youth." *MDRC. The Bill & Melinda Gates Foundation*.

Bourdieu, P. 1986. "The Forms of Capital." In *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, edited by J.E Richardson, 241–258. Wesport: Greenwood.

Burgess, S., K. Gardiner, i C. Propper. 2001. "Growing Up: School, Family and Area Influences on Adolescents' Later Life Chances". 49. CASE Paper. London: London School of Economics.

CEDEFOP. 2013. "Quantifying Skill Needs in Europe. Occupational Skills Profiles: Methodology and Application". Centre for the Development of Vocational Training, European Union.

Coles, Bob, Sandra Hutton, Jonathan Bradshaw, Gary Craig, Christine Godfrey, i Julia Johnson. 2002. "Literature Review of the Costs of Being 'Not in Education, Employment or Training' at Age 16-18." Research Report, 347. Nottingham: Department of Education and Skills.

Creed, Peter A., i Judith Reynolds. 2001. "Economic Deprivation, Experiential Deprivation and Social Loneliness in Unemployed and Employed Youth." *Journal of Community & Applied Social Psychology* 11 (3): 167–178.

Dietrich, H. 2012. "Youth Unemployment in Europe." *Theoretical Considerations and Empirical Findings*. 16 (7): 2012.

Eurofound. 2012. "NEETs: Young People Not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe." Publications Office of the European Union. Luxembourg: European Union.

European Commission. 2010. "A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. Europe 2020." http://eunec.vlor.be/detail_bestanden/doc014%20Europe%202020.pdf.

European Union. European Commission. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. 2009. *New Skills for New Jobs: Anticipating and Matching Labour Market and Skills Needs*. Brussels: Office for Official Publications of the European Communities.

Farrington, David P., i Brandon Welsh. 2007. *Saving Children from a Life of Crime: Early Risk Factors and Effective Interventions*. Oxford: Oxford University Press.

Fergusson, David M., L. John Horwood, i Lianne J. Woodward. 2001. "Unemployment and Psychosocial Adjustment in Young Adults: Causation or Selection?" *Social Science & Medicine* 53 (3): 305–320.

Fernández-Macías, Enrique, José-Ignacio Antón, Francisco-Javier Braña, i Rafael Muñoz Bustillo. 2013. "Early School-leaving in Spain: Evolution, Intensity and Determinants." *European Journal of Education* 48 (1): 150–164.

García, M., R. Merino, J. Casal, i A. Sánchez. 2013. "Itinerarios de Abandono Escolar y Transiciones Tras La Enseñanza Secundaria Obligatoria." *Revista de Educación* (361).

Istance, D., H. Williamson, i G. Rees. 1994. *Young People Not in Education, Training or Employment in South Glamorgan*. Cardiff: South Glamorgan Training and Enterprise Council.

Koball, H., R. Dion, A. Gothro, M. Bardos, A. Dworsky, J. Lansing, M. Stagner, D. Korom-Djakovic, C. Herrera, i A. E. Manning. 2011. *Synthesis of Research and Resources to Support at-Risk Youth*. Mathematica Policy Research, inc., ACF Youth Demonstration Development Project, June.

Marí-Klose, Pau, Marga Marí-Klose, F. Granados, Carme Gómez-Granell, i Àngel Martínez. 2009. "Informe de La Inclusión Social En España 2009." *Observatorio de La Inclusión Social. Fundació Caixa Catalunya*.

Moreno, A, i S. Segado. 2012. *La Transició Dels Joves a La Vida Adulta. Crisi Econòmica i Retard En L'emancipació*. Col. Estudis Socials 34. Barcelona: Obra Social "La Caixa."

Navarrete, L. 2011. "Desmontando a Ni-Ni. Un Estereotipo Juvenil En Tiempos de Crisis." Madrid: Ilustre Colegio Nacional de Doctores y Licenciados en Ciencias Políticas y Sociología e Instituto de la Juventud.

Observatori Català de la Joventut. 2012. "Enquesta a La Joventut de Catalunya". Barcelona: Direcció General de Joventut.

Osgood, D. Wayne, E. Michael Foster, i Mark E. Courtney. 2010. "Vulnerable Populations and the Transition to Adulthood." In *The Future of Children*, by AA.VV, 209–229. Princeton: Brookings.

Quintini, Glenda, i Thomas Manfredi. 2009. "Going Separate Ways? School-to-work Transitions in the United States and Europe". 90. OCDE Social. Employment and Migration Working Paper. Paris: OECD Publishing.

Robson, Karen, i Marie Curie Excellence Team. 2008. "Becoming NEET in Europe: A Comparison of Predictors and Later-life Outcomes." In *Global Network on Inequality Mini-Conference*. New York.

Romaní, O., ed. 2012. *Jóvenes y Riesgos: ¿unas Relaciones Ineludibles*. Barcelona: Bellaterra.

Scarpetta, S., A. Sonnet, i T. Manfredi. 2010. "Rising Youth Unemployment During the Crisis: How to Prevent Negative Long Term-consequences on a Generation." 106. OECD Social, Employment Migration Papers. Paris: OCDE.

Serracant, P. 2012. "Generació Ni-ni", Estigmatització i Exclusió Social. Gènesi i Evolució D'un Concepte Problemàtic i Proposta D'un Nou Indicador". 48. Col. Aportacions. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família, Generalitat de Catalunya.

Spielhofer, Thomas, T Benton, K. Evans, G. Feathersone, S. Golden, J. Nelson, i P. Smith. 2009. "Increasing Participation: Understanding Young People Who Do Not Participate in Education or Training at 16 and 17". 72. DSCF Research Report. London: DCSF.

Waller, M. 2008. "Further Training for the Unemployed-What Can We Learn About Dropouts from Administrative Data?" Institut für Arbeitsmarkt-und Berufsforschung (IAB), Nürnberg [Institute for Employment Research, Nuremberg, Germany].

Wellington, J., i P. Cole. 2004. "Conducting Evaluation and Research with and for 'Disaffected' Students: Practical and Methodological Issues." *British Journal of Special Education* 31 (2): 100–104.

Avaluació dels programes Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis

Annex C. Programes de “segona oportunitat” per a joves vulnerables

Setembre 2013

Equip de Treball: David Casado (Coord.)
Miquel Àngel Alegre
Eva Castillo
Lluís Ferrer
Federico Todeschini
Jordi Sanz

Índex

1. Introducció	1
2. Característiques dels programes de segona oportunitat: eixos de classificació	2
2.1 Objectius i àmbits estratègics prioritzats	2
2.2 Moment estratègic de la intervenció.....	4
2.3 L'experiència laboral com a component formatiu	5
2.4 Mecanismes de seguiment, supervisió i suport.....	7
2.5 Comprensivitat de les actuacions.....	9
3. El marc de NCNO i Suma't: l'efectivitat de les PAO per a joves.....	10
3.1 Amb què comparem NCNO i Suma't	10
3.2 L'evidència internacional.....	13
4. Conclusió: el model lògic dels programes efectius	22
5. Referències bibliogràfiques.....	23

1. Introducció

En línia amb l'esquema conceptual exposat en l'annex b sobre la definició del col·lectiu Ni-Ni, adoptem aquí una definició operativa de l'expressió programes de “segona oportunitat” per a joves, segons la qual ens estaríem referint a: intervencions que, a través de mecanismes i estratègies diverses, s'adrecen a reconduir les transicions educatives i/o laborals d'aquells joves que experimenten una o altra forma de vulnerabilitat en l'un o l'altre camp. Per tant, considerem aquí un conjunt complex i heterogeni de programes d'intervenció; caldria esperar que en correspondència amb la complexitat i heterogeneïtat de les situacions que defineixen la vulnerabilitat institucional i social dels joves.

Segons veurem, aquests programes poden diferir a molt diversos nivells. L'objectiu de la primera part d'aquesta secció és caracteritzar aquesta diversitat entorn de tot un seguit d'eixos de classificació que permeten classificar els programes a l'entorn de diferents paràmetres de rellevància. Diferenciarem els programes atenent a: a) objectius i àmbits estratègics prioritzats (programes “*education first*”, “*work first*” o mixtes); b) moment de la intervenció (programes preventius o reactius); c) tipus d'experiència laboral (tastet d'oficis, pràctiques laborals, contractació pública o privada); d) figures d'acompanyament i supervisió (tutors formadors, tutors laborals, case managers i mentors); e) comprensivitat de les actuacions (oberta o no a altres camps més enllà de l'educatiu i el laboral). Un cop caracteritzada la diversitat de programes de segona oportunitat per a joves, focalitzem l'atenció i revisem què diu l'evidència internacional a propòsit del grau d'efectivitat d'aquells programes que, per disseny i població diana, més assimilables serien NCNO i Suma't.

2. Característiques dels programes de segona oportunitat: eixos de classificació

2.1 Objectius i àmbits estratègics prioritzats

Una primera distinció bàsica a establir passa per identificar l'àmbit de la vulnerabilitat institucional dels joves que els programes de segona oportunitat prioritzen en les seves actuacions. Des d'aquest punt de vista, ens podem trobar amb:

- **Programes “*education first*”¹**. Es tracta d'intervencions que prioritzen l'oferiment de segones oportunitats en el terreny de l'educació. El seu propòsit principal és, doncs, atacar la vulnerabilitat educativa dels joves que s'hi troben o que són en risc de caure-hi. En darrer terme són programes que persegueixen generar impactes positius sobre outcomes relacionats amb el reingrés o la continuïtat dels joves tractats en el sistema educatiu: reduir l'absentisme, incrementar el rendiment acadèmic, millorar les taxes de finalització i continuïtat en l'educació secundària (típicament en el marc de l'oferta de la formació professional), etc. De forma secundària, acostumen també a contemplar-se objectius d'inserció laboral. El seu públic objectiu és principalment joves que romanen escolaritzats (però considerats en risc de desescolaritzar-se) i joves que han abandonat recentment els estudis. En el pla institucional, es tracta d'actuacions que, malgrat concebre's com a recurs extraordinari, es connecten amb el sistema educatiu formal (en ocasions essent part de la seva oferta estructural) i es desenvolupen, si més no parcialment, en el context escolar. L'anterior aplicaria sens perjudici que determinats programes puguin incloure activitats extra-escolars (fora de l'horari lectiu) i/o components de formació en centres de treball (p.e. pràctiques laborals o tastets d'oficis).² Veurem posteriorment com les activitats i mecanismes que

¹ Denominació d'ús convencional en la literatura internacional i en l'àmbit de les polítiques actives d'ocupació.

² Val a dir que les fronteres entre els programes denominats de “base escolar” i els de “base no escolar” no sempre són evidents, fonamentalment com a conseqüència de l'obertura cap al món productiu i

basen la implementació d'aquests programes són diversos, així com també ho és el seu grau d'efectivitat. Exemples a Catalunya: Unitats d'Escolarització Compartida, Aules Obertes, i Programes de Qualificació Professional Inicial (PQPI).

- **Programes “*work first*”³.** Cerquen, per damunt de tot, oferir oportunitats en el terreny laboral. Per mitjà d'actuacions també molt diverses, intenten compensar la vulnerabilitat laboral que experimenten alguns joves. Així, els col·lectius habituals objecte d'intervenció són joves que, o bé no han reeixit en l'accés a una primera ocupació, o bé es troben en posició de desvinculació laboral que compromet seriosament les seves oportunitats de transició, per exemple, joves amb baix nivell d'estudis i que es troben en períodes d'atur o inactivitat de llarga durada. Els objectius d'aquests programes prioritzen l'activació d'aquests joves per la via laboral i, en correspondència, es prioritza el treball al voltant de competències bàsiques, guiatge per a la cerca de feina, capacitat tècnica, així com l'adquisició d'ensenyaments en entorns laborals reals. Aquest darrer aspecte esdevé un puntal bàsic del disseny i desenvolupament dels programes no escolars, un ingredient que tanmateix adquireix formes ben diverses segons el cas (en parlarem més endavant). Sigui com sigui, els outcomes prioritzats per aquests programes apunten principalment a la inserció laboral, per bé que en ocasions part de la seva oferta formativa és modulada per manera de facilitar el reingrés o continuïtat dels joves que hi participen en diferents opcions de formació professionalitzadora. El conjunt de les polítiques actives d'ocupació desenvolupades a Catalunya entrarien en aquesta categoria, entre elles, els programes objecte de l'avaluació que aquí es presenta – Noves Cases per a Nous Oficis, i Suma't.
- **Programes “mixtes”.** Aquests esquemes contemplen actuacions referides al camp educatiu així com al laboral, i s'adrecen a joves que pateixen la doble desvinculació (educativo-laboral) amb l'objectiu que aquests disposin de diverses vies obertes al

empresarial que determinats programes escolars propicien. Aquesta tendència és evidenciada per Bloom, Thompson i Ivry (2010) per al cas dels EUA, i és també observable a casa nostra, principalment, en l'àmbit de la formació professional reglada.

³ Ídem nota al peu 1.

redreçament de les seves transicions. D'aquesta manera, s'atenen simultàniament tant outcomes educatius –retorn al sistema educatiu, finalització i certificació de nivells educatius, etc. – com laborals –inserció en el mercat de treball i condicions laborals (estabilitat, salaris, etc.). En el pla institucional, parlem aquí de dissenys de programes que incorporen un cert grau de flexibilitat, això és, que defineixen itineraris d'activitats adaptats a les necessitats i/o opcions de transició dels mateixos joves. S'hi incorporen, per tant, components formatius connectats amb el sistema educatiu formal, components de formació ocupacional més específica, diferents esquemes d'experienciació laboral, dispositius de seguiment i orientació, etc. Aquesta aposta es troba darrera l'impuls de programes com Treball als Barris per a Joves, així com rere d'altres iniciatives dissenyades i implementades a nivell local. Incloem també dins la categoria de programes mixtes aquells programes comprensius que inclouen dins el seu radi d'acció altres camps rellevants en la vida dels joves (família, comunitat, barri, etc.).

2.2 Moment estratègic de la intervenció

Sense moure'ns de la naturalesa estratègica dels programes de segona oportunitat, caldria fer referència a un segon eix diferenciador, aquell que els distingeix en base el moment de les trajectòries formatives o laborals en què es basen i es despleguen les seves actuacions. De forma simplificadora, aquest eix diferenciaria:

- **Programes preventius.** Són programes que comencen a actuar abans que s'hagi produït la desvinculació educativa i/o laboral del jove, justament allò que pretenen evitar. Des d'aquest punt de vista, podria qüestionar-se la seva catalogació com a programes de "segona oportunitat", en tant que els joves objecte d'intervenció es troben encara situats en el marc de les "primeres oportunitats" que ofereixen els camps de l'educació i/o el treball. Aquesta observació és especialment pertinent en el cas d'aquells programes que actuen bé sobre col·lectius amplis i poc definits de joves o adolescents, bé en etapes força anteriors als moments crítics en què augmenten les probabilitats de desvinculació formativo-laboral dels joves (i.e. educació secundària). En canvi, quan el programa orienta les seves actuacions cap a aquests moments crítics i prioritza l'atenció sobre col·lectius juvenils més desafavorits, sí parlariem d'esquemes d'intervenció adreçats a aquelles situacions de vulnerabilitat que es

deriven del risc d'acabar exclòs de les primeres oportunitats educatives i/o laborals. Situaríem en aquesta categoria aquells serveis i actuacions d'orientació acadèmica i/o professional que es programen des de –o en associació amb– centres de secundària, dispositius locals d'inserció laboral, oficines de treball..., en ocasions dins un marc més ampli d'intervenció de segona oportunitat, i que s'adrecen a joves que encara estudien o treballen.

- **Programes reactius.** Es refereix a aquelles intervencions que es posen en marxa un cop la desvinculació educativa i/o laboral –dependrà aquí de quins siguin els outcomes d'interès del programa– s'ha produït. Podria arribar a establir-se una gradació d'acord amb el temps transcorregut entre el moment de la desvinculació i el moment en què els joves entren a participar en el programa, entenent que com més dilatat sigui aquest interval major tendirà a ser la vulnerabilitat dels individus atesos, es produeixi aquesta respecte del camp educatiu, laboral o ambdós camps simultàniament. A excepció dels exemples situats dins la categoria anterior (programes preventius), el conjunt de programes de segona oportunitat que hem esmentat i esmentarem en aquesta secció, d'àmbit educatiu, laboral o mixt, tots ells pertanyerien a aquest categoria.

2.3 L'experiència laboral com a component formatiu

Segons acabem d'indicar, la formació en centres de treball esdevé un ingredient bàsic dels programes de segona oportunitat que es plantegen segons l'esquema de *work-first*; un ingredient que en no poques ocasions s'incorpora també en el marc de programes de segona oportunitat educativa per a joves amb dèficits formatius rellevants i/o actituds de desafecció amb els paràmetres convencionals de l'educació formal. La “teoria del canvi”⁴ que hi ha darrera de l'ús d'aquest component es fonamenta en dos arguments. Primer, s'entén que la millor manera d'adquirir les competències laboral que requereix el mercat de treball passa, justament, per mobilitzar-les a la pràctica, en entorns reals i específics

⁴ “Teoria del canvi”, “teoria del programa” o “model lògic de la intervenció” són expressions habitualment referides per donar compte de les hipòtesis i arguments que fonamenten les expectatives de transformació associades a les actuacions que incorpora un programa; això és, la identificació dels mecanismes mitjançant els quals s'espera la política provoqui els canvis a què aspira.

d'aplicació (ens situem davant l'argument del “*work-based learning*”). Segon, s'interpreta que la possibilitat d'integrar els joves en aquests entorns pot estimular la seva adhesió al programa i als continguts que aquest ofereix. En efecte, es tracta d'evitar lògiques formatives com aquelles en què els joves en qüestió han fracassat en el passat i de promoure experiències formatives que resultin rellevants als seus interessos i necessitats; l'experiència laboral pot resultar útil als efectes d'aquest objectiu (Bloom, Thompson, i Ivry 2010). Sigui com sigui, les modalitats d'experienciació laboral que es dissenyen en el marc dels programes de segona oportunitat són ben diversos. Algunes d'aquestes són:

- **Tastet d'oficis (job shadowing).** Com a iniciativa de presa de contacte amb el món laboral, es tracta aquesta d'una activitat relativament freqüent en el sí de programes de segona oportunitat educativa. Consisteix típicament en la programació d'una sèrie de visites que els joves realitzen a centres de treball (empreses locals, principalment) seleccionades d'acord amb el seu interès estratègic (sector d'activitat, capacitat formativa, estructura de qualificacions, etc.). Les visites –la seva preparació, realització i anàlisi ex-post– es treballen com a estratègia de motivació i formativa al mateix temps. A Catalunya les activitats de tastet d'oficis es gestionen i desenvolupen des de l'àmbit local.
- **Pràctiques laborals (internships).** Forma part de programes de segona oportunitat tant de perfil educatiu com laboral. De major o menor durada i intensitat, faciliten la incorporació dels joves en entorns de treball real, en particular, en aquelles empreses que es convenien amb l'autoritat responsable del programa formatiu en qüestió. També aquí el seu objectiu és doble: aconseguir motivar la participació i permanència dels joves en el programa, i contribuir a consolidar uns aprenentatges normalment treballats en sessions formatives realitzades amb anterior a l'inici del període laboral. A casa nostra, el disseny d'aquestes pràctiques no acostuma a incloure la seva remuneració. Exemple: pràctiques laborals incloses en els PQPI i, en general, en bona part dels cicles de formació professional reglada.
- **Contractes laborals subsidiats públicament.** Parlem aquí d'aquells programes laborals que inclouen finançament públic per a la contractació de joves especialment vulnerables, generalment joves aturats/inactius que han abandonat prematurament els estudis. El tipus de contracte, així com el sector sobre el qual apliquen poden ser

diversos. Podrien aquí diferenciar-se dues modalitats principals: i) contractació pública en pràctiques (p.e. cases d'oficis i plans d'ocupació); ii) contractació laboral privada finançada amb fons públics (p.e. Suma't / Joves amb Futur). La primera via, en tant que és l'administració pública qui fa d'ocupador, facilita el procés de contractació dels joves participants; alhora, però, la vinculació laboral del jove és necessàriament limitada en el temps (durada del programa). Els programes que s'adrecen a oferir oportunitats laborals als joves denominats "hard to employ", de màxima vulnerabilitat institucional, acostuma a produir-se a través d'aquesta via. La segona via pot tenir més recorregut en termes de manteniment del vincle laboral. Tanmateix, si bé els ocupadors privats tenen com a incentiu la bonificació pública de la pràctica totalitat del cost del jove, una part important són refractaris a incorporar joves sense experiència i baix perfil formatiu.

- **Sistemes d'aprenents i formació en alternança.** Els sistemes d'aprenents disposen d'una llarga tradició a països com Alemanya, Àustria o Suècia –on, a més, la diferenciació curricular s'enceta de forma força prematura (entre els 10 i els 12 anys)-, alhora que en els darrers anys han tornat a reactivar-se amb força al Regne Unit, Irlanda i França, entre d'altres (Quintini i Manfredi 2009). En aquests esquemes, l'empresa que contracta el jove aprenent es converteix, des del mateix inici del programa, en el seu principal agent educatiu. De forma esquemàtica: per un costat, l'empresa contracta, forma i en capitalitza els resultats; per l'altre, l'aprenent rep un salari (i disposa dels drets laborals ordinaris), treballa i rep formació a l'empresa. En efecte, són aquests sistemes de formació autènticament duals, on el jove alterna dinàmicament formació i treball. A Catalunya es tracta d'un mecanisme poc implantat, per bé que els darrers anys han començat a desenvolupar-se experiències de formació dual en el marc de col·laboracions centres de FP i empreses de diferents sectors (particularment en el sector de les indústries alimentàries).

2.4 Mecanismes de seguiment, supervisió i suport

Ens referim aquí als diferents dispositius que els programes defineixen amb l'objectiu d'afavorir la conducció dels processos formativo-laborals dels joves que hi participen. Particularment rellevant és, en aquest punt, fixar-se en l'establiment de figures responsables de la supervisió dels joves en la seva relació amb cadascun dels diferents

components del programa (formatius, experiència laboral, orientació, seguiment post-programa...). Algunes d'aquestes figures són un component habitual dels programes de formació professional i segona oportunitat desenvolupats a Catalunya –cas dels tutors docents i laborals–; altres, en canvi, disposen de molt menys recorregut a casa nostra –cas dels *case managers* i tutors mentors.

- **Tutors docents.** Aquests actuen en el marc de programes educatius o mixtes com a principals responsables de les activitats formatives que reben els joves més enllà de l'entorn laboral. Alhora s'ocupen de la tutorització individual i col·lectiva dels joves mentre aquests es troben en procés de formació, amb funcions que van des de la monitorització dels aprenentatges fins a l'orientació i suport en el terreny més personal.
- **Tutors laborals.** Es responsabilitzen de la supervisió dels joves en els centres de treball on aquests desenvolupen el seu període de pràctiques o contractació laboral (pública o privada). Genèricament tenen la missió de garantir el valor formatiu de l'experiència laboral, fer el seguiment dels joves que hi participen i servir de contacte amb altres actors rellevants del programa (p.e. gestors i tutors-formadors). En el cas dels sistemes d'aprenents la figura del tutor laboral és cabdal i és converteix en el principal dispositiu de formació, acompanyament i orientació dels joves que hi participen.
- **Case managers i tutors mentors.** A diferència de les dues figures anteriors, case managers i mentors acostumen a ocupar-se de l'acompanyament i orientació dels joves al llarg del conjunt d'etapes que comprèn la participació dels joves en els programes en qüestió; des del seu ingrés fins a allò que succeeix després de finalitzar el programa. D'aquesta manera, ambdues figures comparteixen el valor de facilitació dels trànsits dels joves al llarg del programa. La particularitat de la figura del mentor, no compartida per altres figures de case manager, és l'enfocament individualitzat, holístic i de proximitat que s'atorga a les mentories. Alhora, la pràctica de la mentoria, fins i tot en el marc dels programes de segona oportunitat, pot ser ben diversa, com divers és també el perfil de les persones que arriben a exercir-la: personal voluntari/contractat, de més o menys edat, amb més o menys experiència amb el treball amb joves, etc.

2.5 Comprensivitat de les actuacions

Ens referim aquí a l'abast substantiu de les activitats dels programes, això és, dels camps d'actuació que aquests inclouen dins el seu radi d'atenció. Mentre que la majoria dels programes de segona oportunitat s'orienten únicament als joves que viuen la problemàtica en qüestió (vulnerabilitat educativa o laboral), altres programes amplien l'atenció també a d'altres camps i actors rellevants en la vida dels joves.

- **Comprensivitat ajustada.** Recolliríem aquí aquells programes que adrecen les seves actuacions exclusivament als joves que experimenten la problemàtica, prioritzant-se l'orientació educativa o laboral segons el cas.
- **Comprensivitat elevada.** Incloem aquí aquells programes que afegeixen la preocupació per altres camps rellevants en la vida dels joves, més enllà de la intervencions de base escolar o laboral que puguin prioritzar. En particular és el cas d'alguns programes que tracten amb situacions de màxima vulnerabilitat juvenil, i són fonamentalment dos els camps que arriben a incorporar-se en la seva agenda d'actuacions.
 - El camp de la família. En aquests casos, els programes inclouen accions adreçades a les famílies dels joves vulnerables amb l'objectiu que aquestes puguin involucrar-se de forma més positiva en els trànsits laborals i, sobretot, educatius dels seus fills. Des d'aquesta perspectiva es promouen accions de sensibilització i capacització que afavoreixin actituds d'aproximació de les famílies a la vida escolar i els proveeixin d'eines per tal que puguin recolzar els estudis dels fills; o accions informatives sobre la realitat del sistema educatiu o sobre les opcions de transició escola-treball, per tal que les famílies puguin contribuir en l'orientació i presa de decisions acadèmiques i laborals dels fills. A Catalunya són diversos els programes que, sobretot des de l'àmbit local, treballen en aquesta direcció. En tot cas acostumen a ser intervencions adreçades a famílies amb fills adolescents que encara no han abandonat els estudis.
 - El camp residencial. Parlaríem aquí d'aquells programes de segona oportunitat que impliquen l'interinatge dels joves que hi participen en àrees residencials específicament adequades al seu desenvolupament. A banda de facilitar la logística pròpia del desenvolupament dels programes, la pràctica de canvi residencial es justifica atenent a la conveniència d'apartar els joves participants, ni que sigui de forma temporal, d'entorns urbans on la concentració de situacions de privació no fa sinó limitar seves oportunitats de mobilitat social –ens situem

aquí davant la noció de “trampa territorial” que Van Zanten (2001) aplica a la realitat juvenil dels *banlieues* parisins. No coneixem a casa nostra programes de segona oportunitat que incorporin el canvi residencial entre els seus components⁵.

3. El marc de NCNO i Suma't: l'efectivitat de les PAO per a joves

3.1 Amb què comparem NCNO i Suma't

D'acord amb els eixos descriptius exposats, caracteritzaríem els programes NCNO i Suma't com a una modalitat específica de polítiques actives d'ocupació per a joves, concretament, com a iniciatives pal·liatives, d'orientació “work first” i base no escolar, on es combinen períodes formatius amb períodes de pràctiques laborals remunerades, i on es compta amb figures de tutorització (de formació i de pràctiques) dels participants; tot plegat adreçat a joves en situacions de clara vulnerabilitat educativa (en concret, haver abandonat els estudis sense l'ESO) i laboral (atur o inactivitat⁶). Únicament en el relatiu a llur disseny institucional, l'un i l'altre programa difereixen en dos aspectes rellevants:

- Naturalesa i formalització de l'experiència laboral: mentre que NCNO contempla un esquema “protegit” de contractació en pràctiques en centres de treball sense ànim de lucre, Suma't introdueix la subsidiació de contractes de formació “ordinaris” en el sector privat.

⁵ Veurem més endavant com dos dels programes d'activació juvenil que més efectius s'han mostrat als Estats Units, Job Corps i National Guard ChalleNGe, incorporen aquest component residencial. Una variant no laboral de programes de segona oportunitat que impliquen una pràctica de canvi residencial la trobem en els denominats “internats d'excellence” francesos. En efecte, el programa d'internats d'excel·lència, iniciat l'any 2008, persegueix millorar el rendiment competencial i afavorir la continuïtat en els estudis de joves vulnerables, en barris desafavorits, i que tanmateix han demostrat tenir potencial acadèmic. Aquests joves cursen part de la seva educació secundària com a alumnes interns en dependències públiques condicionades a tal efecte (antigues casernes, hospitals, equipaments esportius, etc.).

⁶ En efecte, com veurem més endavant, des de les entitats locals sovint s'anima a joves inactius potencialment receptors d'aquests programes a què s'inscriguin en les Oficines de Treball.

- Incentius econòmics a la formació: mentre que NCNO remunera els alumnes mentre aquests es troben en el període de formació, Suma't no contempla aquest incentiu⁷.

L'objectiu d'aquest apartat és presentar un recull sintètic de les principals evidències que la literatura internacional ha generat entorn de l'efectivitat de programes d'activació per a joves comparables als que aquí ens ocupen. Més concretament, el llistat de punts d'atenció que s'ofereix a continuació es nodreix de les conclusions de diverses meta-anàlisis i revisions sistemàtiques recentment realitzades⁸, alhora que té en compte els resultats de les avaluacions d'alguns programes concrets d'activació de joves d'especial interès.

Parlem, per tant, de l'efectivitat d'aquells programes que Koball et al. (2011) inclouen dins la categoria “career and employment programs” (2011: 24). Aquests són programes que tenen com a prioritat la incorporació al mercat laboral; mentre que alguns posen l'èmfasi en l'orientació i l'acompanyament laboral (dispositius informatius, de seguiment i mentoria), altres marquen l'accent en l'aprenentatge en centres de treball (“work-based learning programs”, “internships” i “subsidized jobs”).

D'acord amb la classificació de Heinrich i Holzer (2011), estaríem parlant de programes formativo-laborals adreçats a alumnes que han abandonat els estudis, bona part dels quals de forma prematura. Sota aquesta designació els autors recullen actuacions de base no escolar, principalment work-oriented, i on el component d'experienciació laboral i el treball per competències bàsiques tenen un pes específic fonamental (2011: 172). Alguns d'aquests programes ofereixen els joves eines per al seu retorn al sistema educatiu. Malgrat els autors hi assignen una categoria diferenciada, incorporariem també dins l'òrbita d'aquest mateix perfil de programes, els plans públics d'ocupació per a joves,

⁷ Joves per l'Ocupació, reedició del programa Suma't per al curs 2012-2013, sí ha passat a contemplar una petita remuneració per als alumnes durant el període formatiu (150 euros/mes, aproximadament).

⁸ Justament, de forma general, l'interès de les revisions sistemàtiques i dels exercicis de meta-anàlisi, en la mesura en què passen revista a conjunts d'estudis empírics realitzats sobre realitats diferents (en espai i temps), rau en la seva capacitat de nodrir de validesa externa –això és, de fer generalitzables– les conclusions d'unes i altres avaluacions d'impacte.

principalment adreçats als joves coneguts com a “hard-to-employ”. No en va, el mecanisme que possibilita les pràctiques laborals d'aquests programes –subsidiació de nous llocs de treball per a joves en el sector públic o privat sense afany de lucre– s'assimila en gran mesura al propi del programa NCNO.

En el marc de la taxonomia utilitzada per Bloom et al. (2010) en la seva revisió dels programes de segona oportunitat (educatius i laborals) en marxa als EUA, ens situaríem davant tant dels genèricament denominats “programes laborals” –amb focus especial en l'adquisició d'experiència laboral (remunerada)– com d'aquells programes formativo-professionalitzadors de base no escolar que incorporen com a component central la realització de pràctiques en centres de treball.

Segons els paràmetres de classificació del Banc Mundial (Wuermlí, Sanchez-Puerta, i Cunningham 2010), s'inclourien aquí aquelles polítiques actives d'ocupació per a joves adreçades al tractament de dues problemàtiques: i) Manca d'habilitats professionals/laborals per part dels joves (s'hi comptarien els programes de segona oportunitat, els programes de pràctiques laborals, o la formació en competències i actituds bàsiques), ii) Contracció de la demanda de mà d'obra (s'hi comptarien programes de subsidiació pública de la contractació juvenil, programes d'ocupació pública o els serveis de mentoria).

D'acord amb la revisió de programes per a joves Ni-Ni que incorpora l'informe de l'Eurofound (2012), programes com NCNO i Suma't es trobarien a mig camí entre el que es consideren: a) Mesures d'increment de l'ocupabilitat, entre les quals figurarien cursos de formació ocupacional i diverses formes d'aprenentatge en centres de treball, i; b) Mesures d'eliminació de barreres logístiques i pràctiques a l'ocupació, focalitzades en joves particularment vulnerables i entre les quals es compten diversos esquemes d'incentius econòmics per al jove que es forma/treball i/o per als ocupadors.

Menys directa és la correspondència entre els programes NCNO i Suma't i les categories generals de polítiques actives d'ocupació (sense distinció en l'edat dels destinataris) emprades per Card et al. (2011) i Kluve (2010). Aquests autors distingeixen entre: 1) Programes professionalitzadors adreçats a millorar el capital humà dels individus –principalment formació professional i aprenentatges i experiència en entorns laborals; 2)

Esquemes d'incentivació de l'ocupació en el sector privat –principalment a través d'incentius econòmics a ocupadors i/o a treballadors; 3) Esquemes de contractació pública directa –provisió de llocs de treball en el sector públic o sense ànim de lucre principalment adreçats a la contractació temporal d'individus vulnerables; 4) Serveis i sancions, categoria que comprendria les mesures dirigides a facilitar el procés de cerca de feina (programes d'orientació, assistència i monitoratge), així com les mesures de penalització sovint associades al no compliment amb els requeriments de les primeres. NCNO i Suma't entrarien dins la primera de les categories enumerades; complementàriament, Suma't s'assimilaria també a la segona categoria, mentre que NCNO ho faria a la tercera.

3.2 L'evidència internacional

El primer que cal dir és que l'evidència internacional no és sempre concloent en el diagnòstic dels beneficis (significativitat, direcció i abast dels impactes) que poden arribar a atribuir-se a unes o altres configuracions de programes d'activació laboral de joves. De fet, rere les dificultats per arribar a generalitzacions definitives en aquest terreny es troba precisament la gran diversitat de programes i models d'implementació que poden incloure's en aquesta categoria. I tanmateix, algunes tendències generals sí semblen establir-se.

Abans, però, d'identificar aquestes tendències, es fa necessari clarificar alguns punts a propòsit de les característiques dels impactes que els programes que aquí ens ocupen, aquells que es mostren efectius, aconsegueixen generar.

3.2.1 De quins impactes estem parlant?

- Bona part dels programes d'activació laboral que han estat sotmesos a avaluacions rigoroses han efectivament mostrat **impactes positius significatius sobre els outcomes laborals** que es plantegen –típicament nivell d'inserció laboral dels joves que hi participen o, fins i tot, nivell d'ingressos salarials. I tanmateix, no pocs d'aquests mateixos programes aconsegueixen **també impactar significativament també sobre determinats outcomes educatius** –típicament, nivell de retorn al sistema educatiu i acreditació d'ensenyaments obligatoris. En altres paraules, la naturalesa eminentment *work-oriented* dels continguts i mecanismes que contempnen

els programes que aquí ens ocupen no exclou la possibilitat de beneficis també en el terreny educatiu. Aquesta constatació es basa en l'avaluació dels impactes assolits per programes d'activació laboral en època pre-crisi. Molt probablement, els efectes que aquests programes d'orientació laboral puguin produir en termes de retorn al sistema educatiu s'hagin d'haver vist incrementats en l'actual escenari de crisi econòmica i contracció de la demanda d'ocupació. En efecte, l'evidència acumulada d'altres períodes de recessió indica que justament els joves que més risc tenen de caure en situacions de vulnerabilitat laboral tendeixen en aquests períodes a reingressar o mantenir-se en l'educació formal (Bell i Blanchflower 2009).

- Existeixen evidències en la literatura sobre polítiques actives d'ocupació de l'existència d'un **fenomen *lock-in*, pel qual les persones que en són objecte veuen disminuïdes les seves possibilitats de trobar feina, no només durant la seva participació en el programa, sinó també, en el curt termini, un cop aquest ha finalitzat**. Aquesta última possibilitat pot ser fruit bé de la inèrcia que arrossega la interrupció de la cerca de feina atribuïble a la participació en el programa, bé conseqüència que els participants augmenten la seva selectivitat en el tipus de feina que s'està disposat a acceptar. La durada d'aquest efecte *lock-in* "post-programa" pot ser variable. Per exemple, els participants en el programa anglès d'experienciació laboral "Work Experience", de durada mitjana de cinc setmanes, mostraren en les primeres vuit setmanes després d'iniciar la seva participació una major probabilitat a romandre desocupat que els joves no participants. A partir d'aleshores el programa comença a evidenciar impactes positius per al conjunt dels joves atesos (Ainsworth et al. 2012). Dos dels programes danesos d'activació laboral juvenil avaluats per Jespersen et al. (2008)—programes de professionalització i experiència laboral, en el sector públic i en el sector privat—, programes d'una durada mitjana de 35 setmanes, presenten efectes *lock-in* durant el primer quadrimestre després d'encetada la participació. A partir d'aleshores, els joves que hi participen milloren significativament les seves oportunitats laborals, particularment aquells que ho fan en el sector privat. Com a pauta general, els programes que prioritzen el component formatiu al del experienciació laboral acostumen a generar un fenomen *lock-in* de major durada.

- Un cop superats els efectes de *lock-in*, l'abast dels impactes que aquests programes assolixen en el terreny laboral tendeix a ser **limitat en el temps**. Es fa difícil, quan no impossible, establir generalitzacions sobre durades mitjanes o punts temporals d'inflexió més o menys típics en l'abast dels impactes. Per exemple, diferents avaluacions del programa Job Corps –com veurem, un dels principals i més antics programes desenvolupats als EUA en matèria d'activació laboral de joves vulnerables– mostren com la seva efectivitat en la millora de les perspectives salarials dels joves participants decau, i no es recupera, a partir del quart d'any de finalitzada la participació (exceptuant el cas del col·lectiu de joves de més edat, per als quals els impactes positius són més duradors). De forma similar, Hamalainen i Ollikainen (2004) observaven com els impactes aconseguits pels programes de professionalització i pràctica laboral a Finlàndia (principalment en termes d'inserció laboral) comença a decaure també a partir del quart any de la seva finalització.

Sigui com sigui, si bé és cert que la possibilitat que els programes aconseguixin impactes positius duradors en el temps és preferible a què els impactes tinguin poc abast temporal, tanmateix convé no menystenir la importància d'aquests últims. Més en situacions de crisi econòmica, on es confia que el context estructural i laboral present tendirà a redreçar-se a mig termini ⁹.

- Programes d'activació laborals com els aquí considerats tendeixen a tenir **efectes heterogenis**; és a dir, acostumen a beneficiar sistemàticament més a uns col·lectius de joves que no pas a uns altres. En concret, els impactes laborals atribuïbles a aquests programes tendeixen a ser més rellevants (en termes de mida i abast temporal) entre:
 - **Joves de més edat.** Per exemple, el programa Job Corps es mostrà clarament efectiu en la millora de les perspectives salarials dels joves de 20 a 24 anys, no així en les dels joves de 16 a 19 anys. Aquest resultat és congruent amb la conclusió a què arriben altres estudis que, a nivell europeu, comparen els efectes

⁹ Les paraules de Bloom (2010) són ben il·lustratives d'aquest punt: "*Some experts have raised the question of whether it is more appropriate to think of time-limited programs for dropouts as inoculations, whose effects may last forever, or as vitamins, whose effects wear off if they are not taken consistently*" (2010 99):

de determinades polítiques actives d'ocupació sobre col·lectius joves i adults, i que acostumen a situar aquests últims com el col·lectiu que més es beneficia de la política en qüestió (Card et al., 2009; Kluve, 2010). **Forslund i Nordström (2006)** comproven, per al cas de Suècia, que els programes d'activació laboral que incorporen pràctiques laborals obtenen resultats particularment significatius, tot i que reduïts en el temps, entre la població de més de 25 anys.

- **Joves amb major nivell educatiu.** Per exemple, en la seva avaluació dels diferents programes d'activació laboral de joves existents a Alemanya, Caliendo et al. (2011) conclouen com gairebé tots aquells que es mostren efectius en el terreny laboral ho són sobretot per als joves que hi accediren amb un nivell superior d'estudis. Únicament un dels programes revisats, consistent en la subsidiació parcial de la contractació de joves, aconsegueix impactes positius equivalents per a uns i altres grups de joves. Si a més es té en compte que són justament els alumnes menys desafavorits els qui tenen més probabilitats d'accedir als programes més exitosos dins els primers 12 mesos d'atur, aleshores es pot concloure, tal i com fan els autors, que les PAO per a joves a Alemanya no s'ocupen prou dels joves més vulnerables. De forma similar, els resultats de l'avaluació dels programes portuguesos Inerjovem (joves entre 16 i 25 anys) i Reage (població més gran de 25 anys), els quals incorporen intervencions d'assistència a la cerca de feina i cursos professionalitzadors, indiquen que els joves menys formats són els qui menys profit en treuen (Centeno, Centeno, i Novo 2009).
- Sigui com sigui, doncs, la literatura internacional no deixa de proporcionar evidències sobre l'efectivitat –més o menys significativa, més o menys limitada en el temps, més o menys sensible al perfil de la població atesa– dels programes d'activació laboral per a joves. Veurem tot seguit com, dins d'aquesta categoria general d'intervencions, determinats dissenys programàtics tendeixen a mostrar-se més efectius que altres. I això succeeix amb relativa independència de quines siguin les característiques contextuais (principalment econòmiques i laborals) dels països inclosos en la comparació. En altres paraules, en termes de generació d'impactes, el fet que el programa es dissenyi d'acord amb un esquema o un altre esdevé un factor rellevant, més enllà de quines siguin les característiques econòmiques i del mercat de treball dels contextos on es desenvolupin (Kluve, 2010).

3.2.2 Configuracions programàtiques efectives: què funciona?

Esmentàvem abans les dificultats d'identificar quins dels components específics d'unes i altres configuracions programàtiques contribueixen d'una manera o altra als impactes globalment observables d'un determinat programa. Això és producte de la complexitat o multidimensionalitat de bona part dels programes d'activació juvenil –fins i tot, d'aquells específicament adreçats a la formació professionalitzadora i a l'aprenentatge en centres de treball–, el que de retruc complica la comparabilitat i generalització de conclusions sobre l'efectivitat d'uns i altres components. I tanmateix, la literatura internacional revisada sí permet observar la tendència general d'unes determinades configuracions a acabar resultant més efectives que altres.

Segons documentarem tot seguit, el primer que es constata és la importància que els programes laborals incorporin, en la seva formulació bàsica, tres components principals: 1) un component formatiu professionalitzador; 2) un període de pràctica laboral; 3) dispositius d'acompanyament individual. Es tracta per tant de programes d'activació laboral holístics en el seu plantejament de continguts. Tanmateix no n'hi ha prou amb la mera juxtaposició d'aquests tres ingredients; cal parar atenció a les configuracions específiques de cadascun d'ells (algunes més efectives que altres), així com als mecanismes que els encadellen. Seguidament ens ocupem de les implicacions atribuïbles a la caracterització de cadascun d'aquests tres ingredients.

A) Formació professionalitzadora

Els quatre arguments que s'exposen a continuació són aplicables tant als programes plantejats exclusivament com a intervencions formatives, com als components formatius que s'integren en el marc de programes d'activació laboral més amplis:

1. Sembla demostrada la importància que els continguts i pedagogies que el programa desenvolupi defugin la lògica instructiva convencional que els joves que hi participen atribueixen a l'educació formal. L'objectiu és evitar esquemes formatius com aquells en què els joves en qüestió han fracassat en el passat. Els components que integren la formació han de ser rellevants per als joves, alhora que prou flexibles com per emmotllar-se a les seves necessitats, i han de desenvolupar-se entorns d'aprenentatge alternatius i mètodes pedagògics innovadors (Bloom, Thompson, i Ivry 2010).

2. La literatura insisteix que els programes formatius, per ser efectius, necessiten estructurar un procés d'ensenyament-aprenentatge de qualitat (Higgins 2003). Això passa, d'una banda, per disposar de bons formadors (amb experiència docent i laboral), i, d'altra banda, per disposar de bons dissenys curriculars, basats en l'enfocament per competències múltiples (bàsiques, laborals i metacognitives) i connectats amb l'horitzó laboral més concret dels estudiants (Nicaise 1999).
3. Relacionat amb l'anterior, esdevé rellevant que la programació del període formatiu sigui intensiva en el temps i disposi d'una durada adequada (Bloom, 2010). En termes generals, es comparteix la conveniència de fixar uns paràmetres temporals que permetin acomplir amb uns processos i continguts formatius de qualitat, i alhora no posin en risc el manteniment de l'interès per part dels joves (Ryan 2001). Tanmateix, la dedicació temporal a la formació que incorporen programes d'activació laboral que s'han mostrat efectius pot arribar a variar de forma notable, depenent de com el component formatiu s'articuli amb el component laboral del programa. En tot cas, l'evidència comparada remarca la importància que el temps dedicat pels joves al component formatiu sigui flexible i s'adeqüi a les necessitats competencials específiques de cadascun d'ells. Aquesta indicació, al seu torn, posa de manifest la rellevància de dissenyar bons dispositius de detecció inicial de necessitats (p.e. "case managers" de referència; veure més avall) (Cunningham et al., 2010).
4. Finalment, s'evidencia la conveniència que la formació professionalitzadora rebuda sigui acreditable oficialment. Sigui quin sigui el sistema d'acreditació emprat (homologació directa a estudis secundaris, via a proves d'obtenció de titulacions, certificació específica o de crèdits comuns, etc.), es tracta d'afavorir que el component formatiu sigui reconegut i adquireixi valor de canvi en l'accés al mercat de treball (i, eventualment, permeti un retorn normalitzat al sistema educatiu reglat) (Scarpetta et al., 2010).

B) Experienciació laboral

1. L'evidència internacional remarca la importància que el disseny de les experiències laborals parteixi es connecti de forma estratègica amb les oportunitats que ofereix el mercat de treball local. En altres paraules, els programes d'activació laboral tenen més probabilitats de ser efectius, i de ser-ho més enllà del curt termini, quan dissenyen itineraris de formació-pràctiques laborals coherents amb les realitats i possibilitats del teixit productiu més proper (Heinrich i Holzer, 2011).
2. S'emfasitza la necessitat que les pràctiques laborals –responguin a un esquema o un altre: amb o sense contractació, amb o sense remuneració, en el sector públic o privat– no deixin de plantejar-se en un sentit formatiu. Això és, guanyen en efectivitat aquells programes que entenen el període de pràctiques laborals com un període de generació d'aprenentatges i mobilització de competències en un entorn laboral real.

Aquesta perspectiva passa per concebre que és l'empresa o el centre de treball el que es posa al servei de l'aprenent (del seu procés formatiu), no a l'inrevés (Eurofound, 2012).

3. Derivat de l'anterior, es fa evident la conveniència de disposar de figures de tutorització laboral, professionals que es preocupin pel procés formatiu dels aprenents i alhora serveixin de vincle amb la resta d'actors i dispositius involucrats en el programa.
4. S'observa com l'efectivitat dels programes d'activació juvenil depèn de la durada del període de pràctiques laborals. Concretament, a mesura que s'incrementa la durada del període d'experiència laboral augmenta també la probabilitat que, un cop superats els possibles efectes de *lock-in*, el programa generi impactes significatius més enllà del curt termini (Lauer et al. 2006; Schochet, Burghardt, i McConnell 2008)
5. Tendeixen a mostrar-se més efectius els esquemes d'experienciació laboral que incorporen la subsidiació pública de contractes remunerats (contractes de pràctiques o de formació) que aquells altres esquemes on les pràctiques laborals no són remunerades. Més encara, existeixen evidències que els esquemes remunerats de pràctiques laborals esdevenen particularment efectius per als joves socioeconòmicament més vulnerables (Heinrich i Holzer 2011; Caliendo, Künn, i Schmidl 2011).
6. Finalment, alguns estudis demostren que els esquemes de subsidiació de contractes en el sector privat (modalitat Suma't) tenen major capacitat d'impacte, en el curt i el llarg termini, que al finançament o provisió pública de llocs de treball en el sector públic o sense afany de lucre (modalitat NCNO) (Card et al., 2009; Kluve, 2011; Hamalainen i Ollikainen, 2004)¹⁰.

C) Acompanyament individual

Hem descrit més amunt alguns dels dispositius que els programes d'activació laboral estableixen amb el propòsit de facilitar la canalització dels processos formativo-laborals dels joves que hi participen. Més concretament ens hem referit a les figures del “tutor docent” (responsable de l'acompanyament al llarg del període formatiu), del “tutor laboral”

¹⁰ Val a dir que alguns autors alerten sobre els perills d'efecte substitució (*displacement effects*) que pot generar, en particular, aquesta segona modalitat de subsidiació (Crépon et al. 2013). Altrament dit, existeix el risc que les empreses aprofitin aquesta via de contractació subsidiada en substitució de determinades perspectives de contractació efectuades per la via ordinària (no subsidiada).

(responsable de l'acompanyament durant el període de pràctiques) i del “case manager” o “tutor mentor” (responsables de l'acompanyament del jove tot al llarg de la seva participació en el programa). De la literatura revisada es destil·len les següents constatacions:

1. Sens perjudici del rol que puguin desenvolupar les dues primeres figures, es posa de manifest els beneficis dels dispositius de case management i mentoria. En general, els programes guanyen en efectivitat quan incorporen figures d'orientació i supervisió personalitzades, persones que acompanyen els joves des del seu ingrés al programa fins després de la seva finalització (etapa post-programa).
2. Particularment rellevant és aquest últim aspecte: el seguiment i supervisió dels joves un cop aquests han finalitzat el programa, justament en el moment en què es dilucida la seva incorporació al mercat de treball (Karcher 2008; Bloom, Thompson, i Ivry 2010).
3. Més encara, diferents estudis assenyalen les potencialitats que aquesta figura d'acompanyament transversal estableixi relacions personals significatives, estables i de proximitat amb el jove tutoritzat (Higgins 2003; Herrera et al. 2007; Karcher 2008); quelcom que entroncaria més directament amb el rol dels tutors mentors (Rhodes 2005). Certament, tot i que les revisions internacionals consultades indiquen que els programes de mentoria per a joves vulnerables tendeixen a ser efectius amb relació a diferents outcomes conductuals i de desenvolupament personal (incloent les perspectives laborals dels joves tractats) (DuBois et al. 2002; DuBois et al. 2011), no es disposa d'evidència sobre l'efectivitat de la mentoria en el marc de programes més amplis d'activació laboral de joves.

D) Més enllà dels components bàsics: elements de comprensivitat

Més enllà dels components formatius, laborals i d'acompanyament que s'acabin prioritzant, la literatura internacional recolza la conveniència i oportunitat que els programes d'activació juvenil incloguin en les seves actuacions altres camps rellevants en la vida dels joves (Koball et al., 2011). Parlem aquí de programes d'activació comprensius en la definició dels seus targets. En particular, vèiem abans, dos són els camps que acostumen a prioritzar-se en aquest sentit: la família i el camp residencial.

- a) El camp de la família.** Hem fet abans referència a programes que contemplen actuacions adreçades a promoure la implicació de pares, mares i tutors en els itineraris educatius i laborals de joves i adolescents. En termes generals, la literatura

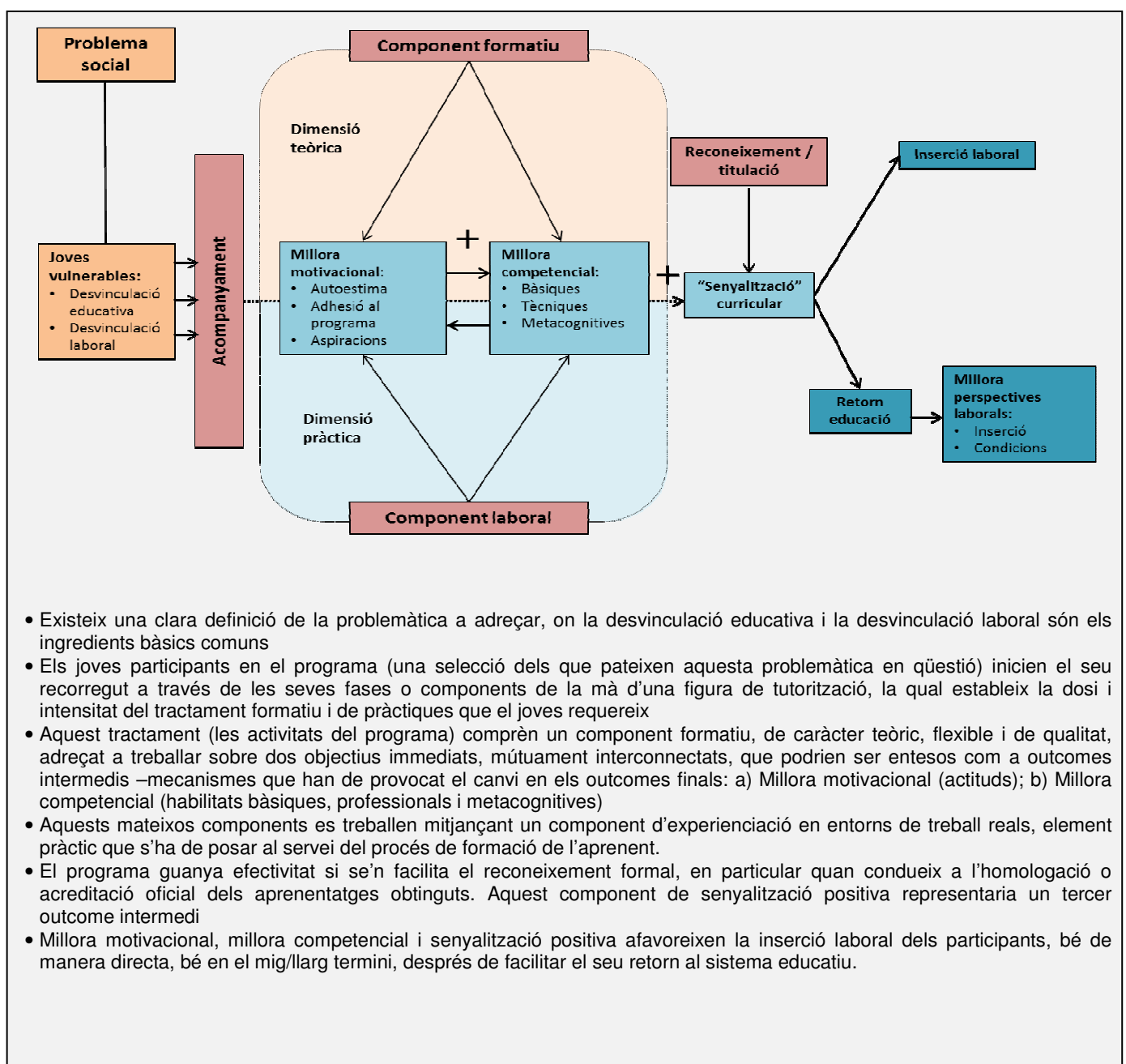
revisada assenyalava i justifica la importància d'aquesta aproximació més holística – finalment es tracta d'intervenir en un camp clarament delimitador de les opcions i oportunitats dels joves–, alhora que apunta l'efectivitat d'algunes iniciatives concretes en aquesta direcció. En concret, s'evidencien resultats prometedors d'aquells programes de segona oportunitat educativa que incorporen accions informatives, de sensibilització i capacitació per tal que famílies amb poc capital educatiu i cultural coneguin la realitat del sistema educatiu així com les opcions de transició escola-treball, sempre amb l'objectiu que aquestes s'involucrin i recolzin la presa de decisions acadèmiques i laborals dels fills (Perna 2002).

- b) El camp residencial.** Dos dels programes de segona oportunitat que més efectius s'han mostrat als EUA –Job Corps i el National Guard ChalleNGe– inclouen el canvi residencial dels joves que hi ingressen. Job Corps, en marxa des de mitjans dels anys seixanta, s'adreça a joves econòmicament desavantatjats entre 16 i 24 anys, i planteja una combinació individualitzada d'elements formatius i professionalitzadors, la qual té una durada flexible en el temps (adequada a cada participant, amb una mitjana de vuit mesos) i es desenvolupa en zones residencials específiques. Avaluacions rigoroses del programa li han atribuït impactes rellevants en termes d'inserció laboral i ingressos salarials, si bé la força dels impactes comença a diluir-se a partir del quart any després de finalitzar el programa (Schochet, Burghardt, i McConnell 2008). Per la seva banda, el programa National Guard ChalleNGe, iniciat a principis dels noranta, té com a població diana els joves NEET entre 16 i 18 anys, i s'adreça a treballar les seves competències bàsiques, professionals i laborals en un entorn quasi-militar, altament disciplinitzat, durant un període d'aproximadament sis mesos. El programa contempla una fase post-residencial de 12 mesos de mentoria individualitzada. Avaluacions experimentals de l'efectivitat d'aquest programa, han identificat impactes rellevants i duradors tant en el terreny de l'acreditació i la continuïtat educatives, com amb relació a la inserció i ingressos laborals (Millenky et al. 2011).

4. Conclusió: el model lògic dels programes efectius

El model lògic d'un programa refereix a la teoria del canvi en què aquest es basa. En altres paraules, el model identifica els mecanismes mitjançant els quals se suposa que el programa provocarà el canvi desitjat sobre el problema adreçat, això , els fonaments teòrics que justifiquen l'expectativa d'efectivitat de les intervencions. Des d'aquest punt de vista, el recull d'evidències realitzat semblaria estar recolzant la validesa d'un model lògic com el representat en la figura següent:

5. Referències bibliogràfiques

- Ainsworth, P., A. Hillmore, S. Marlow, i S. Prince. 2012. "Early Impacts of Mandatory Work Activity". London: Department of Work and Pensions.
- Bell, David, i David Blanchflower. 2009. "What Should Be Done About Rising Unemployment in the UK?" 4040. IZA DP. Bonn: IZA Institute for the Study of Labour.
- Bloom, D., S. L. Thompson, i R. Ivry. 2010. "Building a Learning Agenda Around Disconnected Youth." *MDRC. The Bill & Melinda Gates Foundation*.
- Caliendo, M., S. Künn, i R. Schmidl. 2011. "Fighting Youth Unemployment: The Effects of Active Labor Market Policies". IZA Discussion Paper No. 6222. <http://goo.gl/aQOrW>.
- Card, D., P. Ibarra, i JM Villa. 2011. "Building and Evaluation Component for Active Labour Market Programs: a Practitioner's Guide". IZA. <http://goo.gl/yR1VM>.
- Centeno, L., M. Centeno, i Á A. Novo. 2009. "Evaluating Job-search Programs for Old and Young Individuals: Heterogeneous Impact on Unemployment Duration." *Labour Economics* 16 (1): 12–25.
- Crépon, Bruno, Esther Duflo, Marc Gurgand, Roland Rathelot, i Philippe Zamora. 2013. "Do Labor Market Policies Have Displacement Effects? Evidence from a Clustered Randomized Experiment." *The Quarterly Journal of Economics* 128 (2): 531–580.
- DuBois, D. L., B. E. Holloway, J. C. Valentine, i H. Cooper. 2002. "Effectiveness of Mentoring Programs for Youth: A Meta-analytic Review." *American Journal of Community Psychology* 30 (2): 157–197.
- DuBois, D. L., N. Portillo, J. E. Rhodes, N. Silverthorn, i J. C. Valentine. 2011. "How Effective Are Mentoring Programs for Youth? A Systematic Assessment of the Evidence." *Psychological Science in the Public Interest* 12 (2): 57–91.
- Eurofound. 2012. "NEETs: Young People Not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe." Publications Office of the European Union. Luxembourg: European Union.
- Hämäläinen, Kari, i Virve Ollikainen. 2004. "Differential Effects of Active Labour Market Programmes in the Early Stages of Young People's Unemployment". 115. Vatt Research Report. Helsinki: Government Institute of Economic Research.
- Heinrich, Carolyn J., i Harry J. Holzer. 2011. "Improving Education and Employment for Disadvantaged Young Men: Proven and Promising Strategies." *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 635 (1): 163–191. doi:10.1177/0002716210391968.

Herrera, Carla, Jean Baldwin Grossman, Tina J. Kauh, Amy F. Feldman, i Jennifer McMaken. 2007. "Making a Difference in Schools: The Big Brothers Big Sisters School-Based Mentoring Impact Study." *Public/Private Ventures*.

Higgins, J. 2003. "Labour Market Programmes for Young People." *A Review*.

Jespersen, Svend T., Jakob R. Munch, i Lars Skipper. 2008. "Costs and Benefits of Danish Active Labour Market Programmes." *Labour Economics* 15 (5): 859–884. doi:10.1016/j.labeco.2007.07.005.

Karcher, Michael J. 2008. "The Study of Mentoring in the Learning Environment (SMILE): A Randomized Evaluation of the Effectiveness of School-based Mentoring." *Prevention Science* 9 (2): 99–113.

Kluve, J. 2010. "The Effectiveness of European Active Labor Market Programs." *Labour Economics* 17 (6): 904–918.

Koball, H., R. Dion, A. Gothro, M. Bardos, A. Dworsky, J. Lansing, M. Stagner, D. Korom-Djakovic, C. Herrera, i A. E. Manning. 2011. *Synthesis of Research and Resources to Support at-Risk Youth*. Mathematica Policy Research, inc., ACF Youth Demonstration Development Project, June.

Lauer, Patricia A, Motoko Akiba, Stephanie B Wilkerson, Helen S Apthorp, David Snow, i Mya L Martin-Glenn. 2006. "Out-of-School-Time Programs: A Meta-Analysis of Effects for At-Risk Students." *Review of Educational Research* 76 (2): 275–313.

Millenky, Megan, Dan Bloom, Sara Muller-Ravett, i Joseph Broadus. 2011. "Staying on Course: Three-year Results of the National Guard Youth Challenge Evaluation". 06. MDRC Paper. New York: MDRC.

Nicaise, Ides. 1999. "Labour Market Policies for Disadvantaged Young People in Europe." In *Preparing Youth for the 21st Century: The Transition from Education to the Labour Market*, edited by OCDE. Paris: OECD.

Perna, LW. 2002. "Pre-College Outreach and Early Intervention Programs." In *Condition of Access: Higher Education for Lower Income Students*, In , by WS. Swail i DE. Heller, 97–112. ACE/Oryx Series on Higher Education. Westport, CT: Praeger Publishers.

Quintini, Glenda, i Thomas Manfredi. 2009. "Going Separate Ways? School-to-work Transitions in the United States and Europe". 90. OCDE Social. Employment and Migration Working Paper. Paris: OECD Publishing.

Rhodes, Jean E. 2005. "A Model of Youth Mentoring." In *Handbook of Youth Mentoring*, edited by D. L. DuBois i J. Karc, 30–43. Thousand Oaks, CA: Sage.

Ryan, Paul. 2001. "The School-to-work Transition: a Cross-national Perspective." *Journal of Economic Literature* 39 (1): 34–92.

Schochet, P. Z., J. Burghardt, i S. McConnell. 2008. "Does Job Corps Work? Impact Findings from the National Job Corps Study." *The American Economic Review* 98 (5): 1864–1886.

Wuermli, A., M. L. Sanchez-Puerta, i W. Cunningham. 2010. "Active Labor Market Programs for Youth: a Framework to Guide Youth Employment Interventions."

Avaluació dels programes Suma't i Noves Cases per a Nous Oficis

Annex D. Avaluació d'impacte: resultats detallats

Setembre 2013

Equip de Treball: David Casado (Coord.)
Miquel Àngel Alegre
Eva Castillo
Lluís Ferrer
Federico Todeschini
Jordi Sanz

Índex

I - Noves Cases per a Nous Oficis 3

1) Tipus de comparació: <i>Intention To Treat</i>	3
i) Participació laboral	3
ii) Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva	11
iii) Outcomes educatius	20
2) Tipus de comparació: <i>Aptes versus la resta</i>	28
i) Participació laboral	28
ii) Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva	37
iii) Outcomes educatius	45

II – Suma’t 54

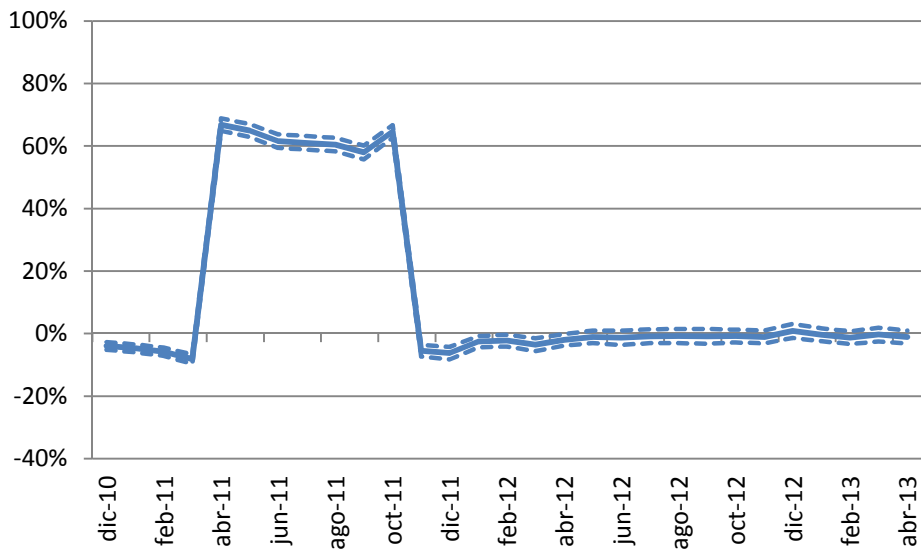
1) Tipus de comparació: <i>Intentio to treat</i>	54
i) Participació laboral	54
ii) Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva	61
iii) Outcomes educatius	68
2) Tipus de comparació: <i>Aptes amb contracte versus aptes sense contracte</i>	75
i) Participació laboral	75
ii) Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva	82
iii) Outcomes educatius	89
3) Tipus de comparació: <i>Aptes sense contracte versus no aptes i controls</i>	96
i) Participació laboral	96
ii) Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva	103
iii) Outcomes educatius	110

I - Noves Cases per a Nous Oficis

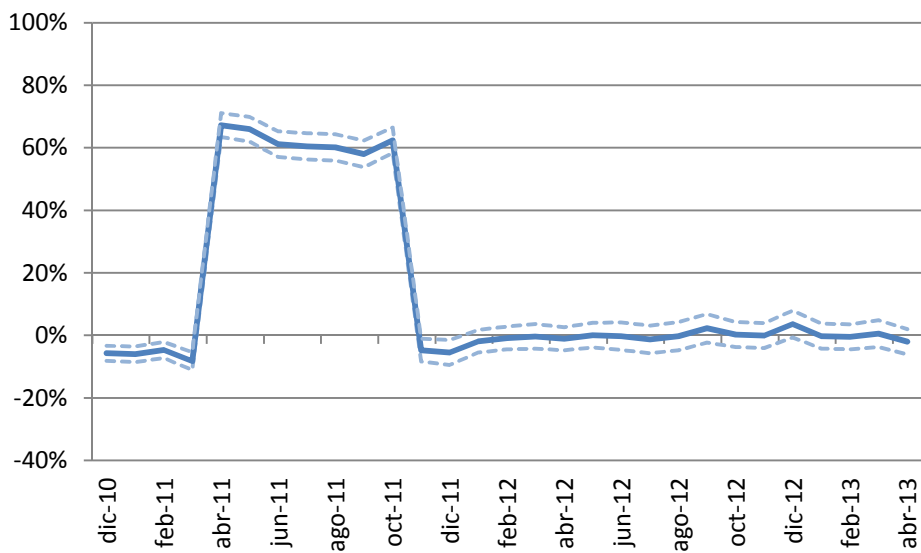
1) Tipus de comparació: Intention To Treat

i) Participació laboral

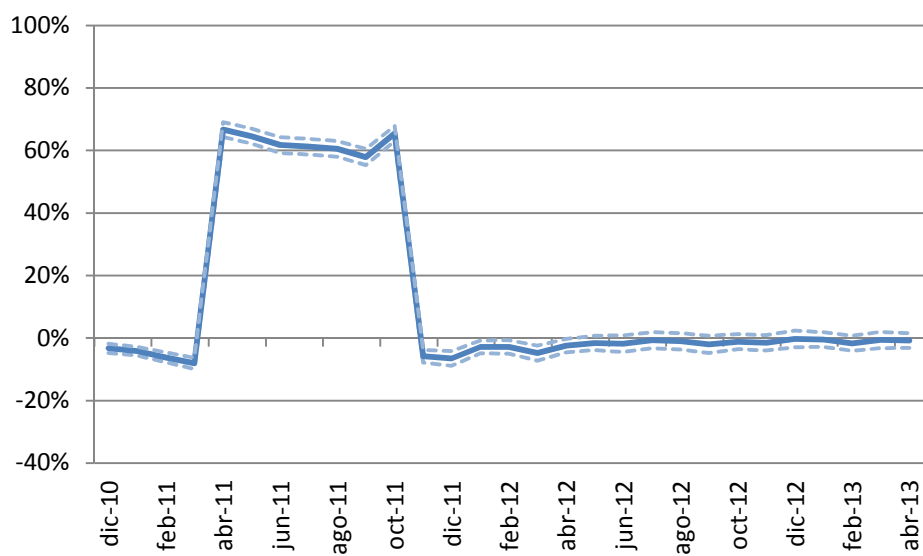
a) Tots

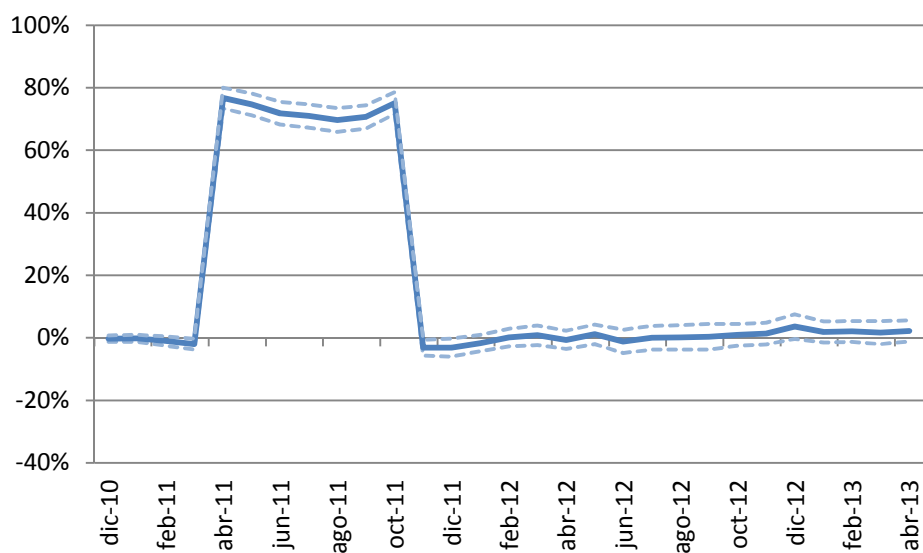
b) Dones

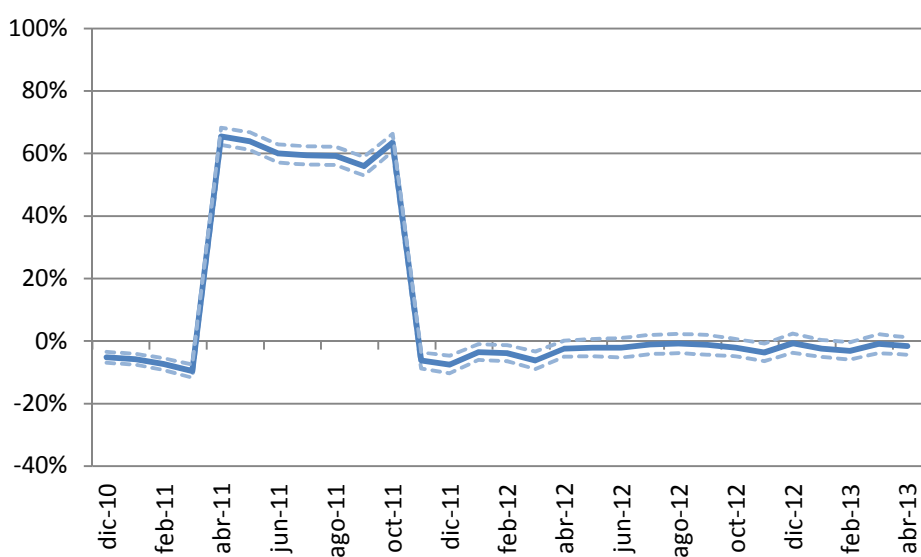
c) Homes

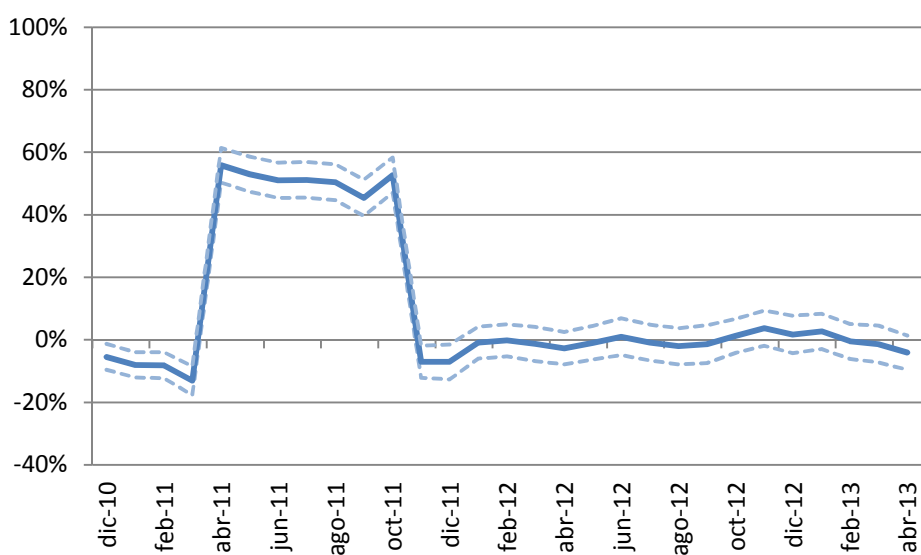
d) Menys de 18 anys

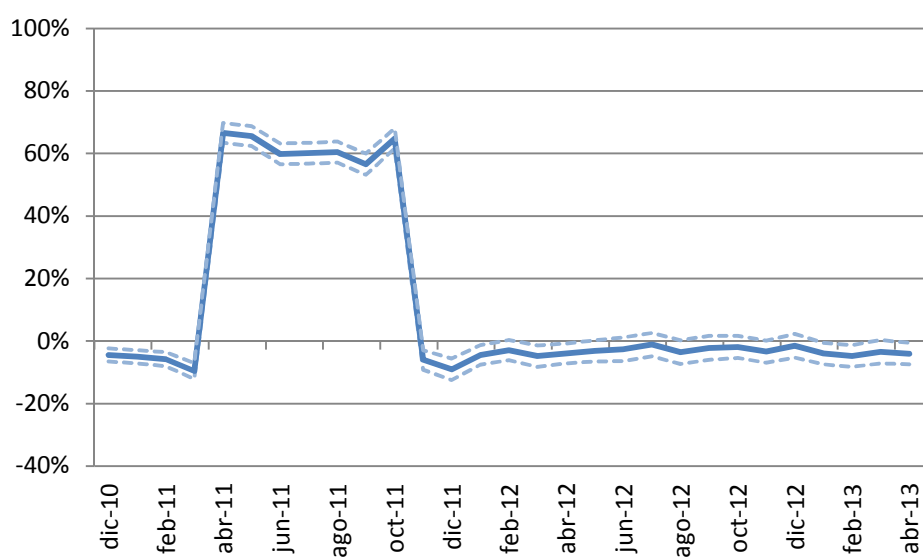
e) De 18 anys a 21 anys

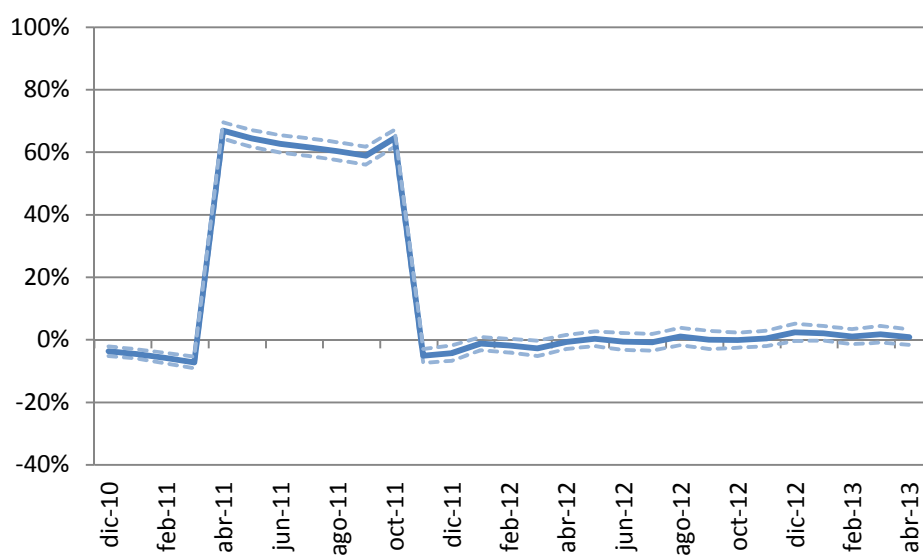
f) 22 anys o més

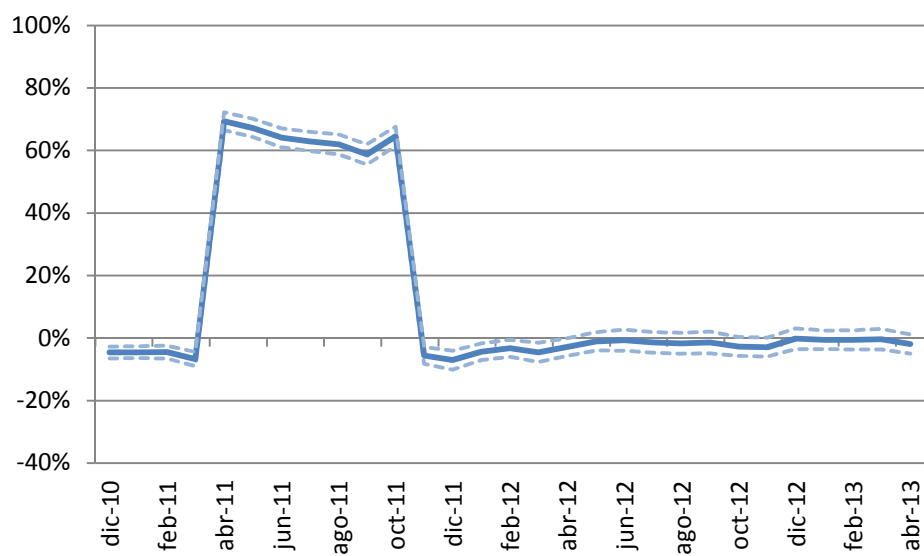
g) Sense ESO

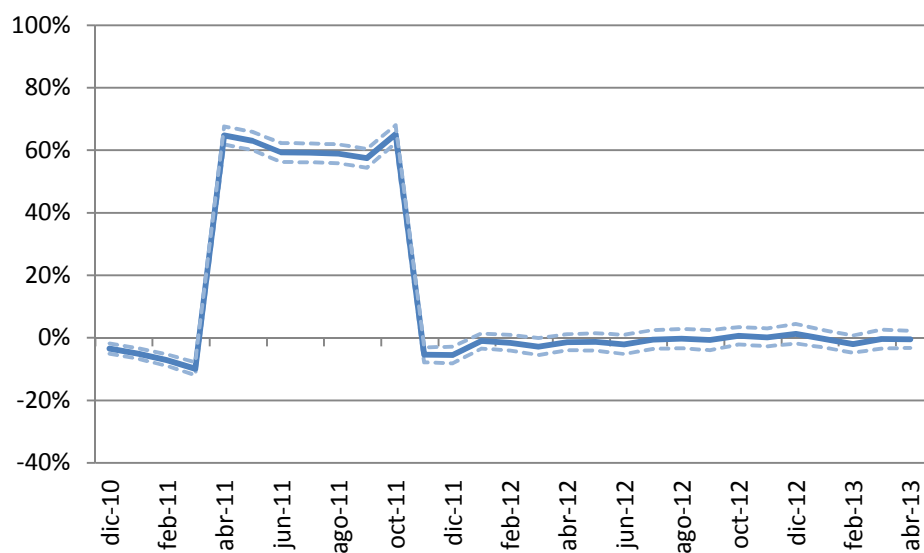
h) Amb ESO o més

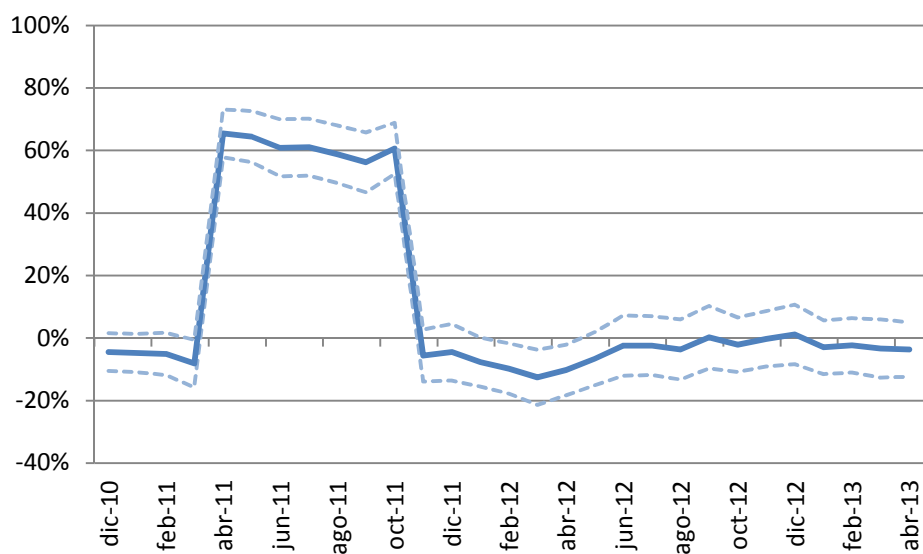
i) Registre aturat no artificial

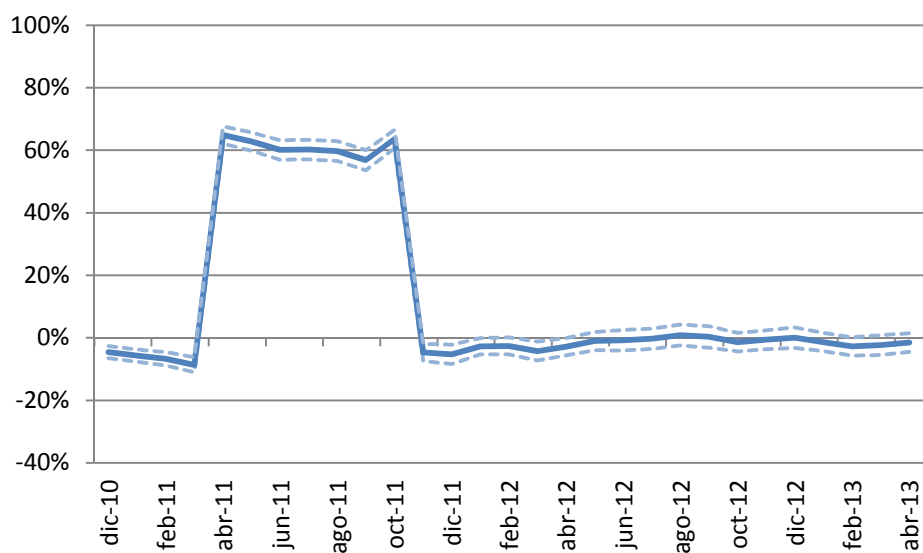
j) Registre atur artificial

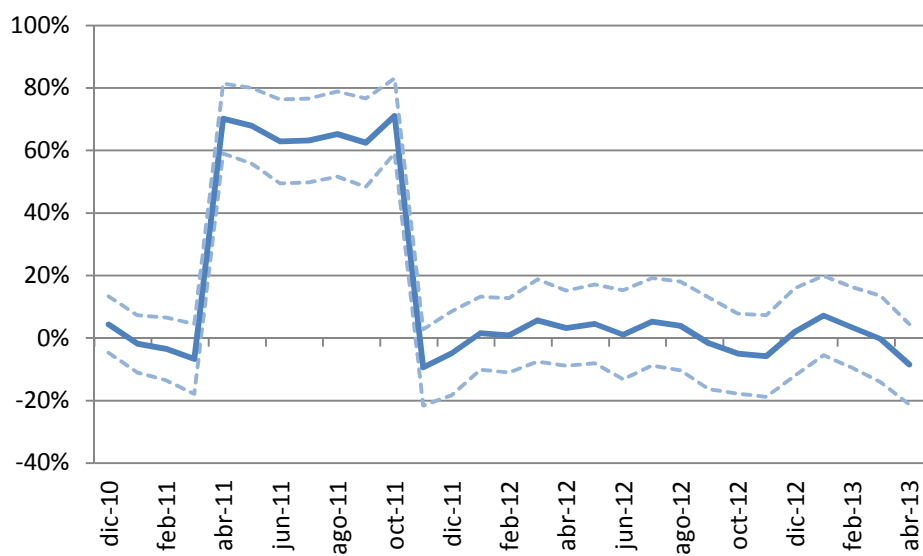
k) Especialitat administració i gestió

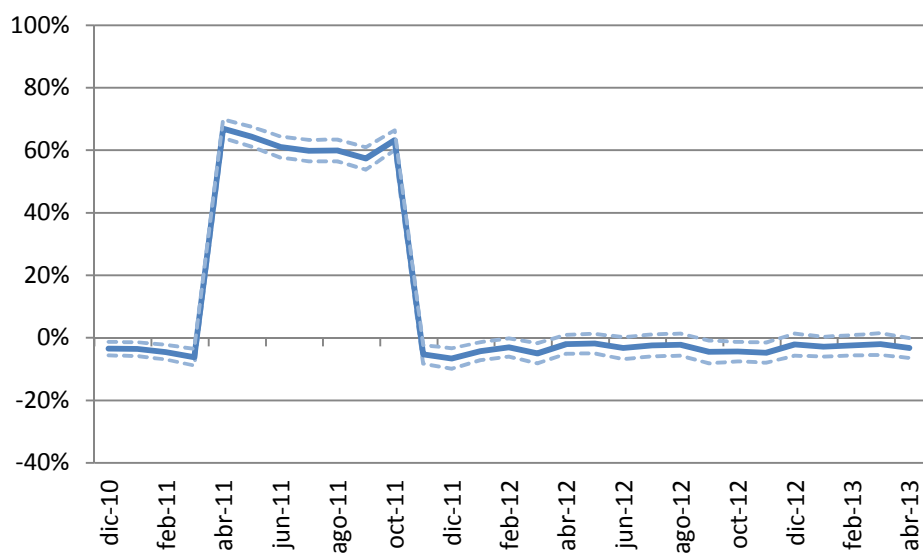
l) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

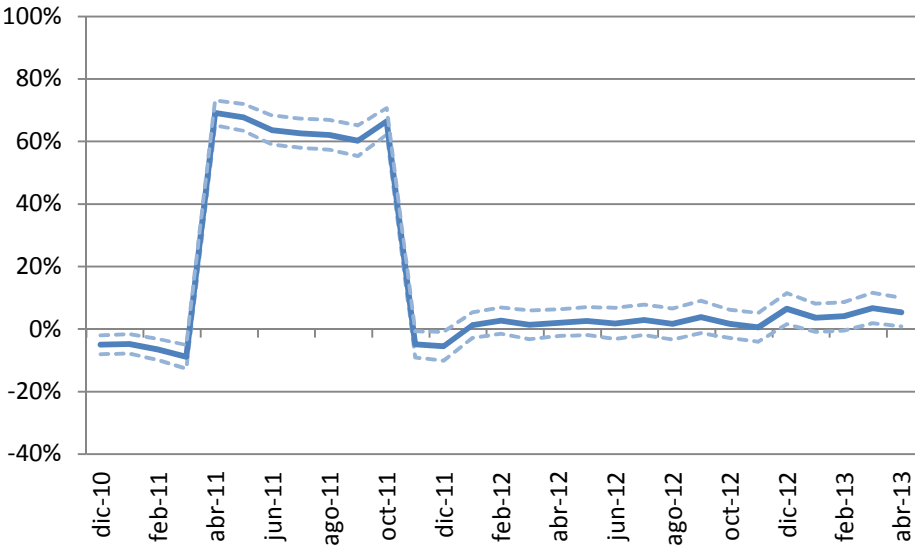
m) Especialitat indústria

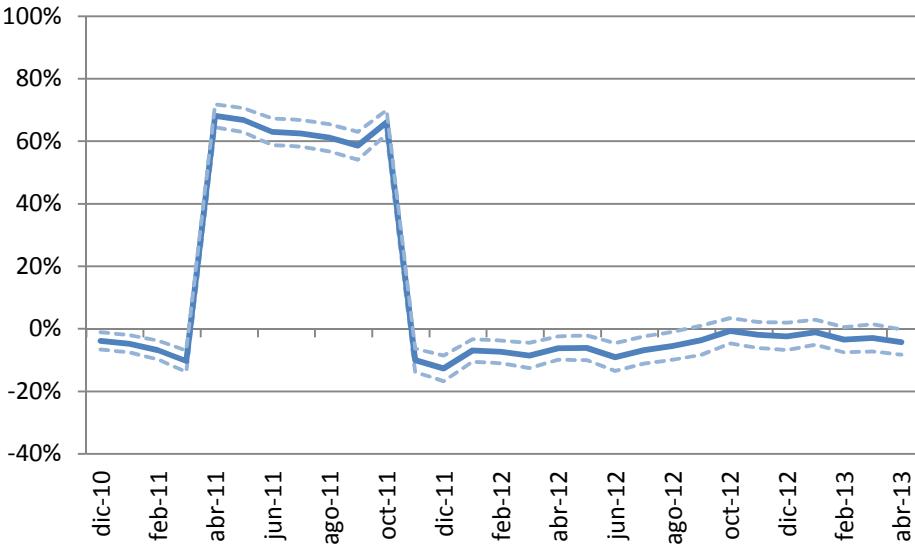
n) Especialitat instal·lació i manteniment

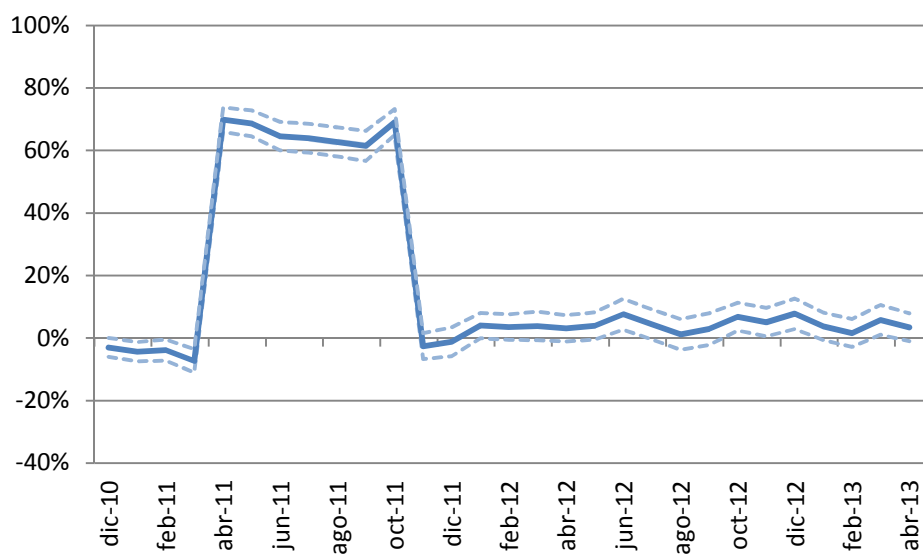
o) Especialitat serveis personals

p) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

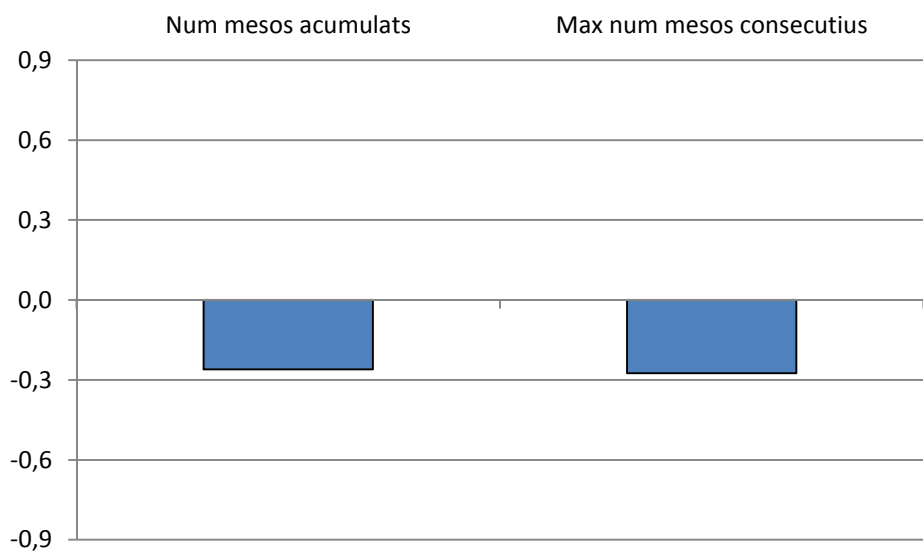

q) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

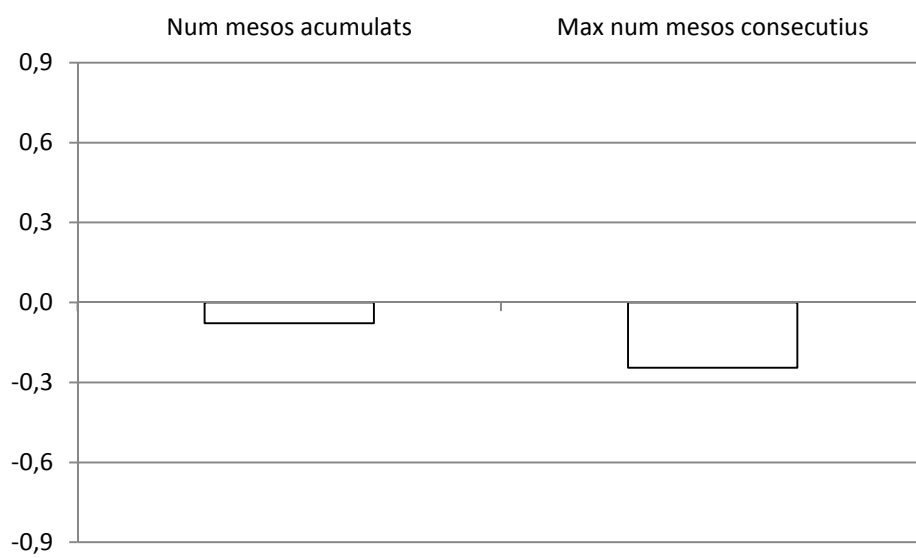

ii) **Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva**

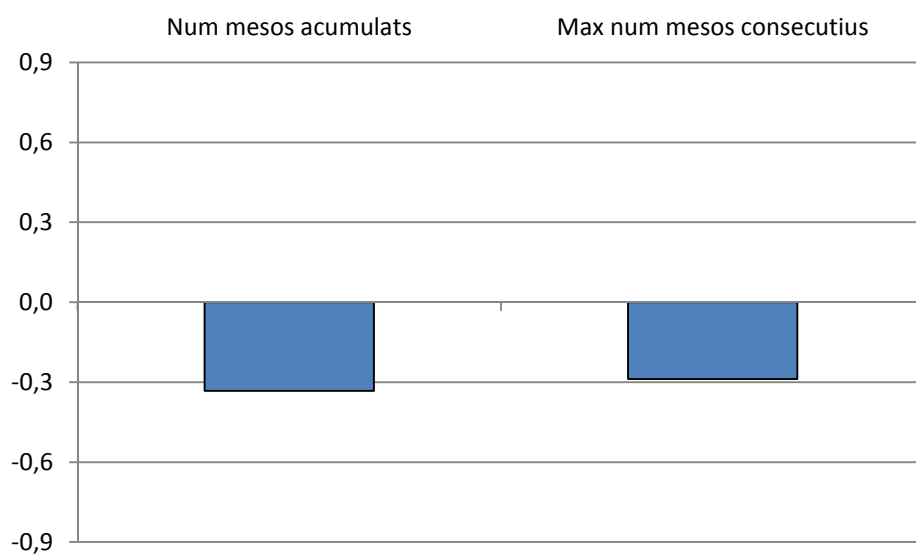
a) Tots

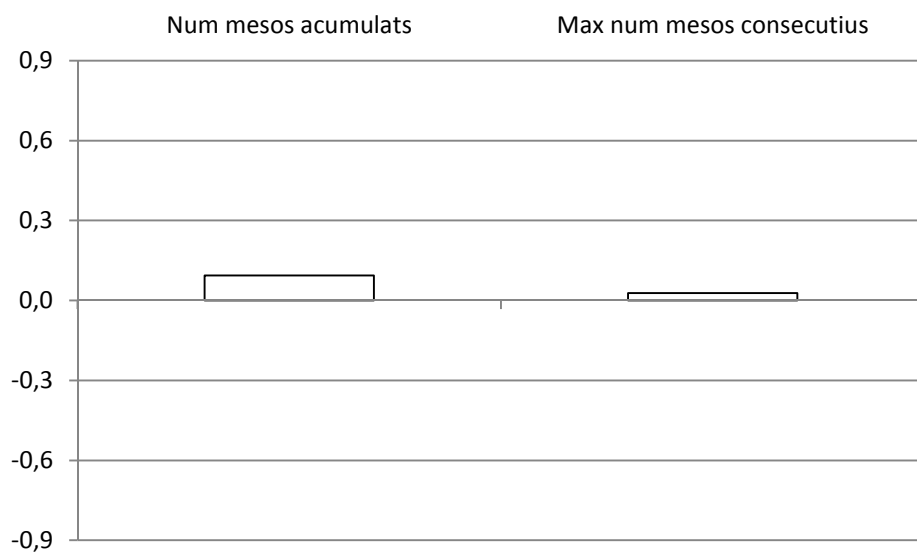
b) Dones

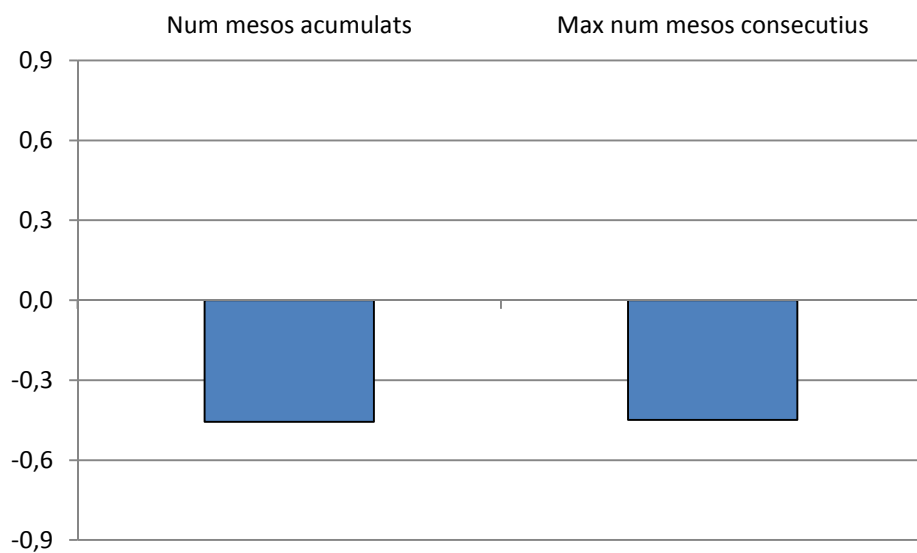
c) Homes

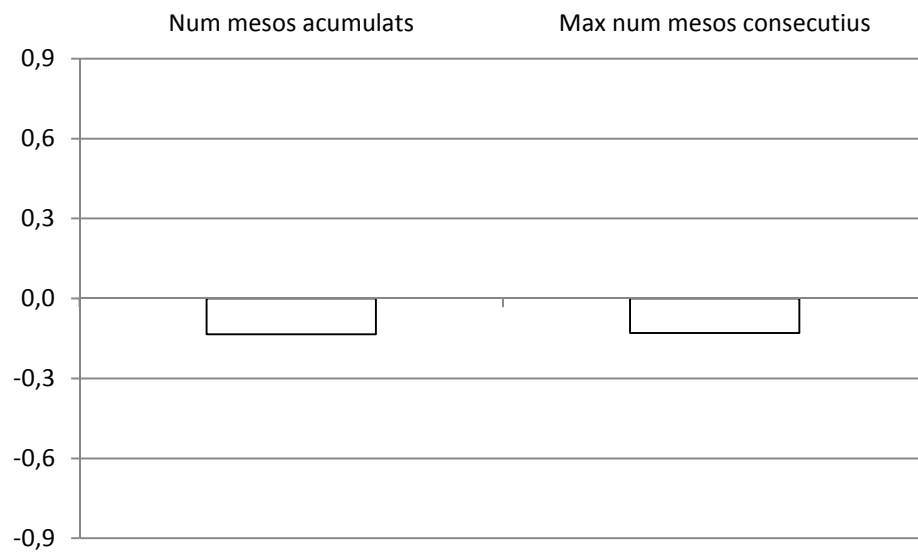
d) Menys de 18 anys

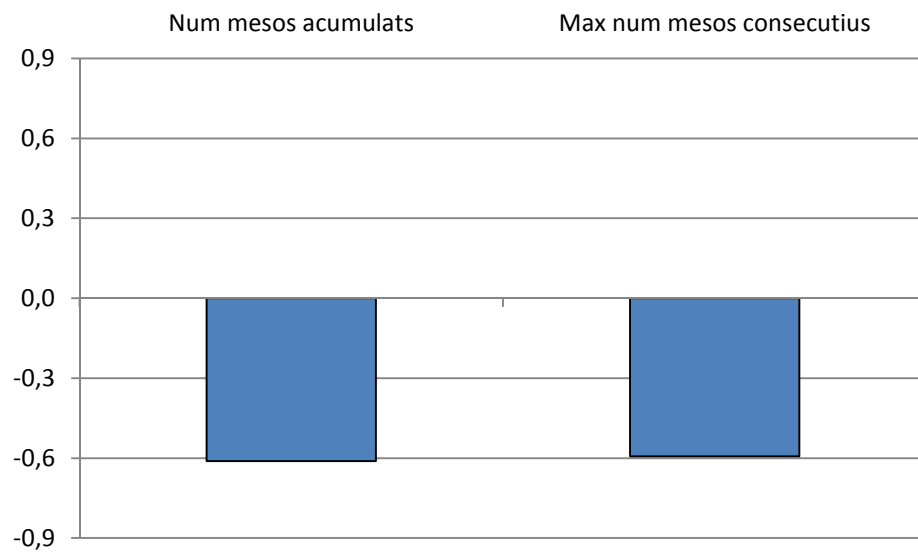
e) De 18 anys a 21 anys

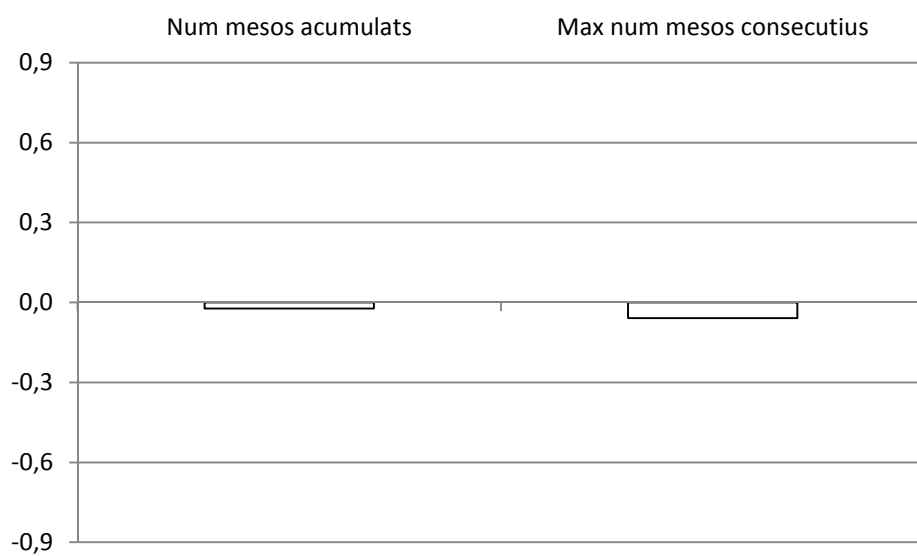
f) 22 anys o més

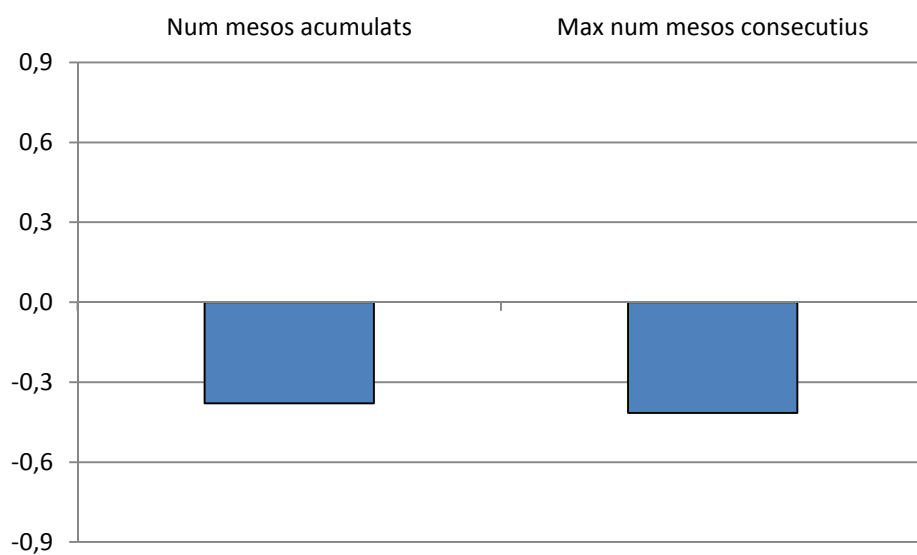
g) Sense ESO

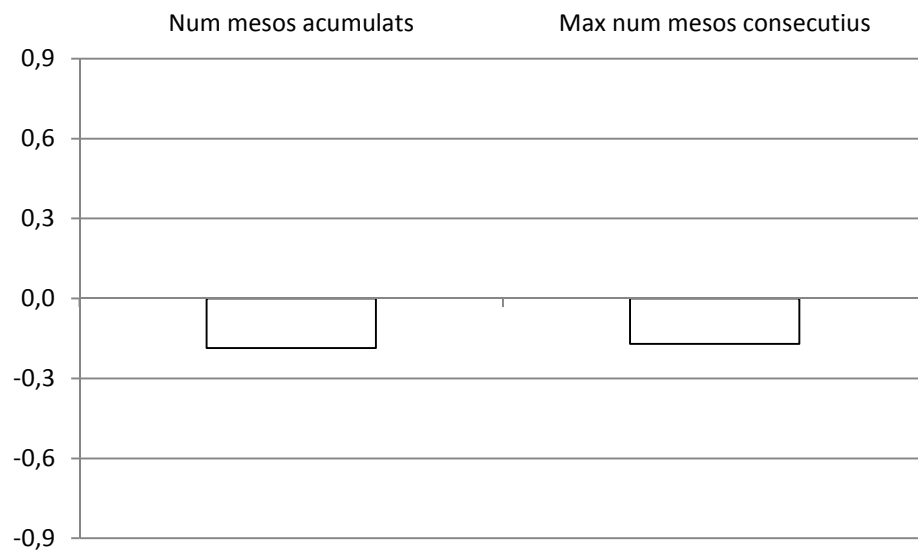
h) Amb ESO o més

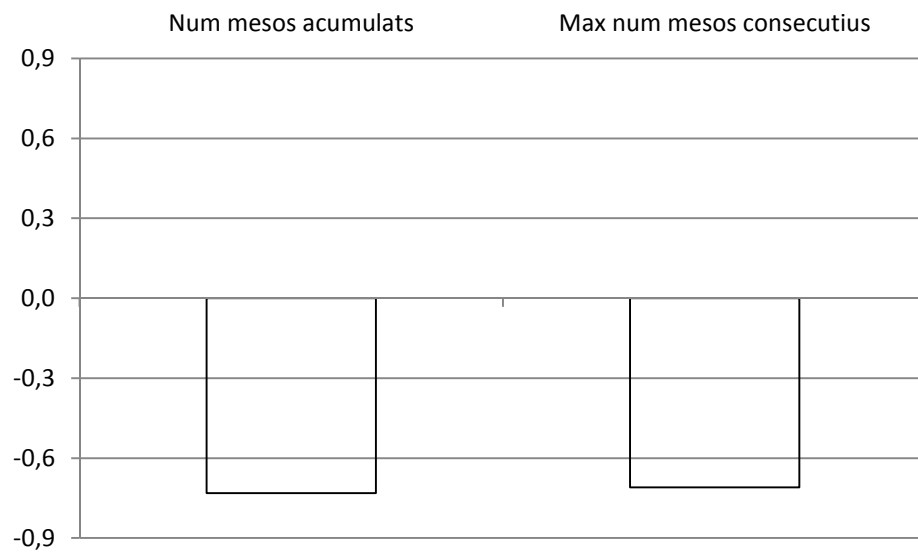
i) Registre aturat no artificial

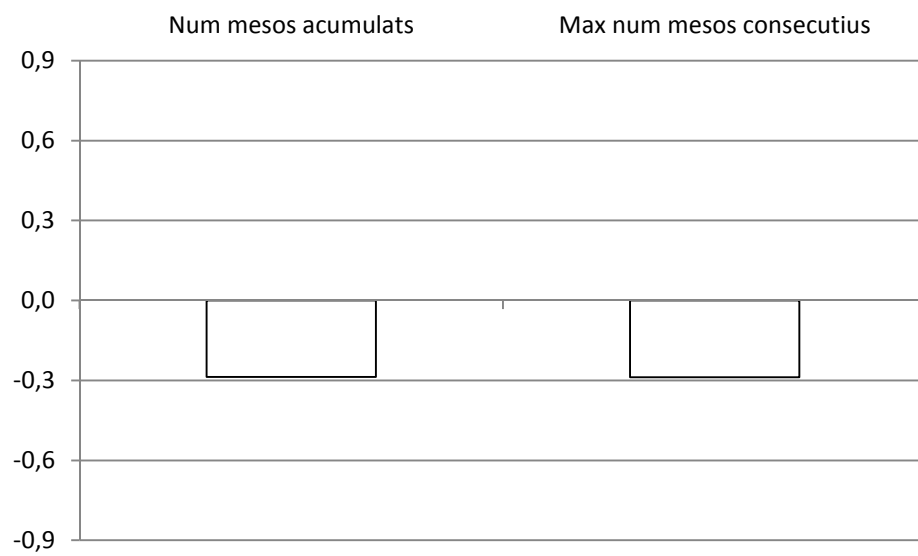
j) Registre atur artificial

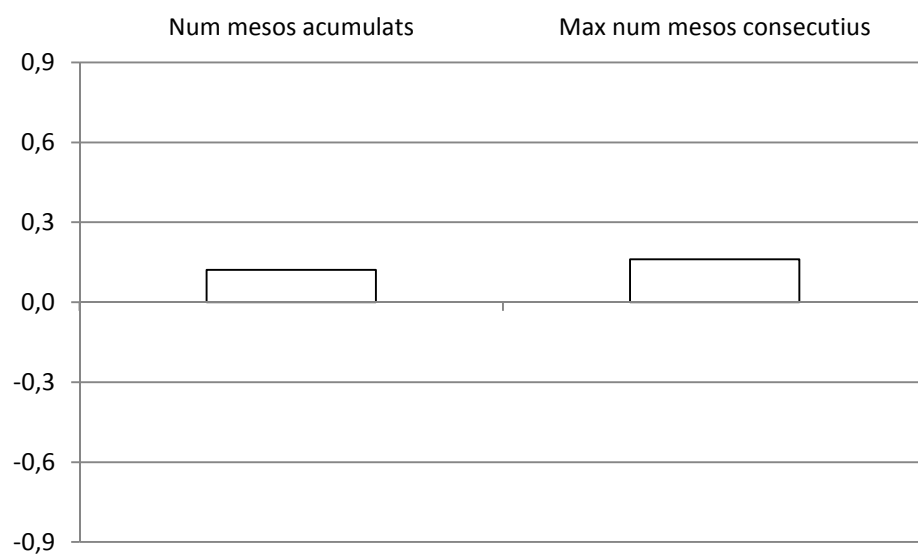
k) Especialitat administració i gestió

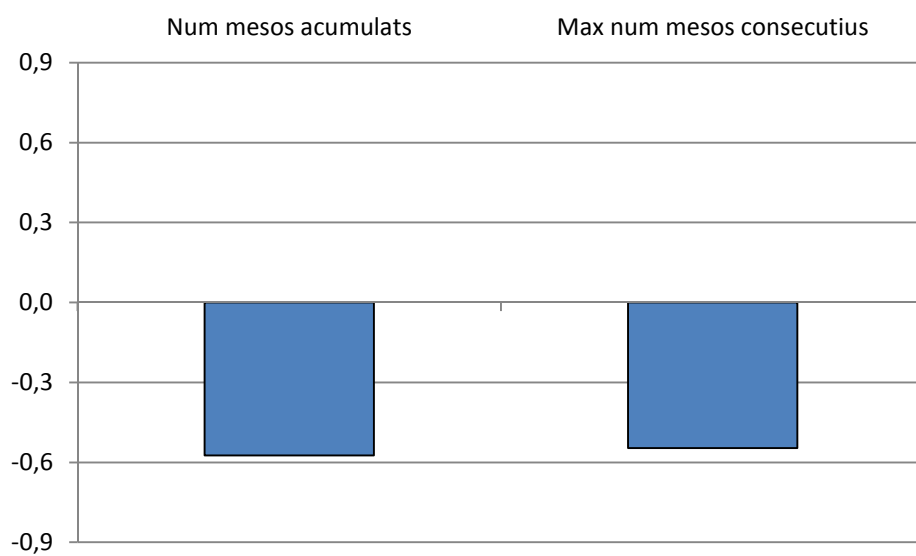
l) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

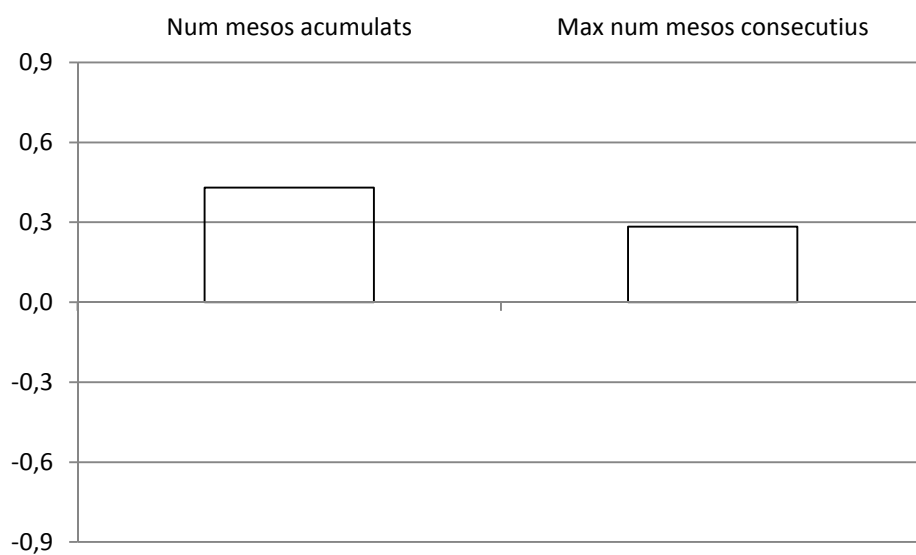
m) Especialitat indústria

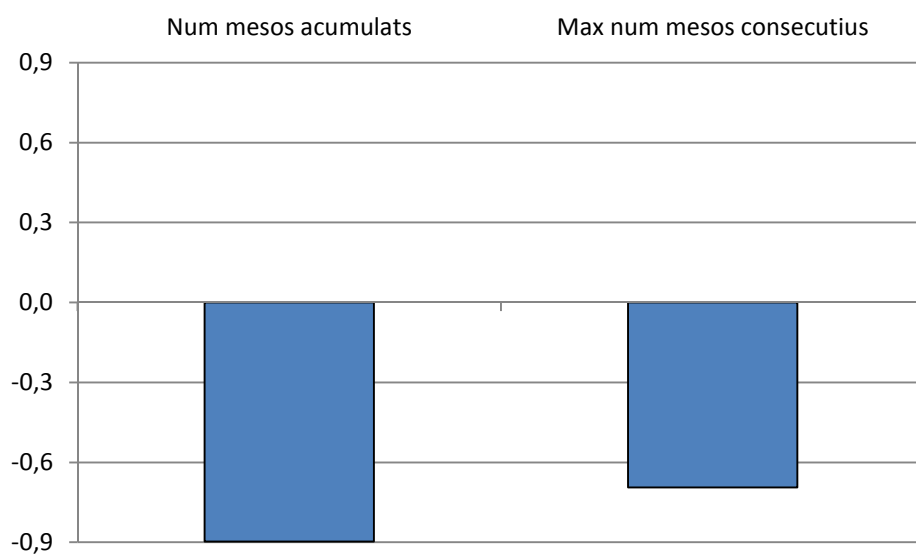
n) Especialitat instal·lació i manteniment

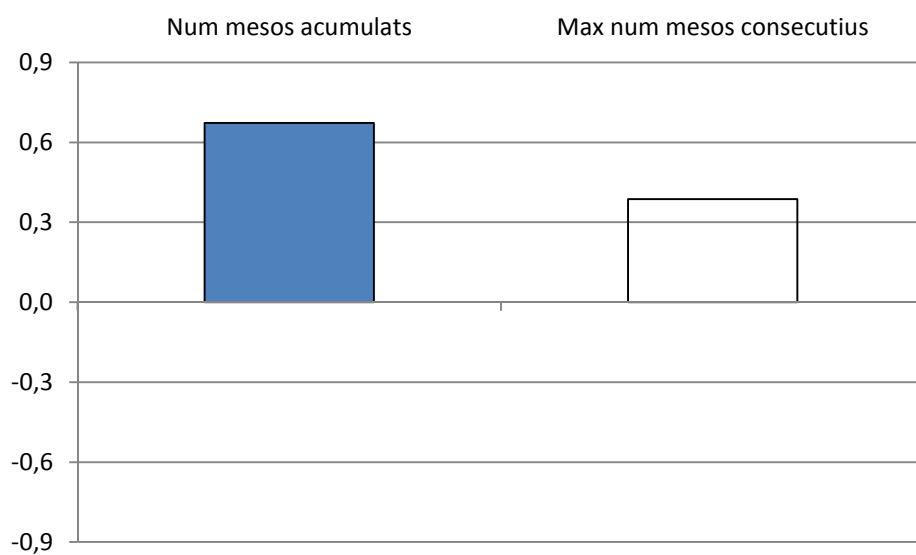
o) Especialitat serveis personals

p) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

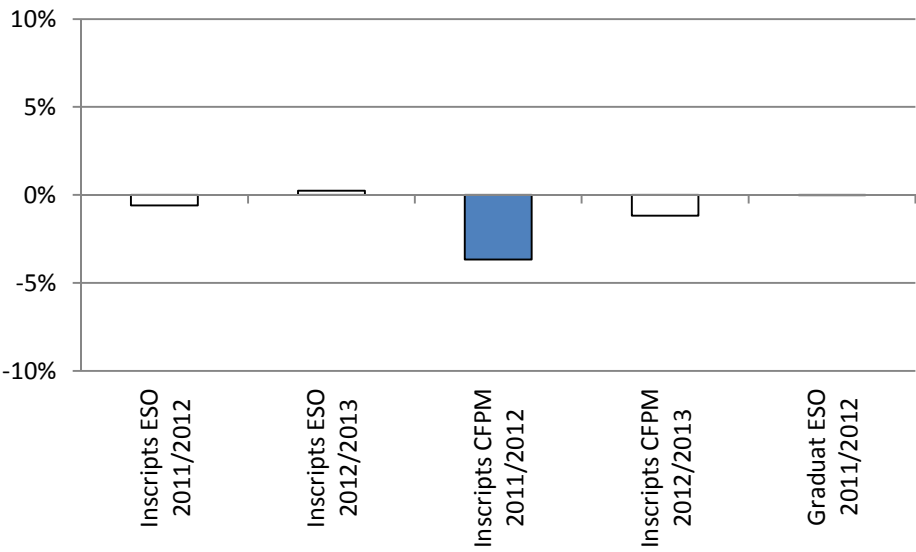

q) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

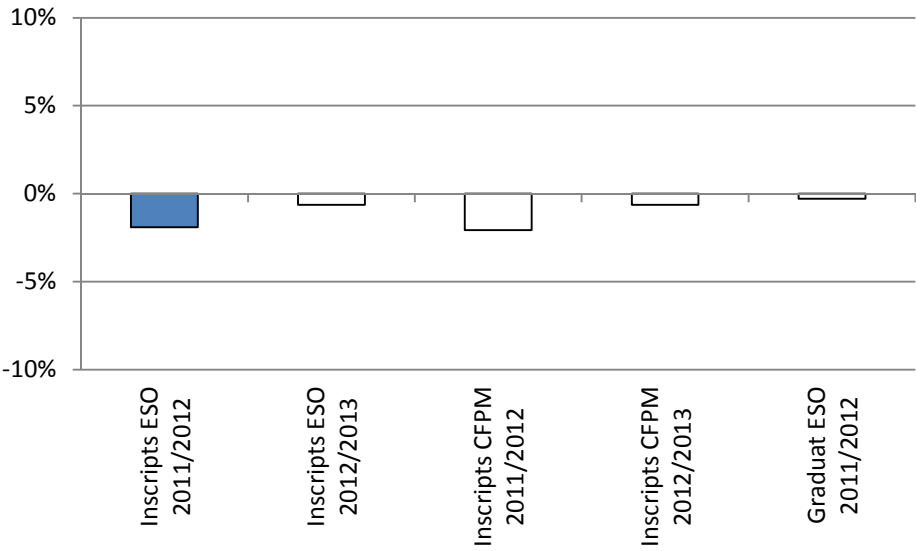

iii) Outcomes educatius

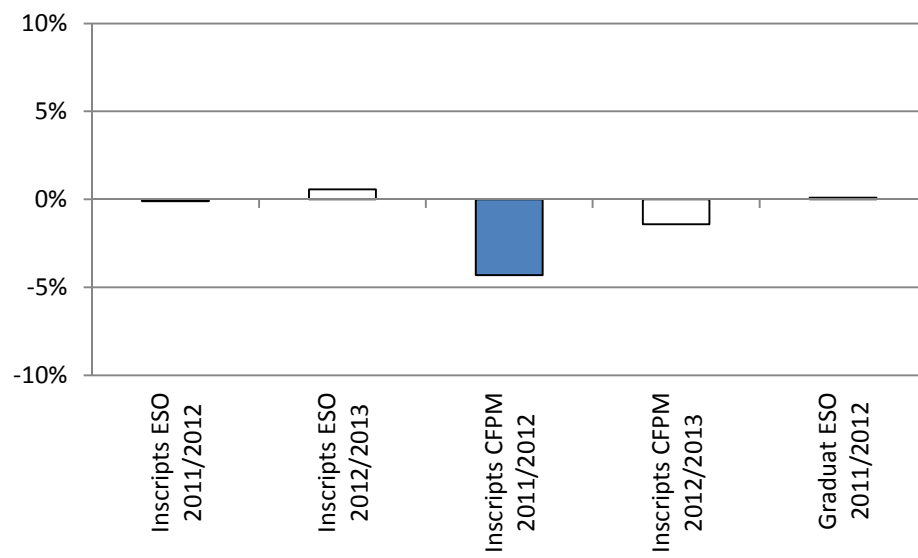
a) Tots

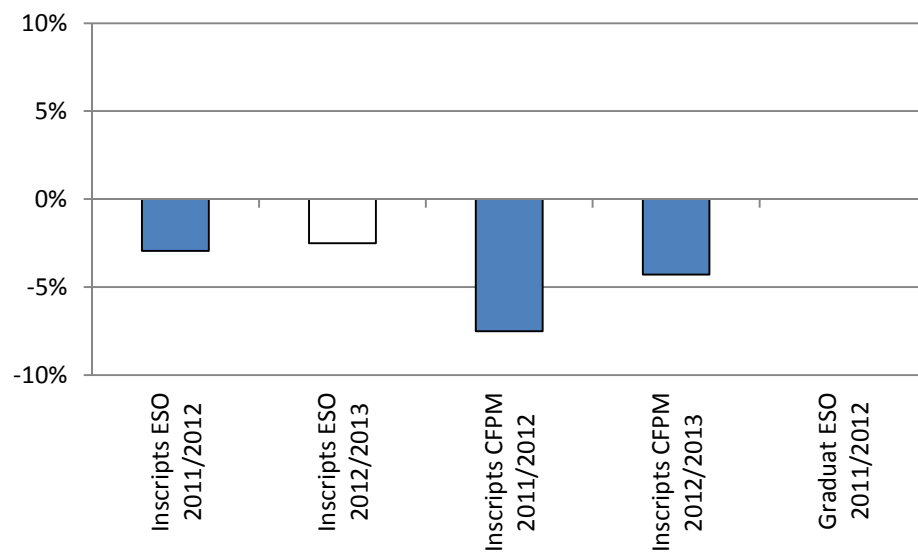
b) Dones

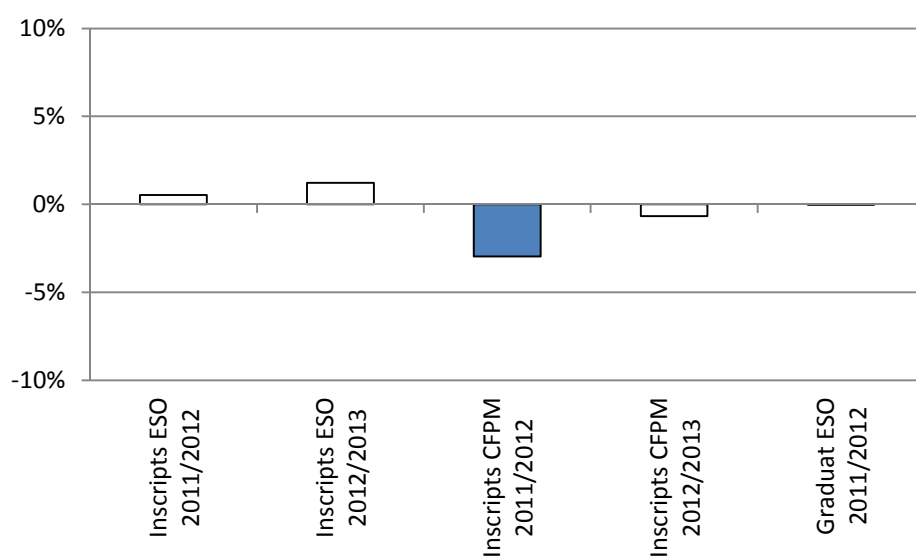
c) Homes

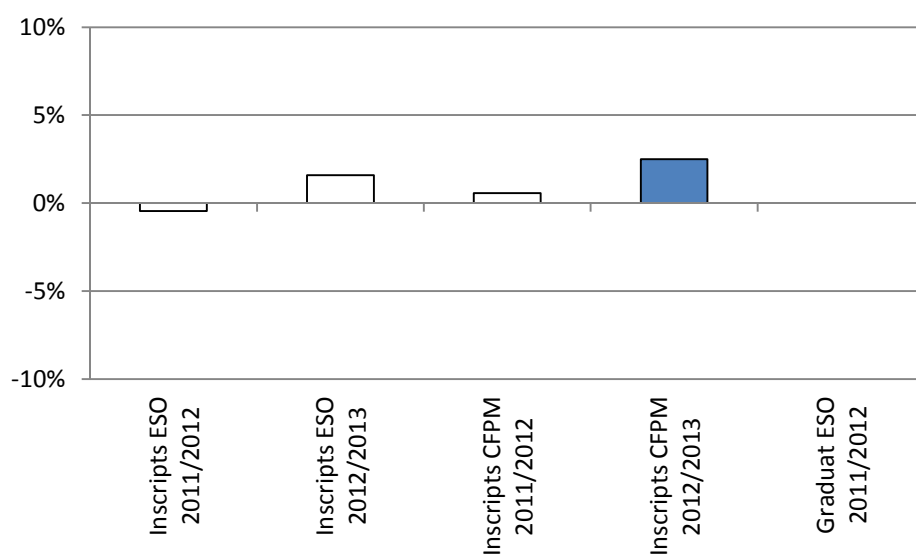
d) Menys de 18 anys

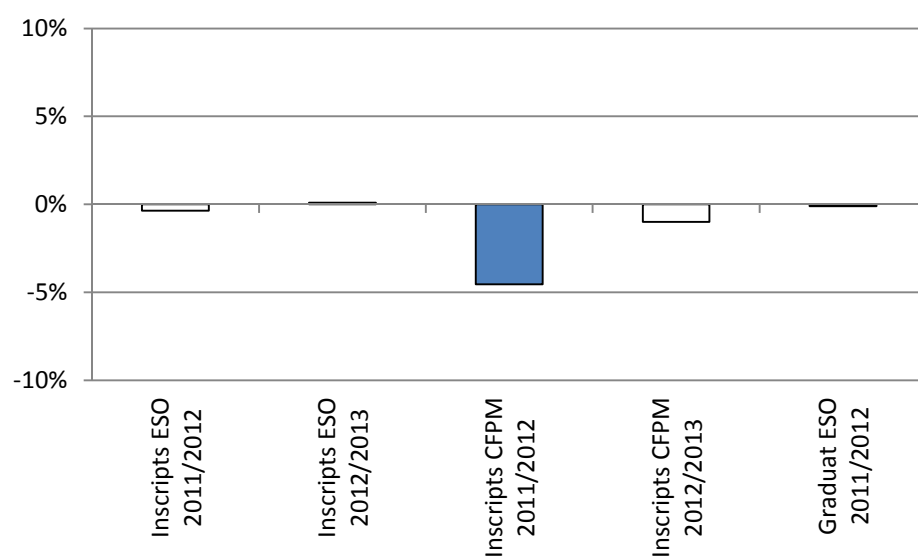
e) De 18 anys a 21 anys

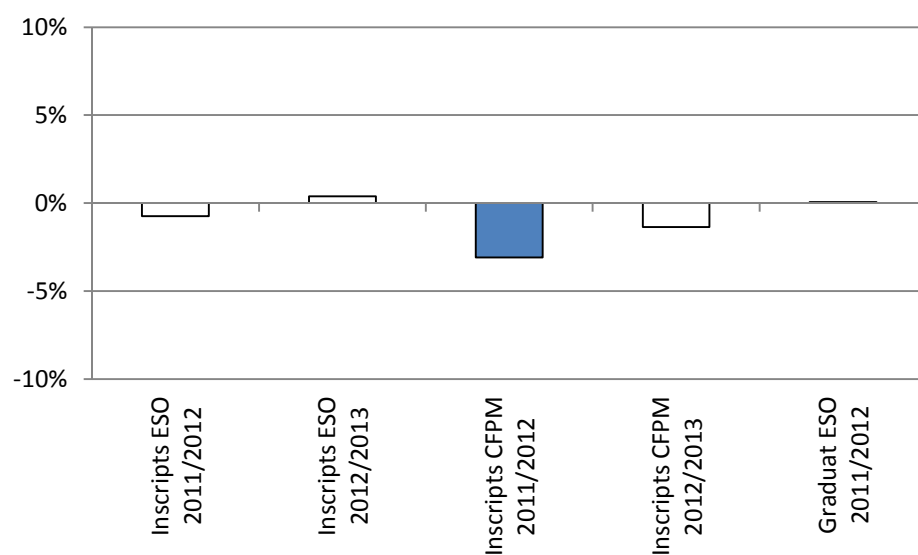
f) 22 anys o més

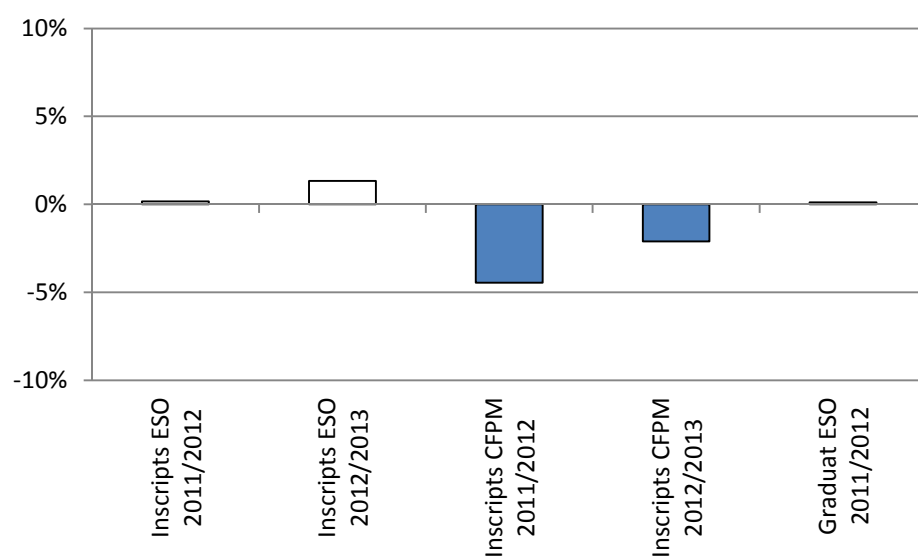
g) Sense ESO

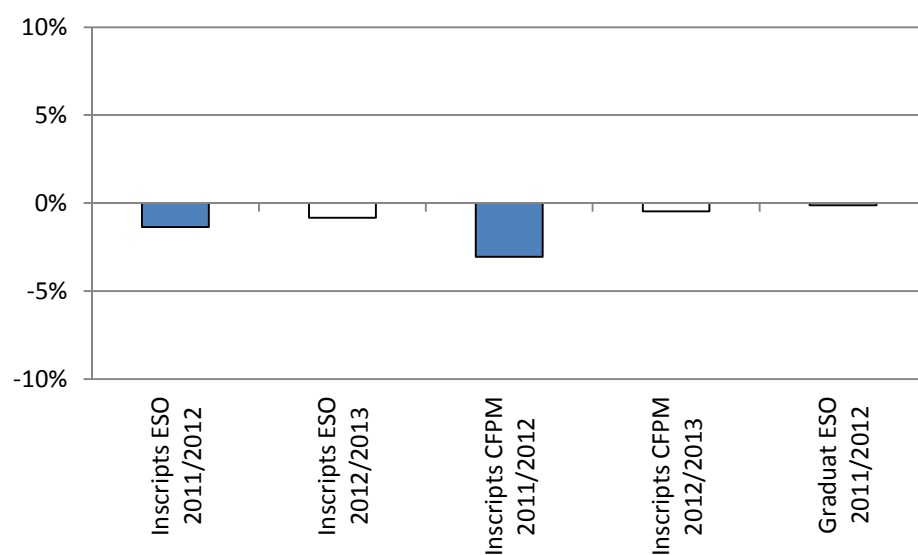
h) Amb ESO o més

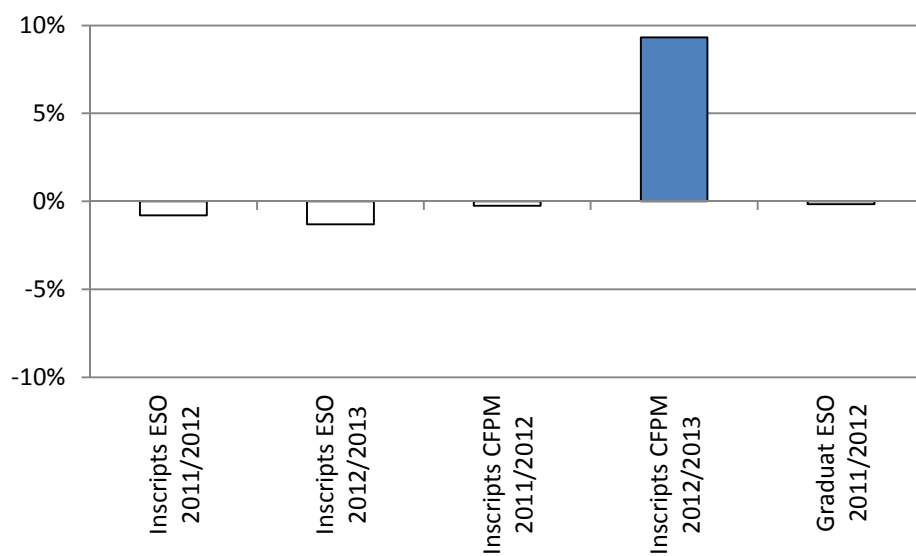
i) Registre aturat no artificial

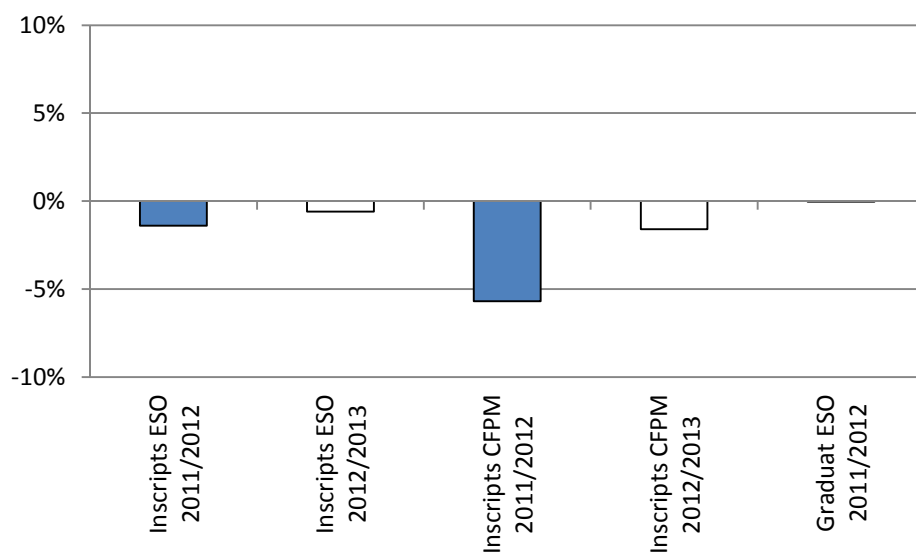
j) Registre atur artificial

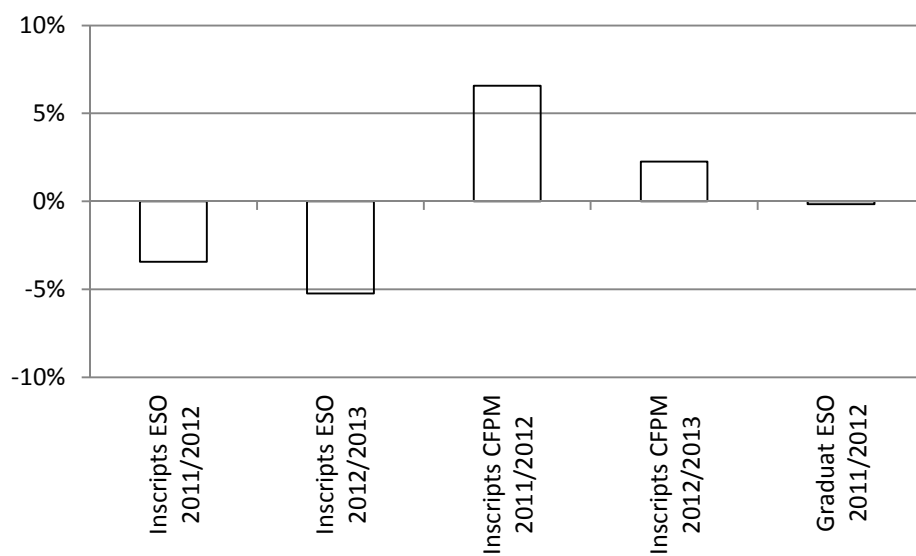
k) Especialitat administració i gestió

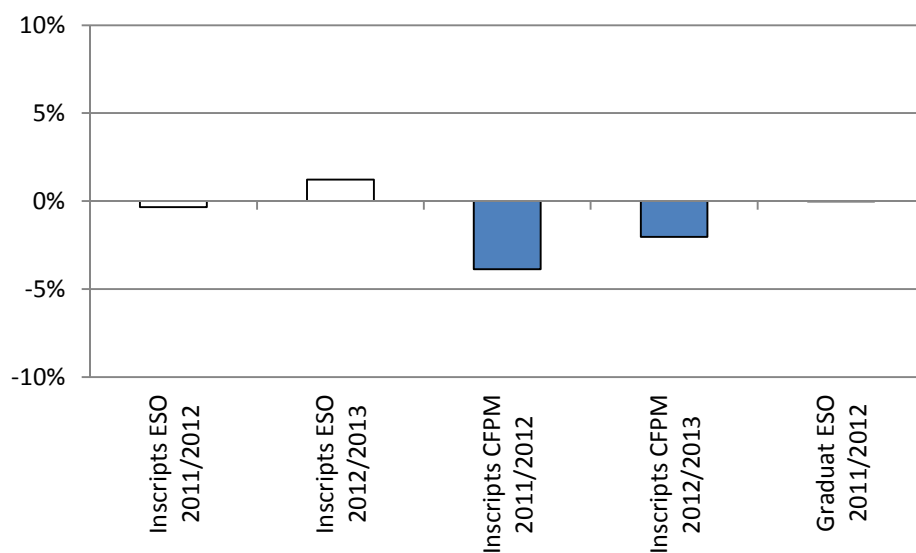
l) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

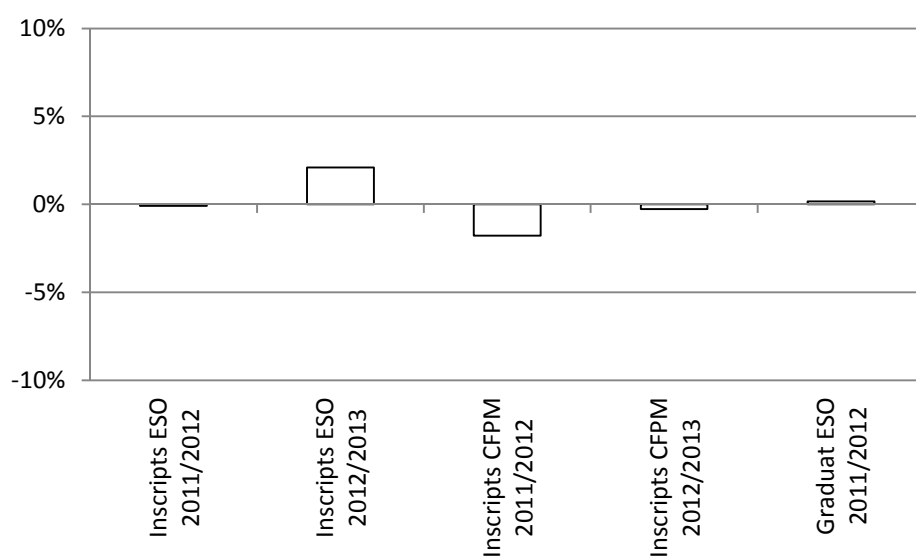
m) Especialitat indústria

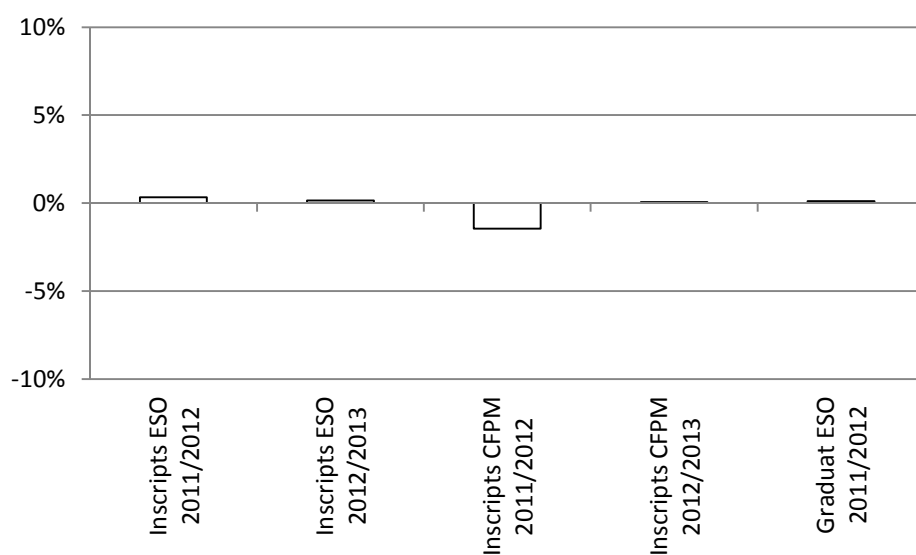
n) Especialitat instal·lació i manteniment

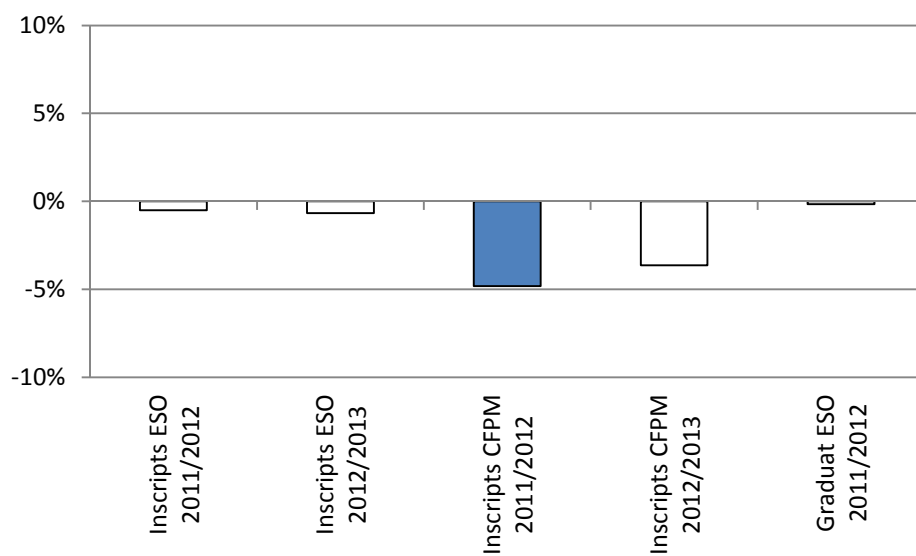
o) Especialitat serveis personals

p) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

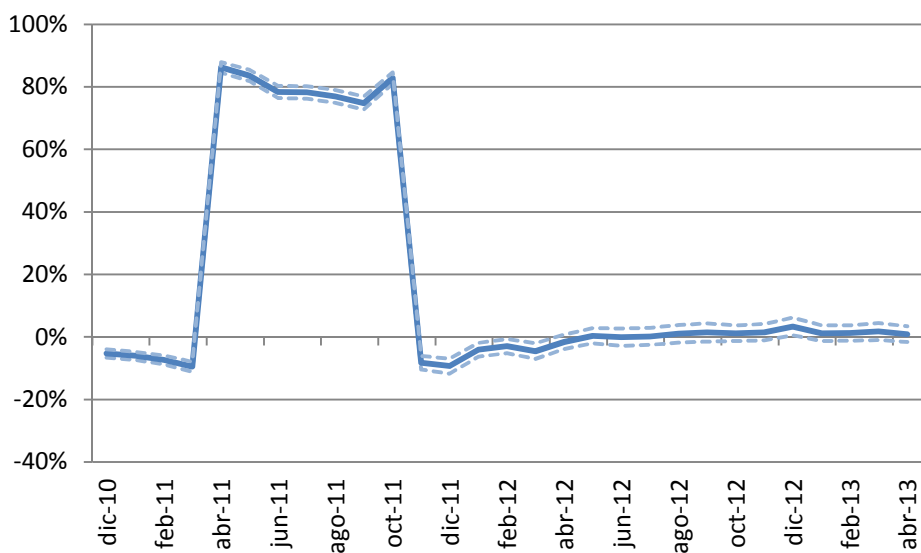
q) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

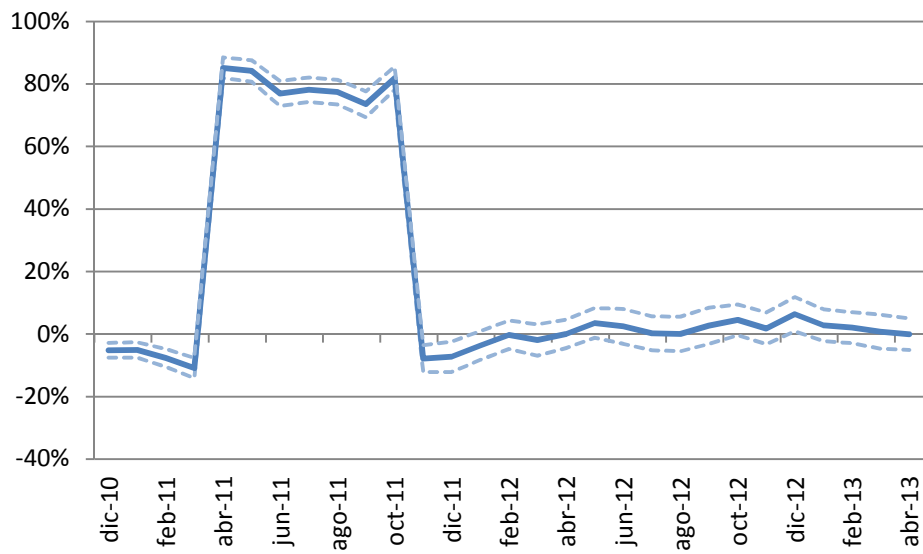
2) Tipus de comparació: Aptes versus la resta

i) **Participació laboral**

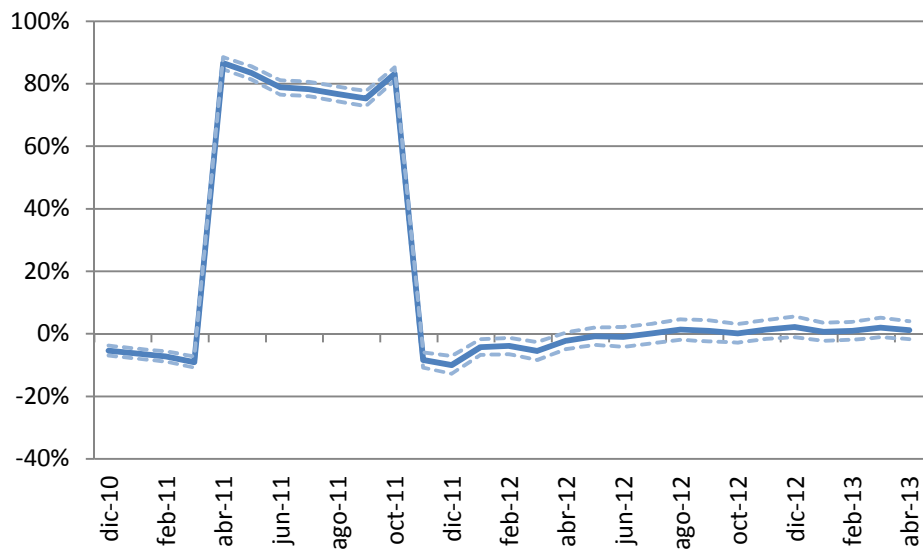
a) Tots

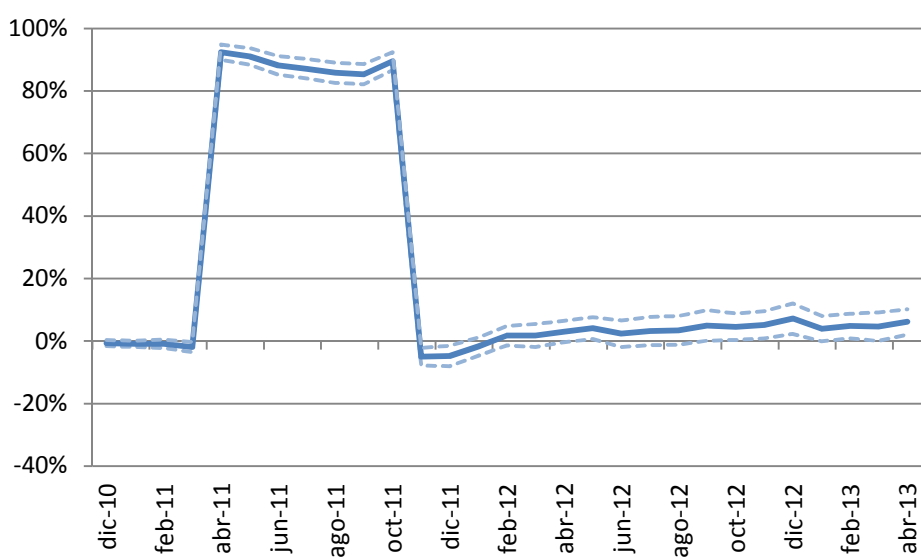
b) Dones

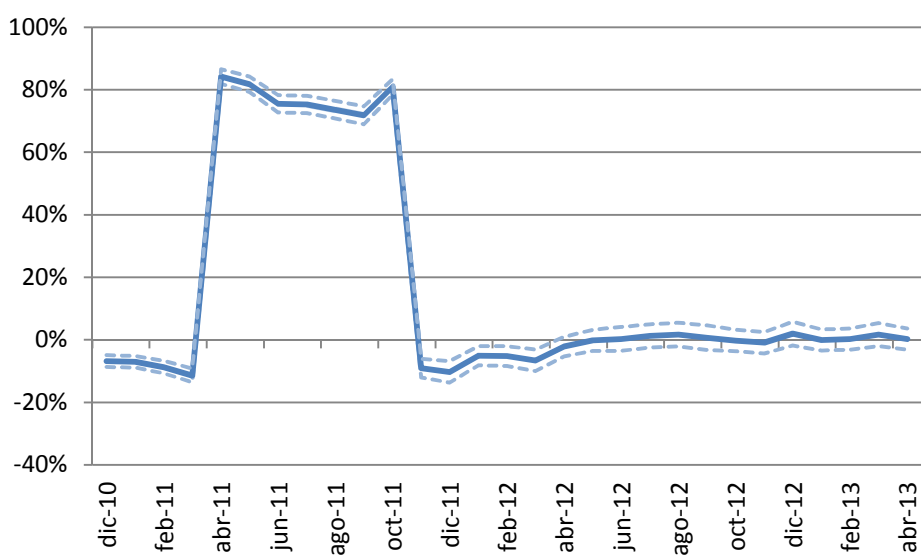
c) Homes

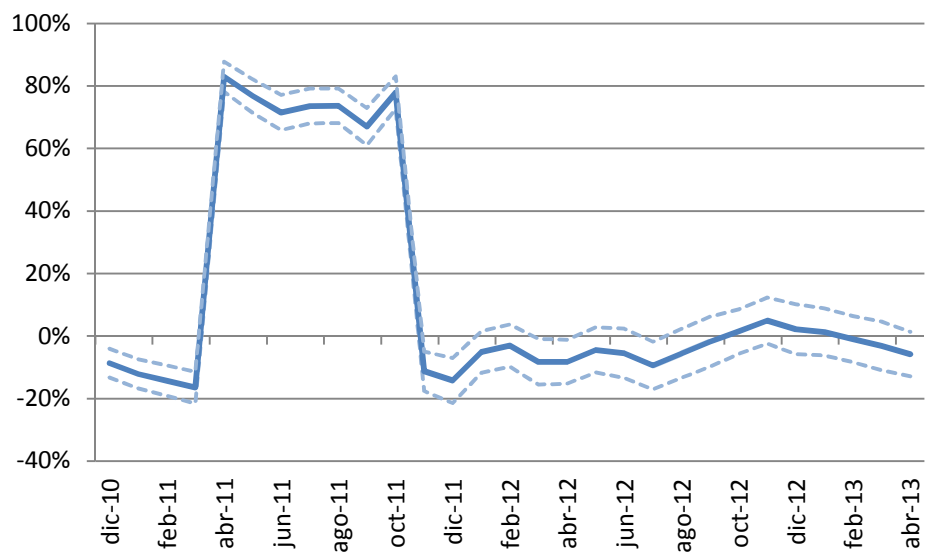
d) Menys de 18 anys

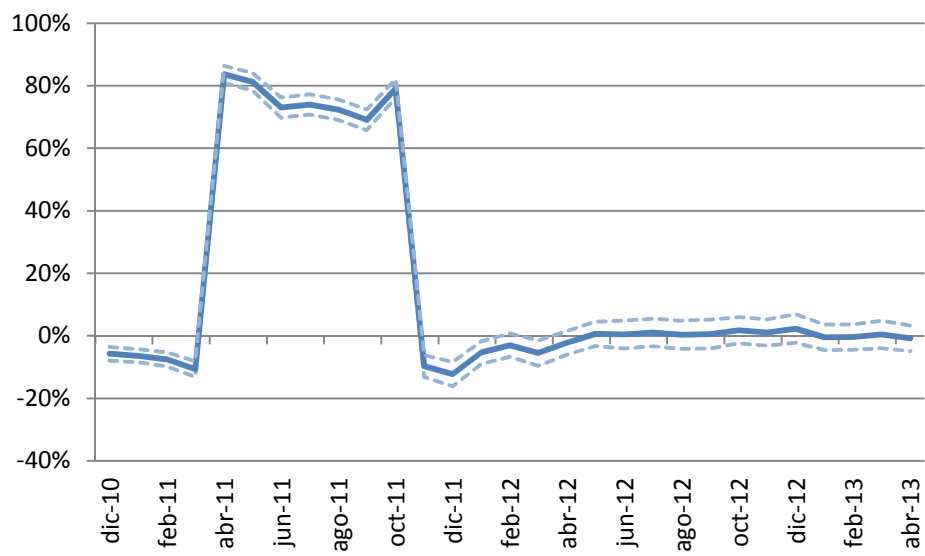
e) De 18 anys a 21 anys

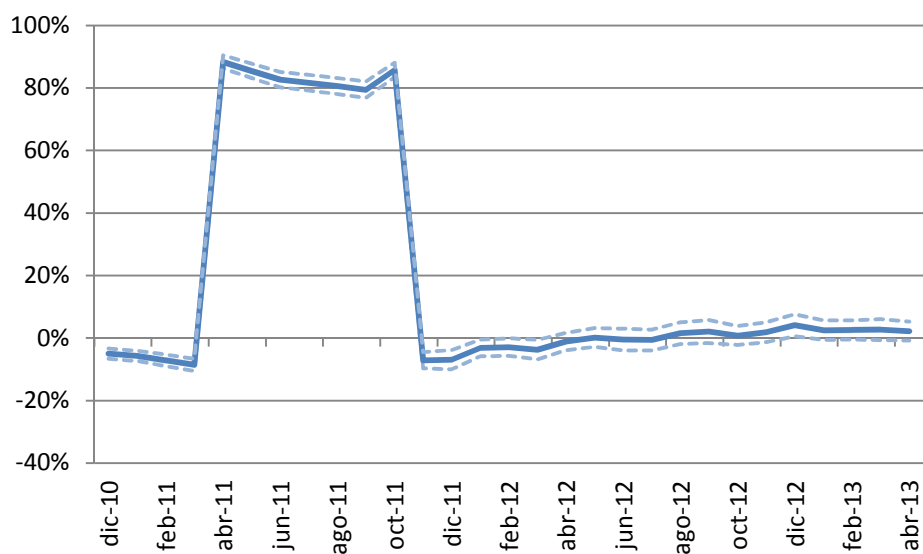
f) 22 anys o més

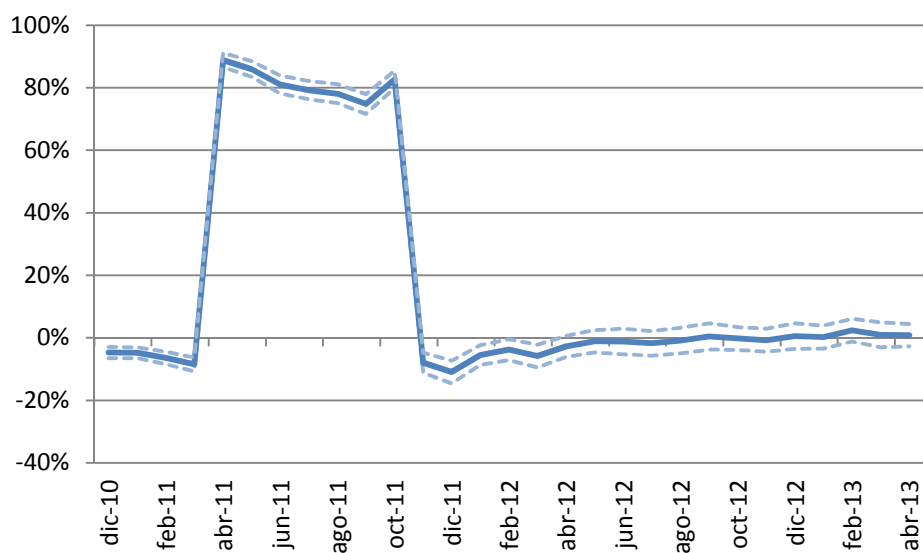
g) Sense ESO

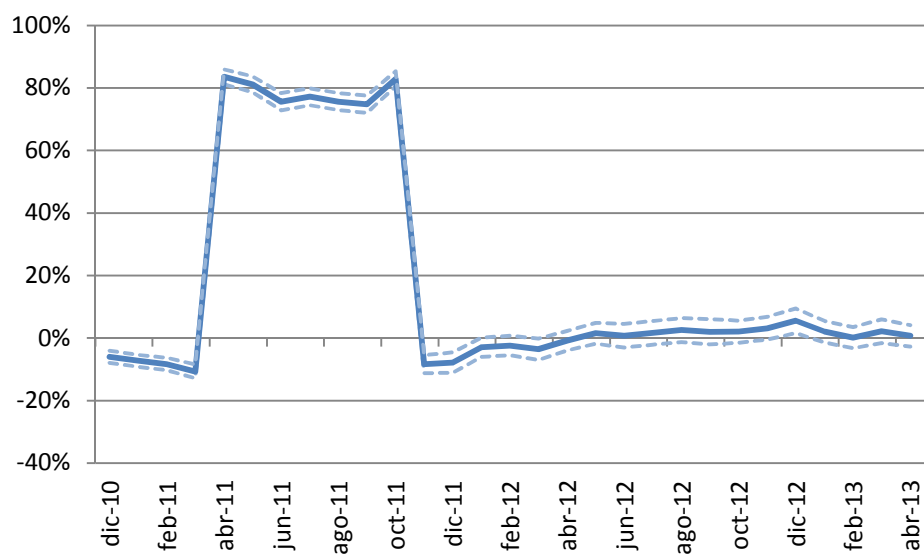
h) Amb ESO o més

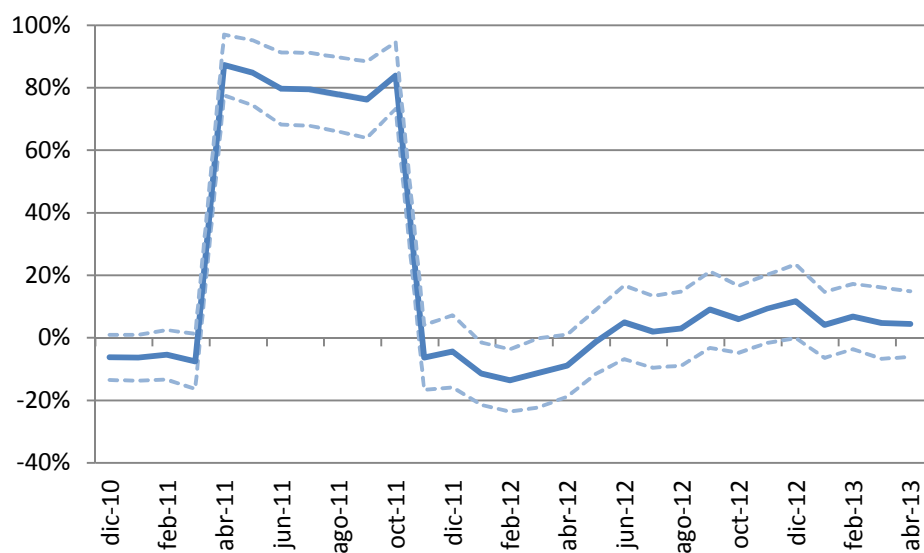
i) Registre aturat no artificial

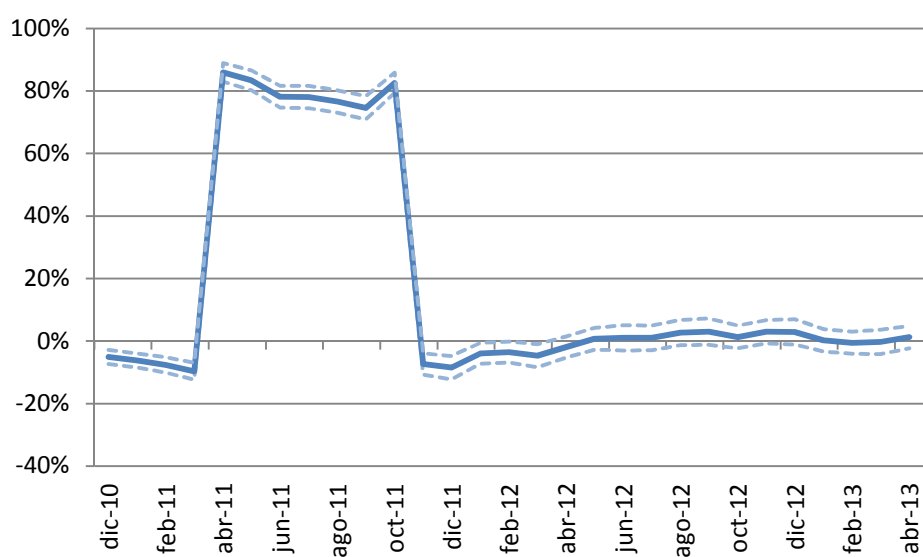
j) Registre atur artificial

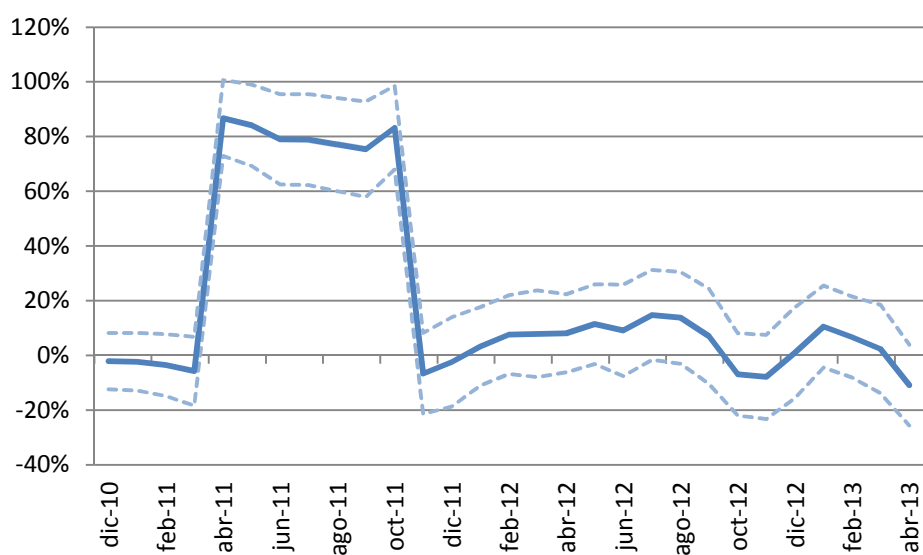
k) Especialitat administració i gestió

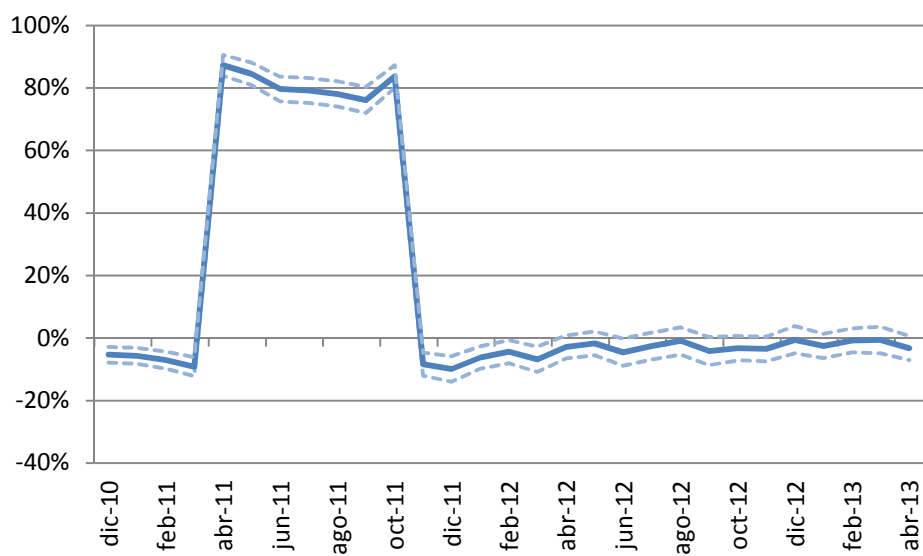
l) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

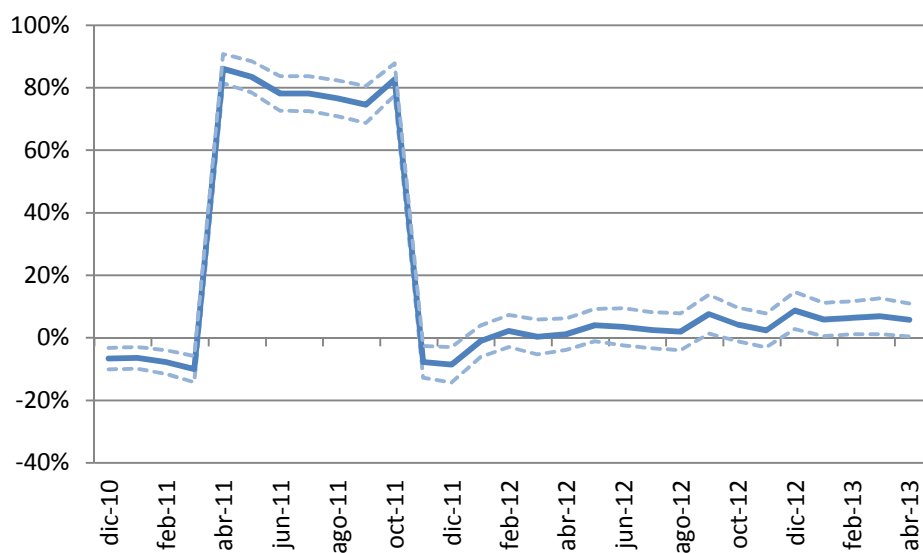
m) Especialitat indústria

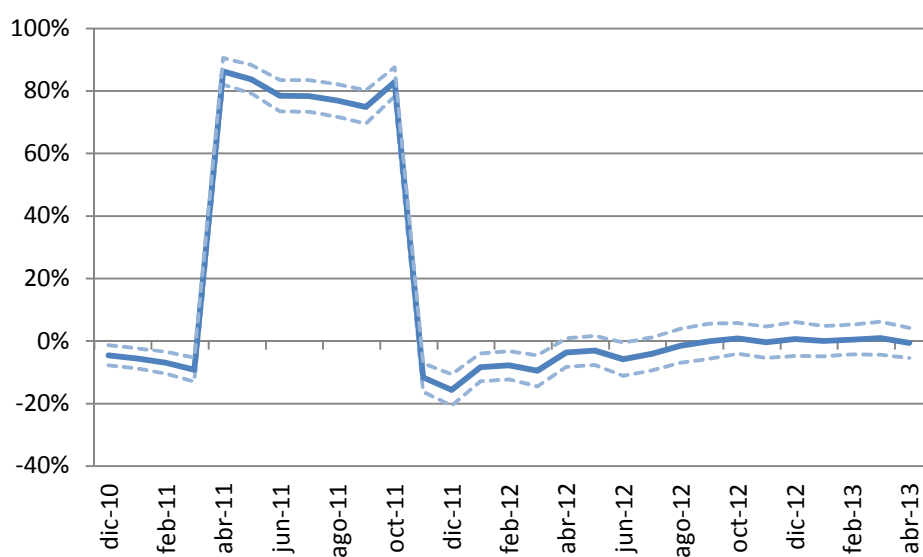
n) Especialitat instal·lació i manteniment

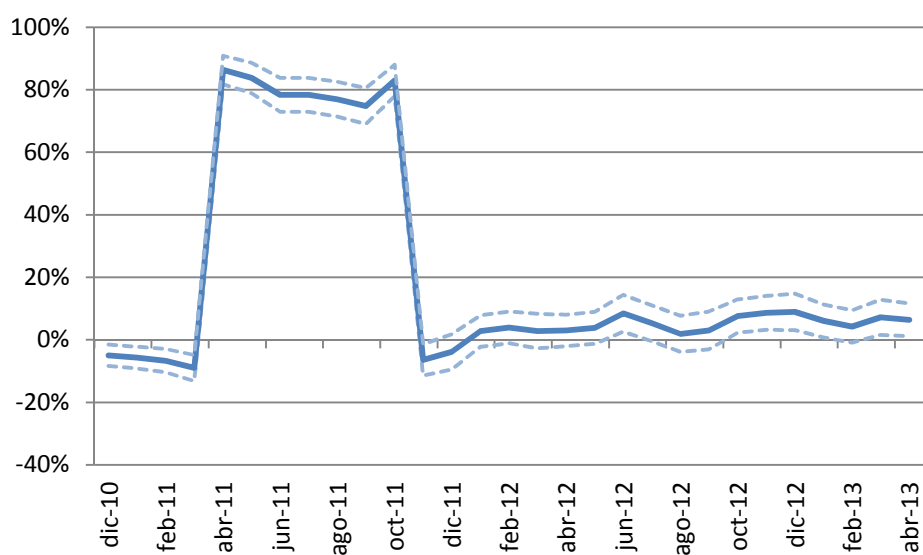
o) Especialitat serveis personals

p) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

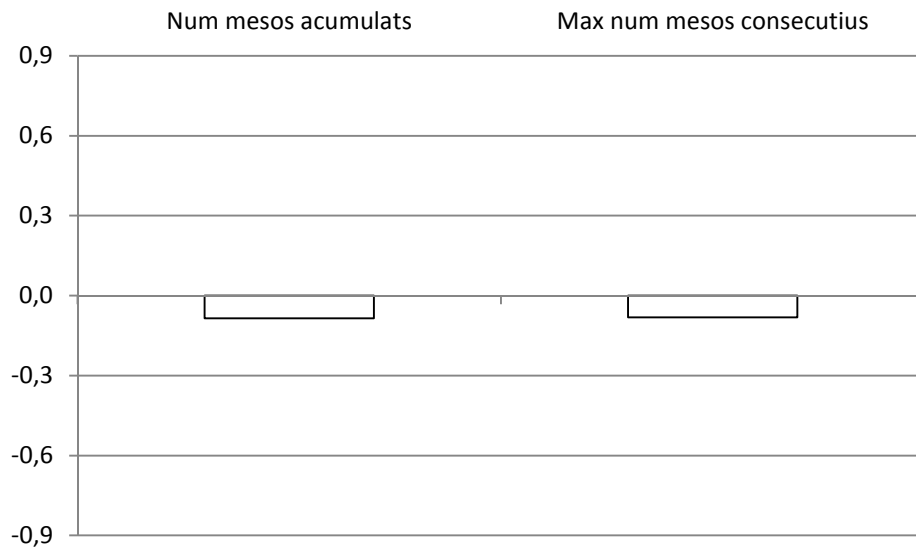

q) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

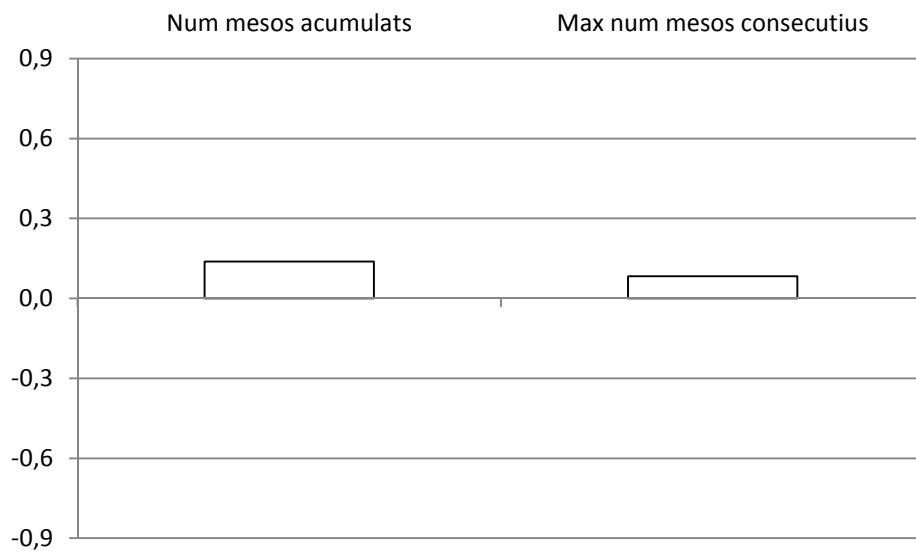

ii) **Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva**

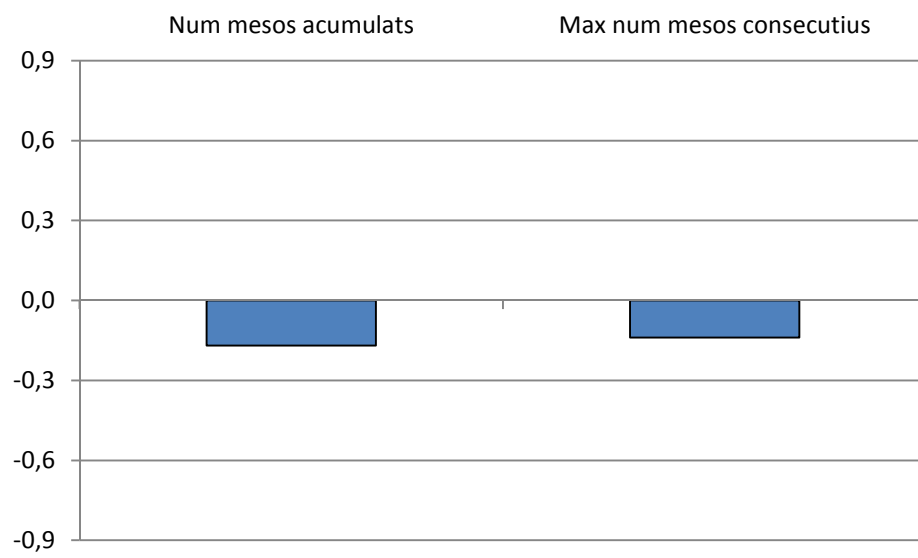
a) Tots

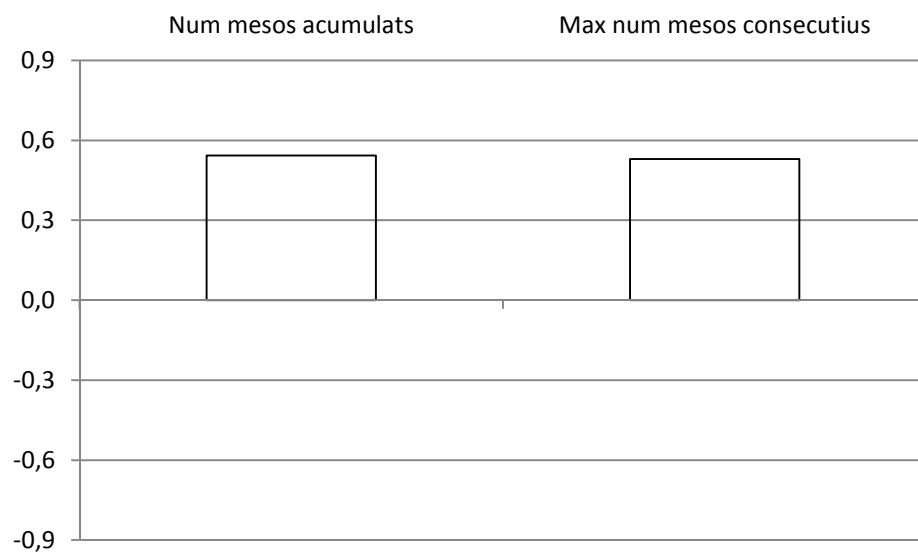
b) Dones

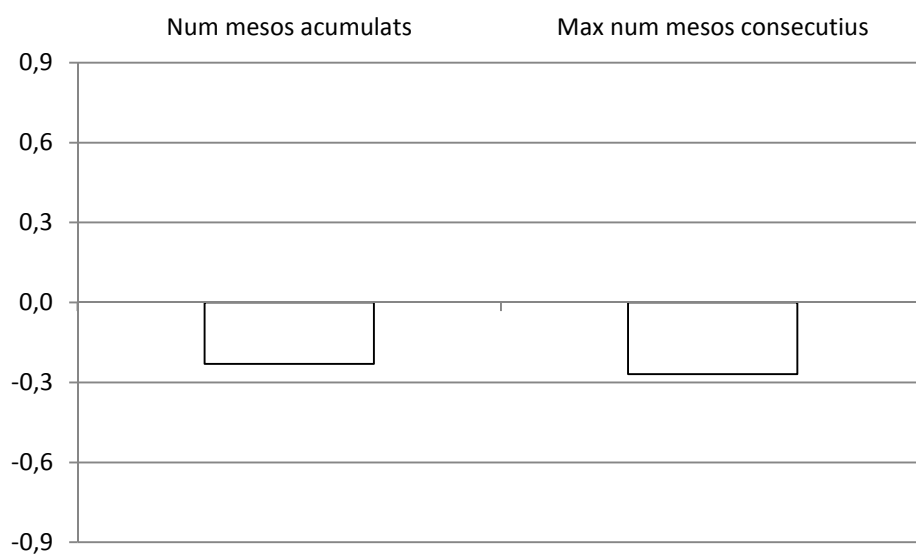
c) Homes

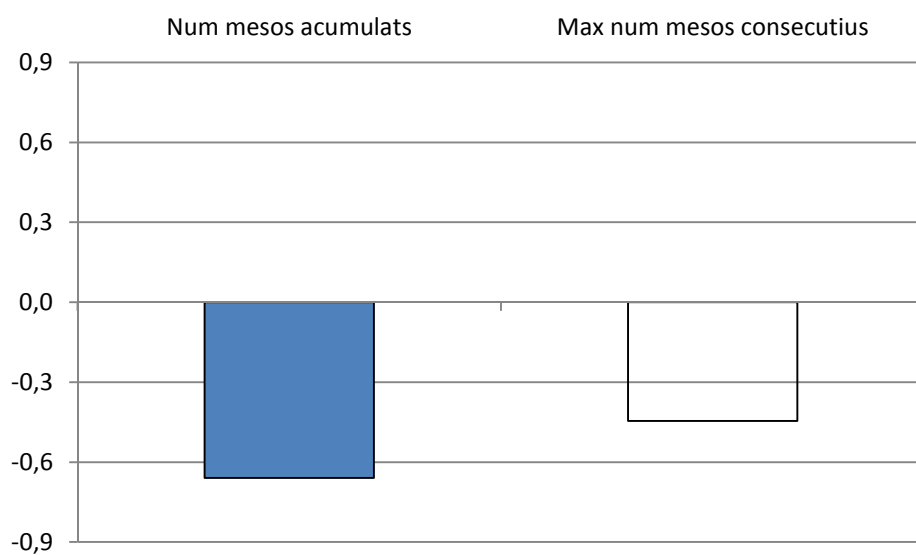
d) Menys de 18 anys

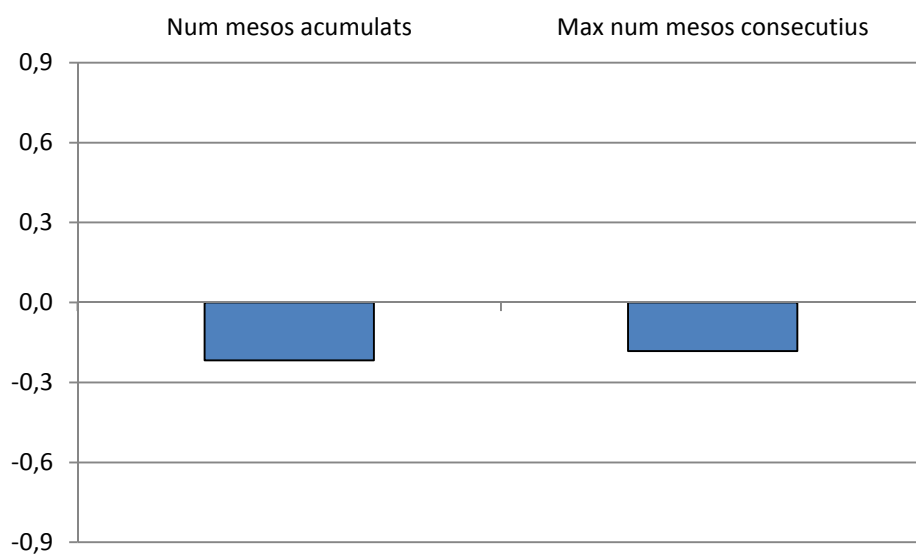
e) De 18 anys a 21 anys

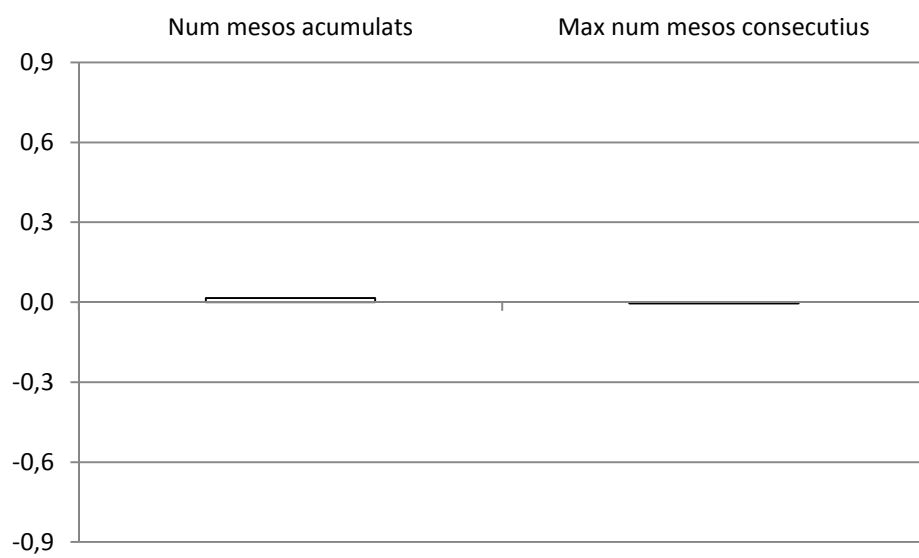
f) 22 anys o més

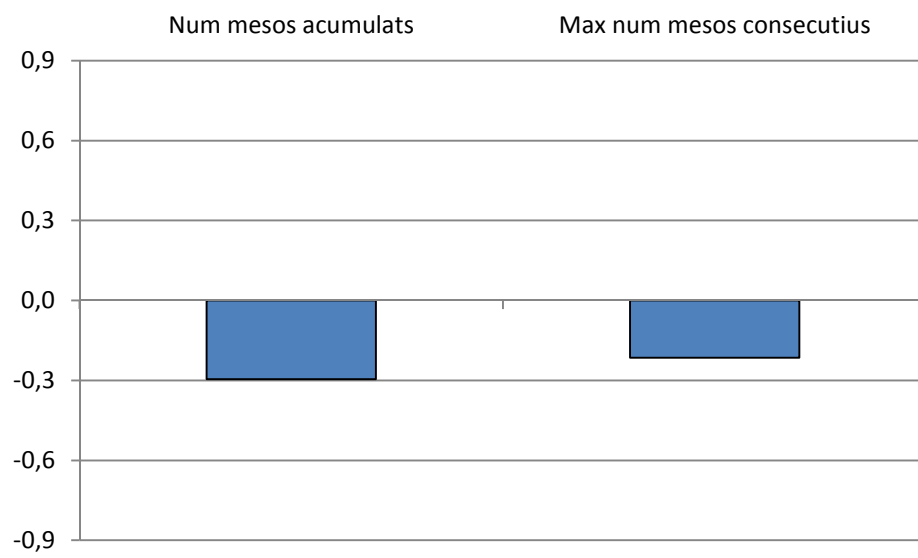
g) Sense ESO

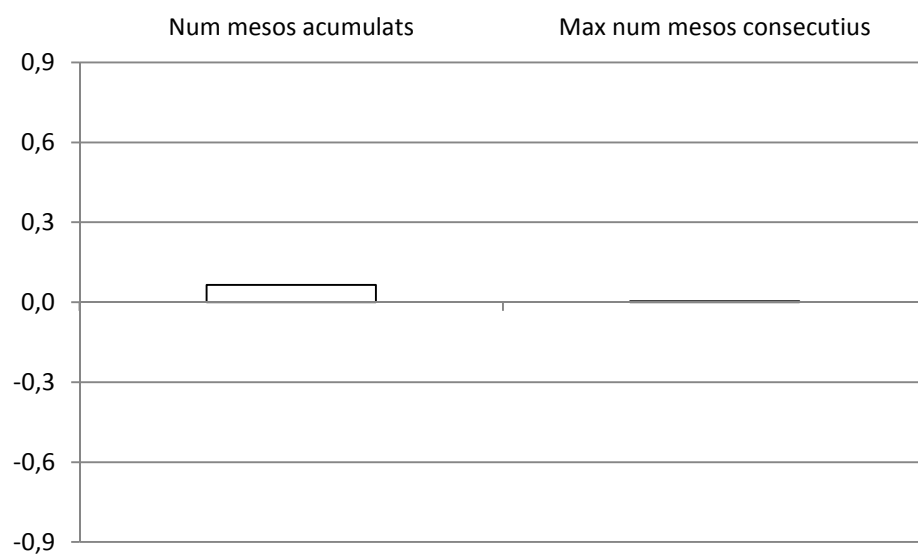
h) Amb ESO o més

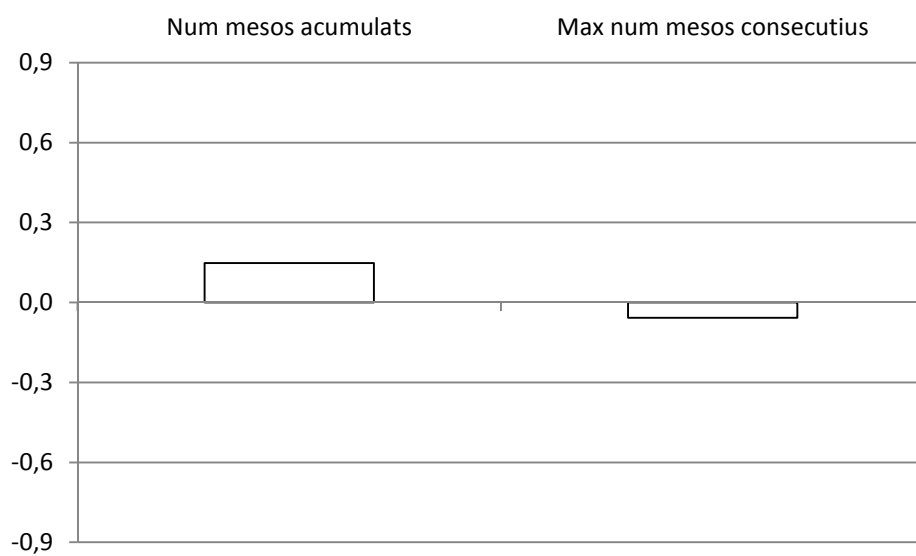
i) Registre aturat no artificial

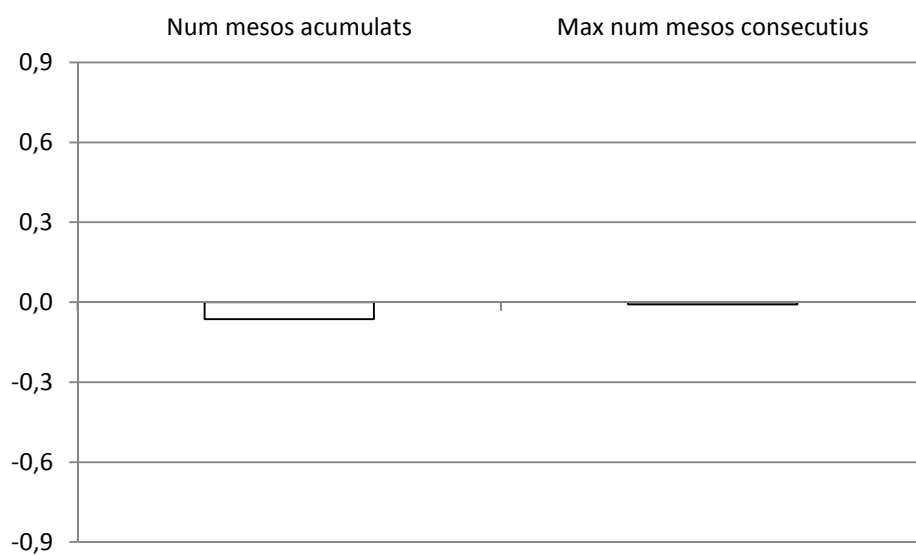
j) Registre atur artificial

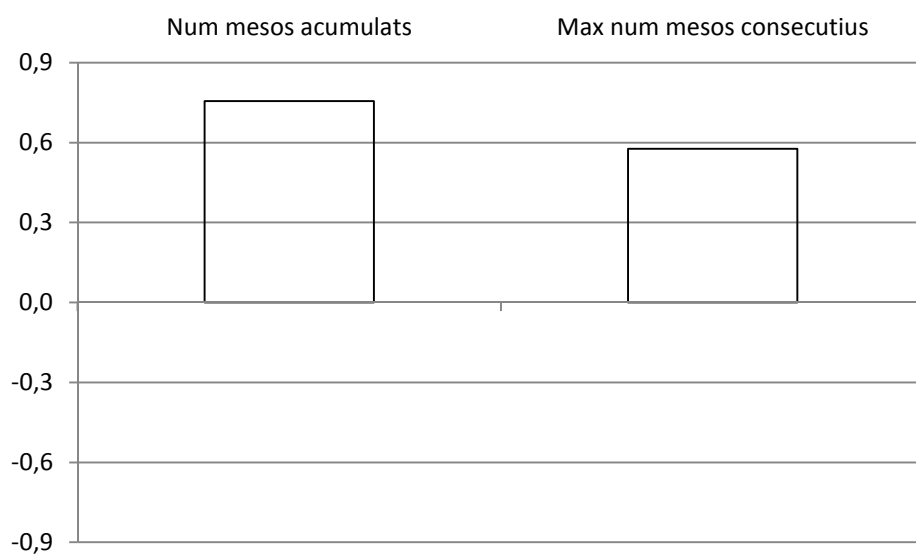
k) Especialitat administració i gestió

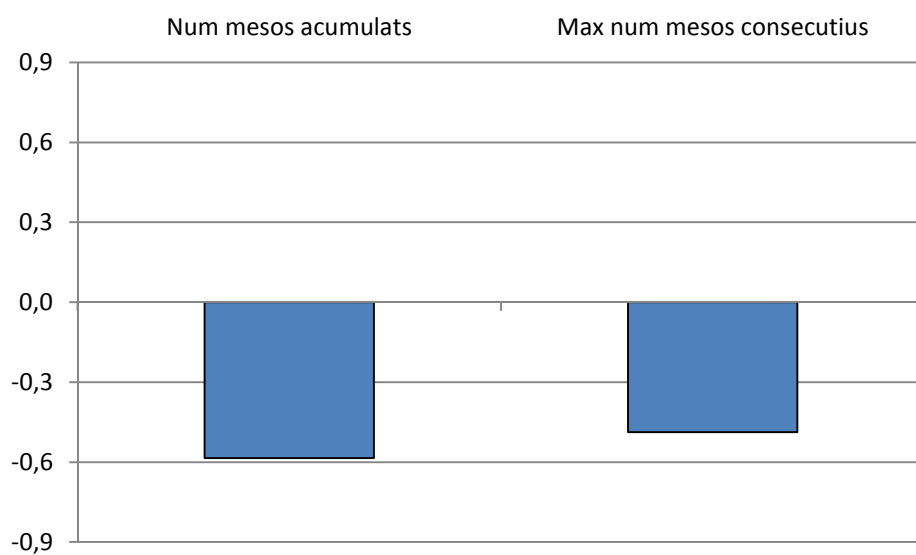
l) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

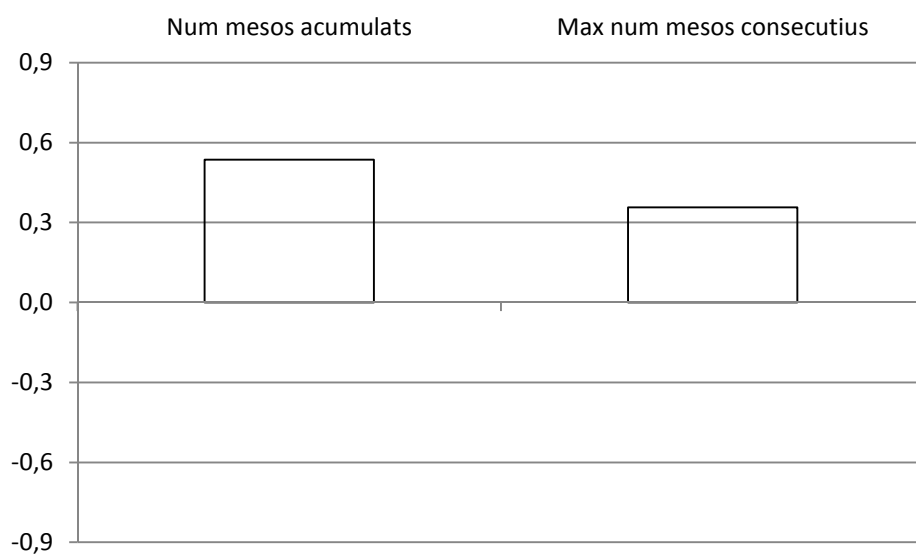
m) Especialitat indústria

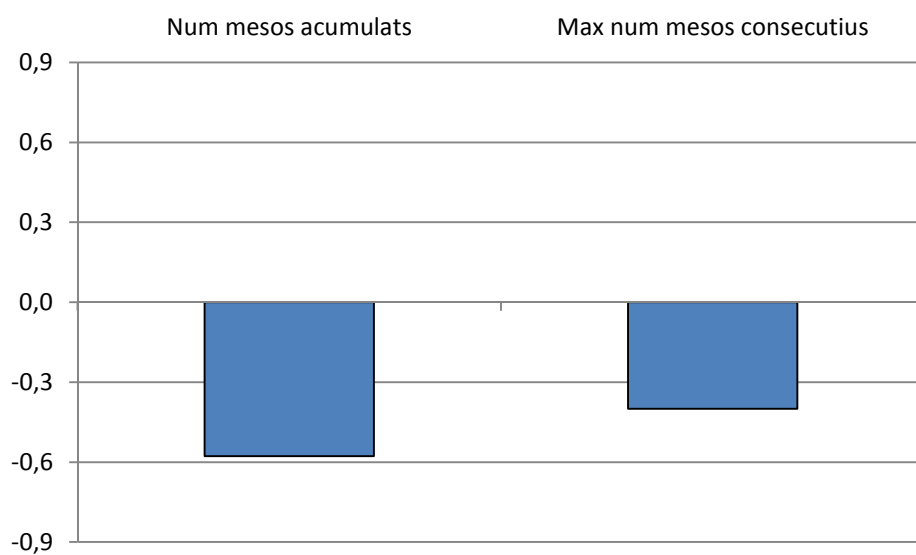
n) Especialitat instal·lació i manteniment

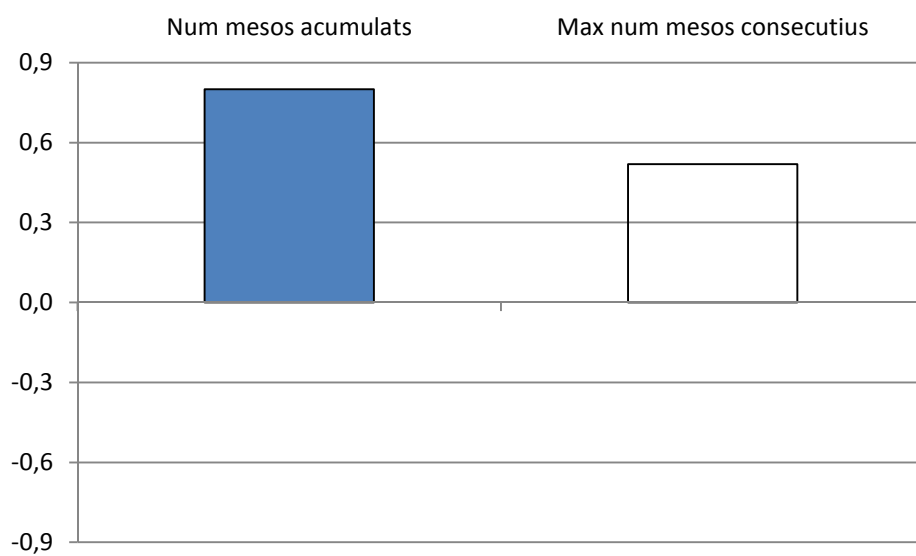
o) Especialitat serveis personals

p) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

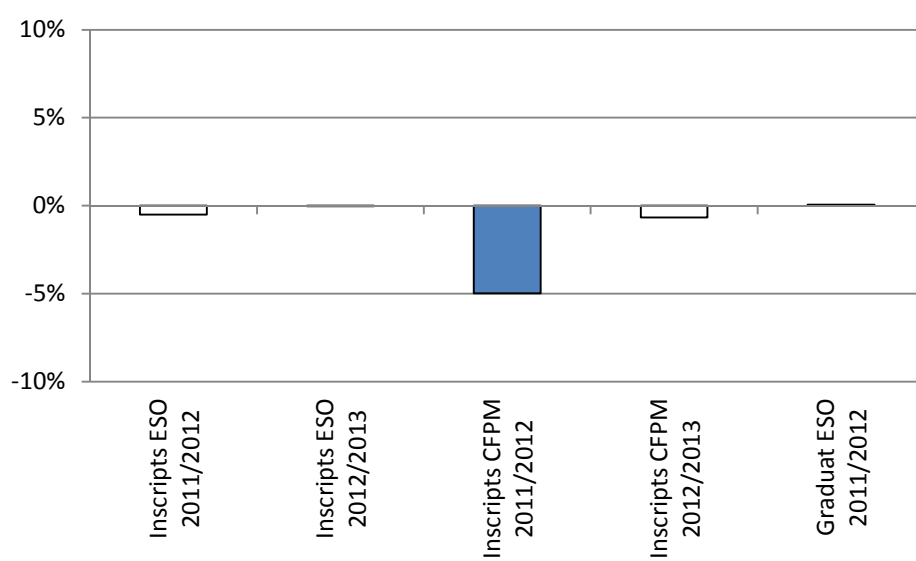

q) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

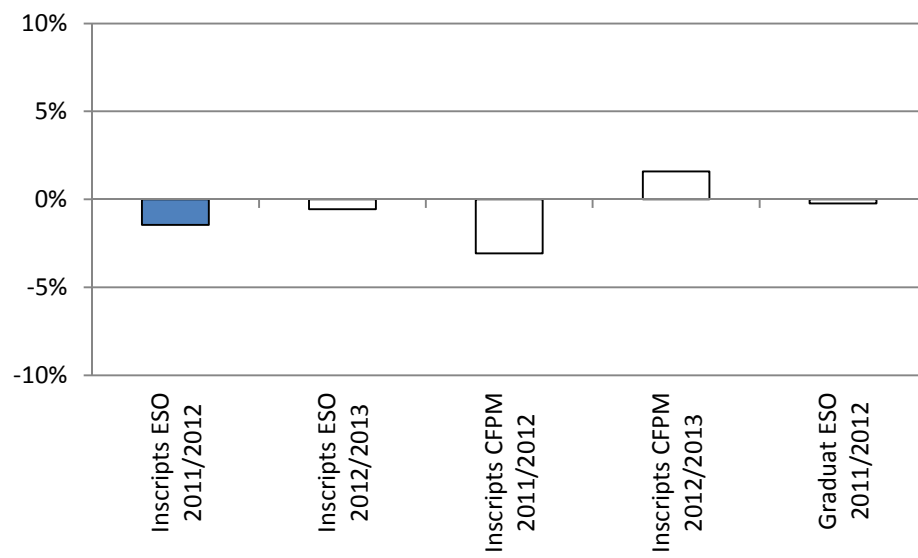

iii) **Outcomes educatius**

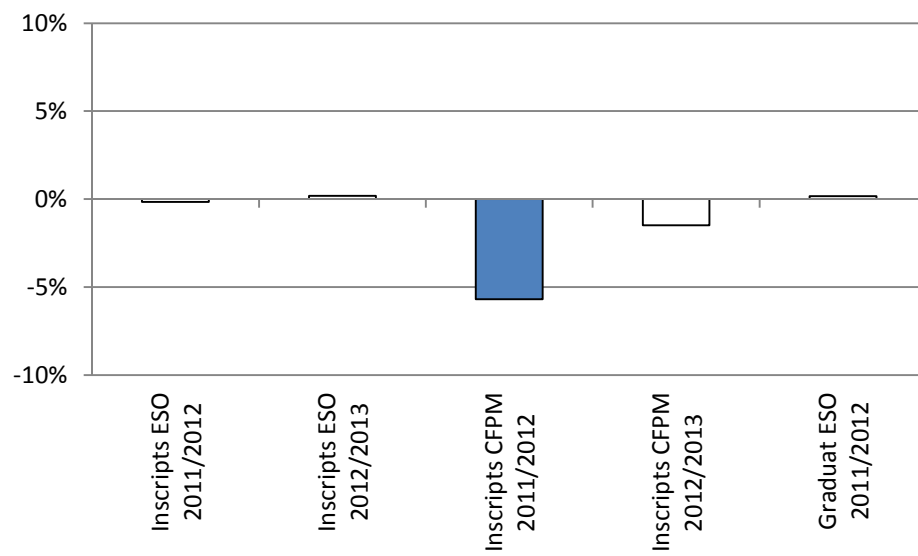
a) Tots

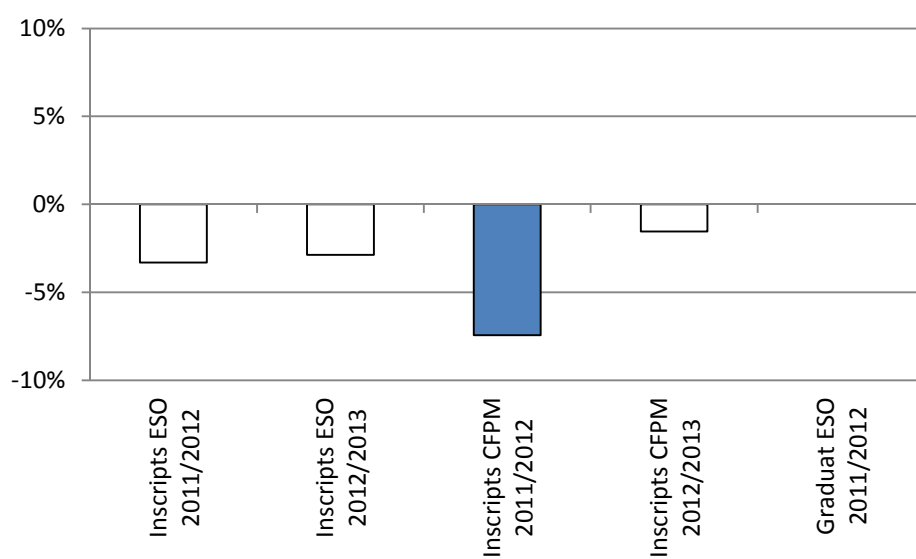
b) Dones

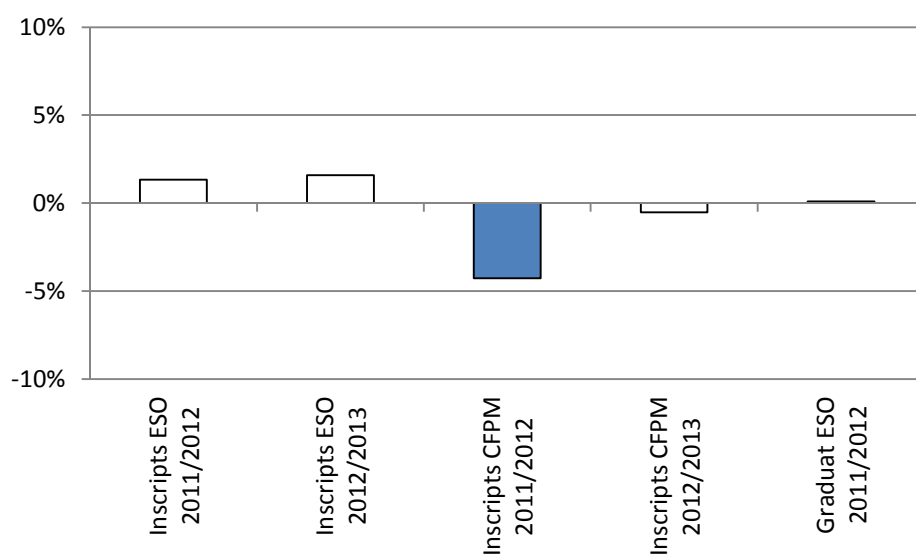
c) Homes

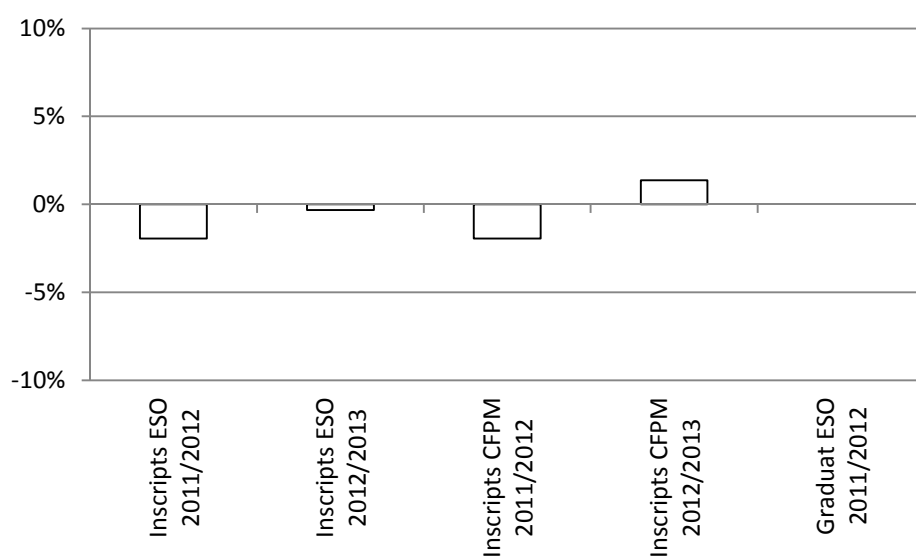
d) Menys de 18 anys

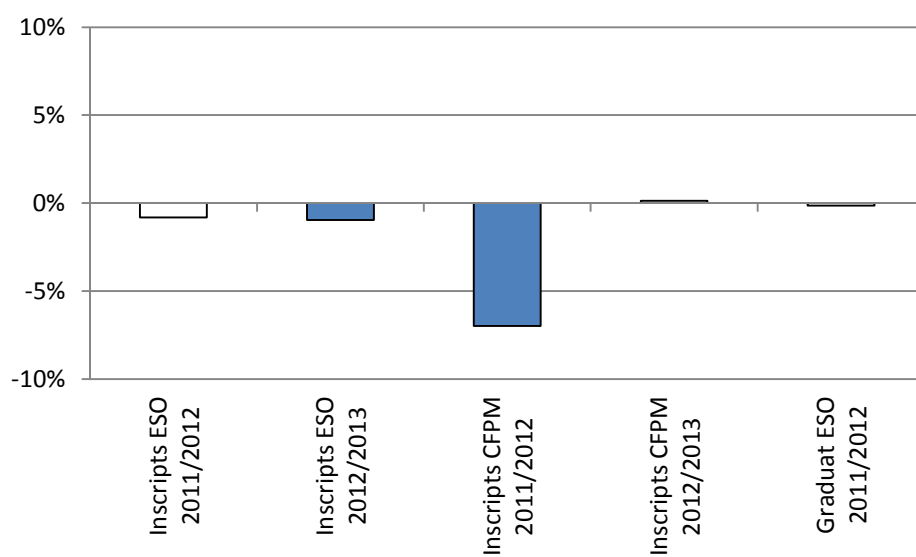
e) De 18 anys a 21 anys

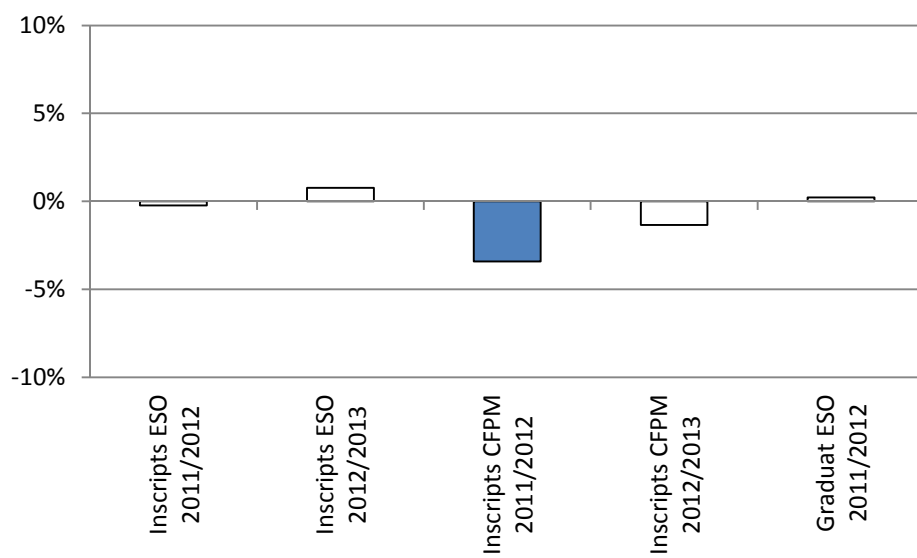
f) 22 anys o més

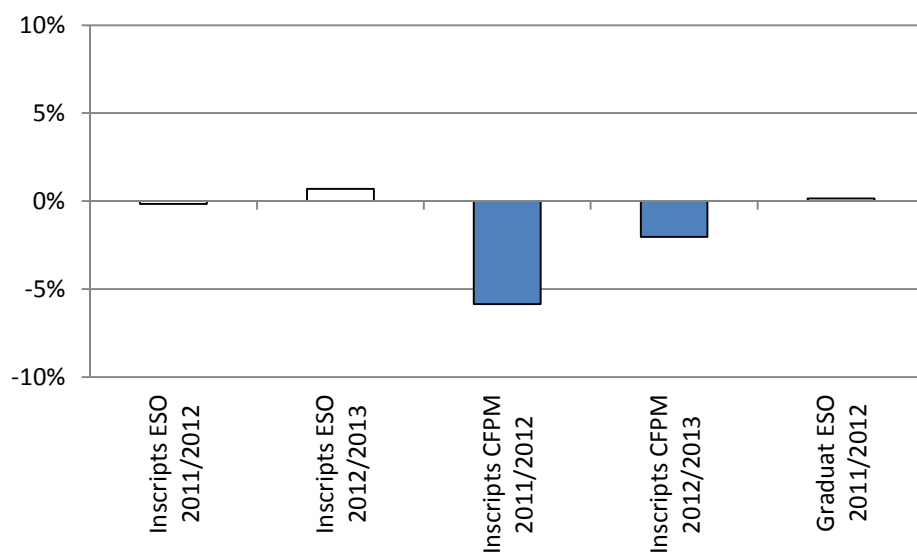
g) Sense ESO

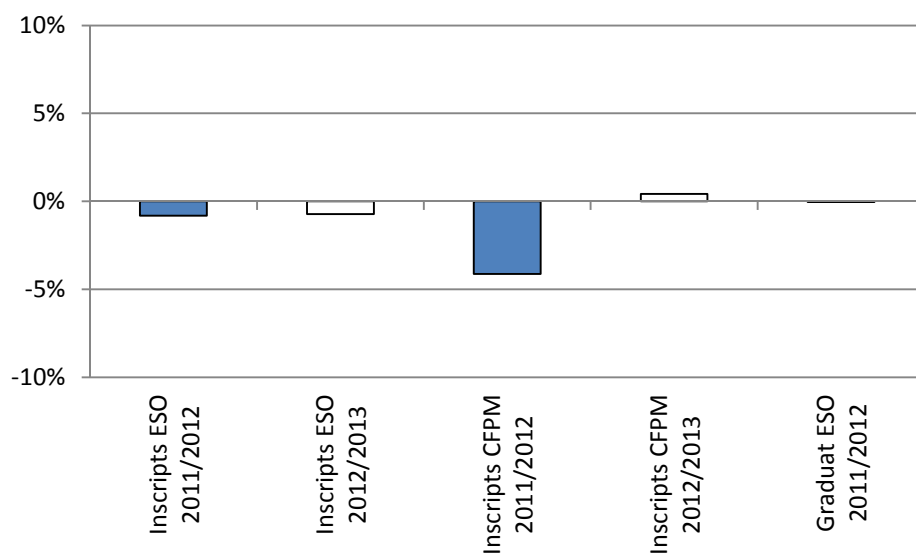
h) Amb ESO o més

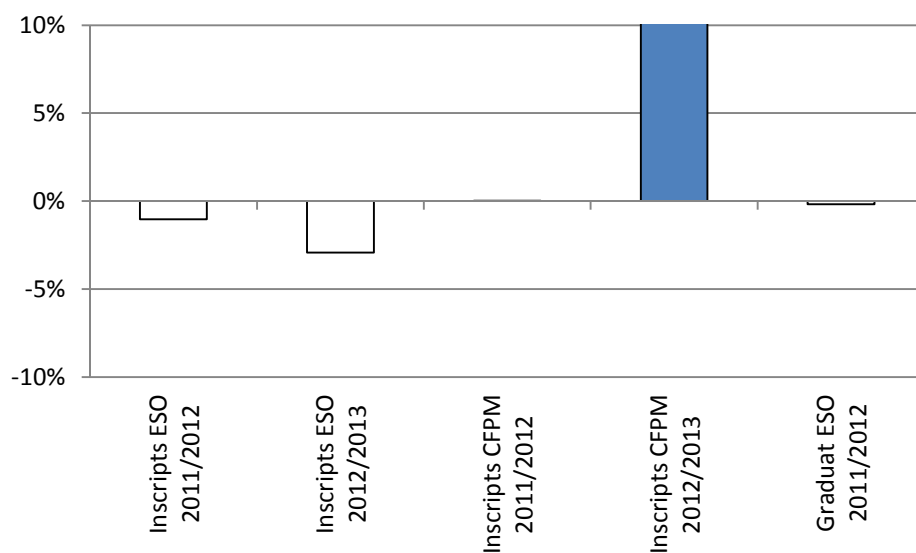
i) Registre aturat no artificial

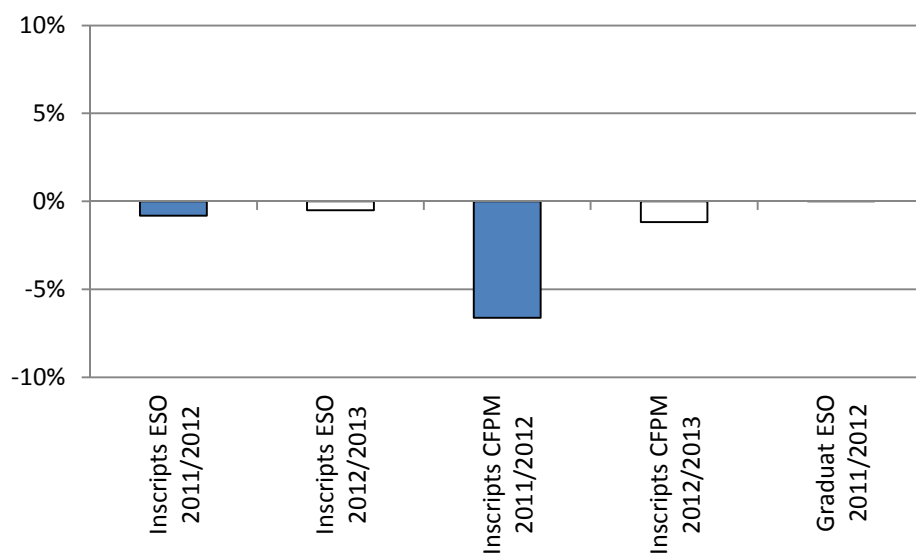
j) Registre atur artificial

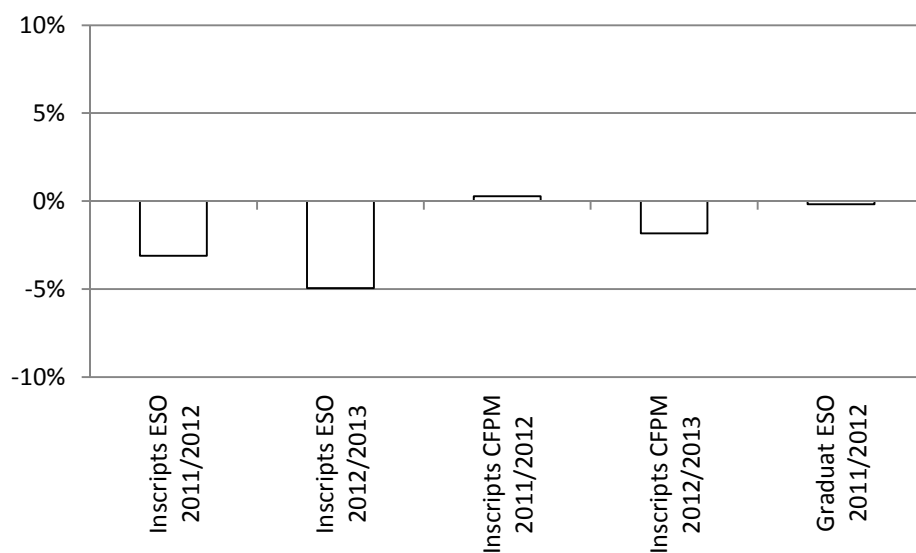
k) Especialitat administració i gestió

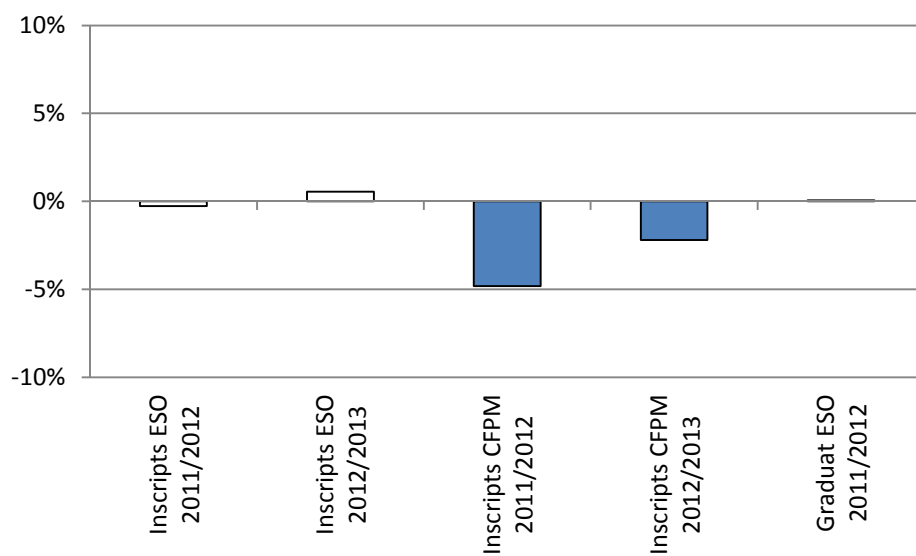
l) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

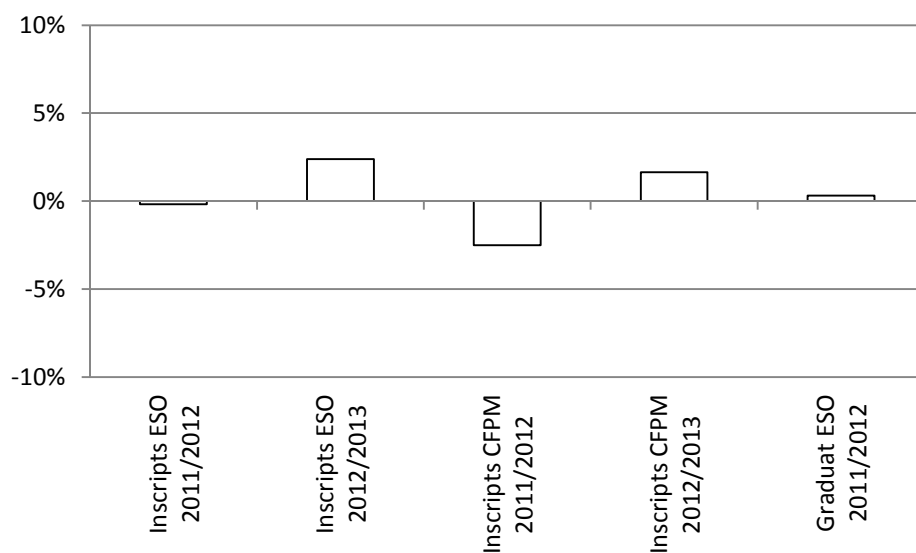
m) Especialitat indústria

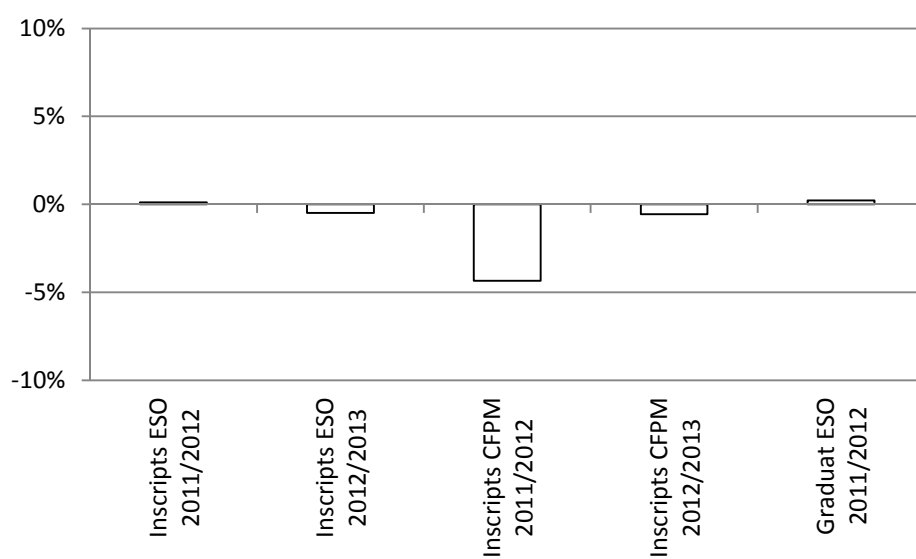
n) Especialitat instal·lació i manteniment

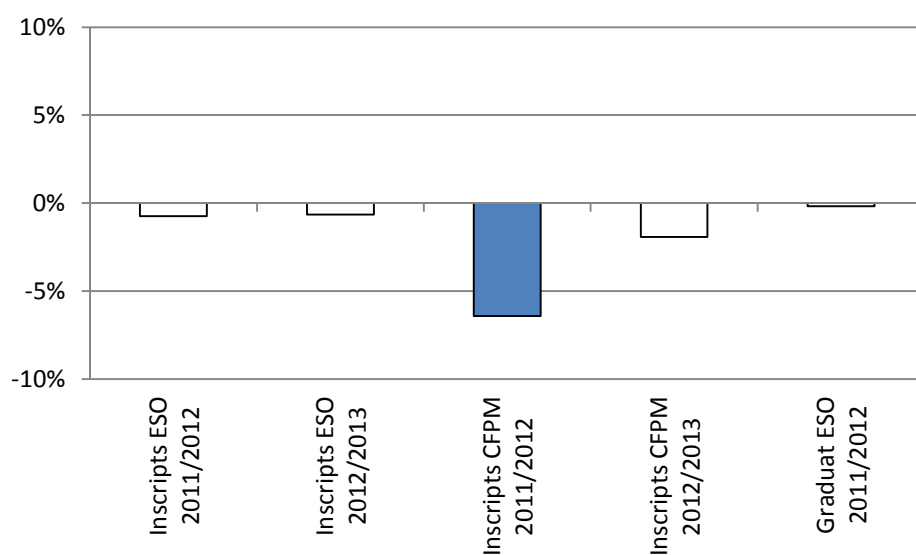
o) Especialitat serveis personals

p) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

q) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

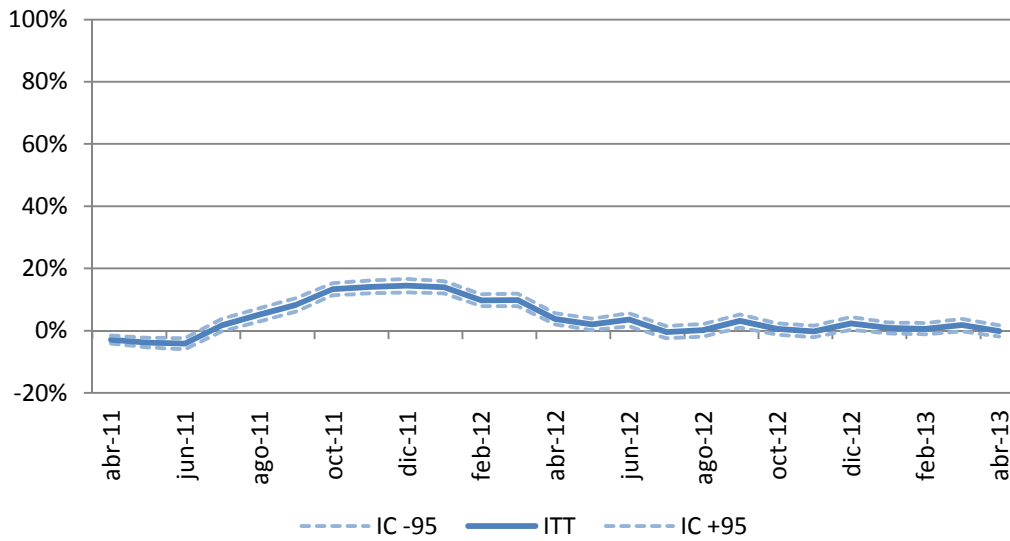

II – Suma't

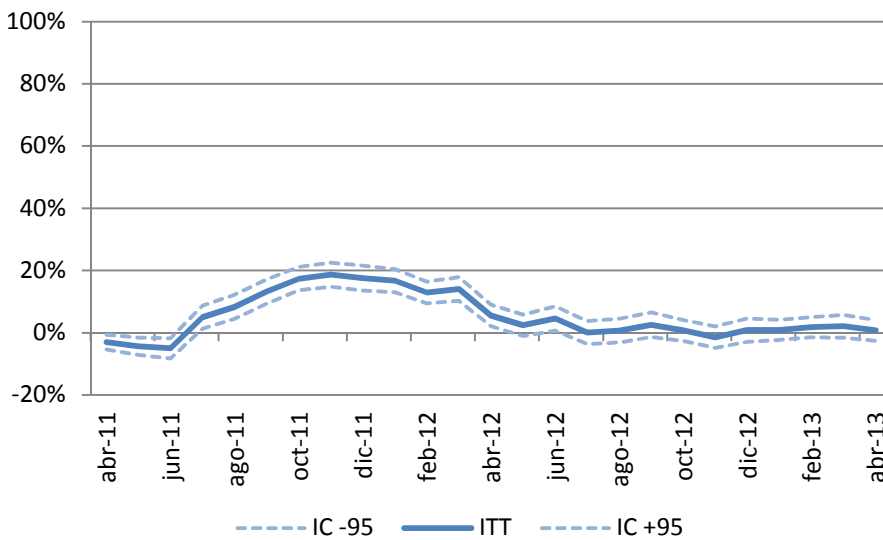
1) Tipus de comparació: Intentio to treat

i) Participació laboral

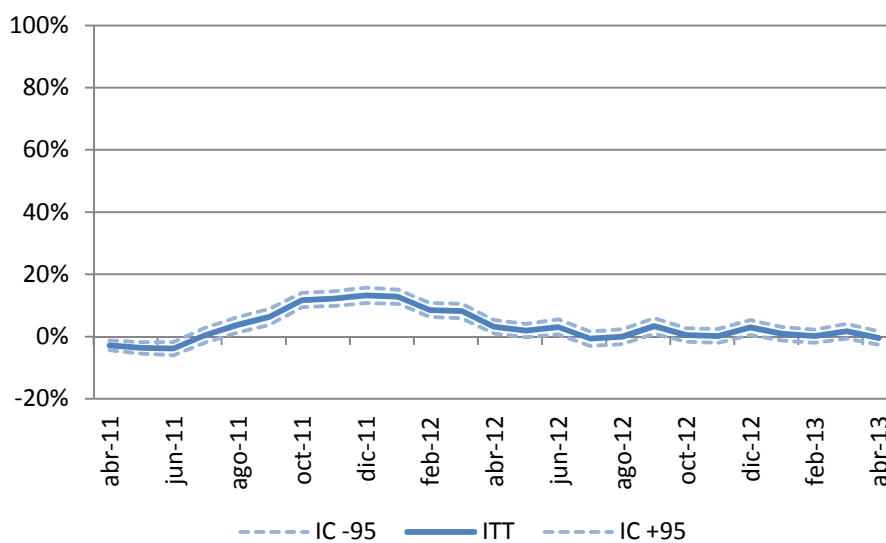
a) Tots

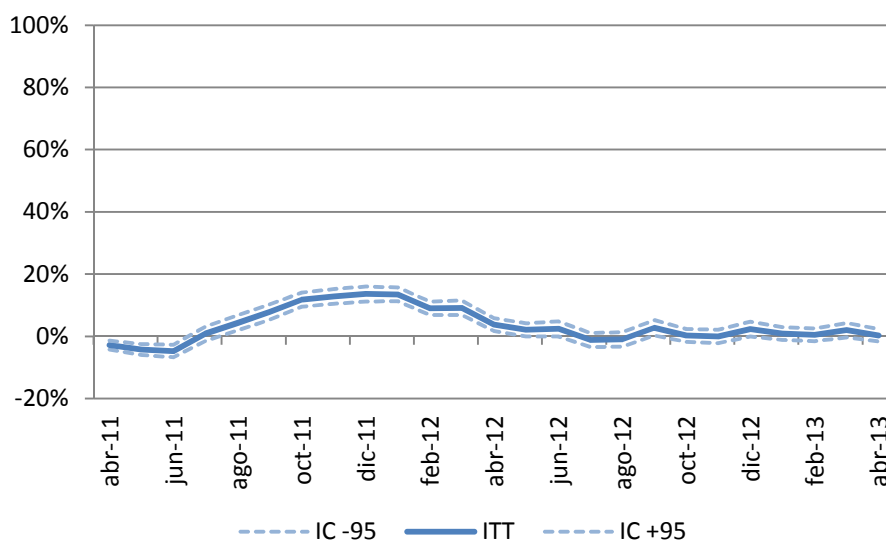
b) Dones

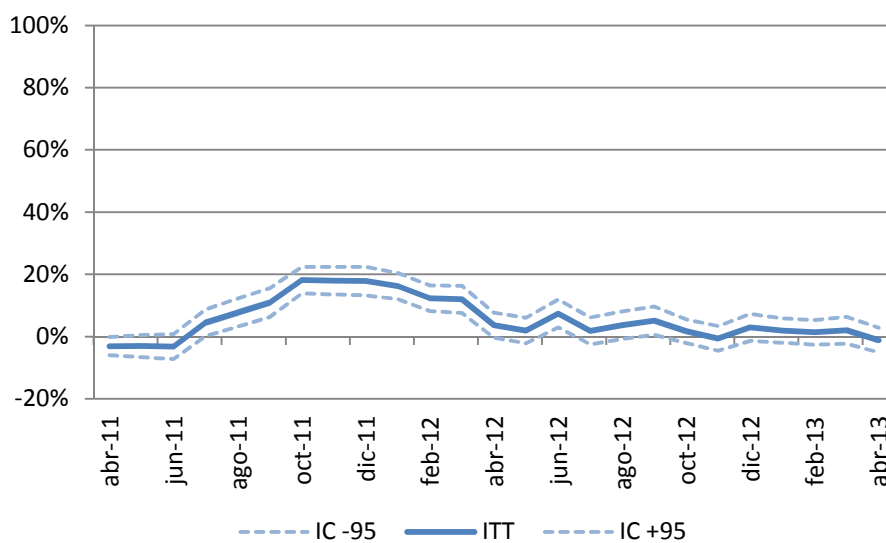
c) Homes

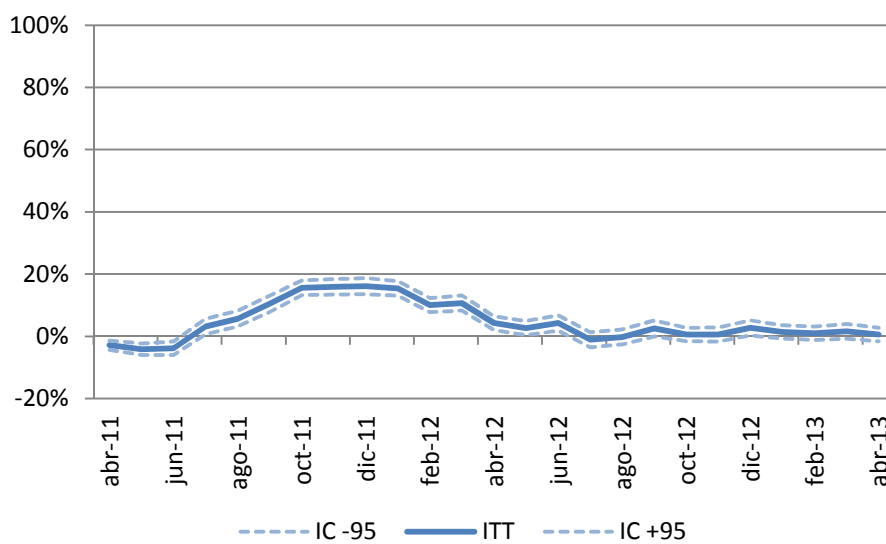
d) De 18 anys a 21 anys

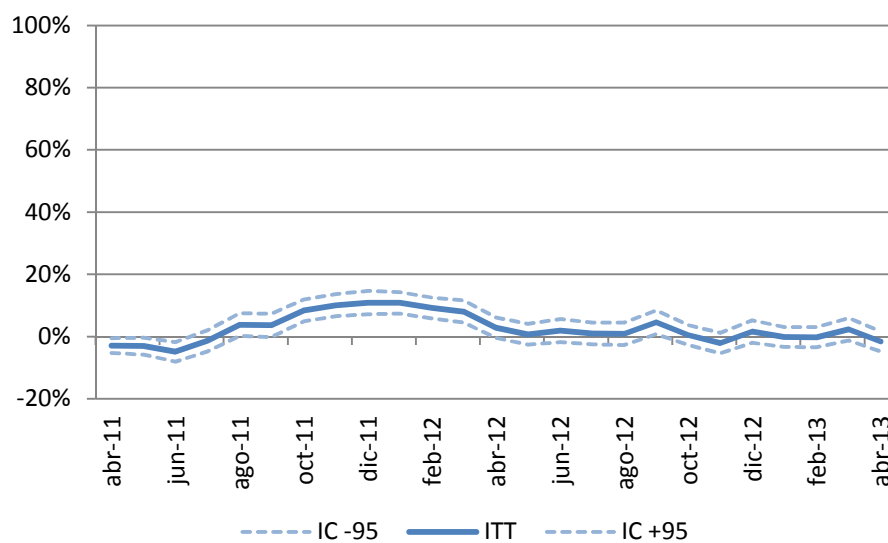
e) 22 anys o més

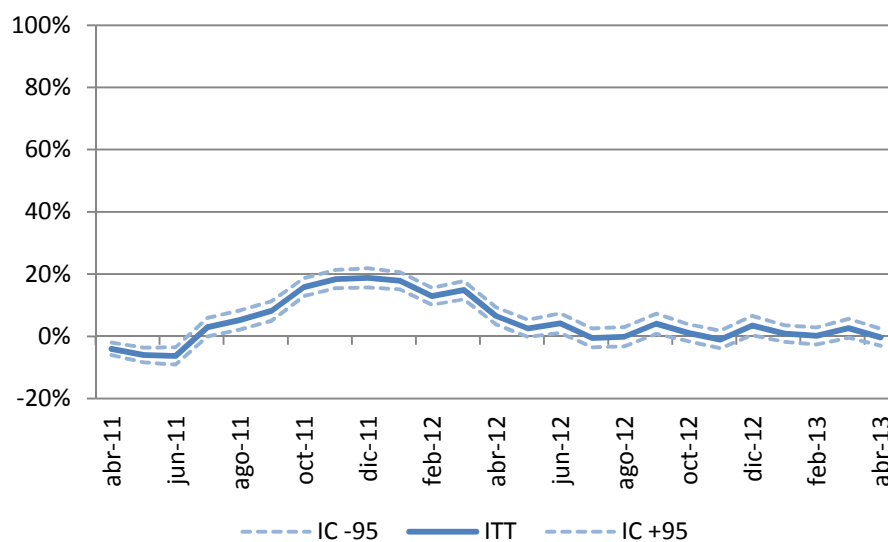
f) Registre aturat no artificial

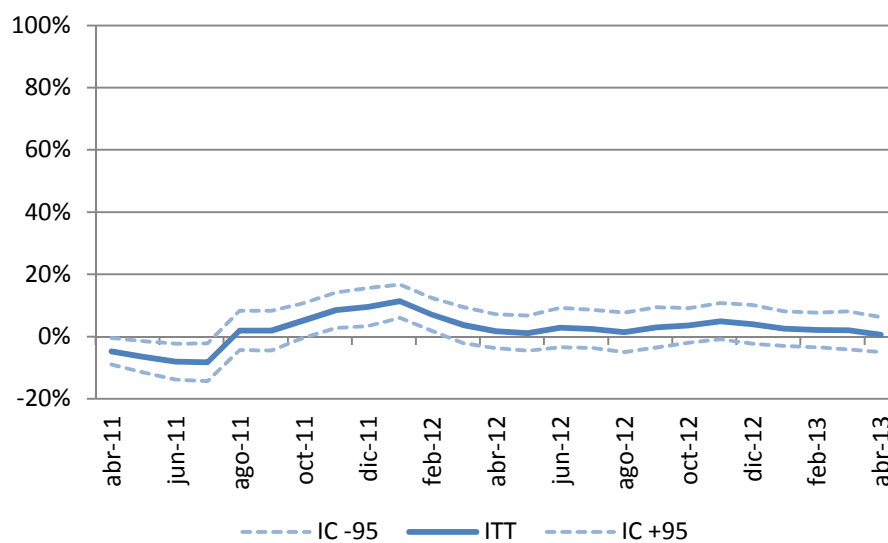
g) Registre atur artificial

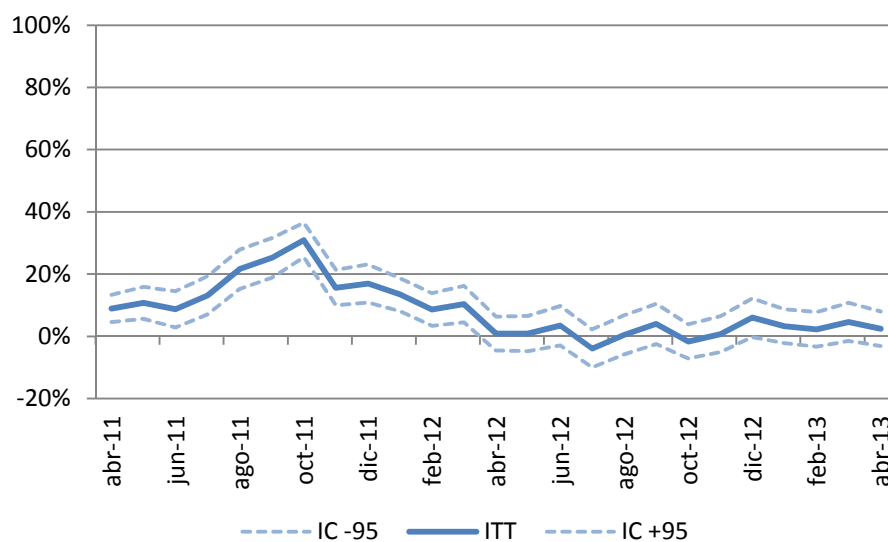
h) Especialitat administració i gestió

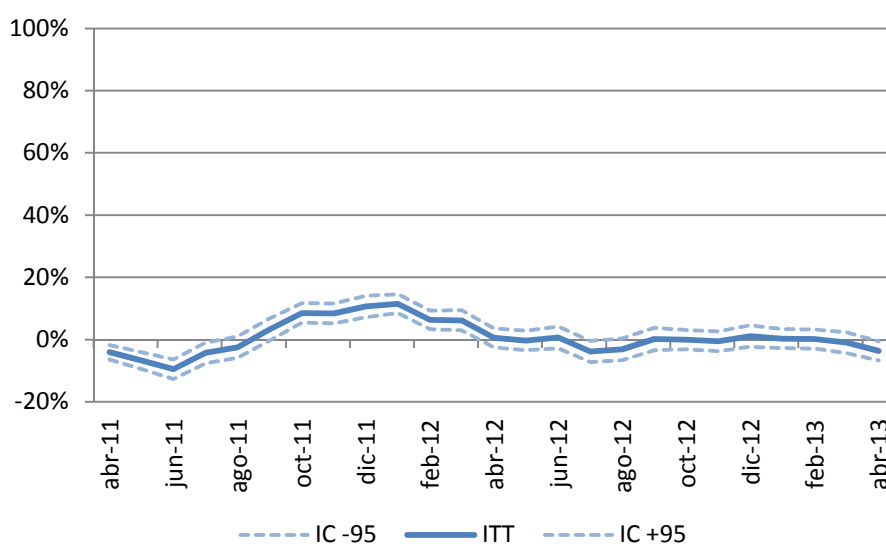
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

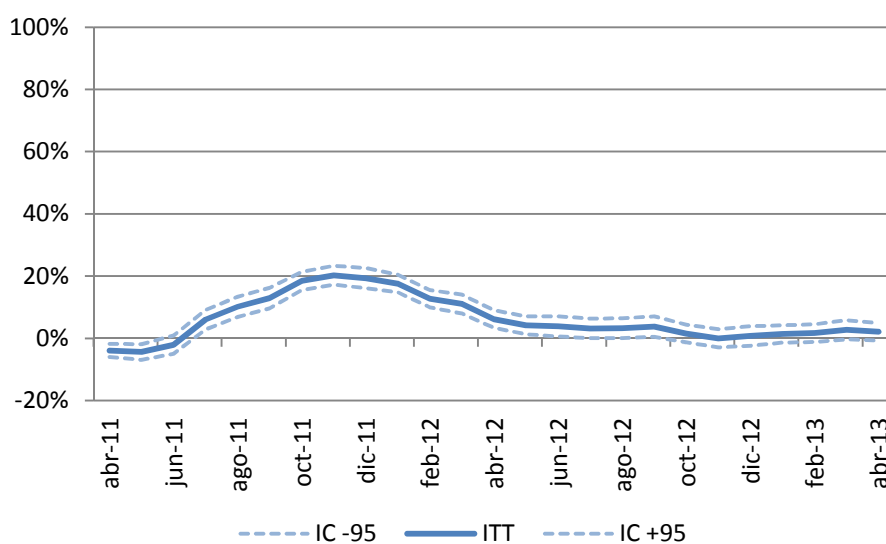
j) Especialitat indústria

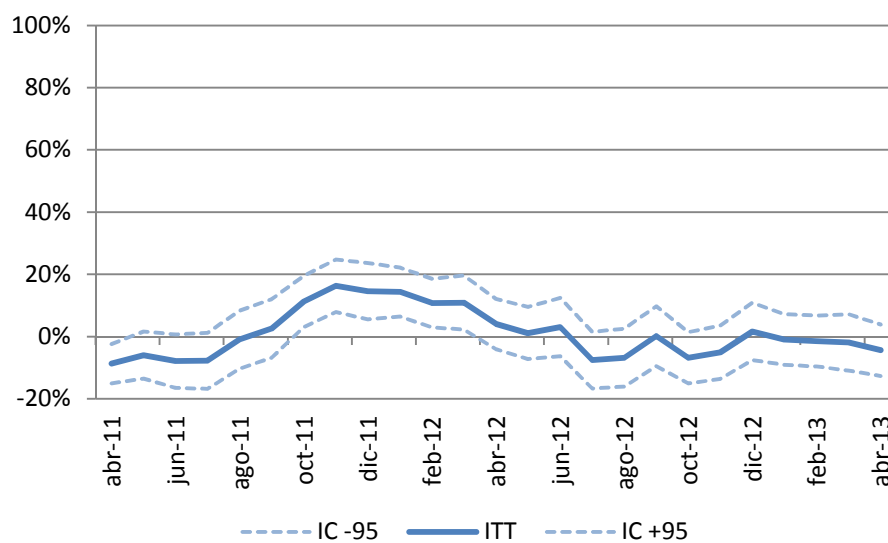
k) Especialitat instal·lació i manteniment

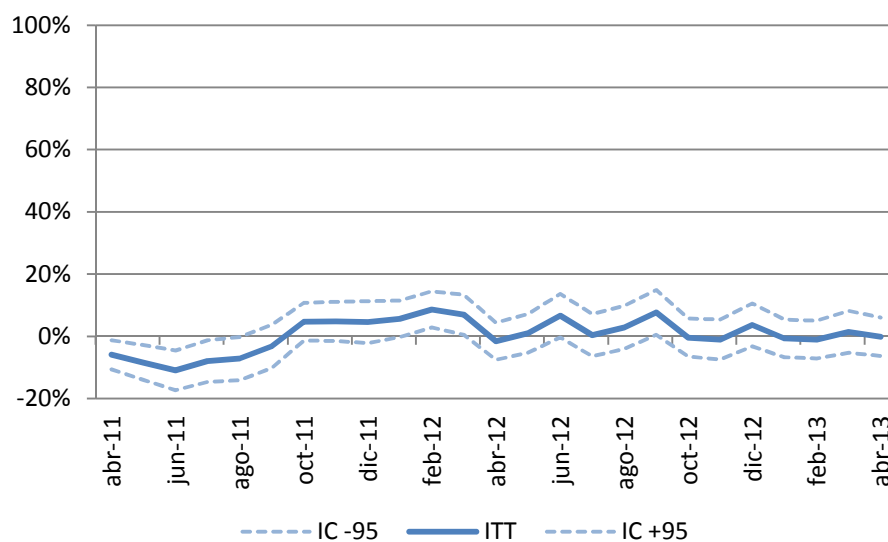
l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

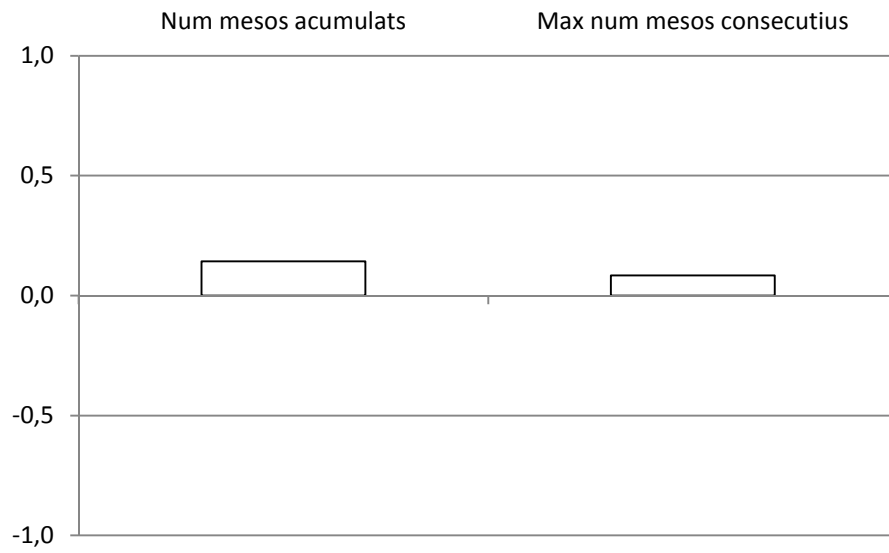

n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

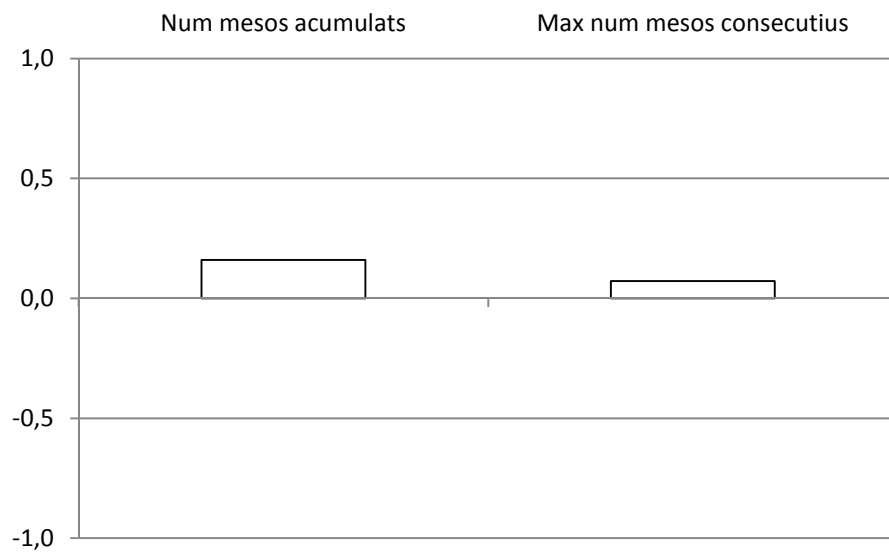

ii) Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva

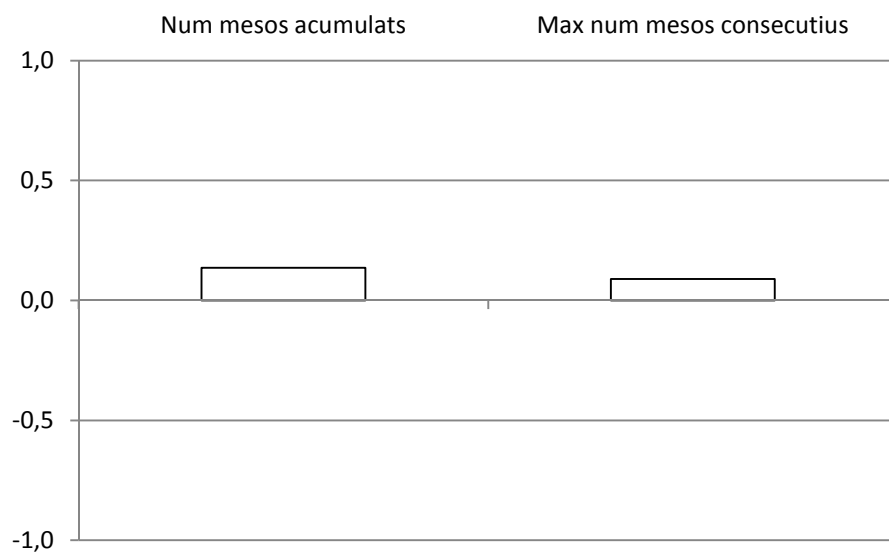
a) Tots

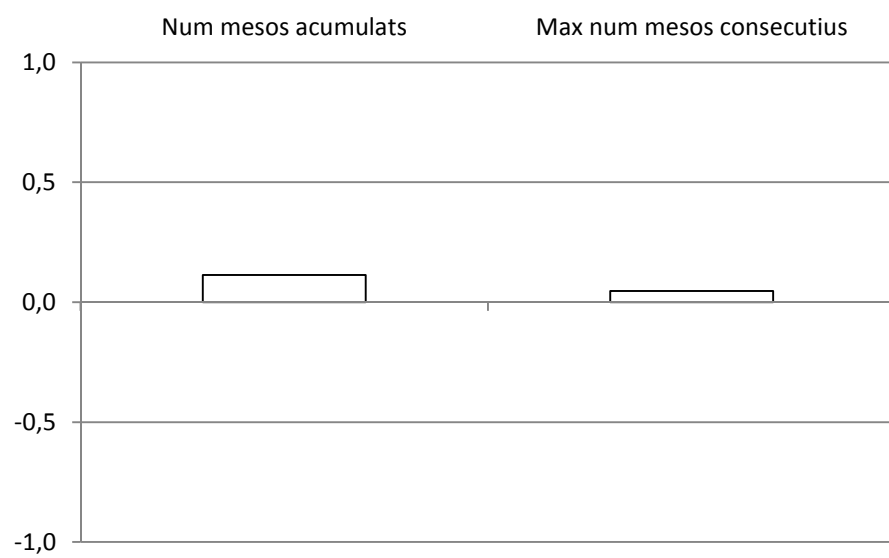
b) Dones

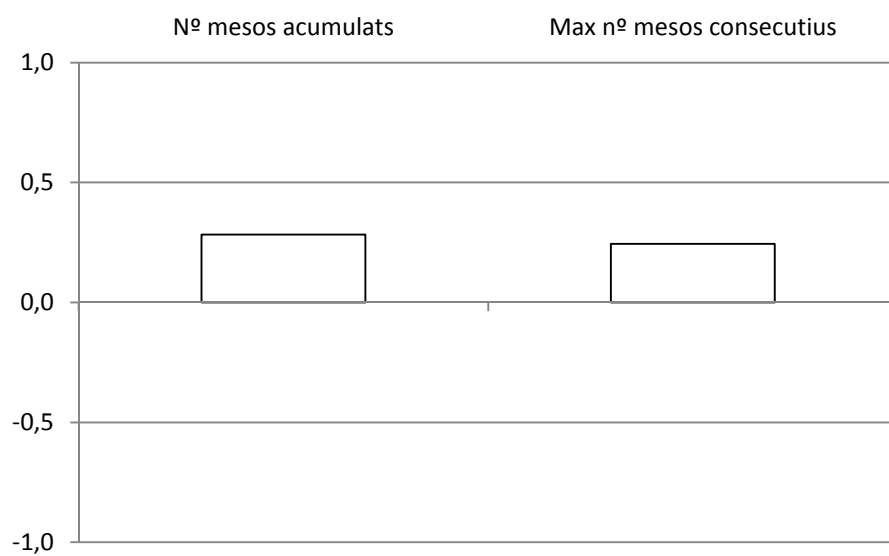
c) Homes

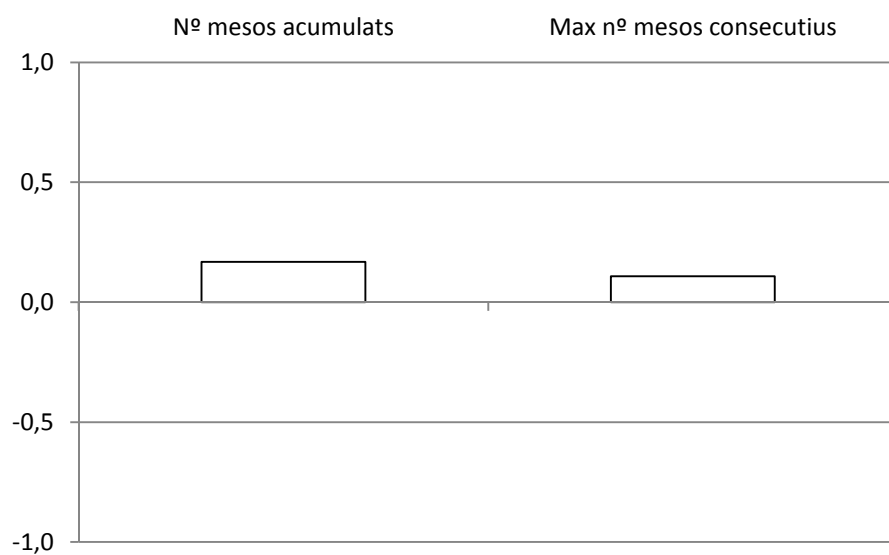
d) De 18 anys a 21 anys

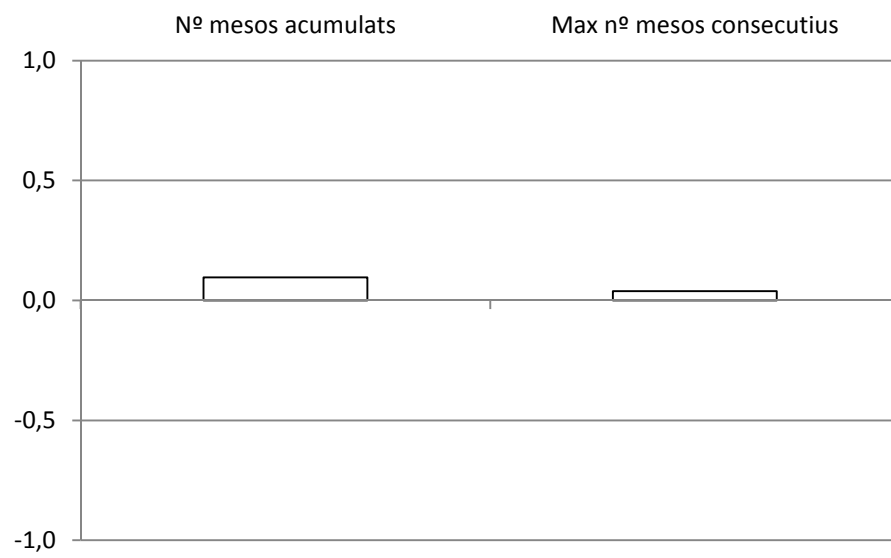
e) 22 anys o més

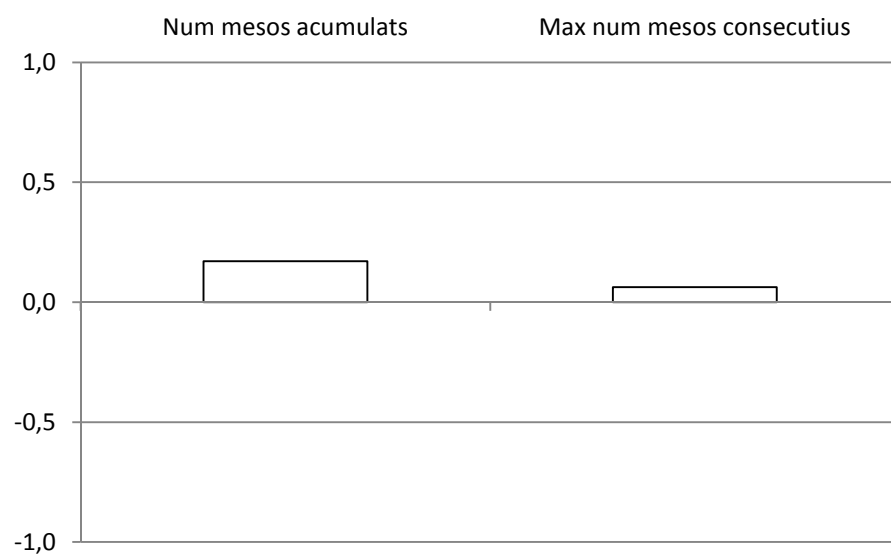
f) Registre aturat no artificial

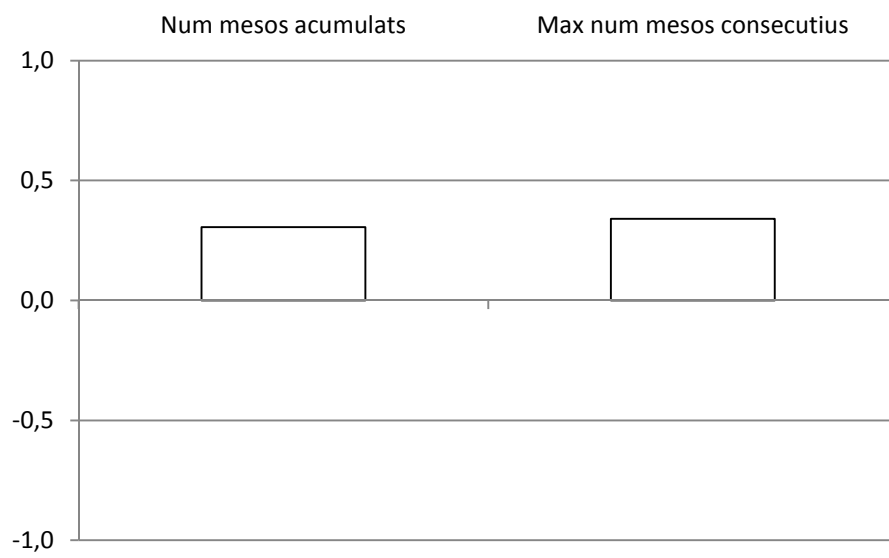
g) Registre atur artificial

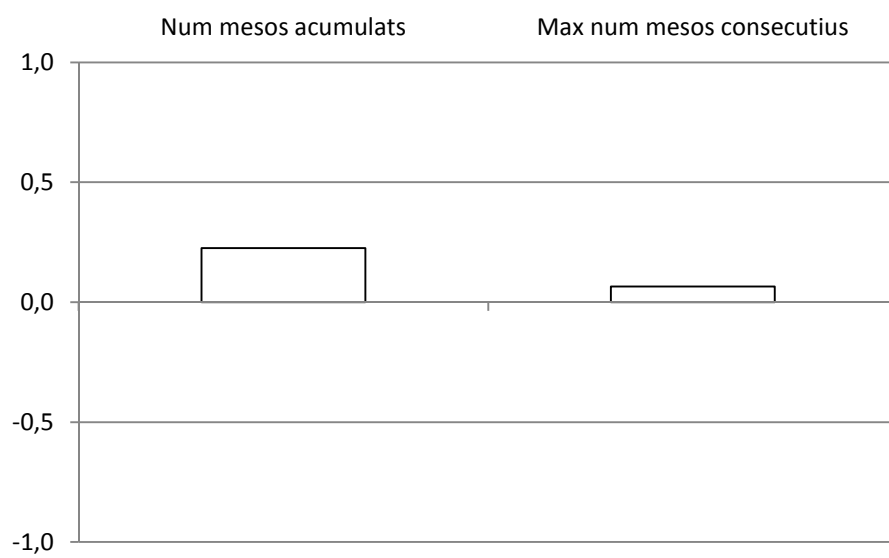
h) Especialitat administració i gestió

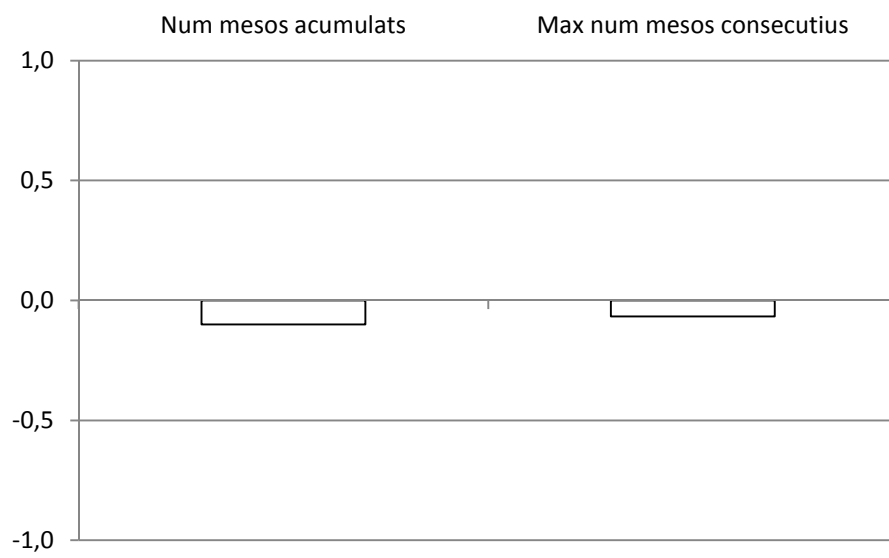
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

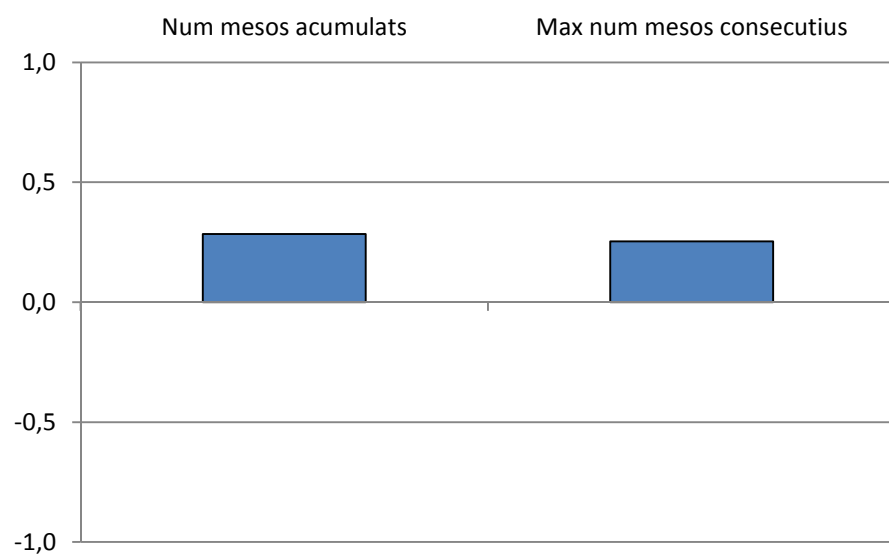
j) Especialitat indústria

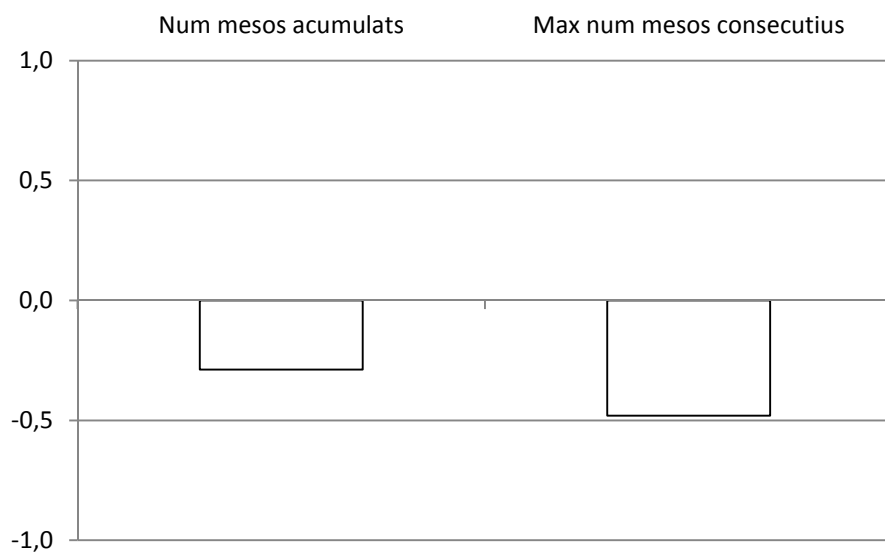
k) Especialitat instal·lació i manteniment

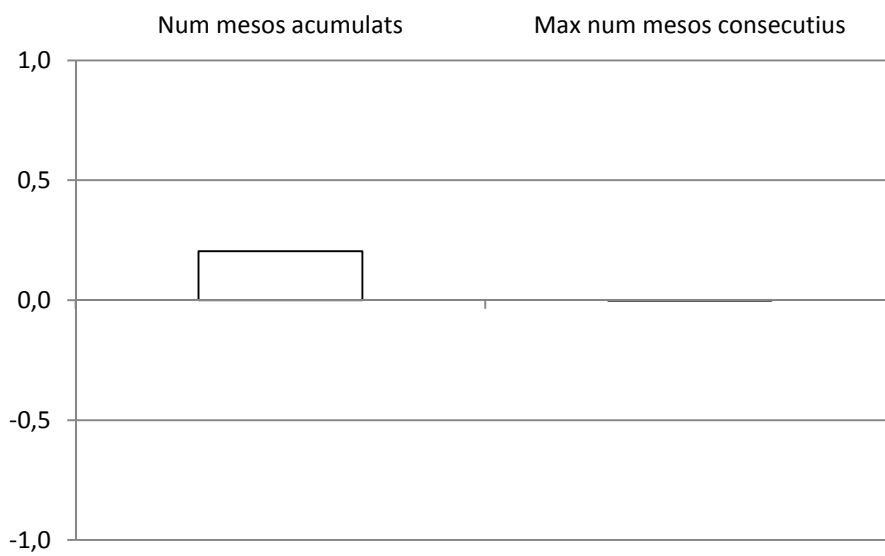
l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

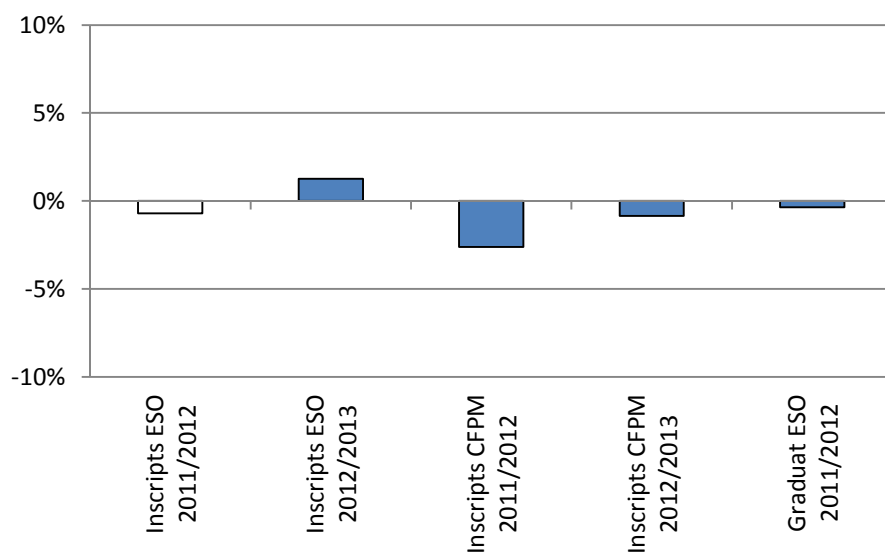

n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

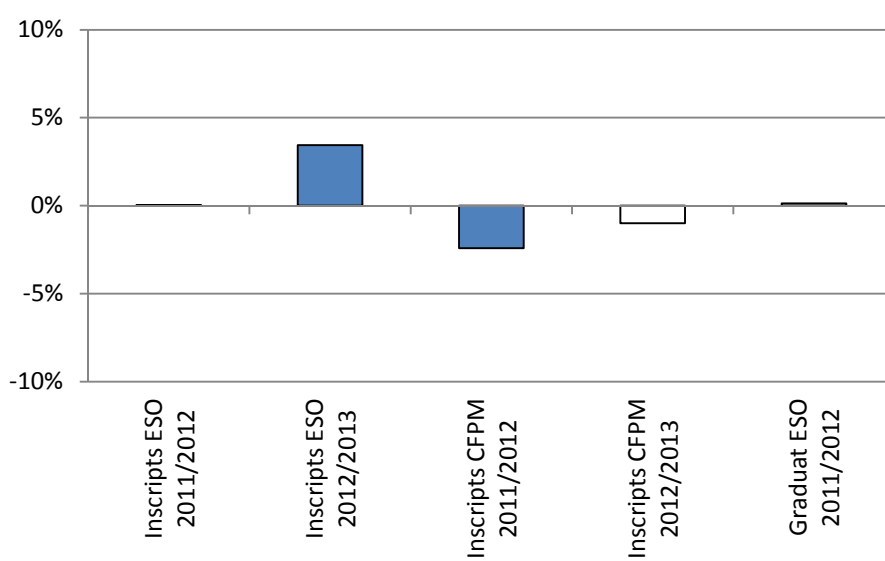

iii) Outcomes educatius

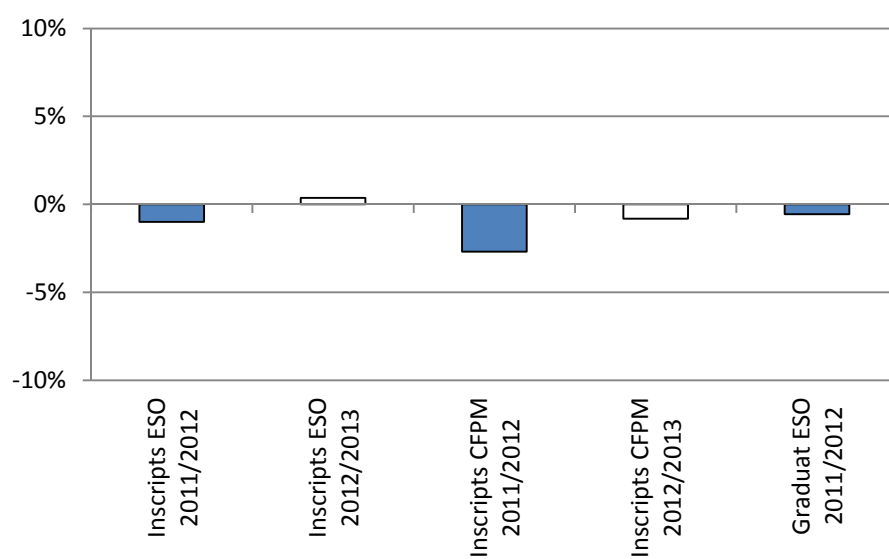
a) Tots

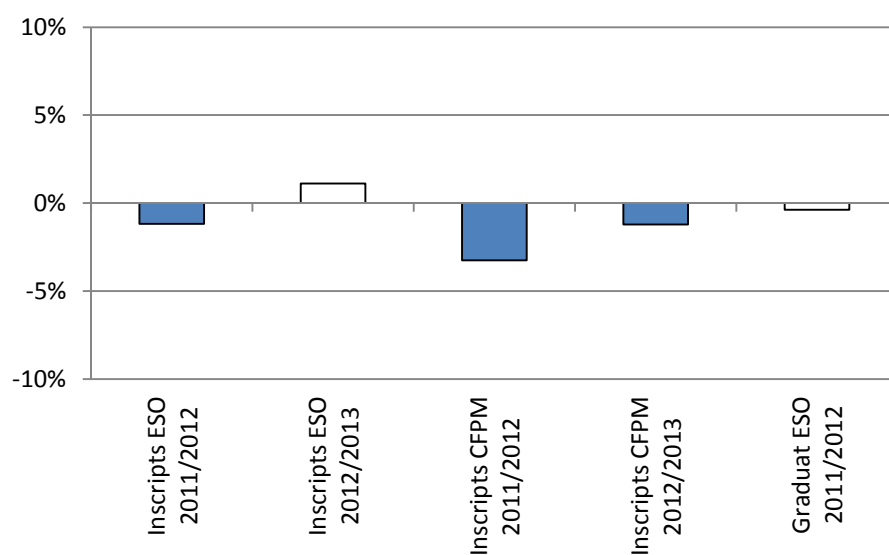
b) Dones

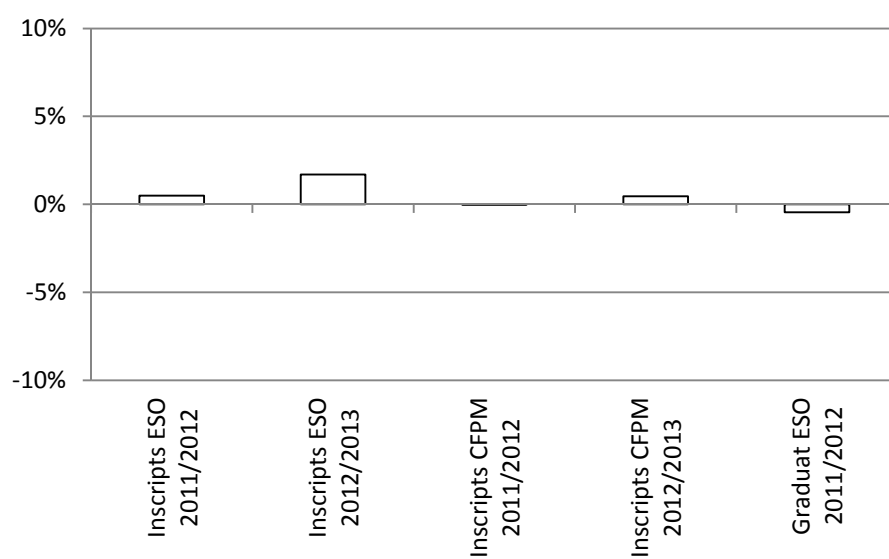
c) Homes

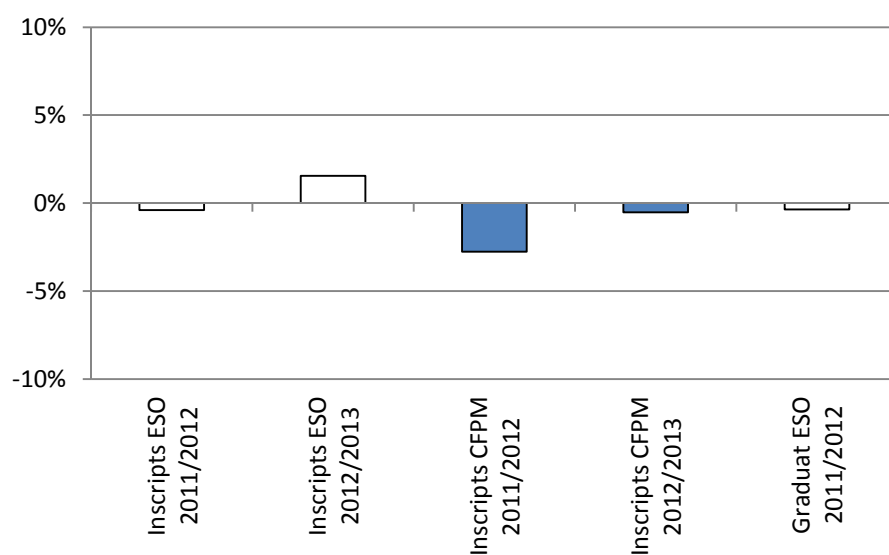
d) De 18 anys a 21 anys

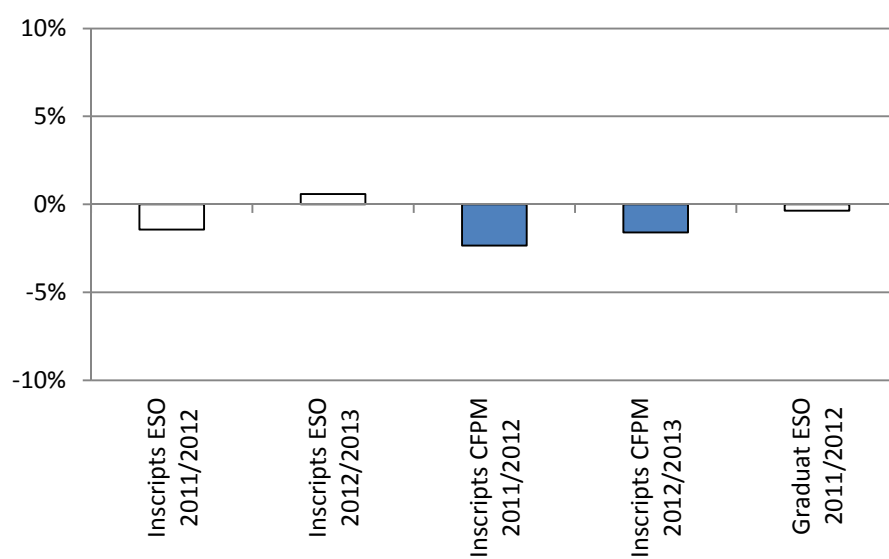
e) 22 anys o més

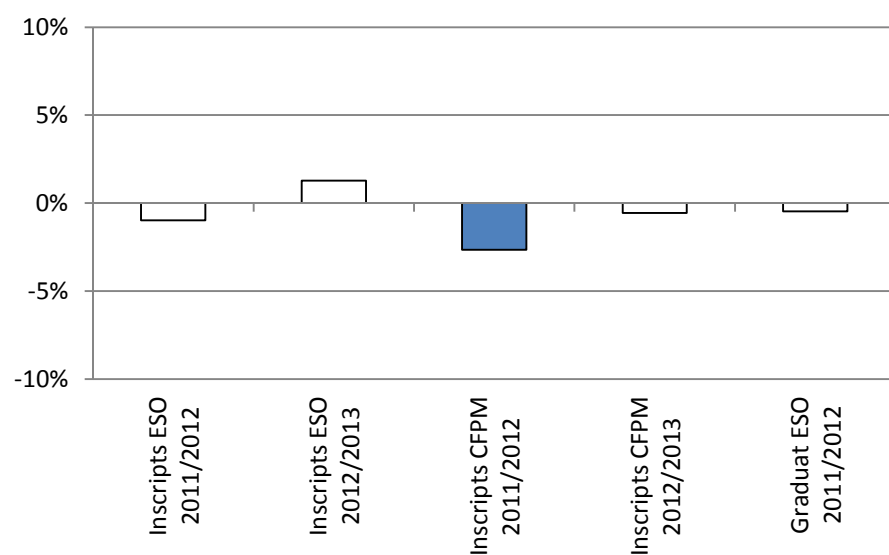
f) Registre aturat no artificial

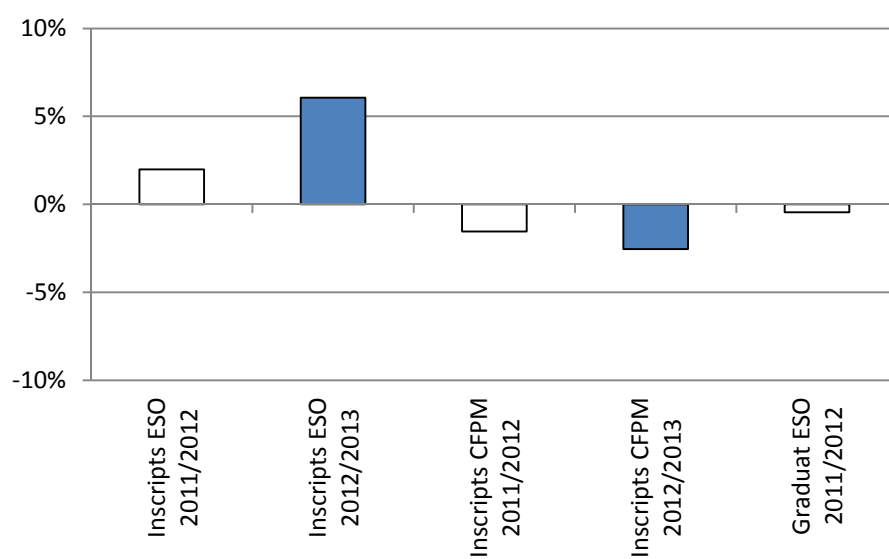
g) Registre atur artificial

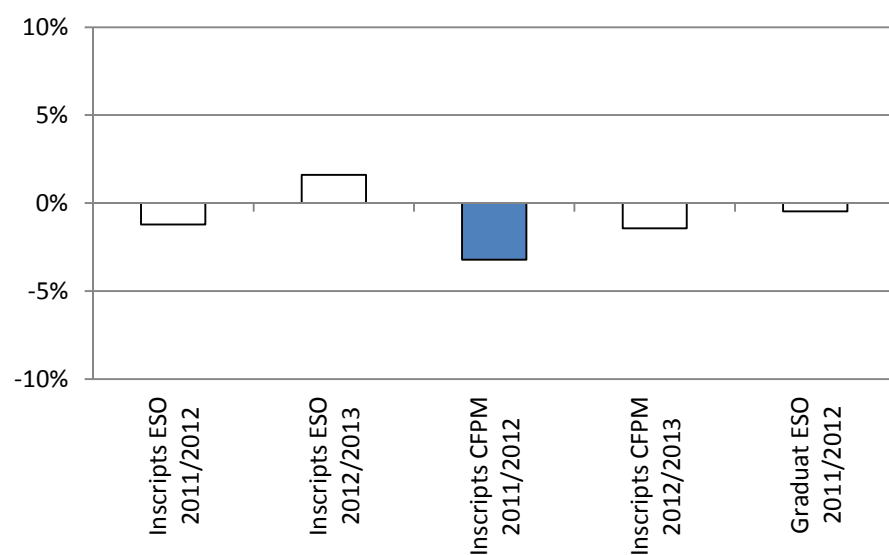
h) Especialitat administració i gestió

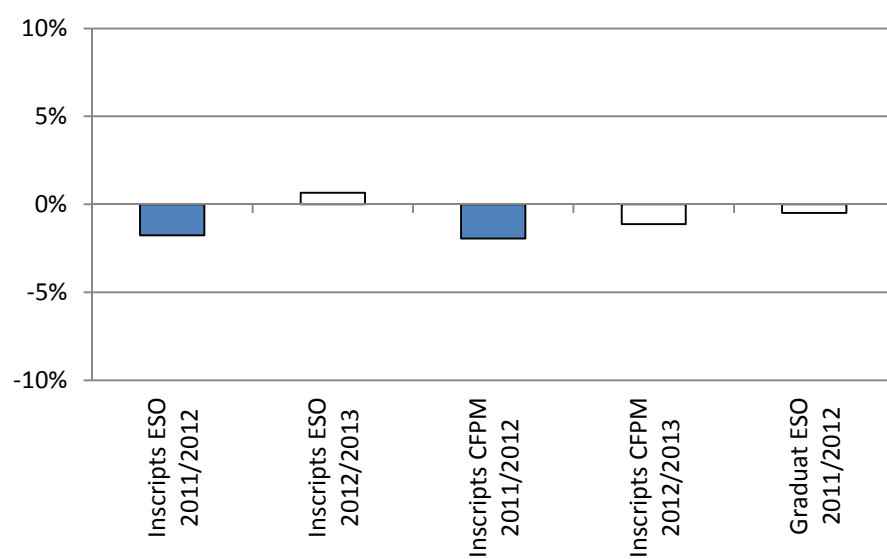
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

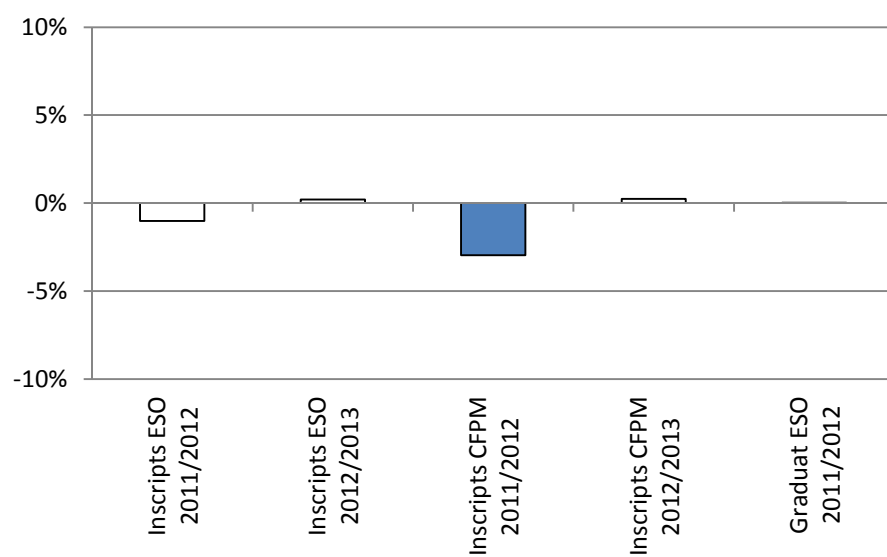
j) Especialitat indústria

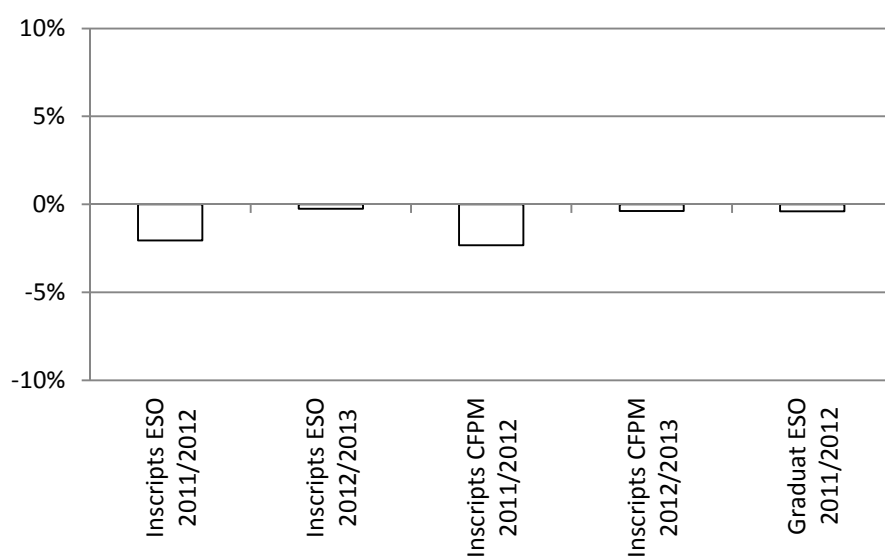
k) Especialitat instal·lació i manteniment

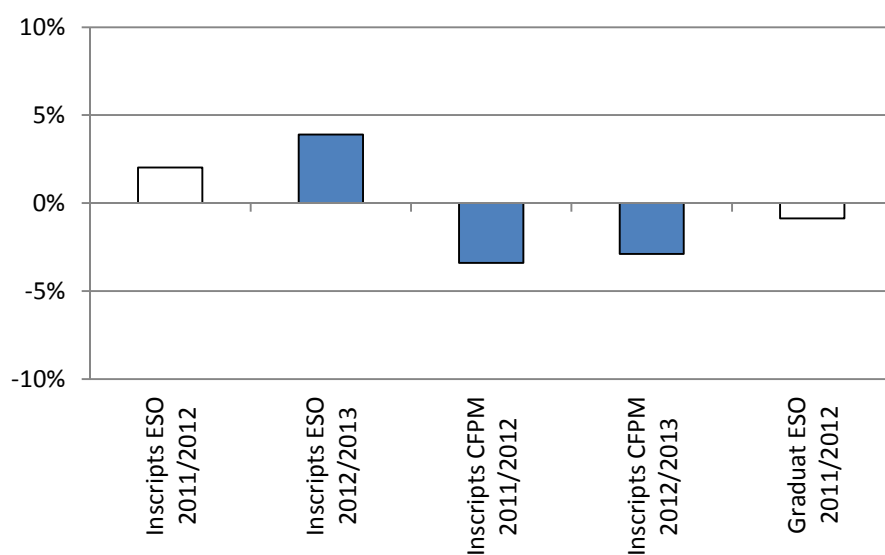
l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

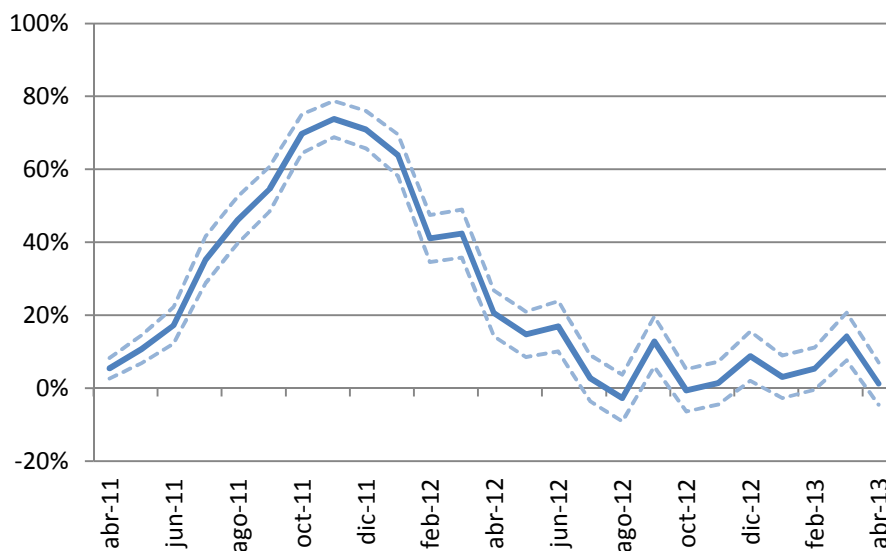
n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

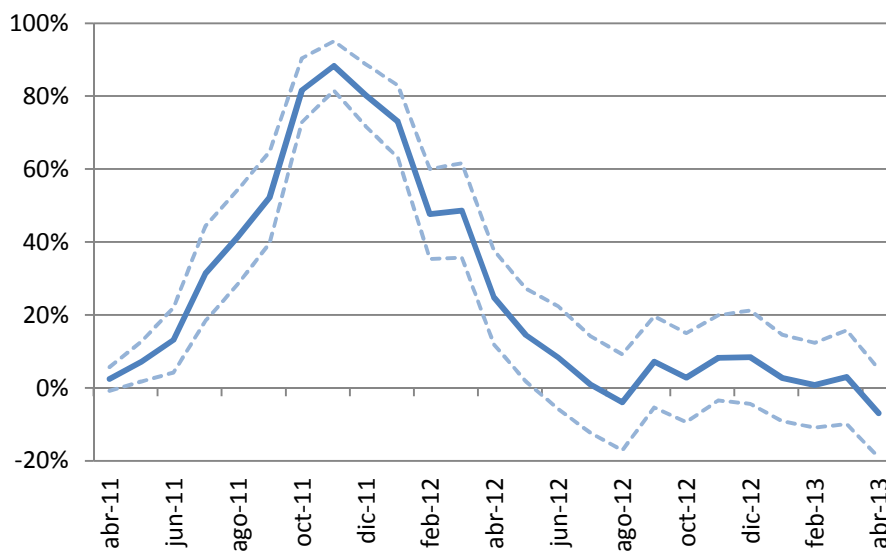
2) Tipus de comparació: Aptes amb contracte versus aptes sense contracte

i) Participació laboral

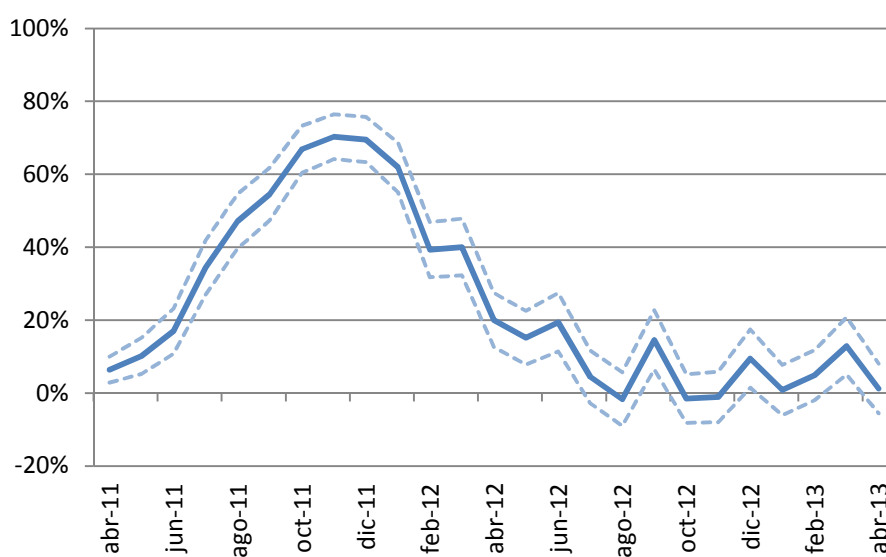
a) Tots

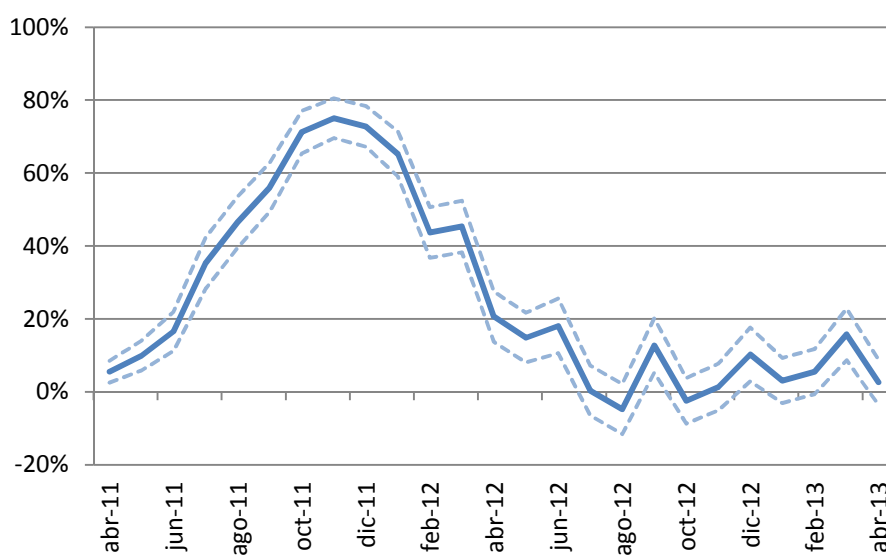
b) Dones

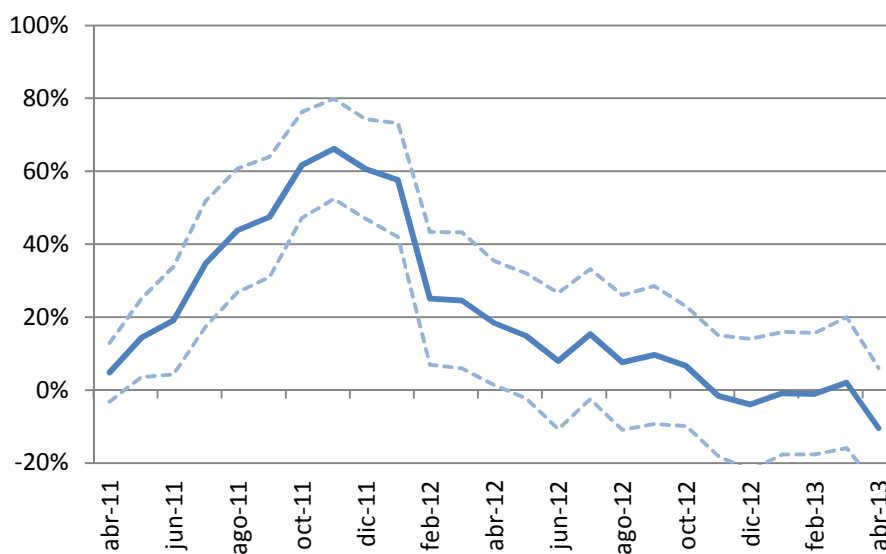
c) Homes

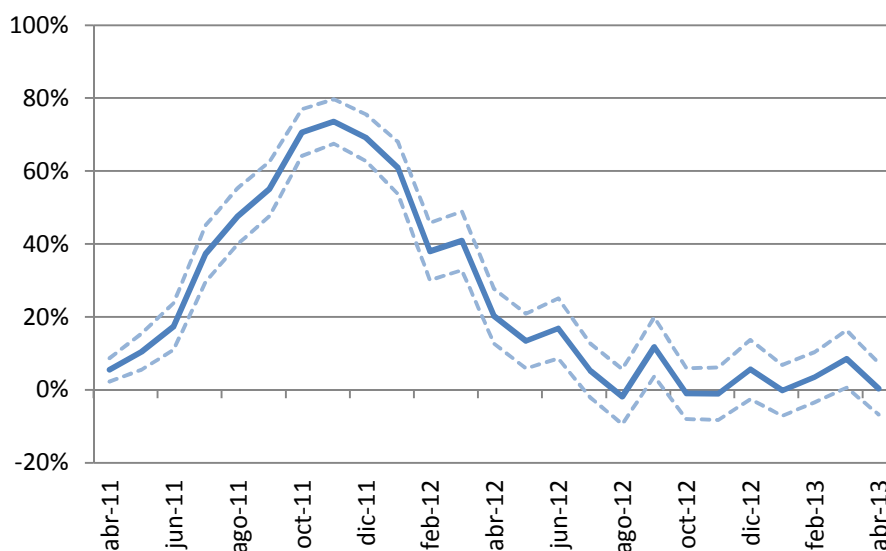
d) De 18 anys a 21 anys

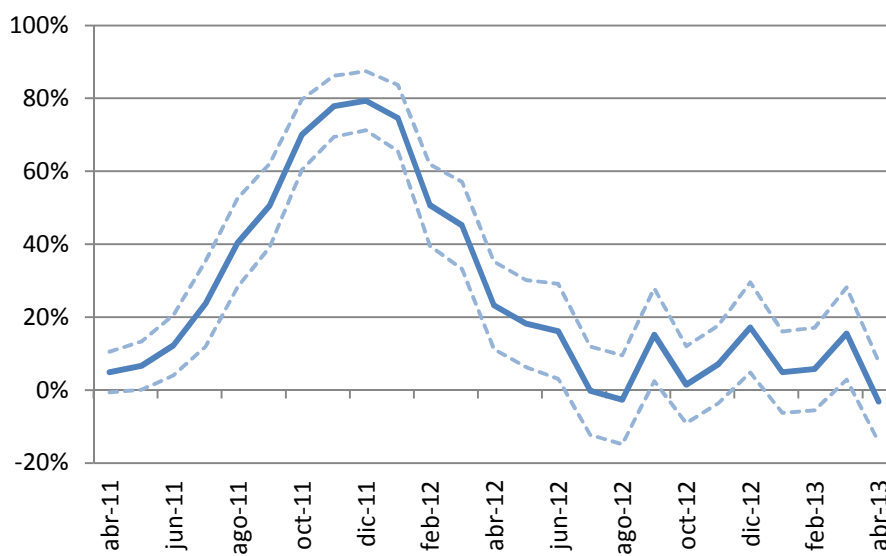
e) 22 anys o més

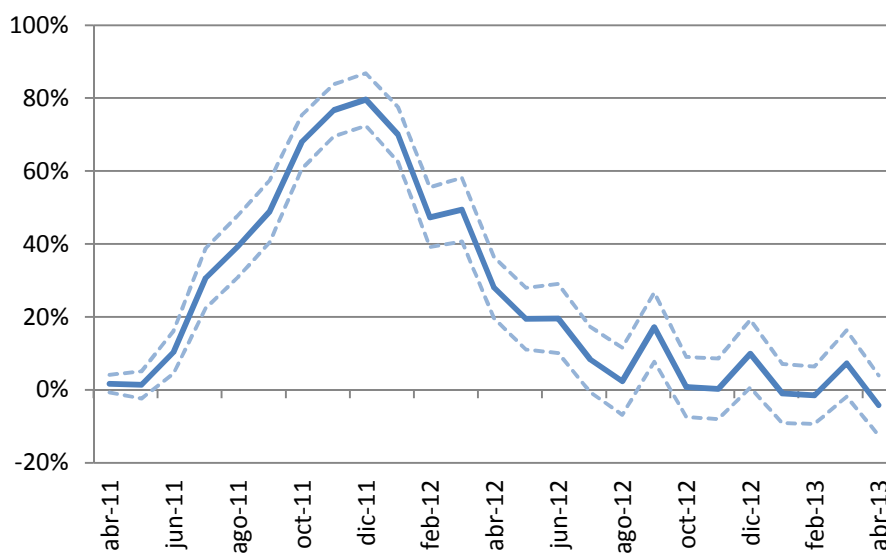
f) Registre aturat no artificial

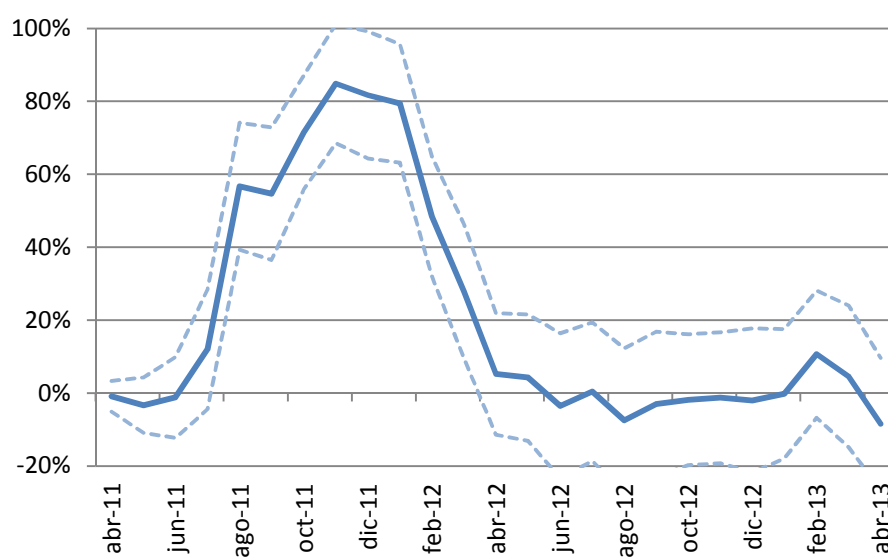
g) Registre atur artificial

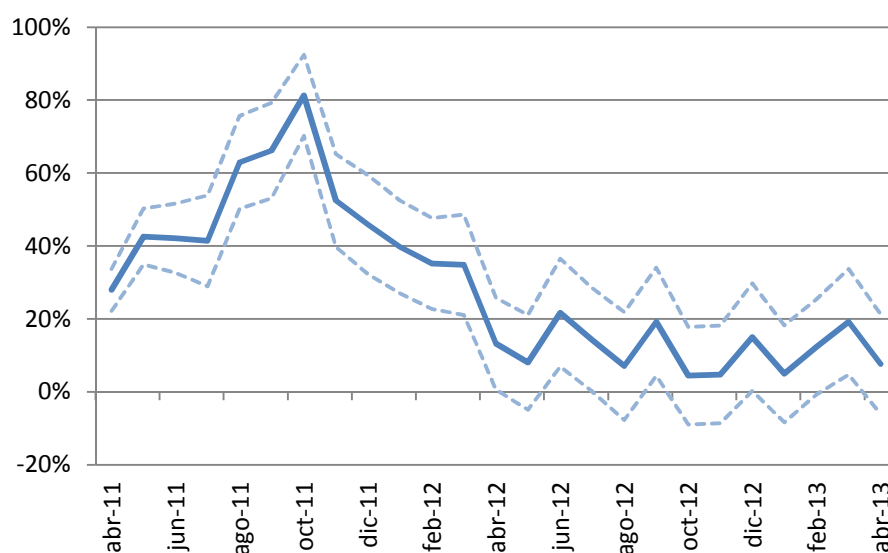
h) Especialitat administració i gestió

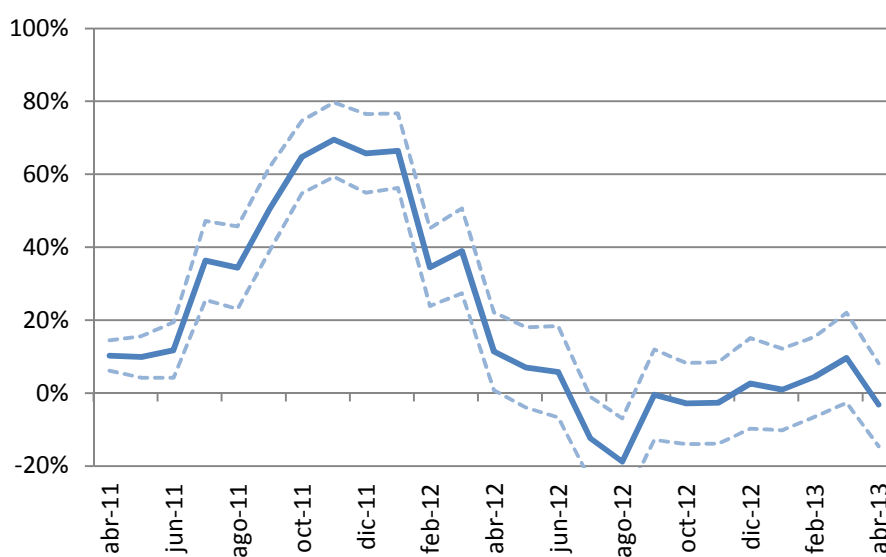
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

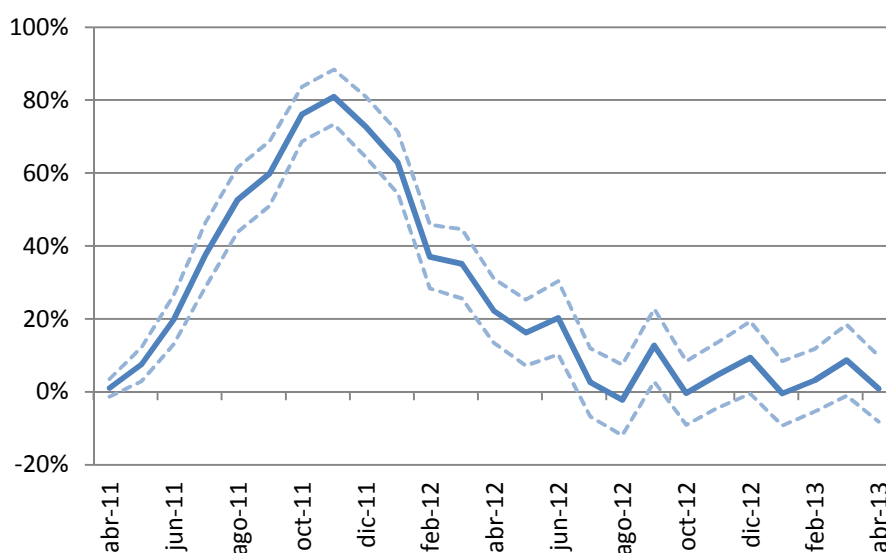
j) Especialitat indústria

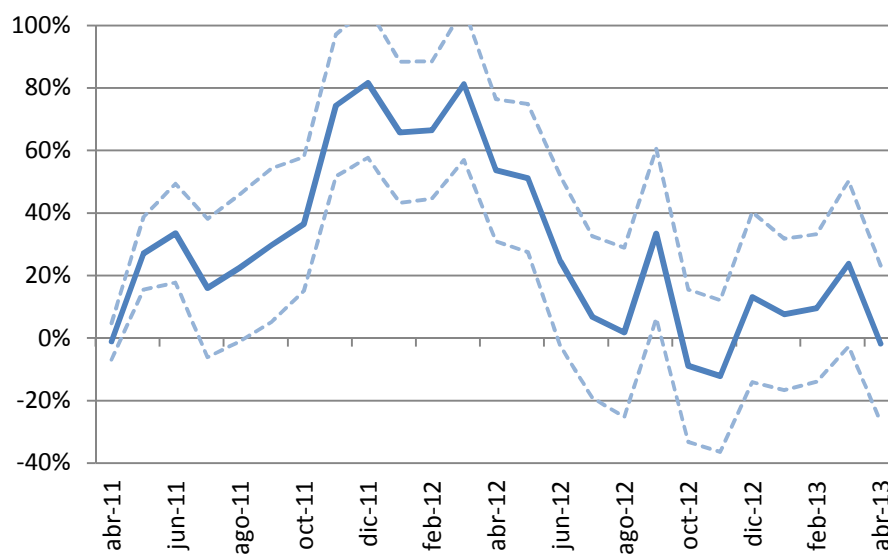
k) Especialitat instal·lació i manteniment

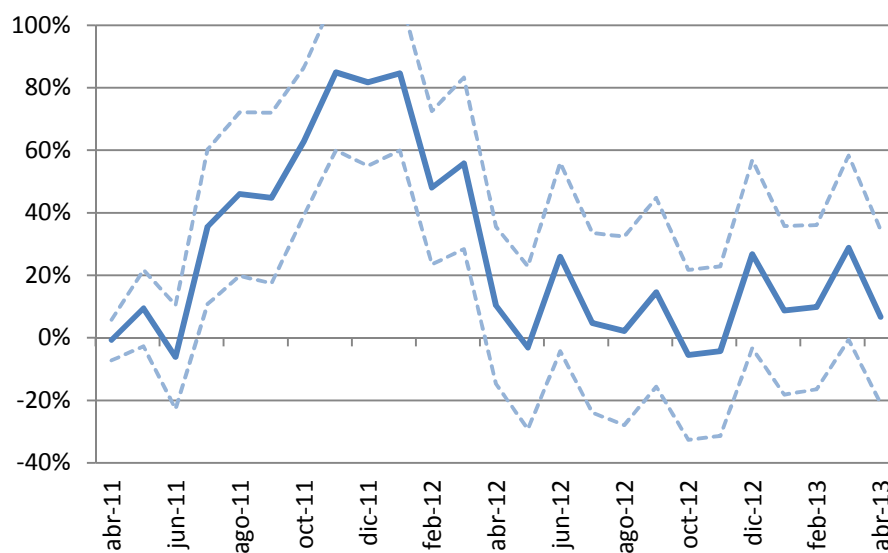
l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

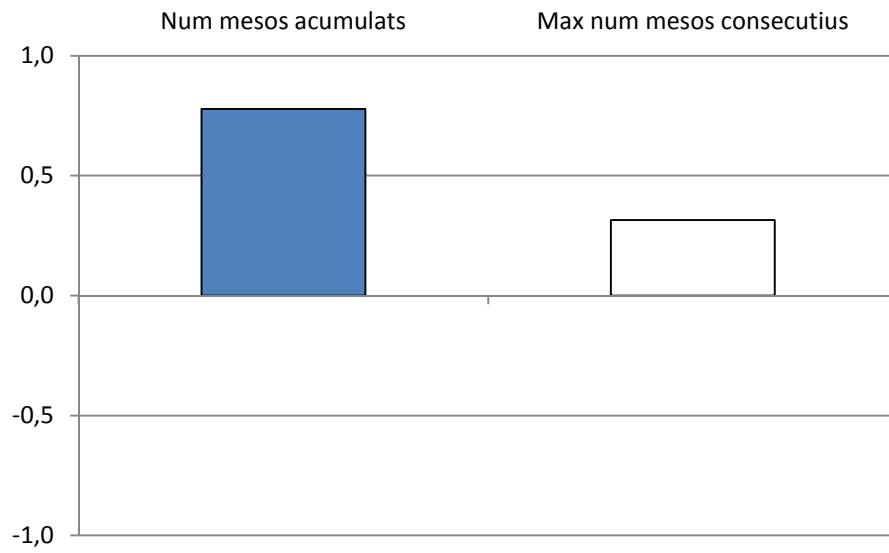

n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

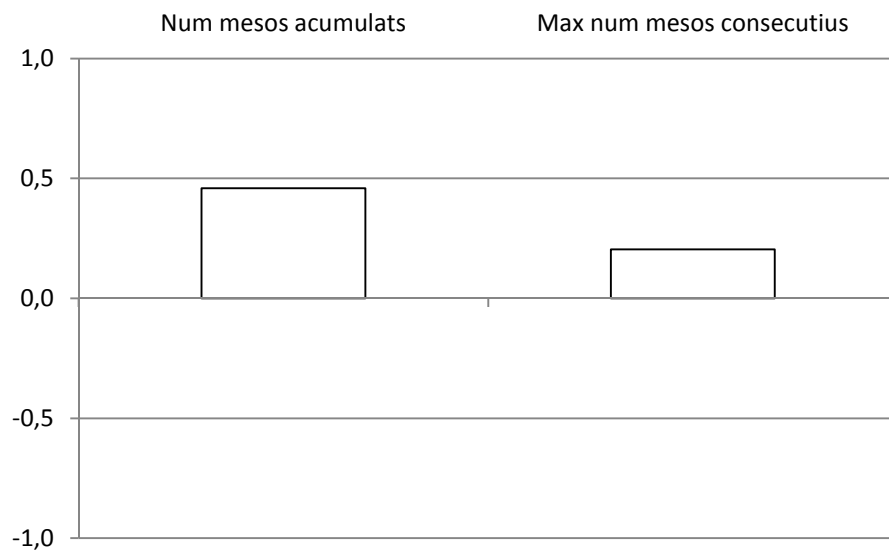

ii) **Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva**

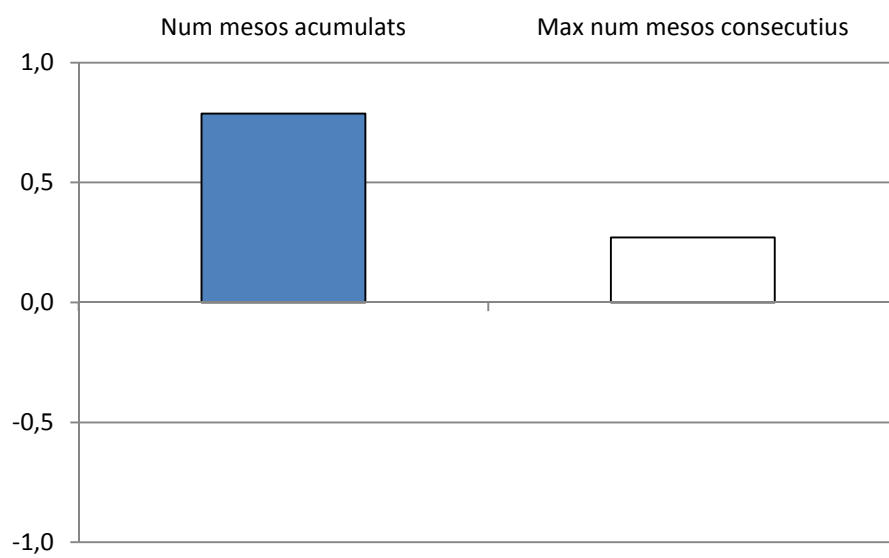
a) Tots

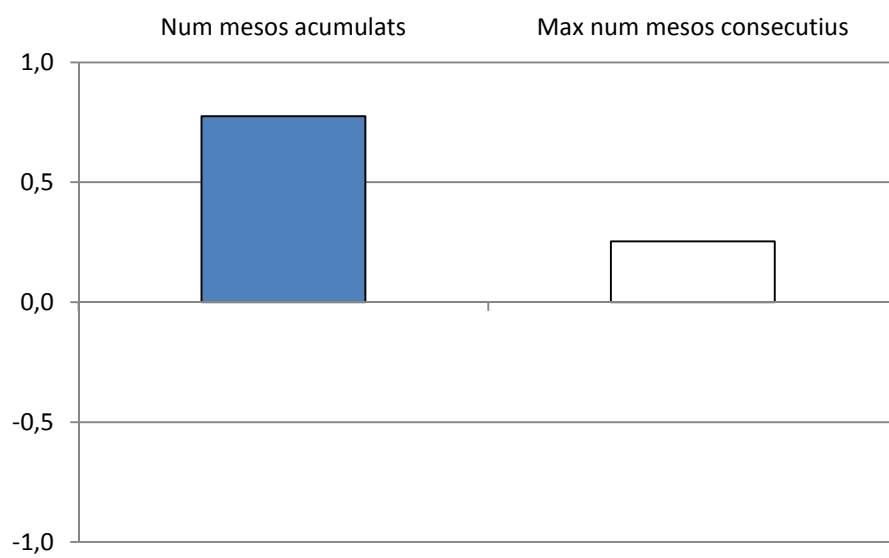
b) Dones

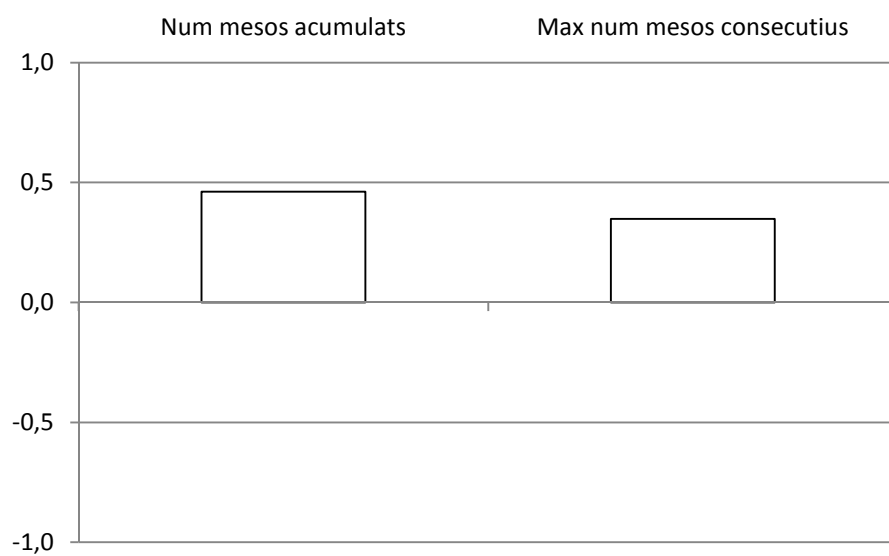
c) Homes

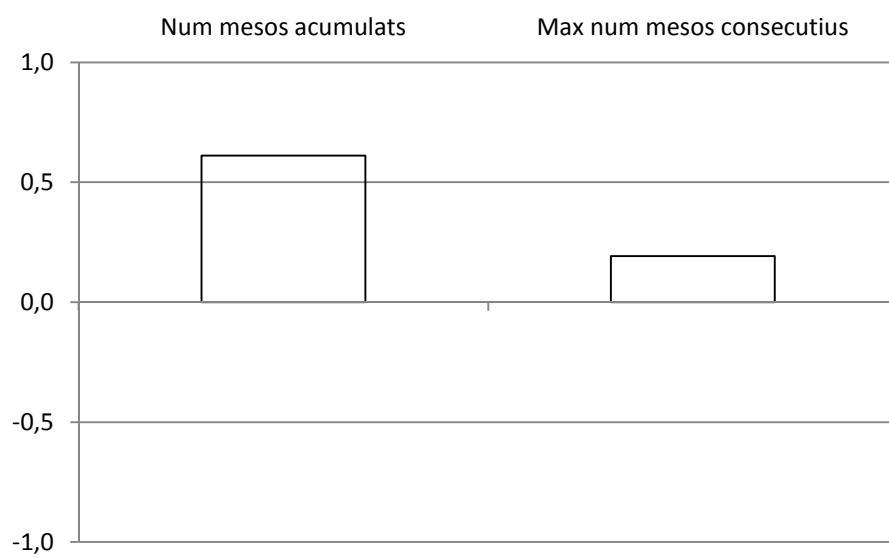
d) De 18 anys a 21 anys

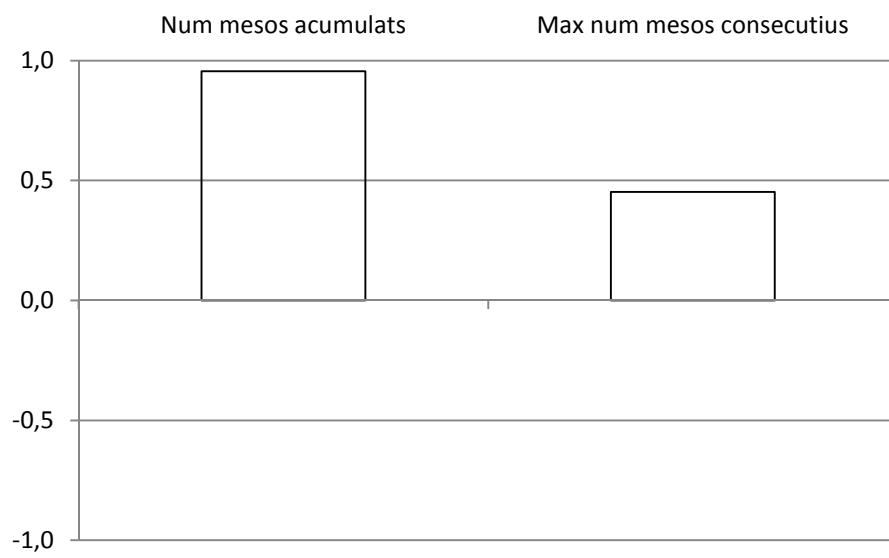
e) 22 anys o més

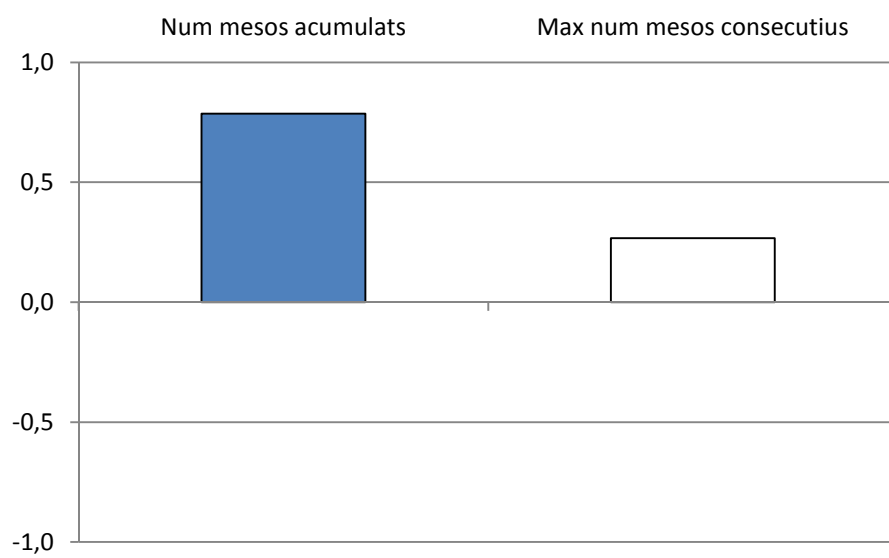
f) Registre aturat no artificial

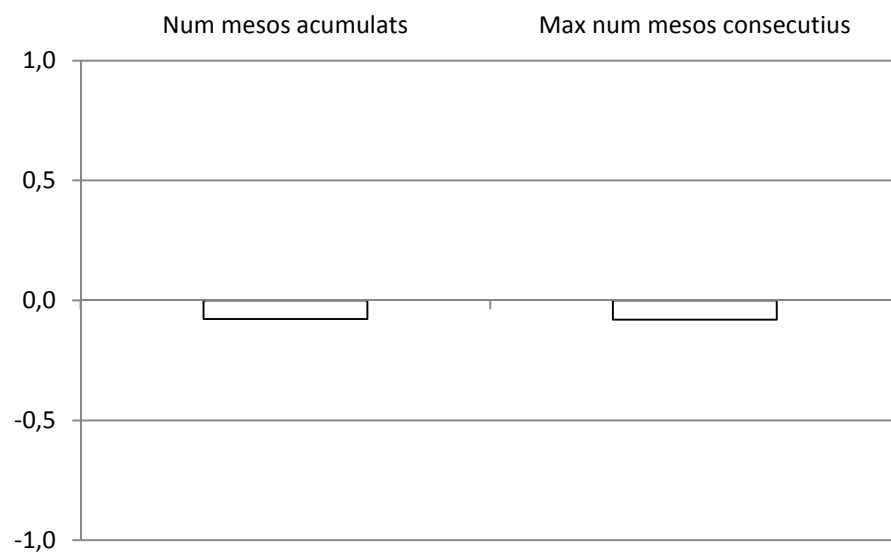
g) Registre atur artificial

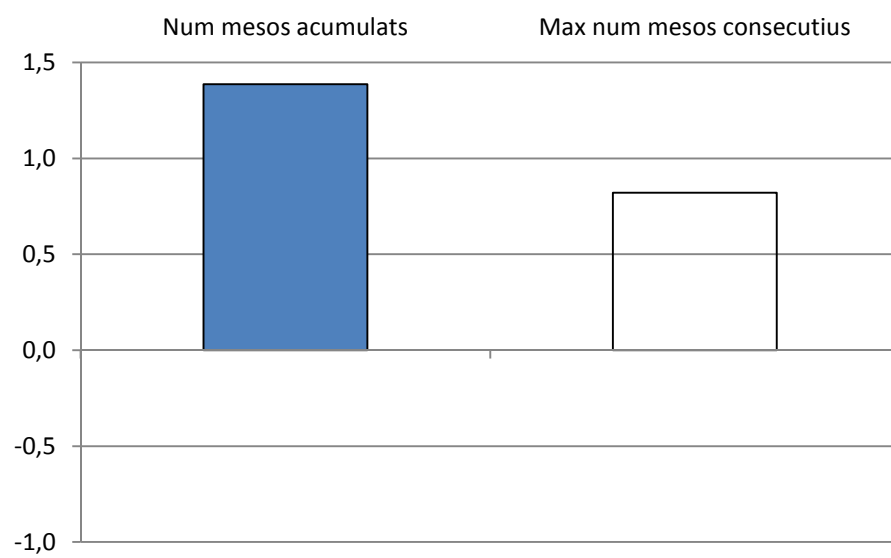
h) Especialitat administració i gestió

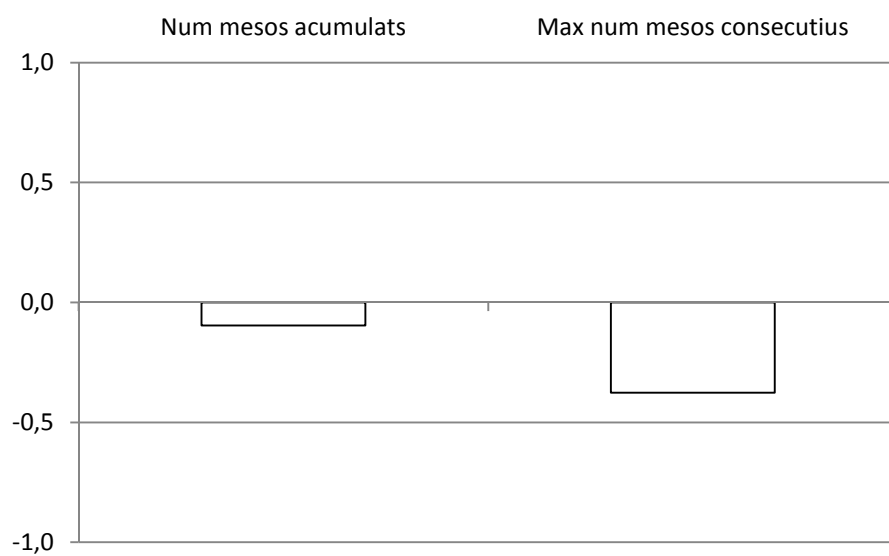
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

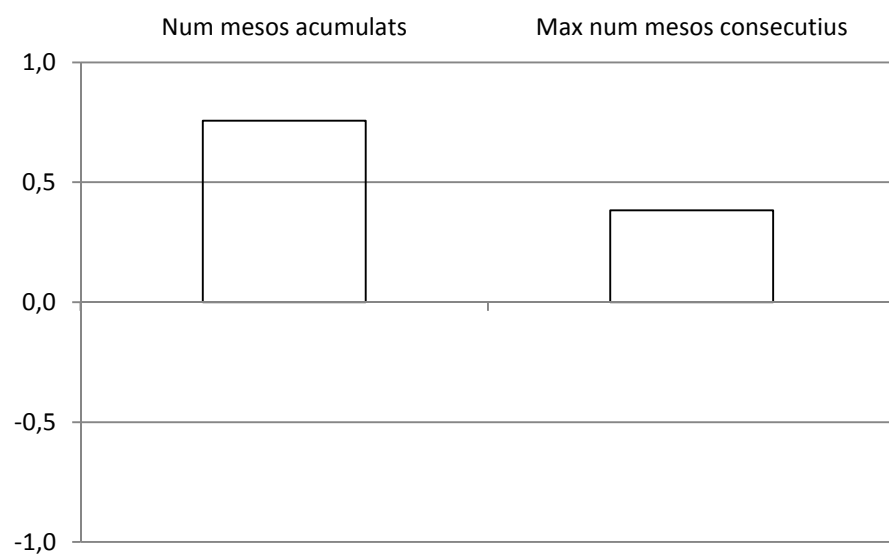
j) Especialitat indústria

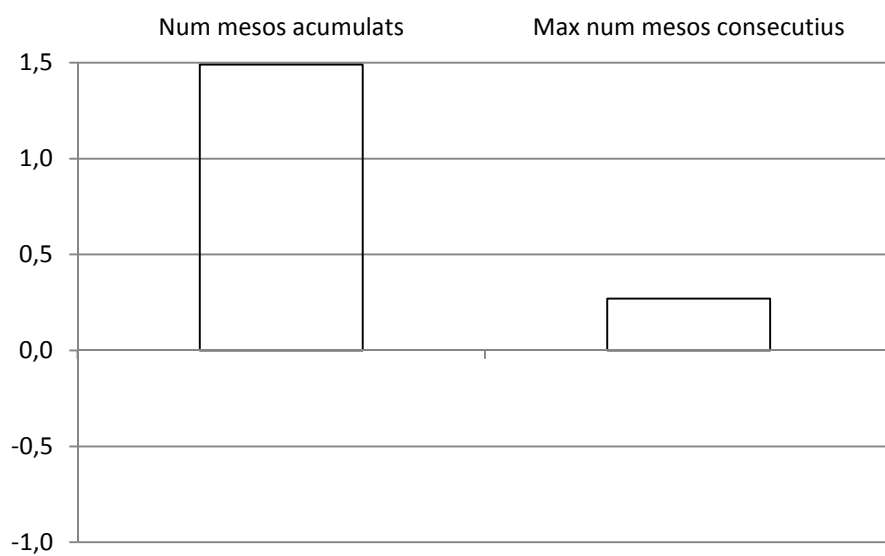
k) Especialitat instal·lació i manteniment

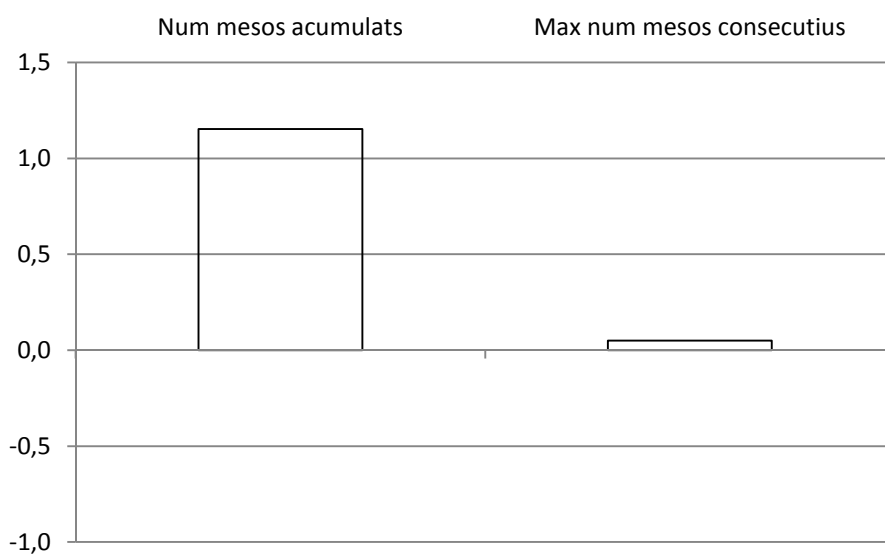
l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

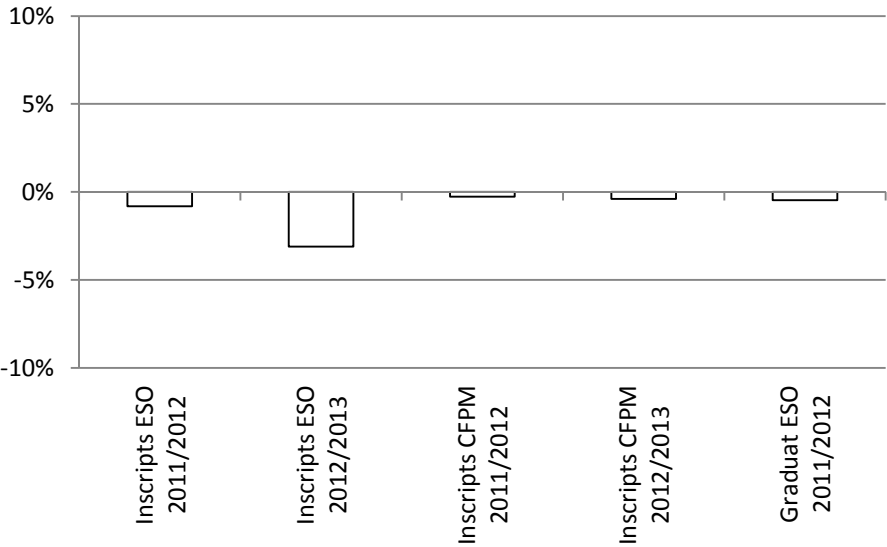

n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

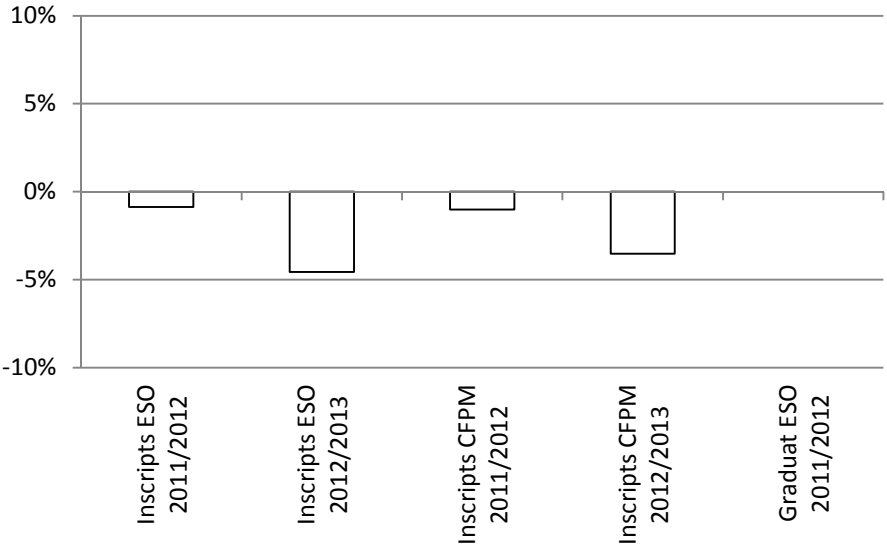

iii) Outcomes educatius

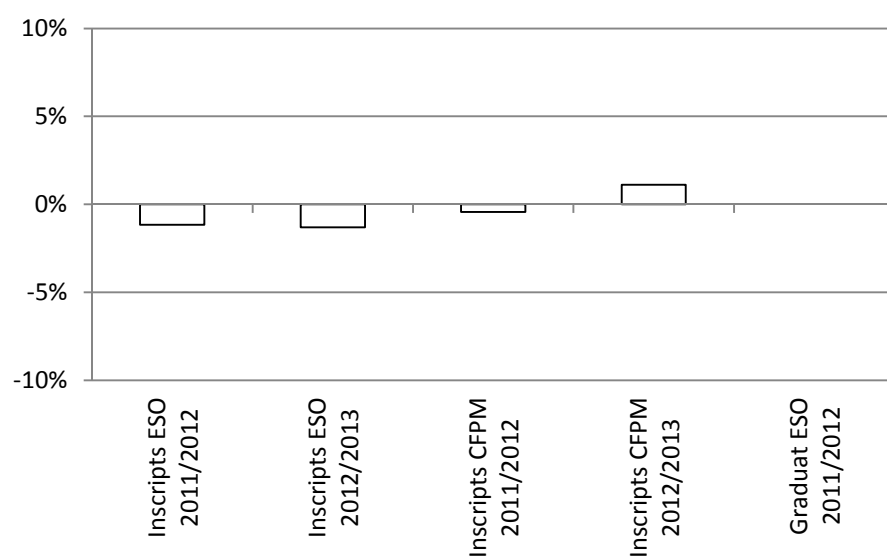
a) Tots

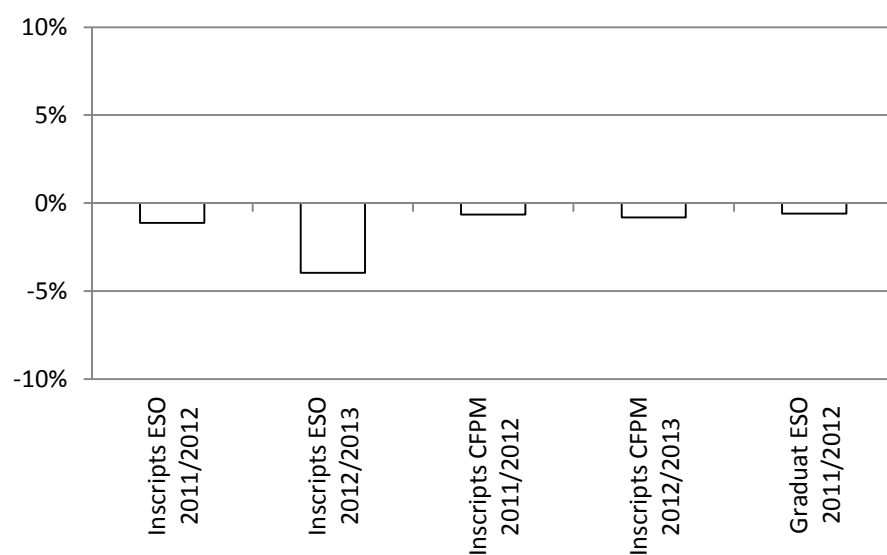
b) Dones

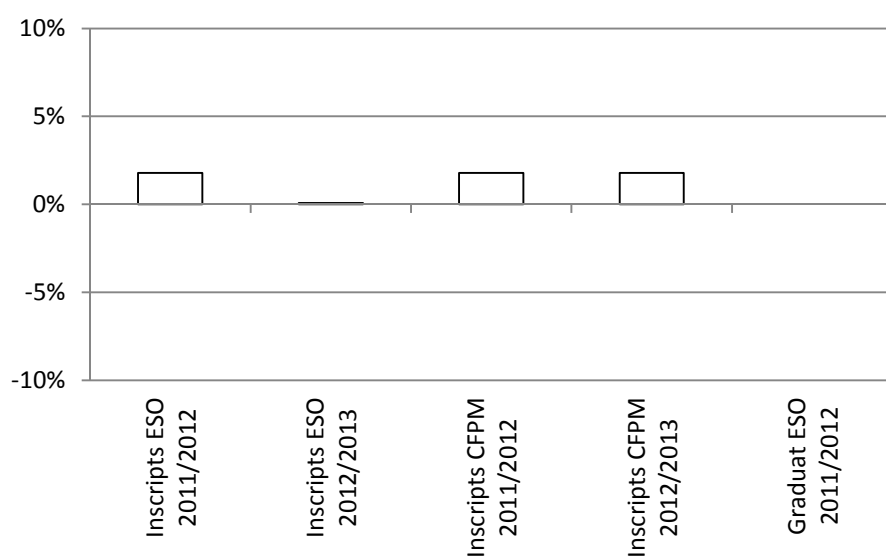
c) Homes

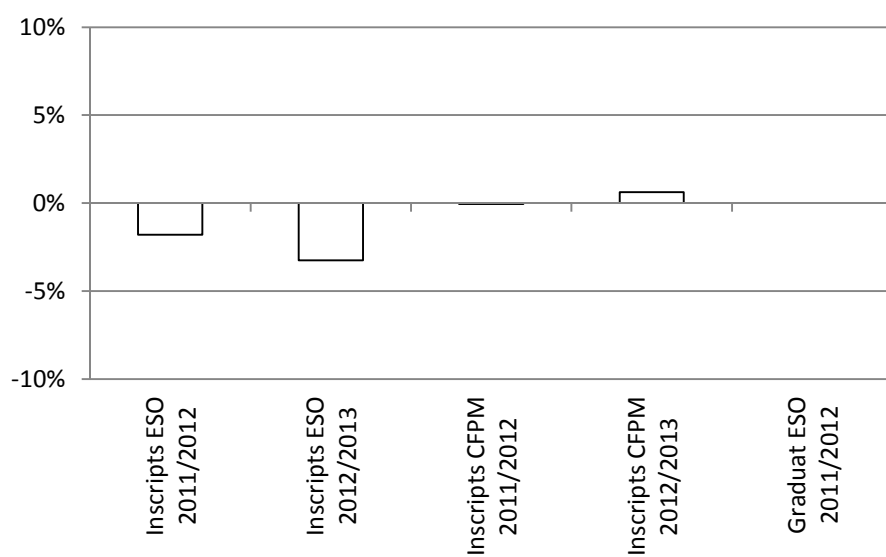
d) De 18 anys a 21 anys

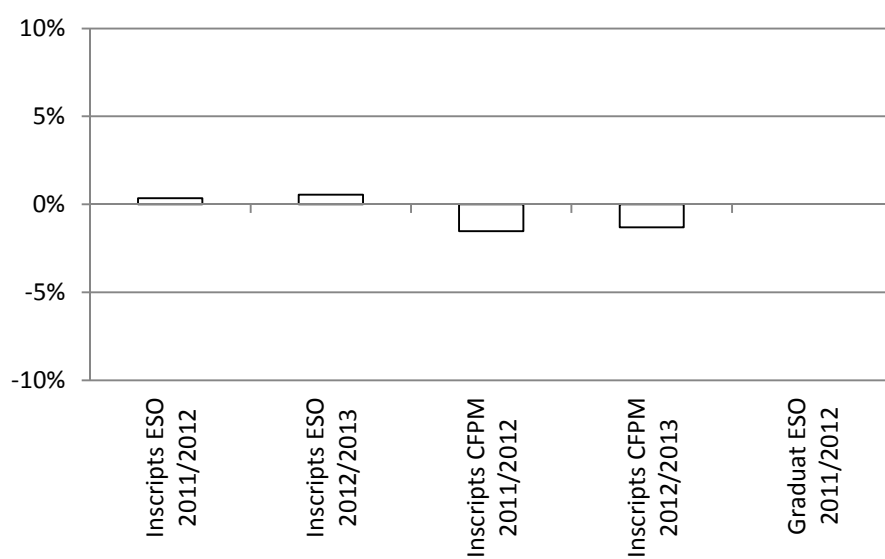
e) 22 anys o més

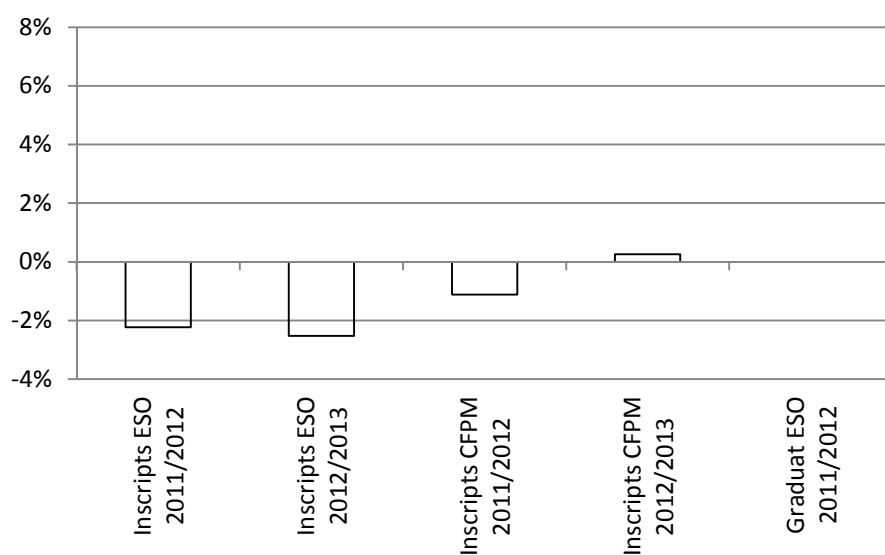
f) Registre aturat no artificial

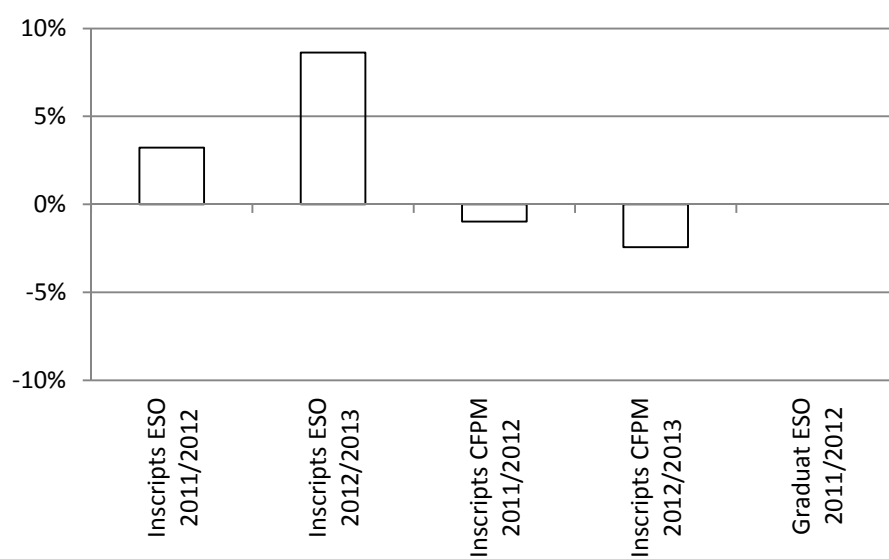
g) Registre atur artificial

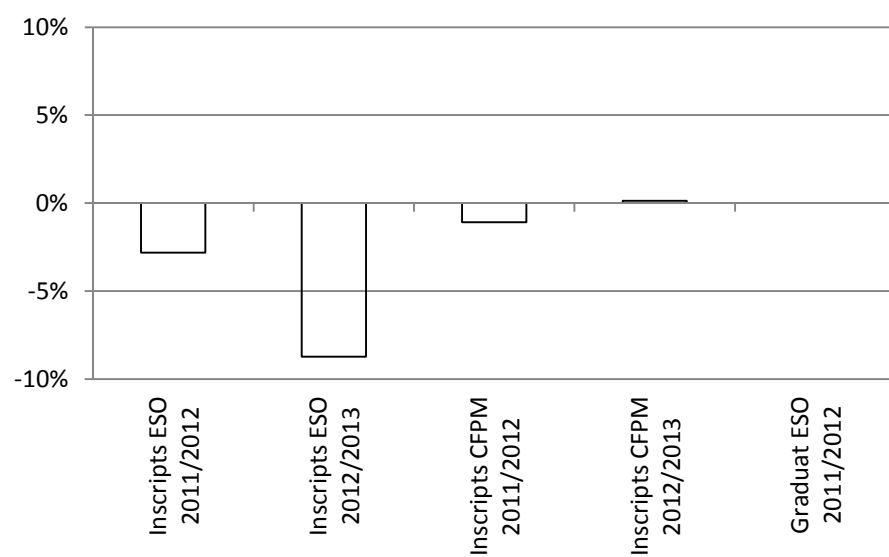
h) Especialitat administració i gestió

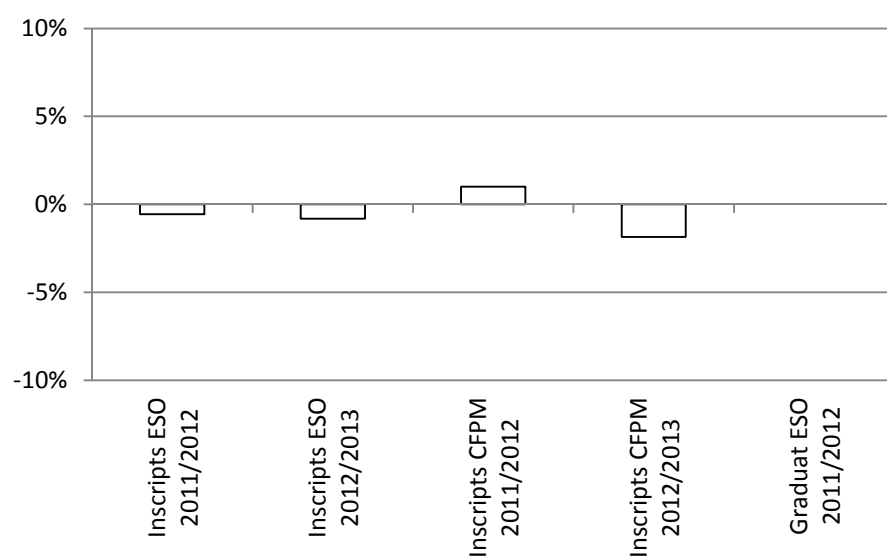
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

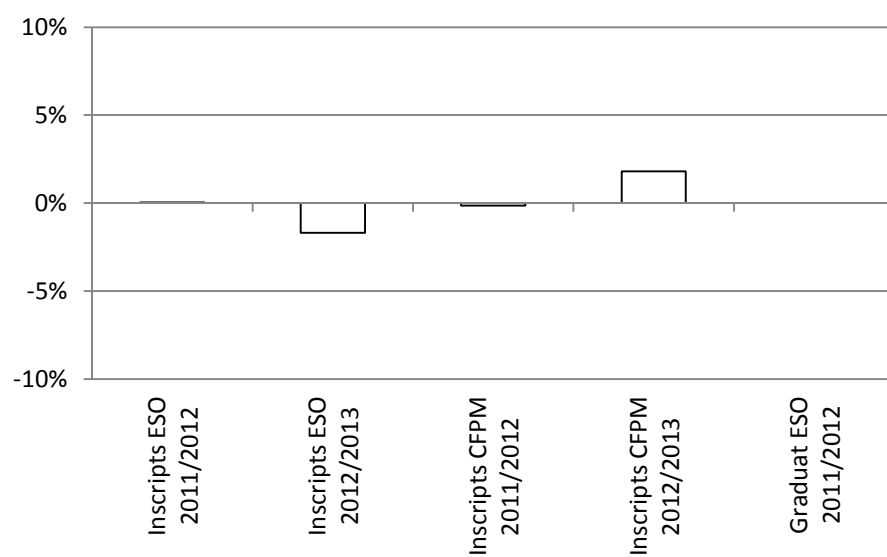
j) Especialitat indústria

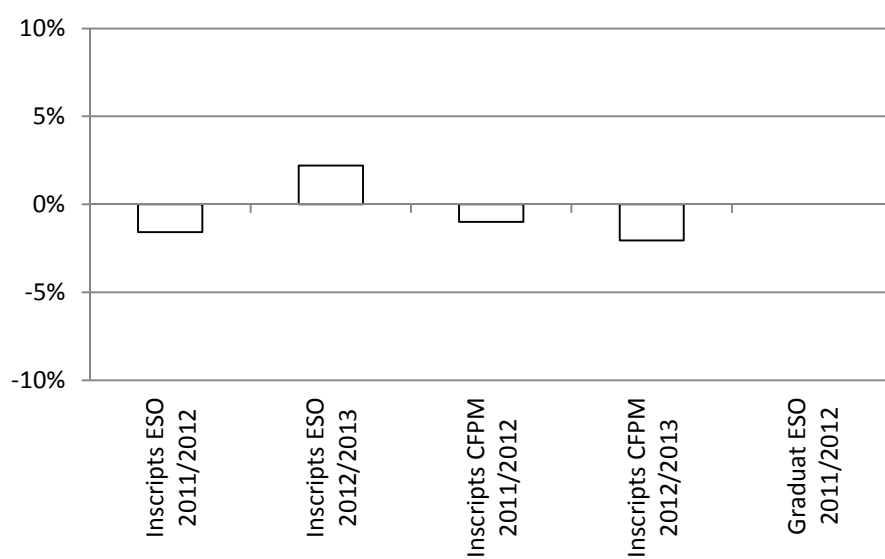
k) Especialitat instal·lació i manteniment

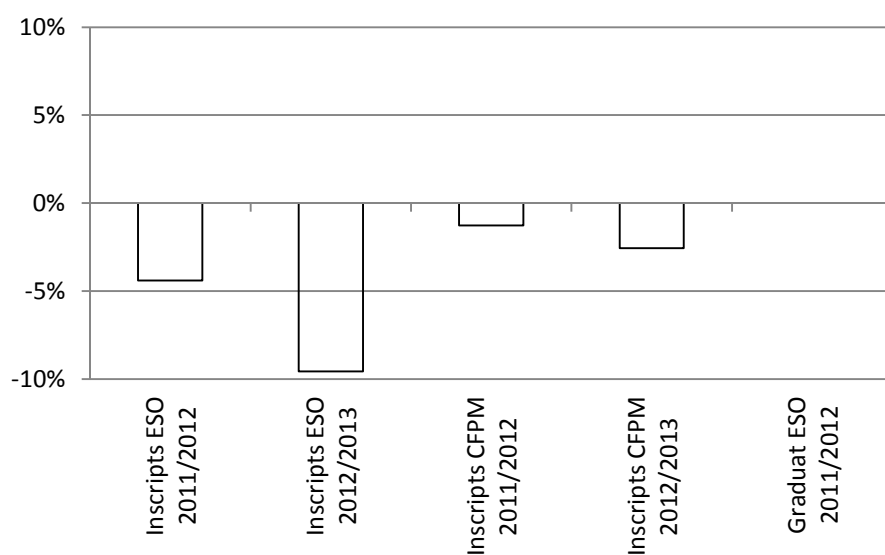
l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

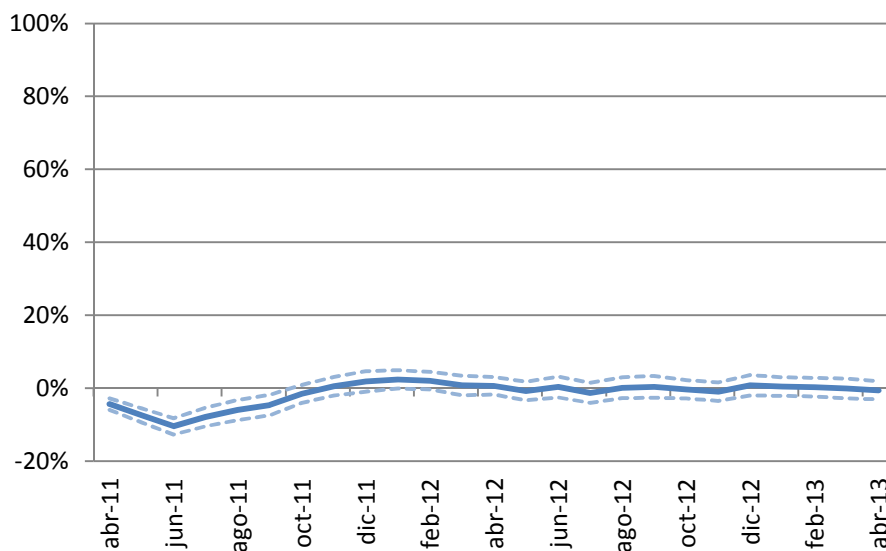
n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

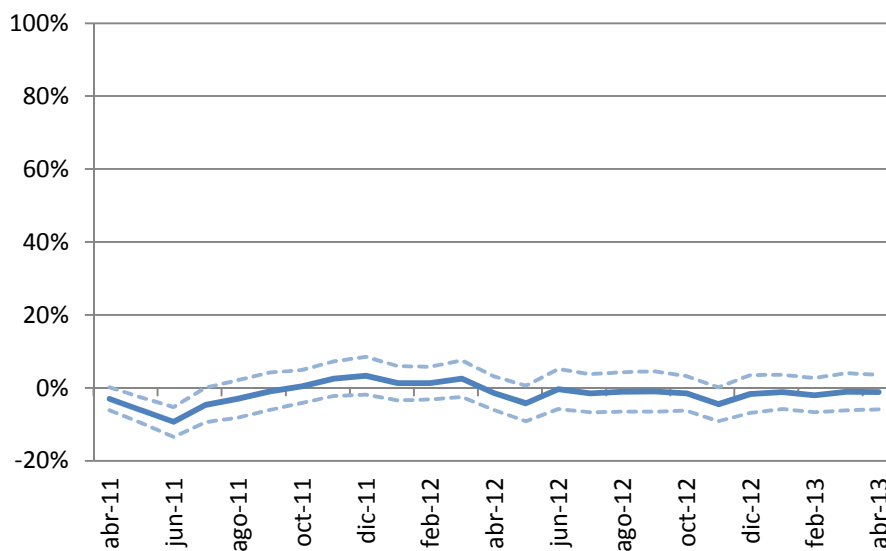
3) Tipus de comparació: Aptes sense contracte versus no aptes i controls

i) Participació laboral

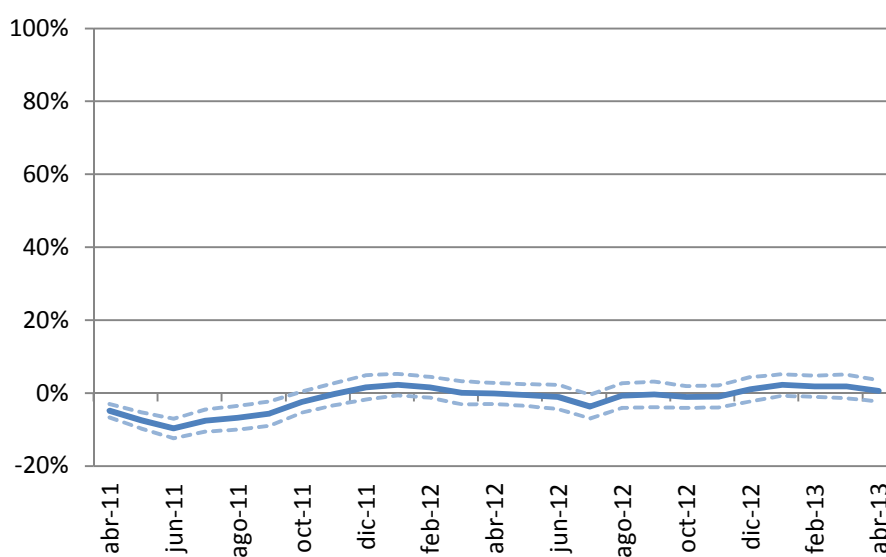
a) Tots

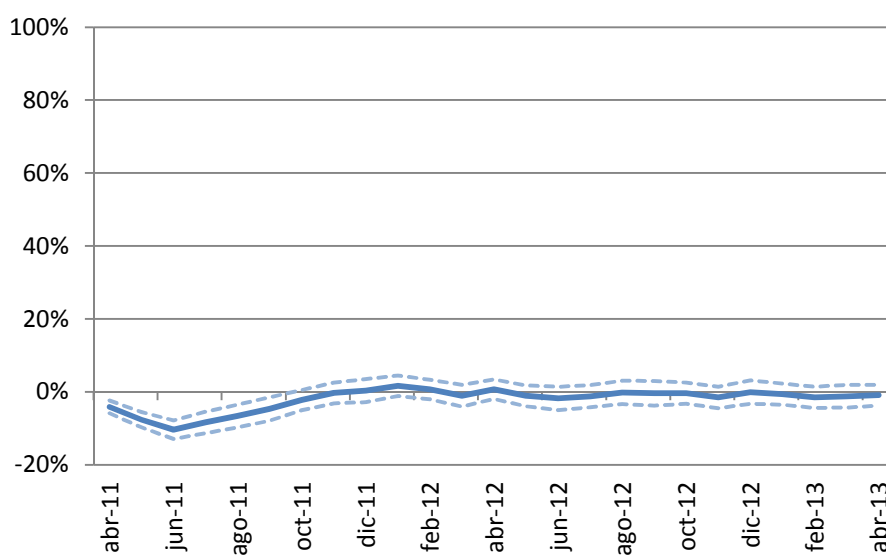
b) Dones

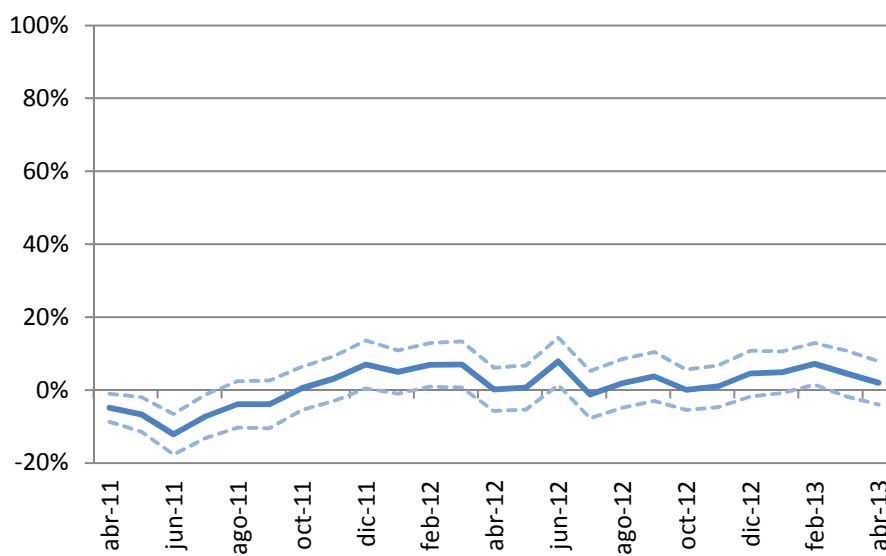
c) Homes

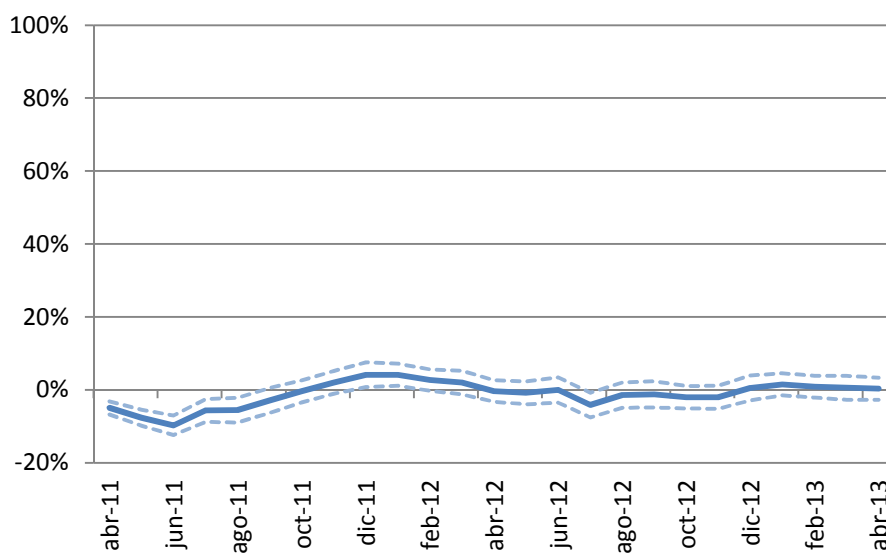
d) De 18 anys a 21 anys

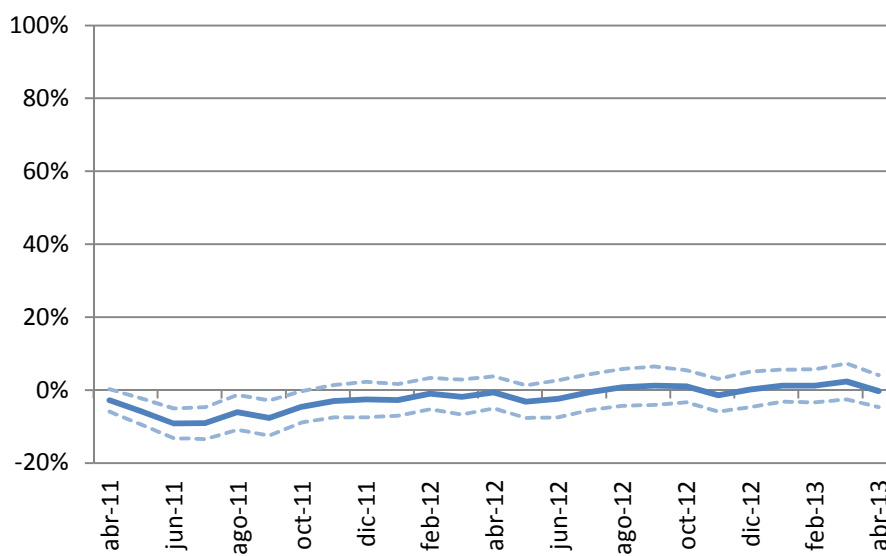
e) 22 anys o més

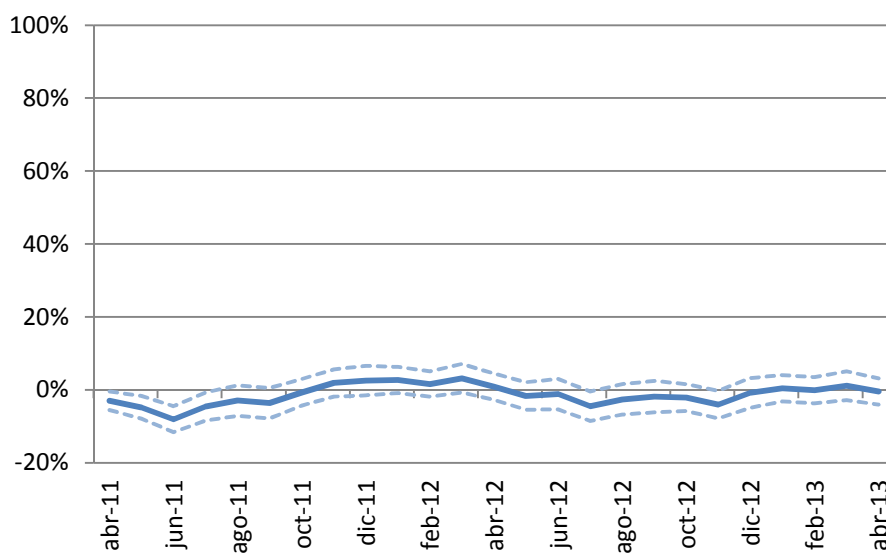
f) Registre aturat no artificial

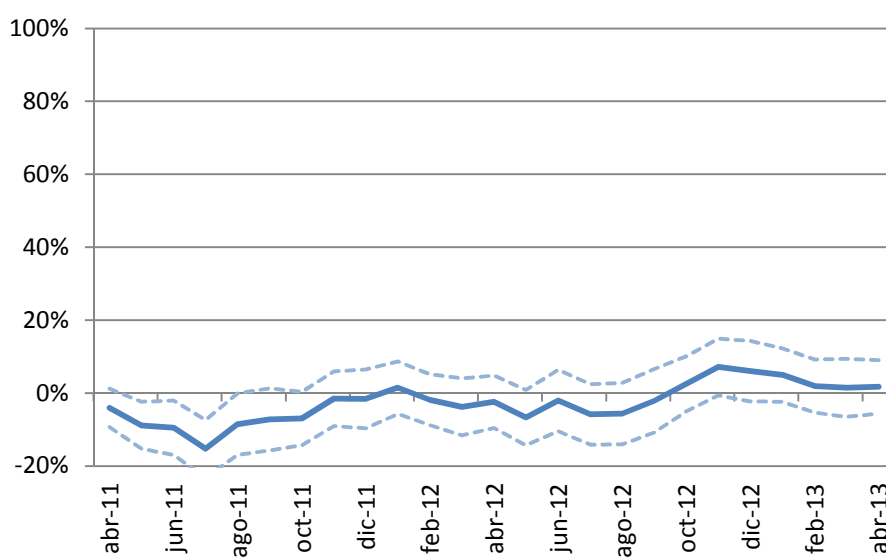
g) Registre atur artificial

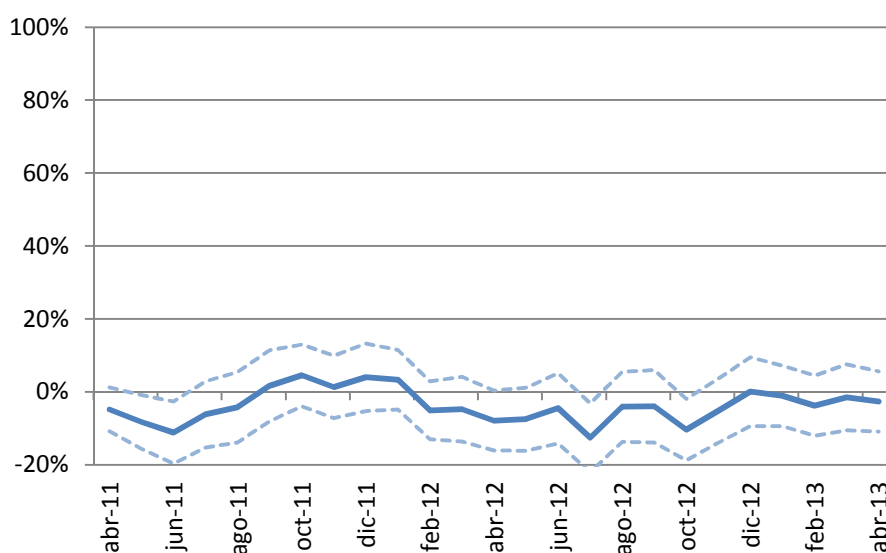
h) Especialitat administració i gestió

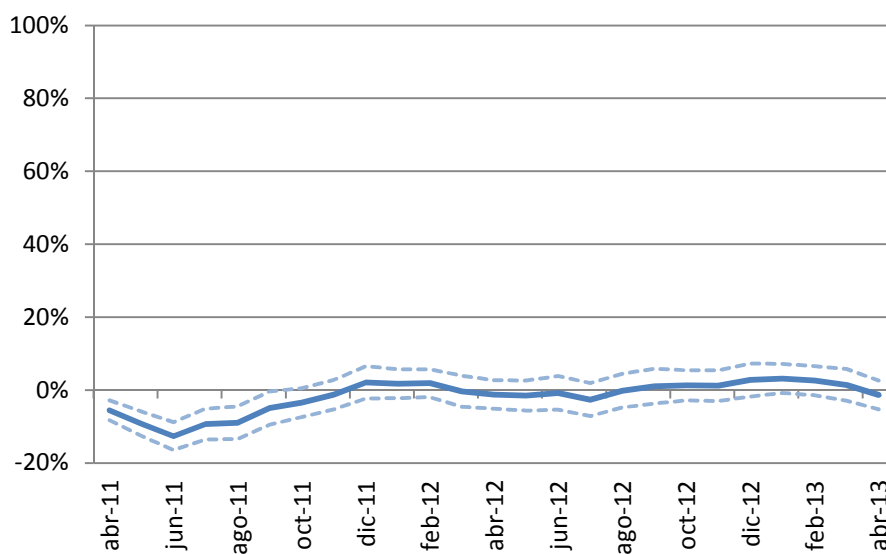
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

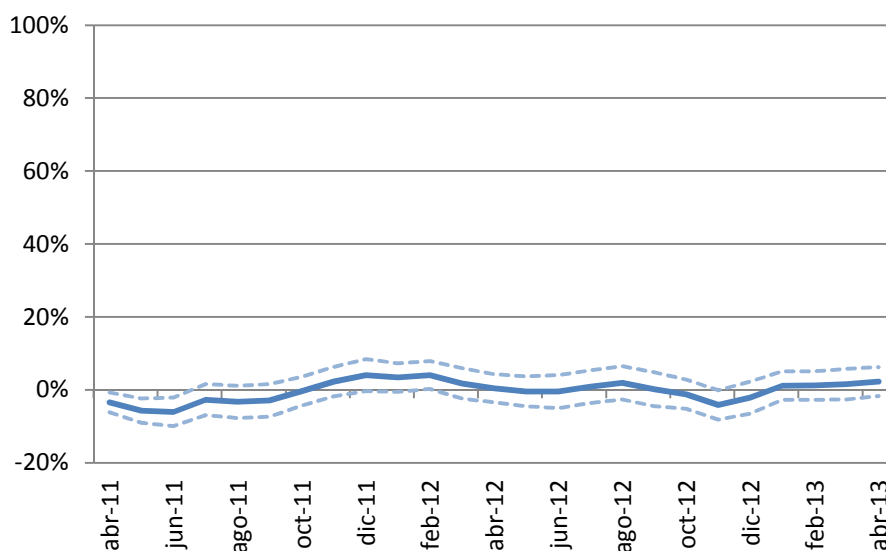
j) Especialitat indústria

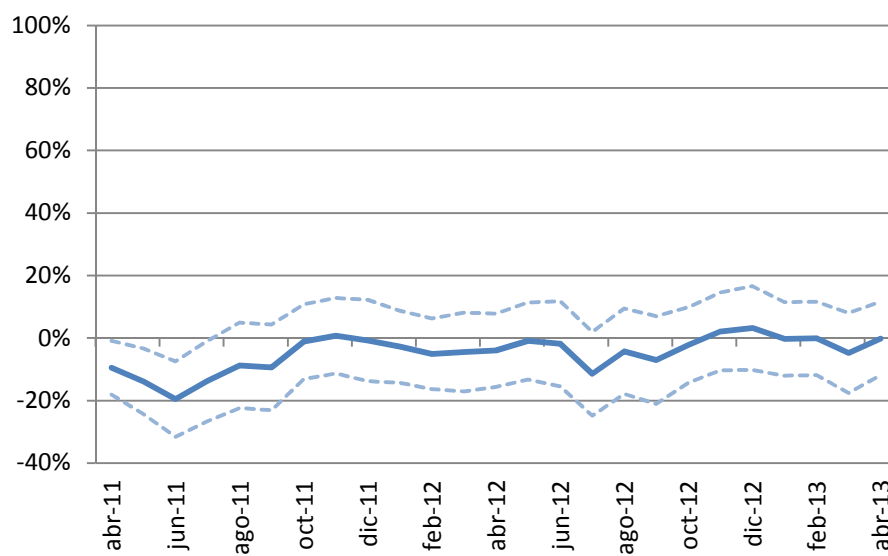
k) Especialitat instal·lació i manteniment

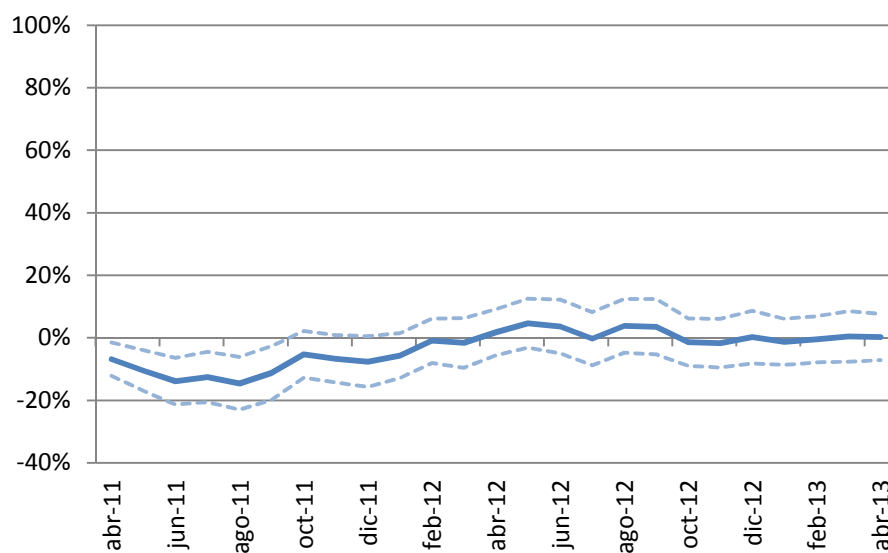
l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

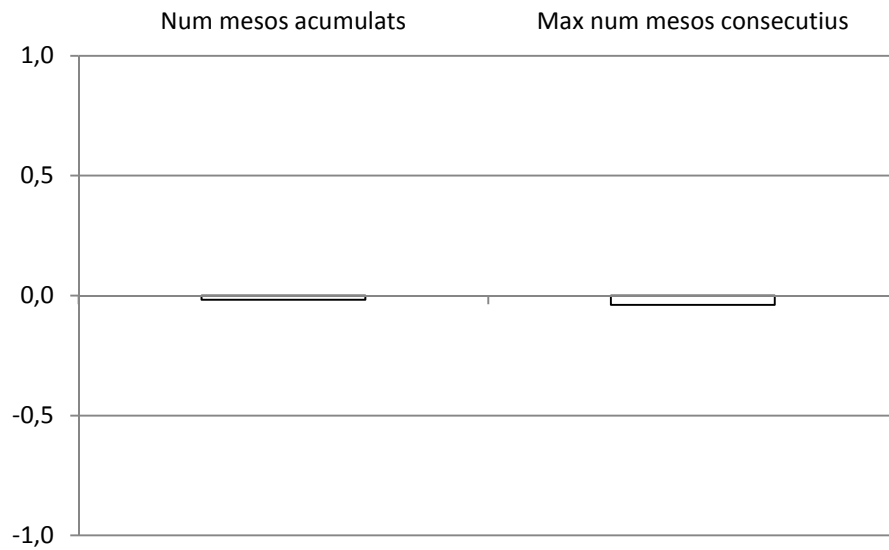

n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

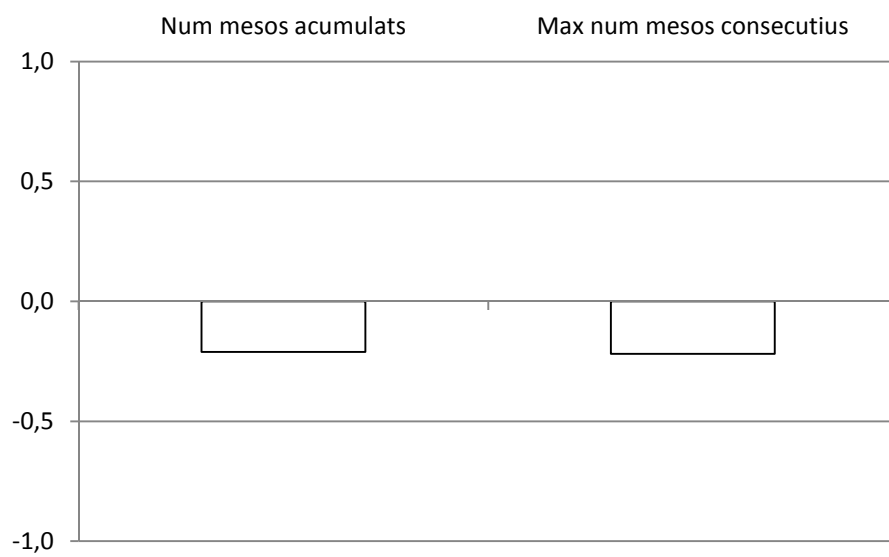

ii) **Mesos acumulats i màxim nombre de mesos treballats en forma consecutiva**

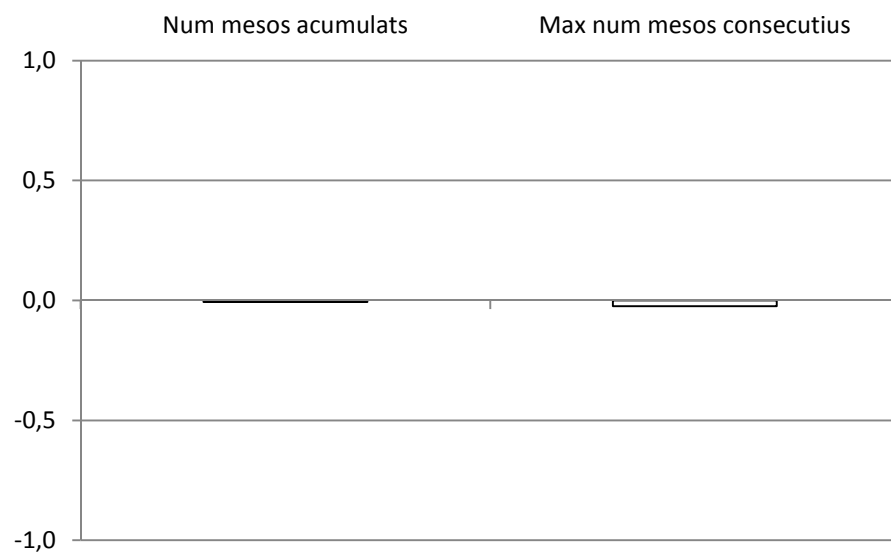
a) Tots

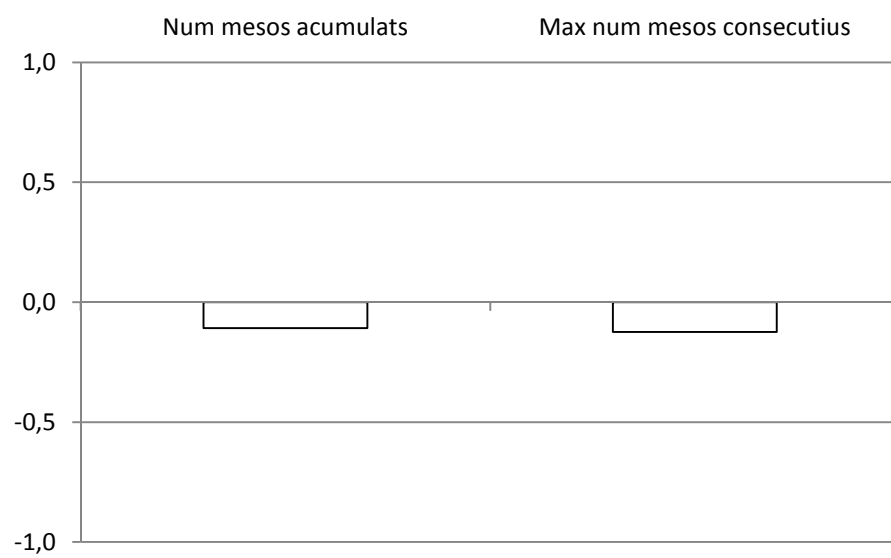
b) Dones

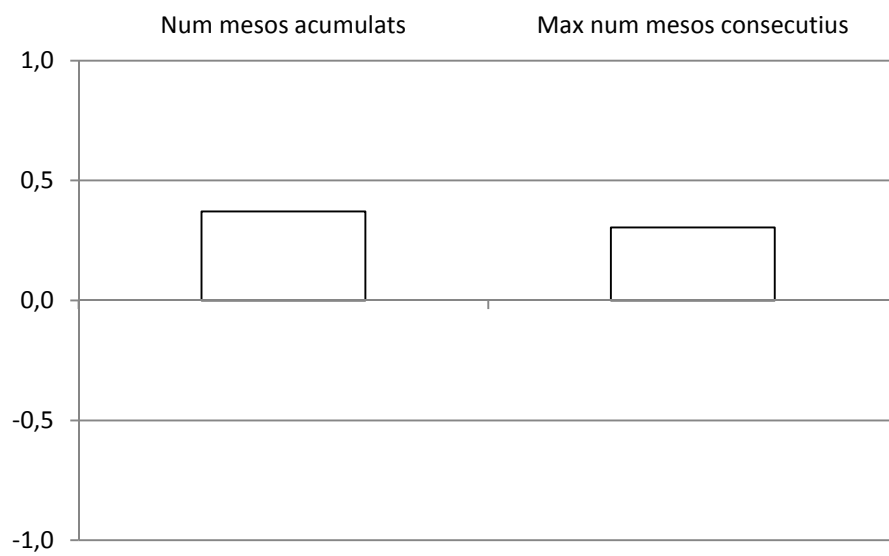
c) Homes

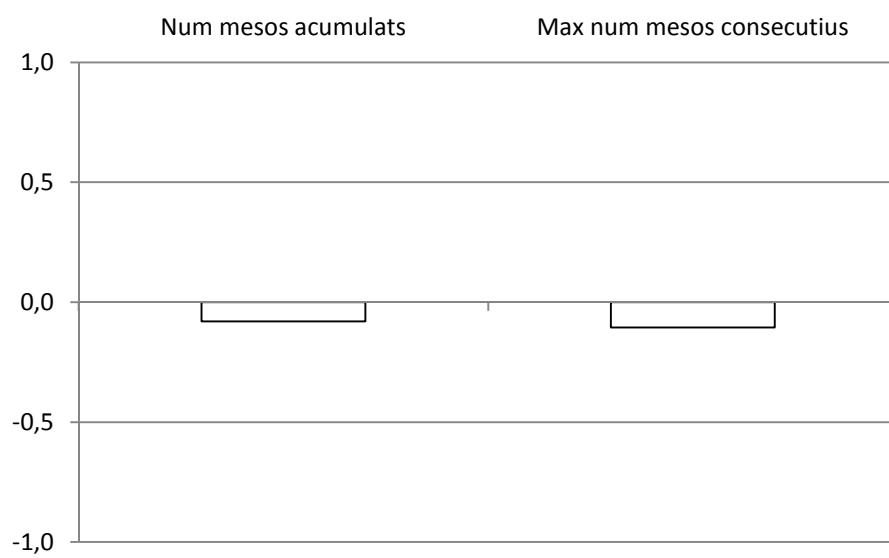
d) De 18 anys a 21 anys

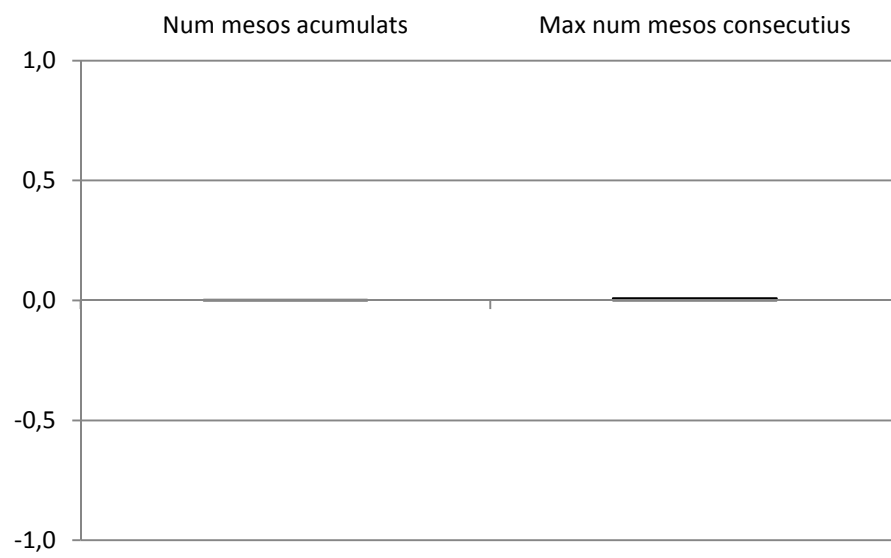
e) 22 anys o més

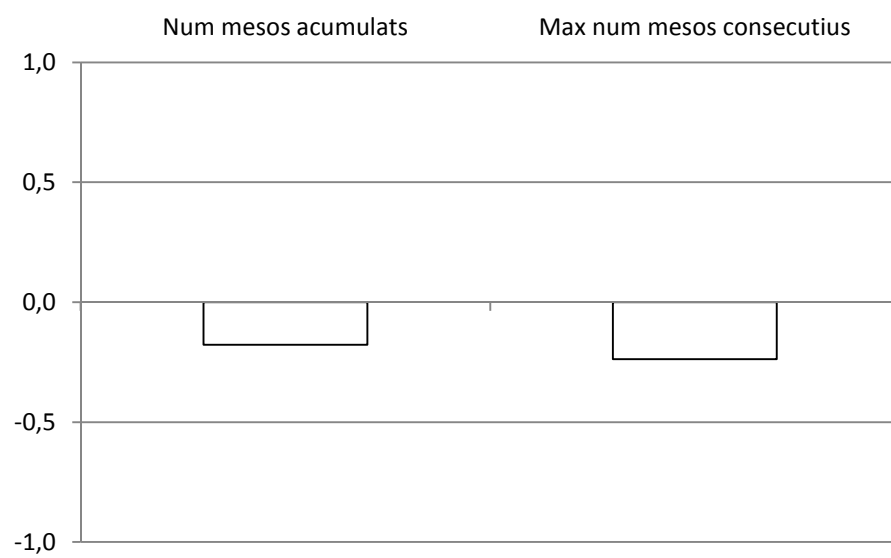
f) Registre aturat no artificial

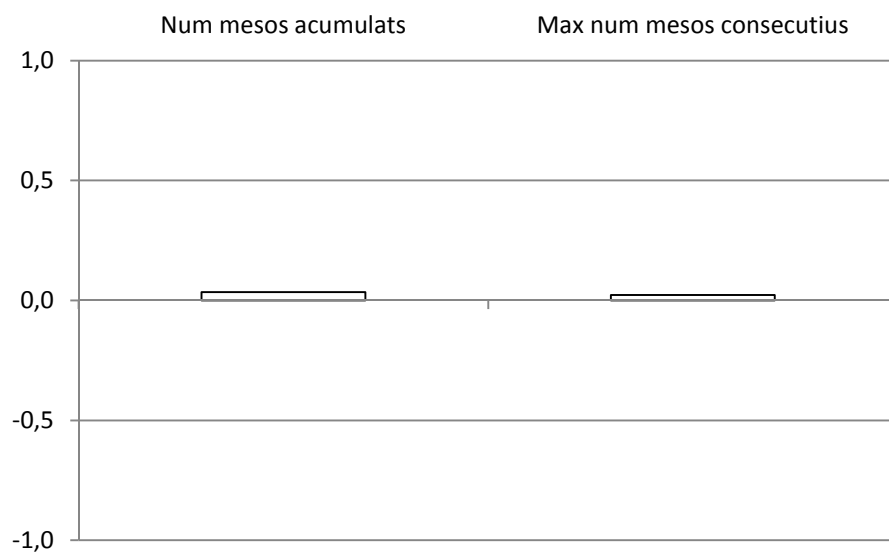
g) Registre atur artificial

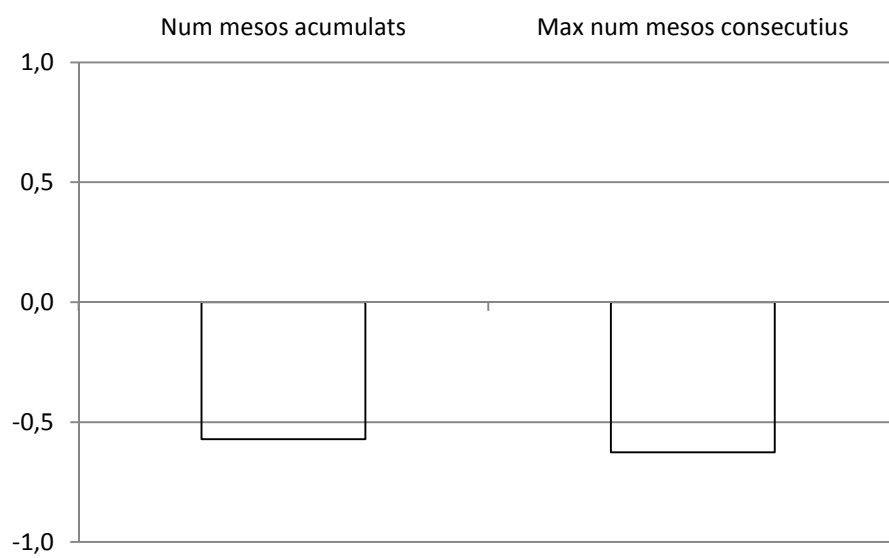
h) Especialitat administració i gestió

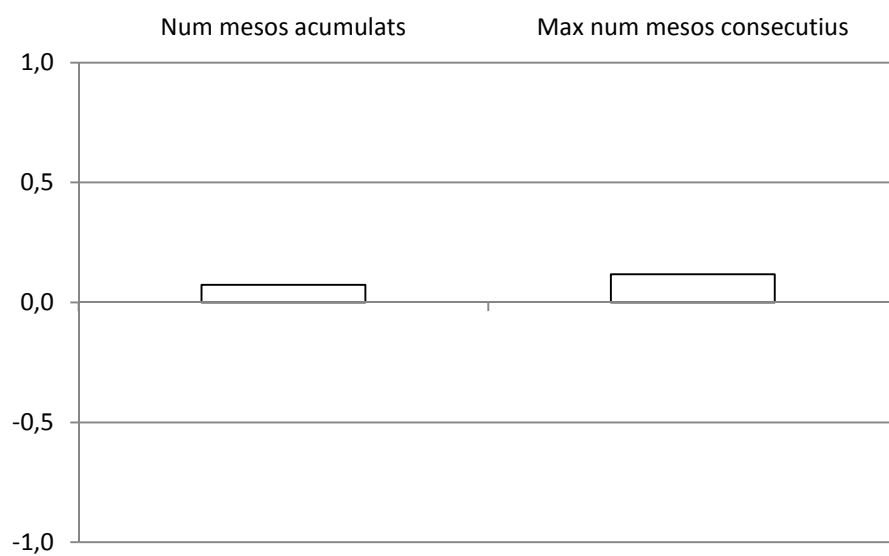
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

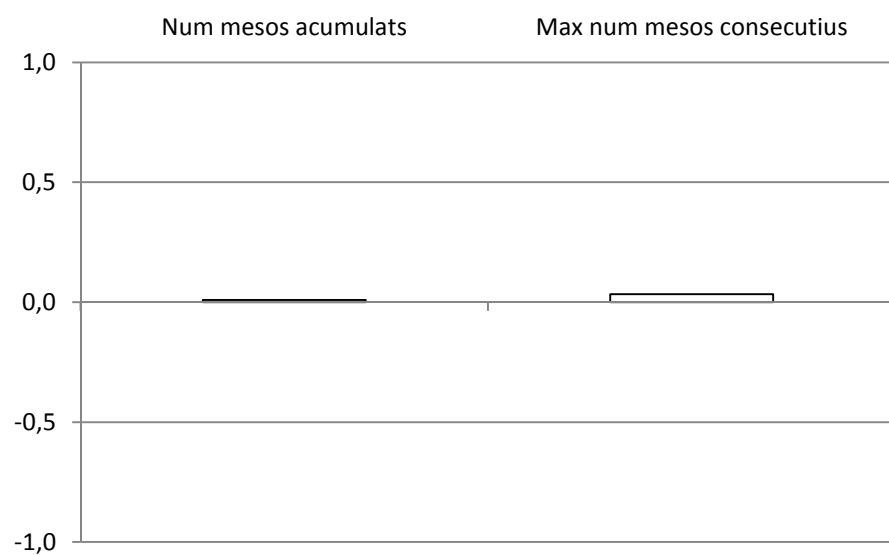
j) Especialitat indústria

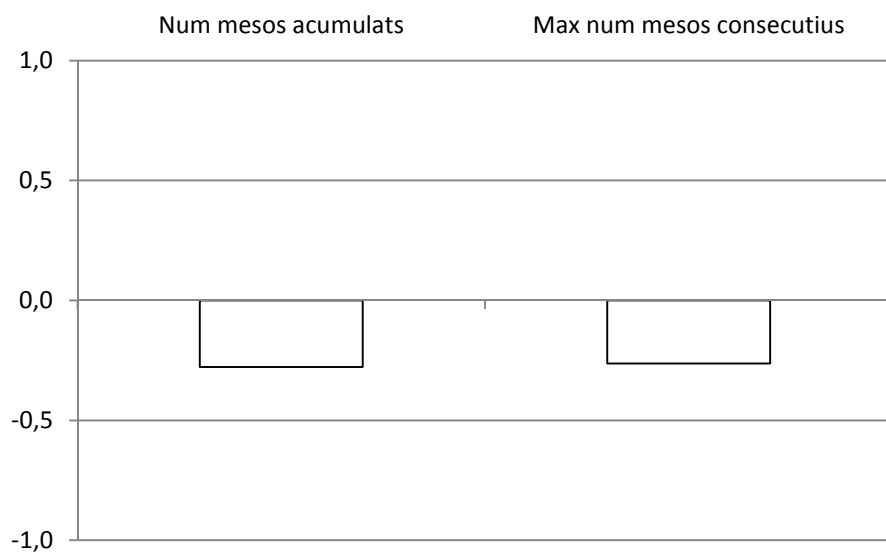
k) Especialitat instal·lació i manteniment

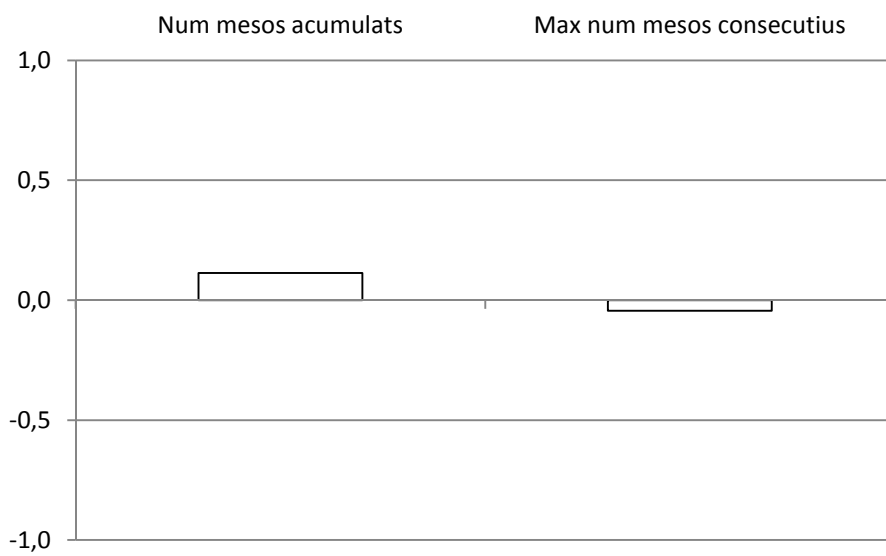
l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

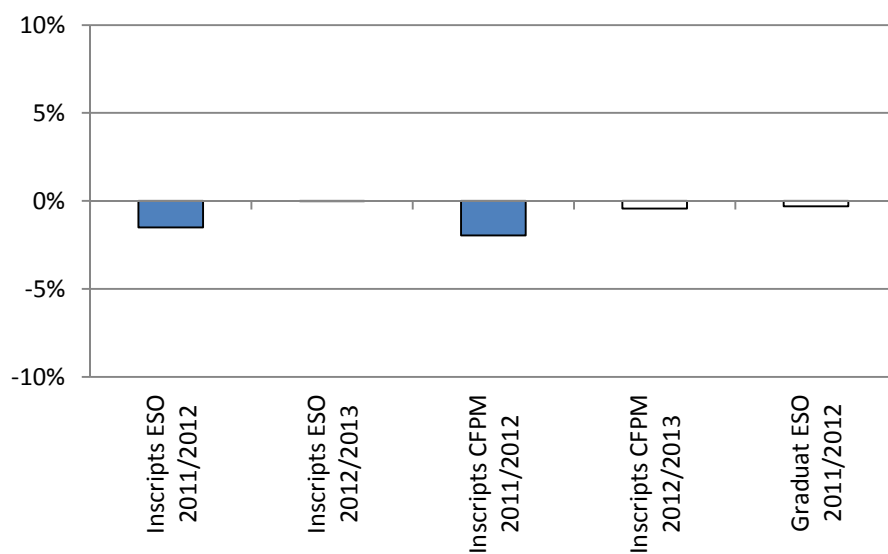

n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

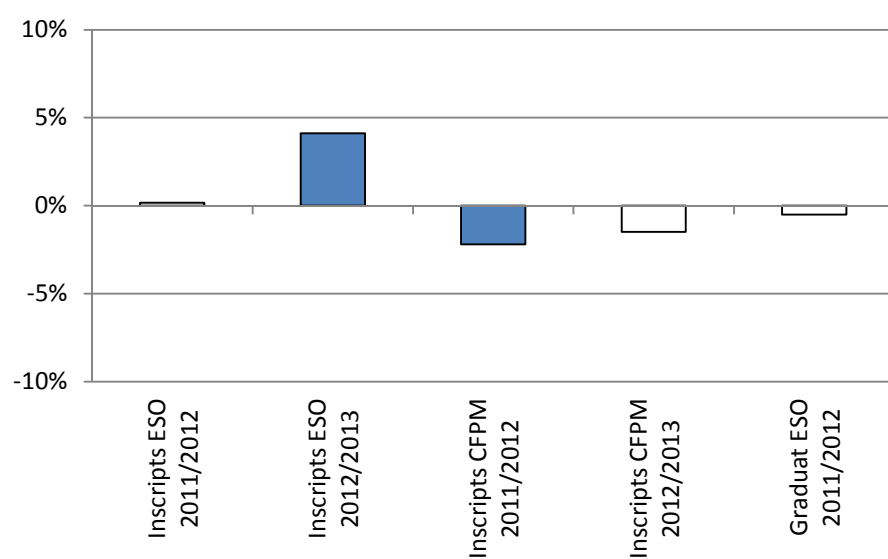

iii) Outcomes educatius

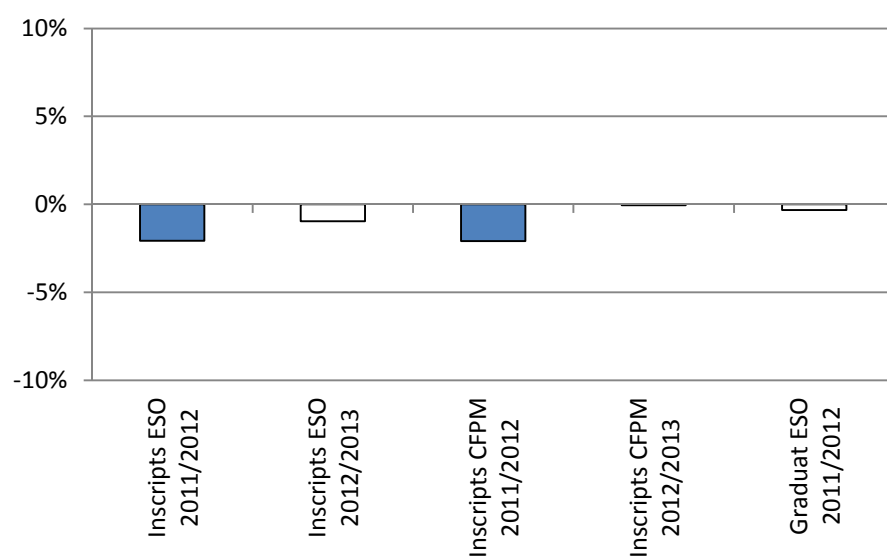
a) Tots

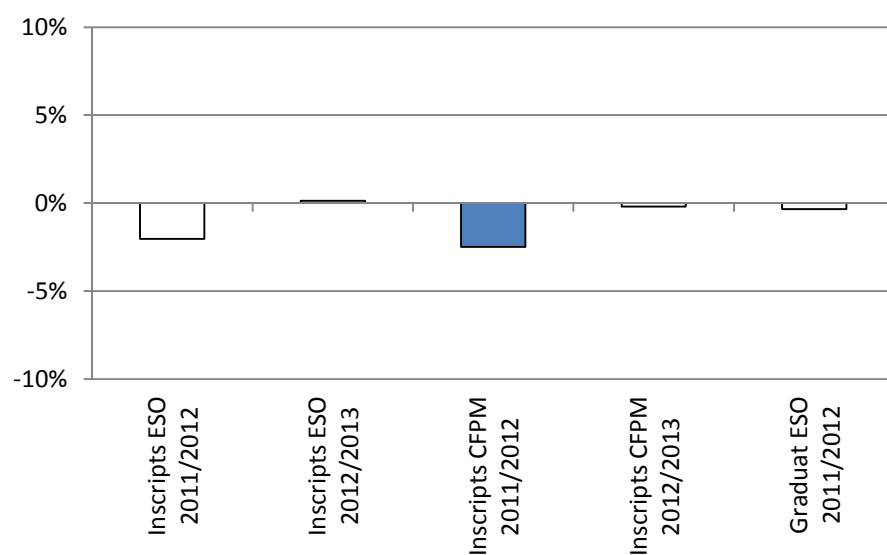
b) Dones

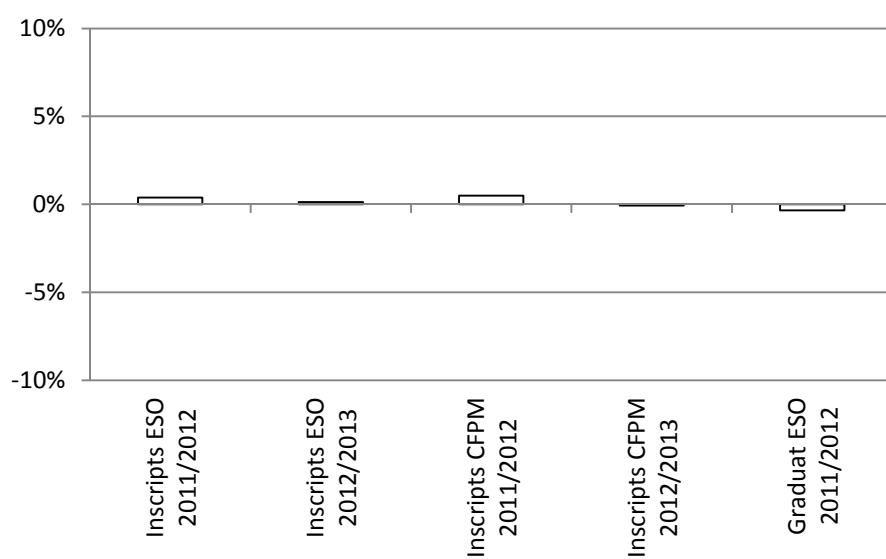
c) Homes

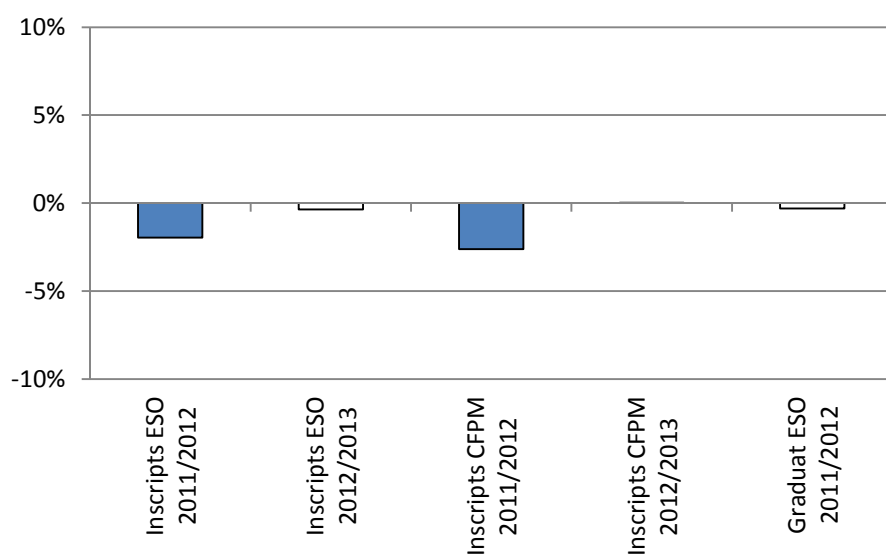
d) De 18 anys a 21 anys

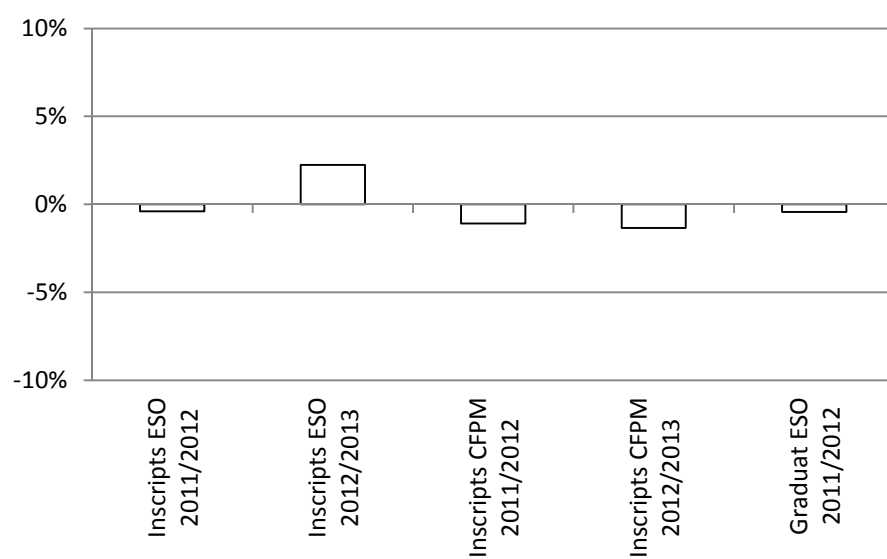
e) 22 anys o més

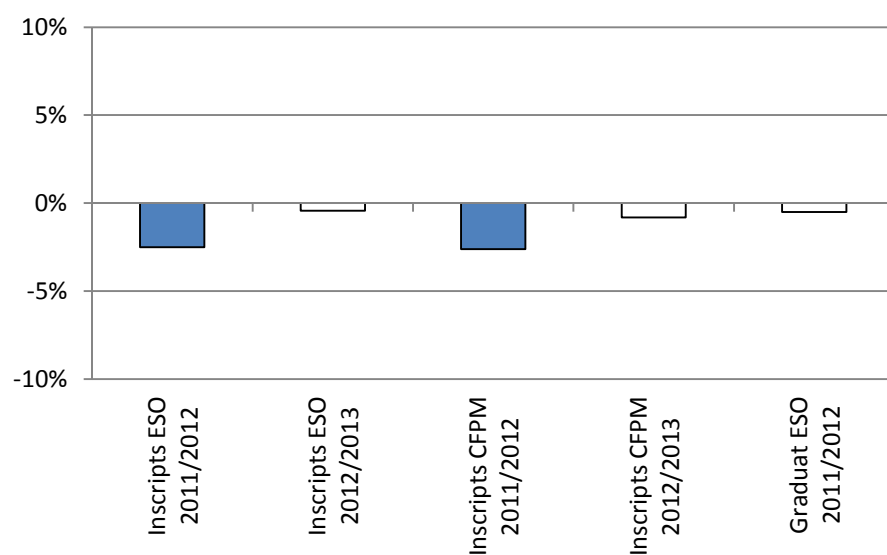
f) Registre aturat no artificial

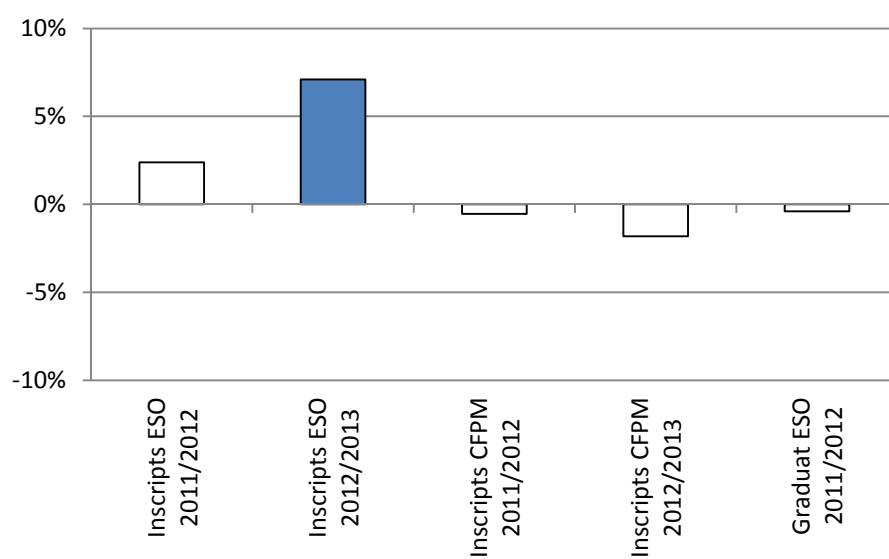
g) Registre atur artificial

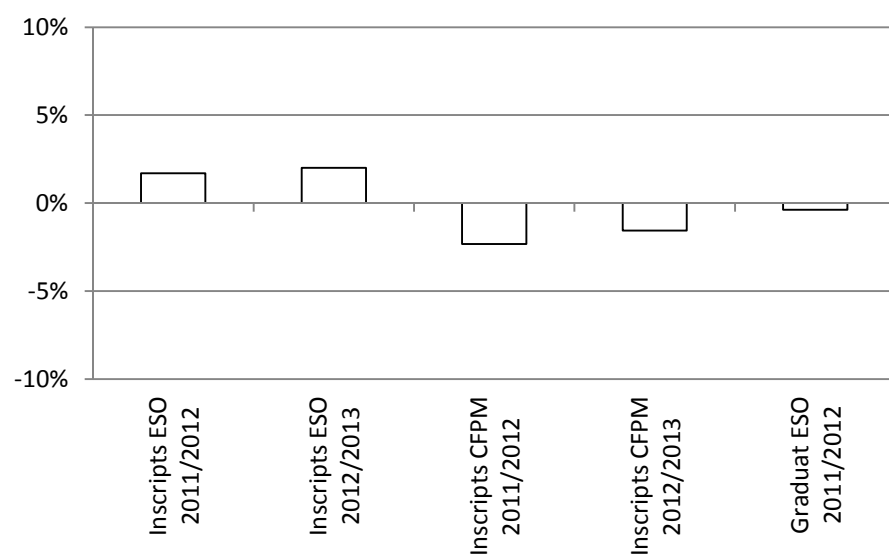
h) Especialitat administració i gestió

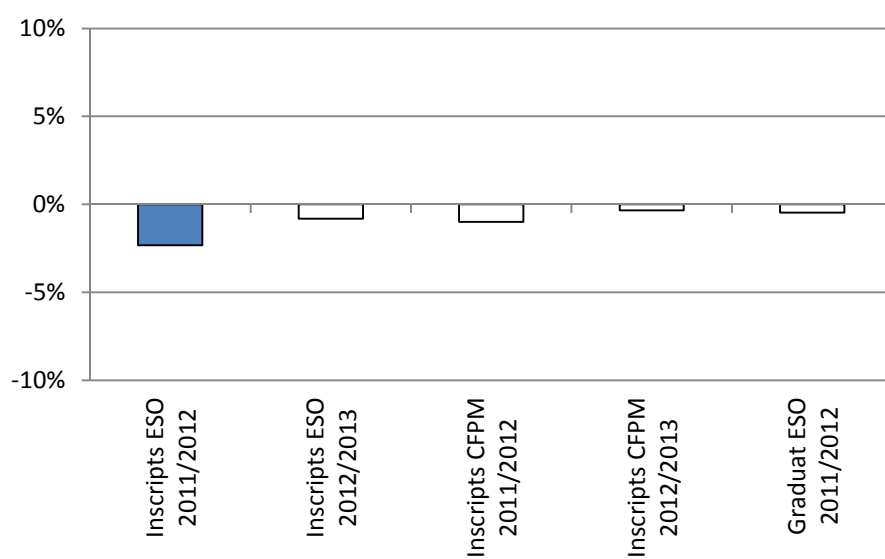
i) Especialitat agricultura, medi ambient i sostenibilitat

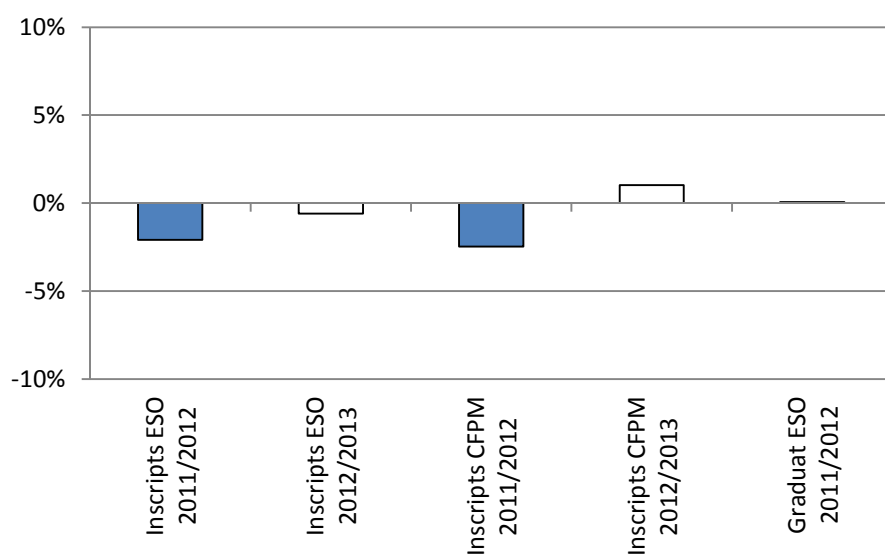
j) Especialitat indústria

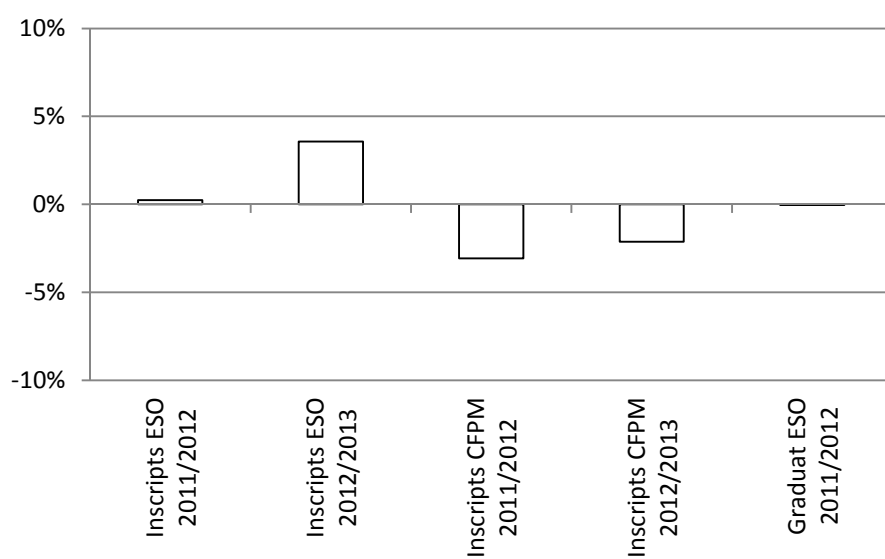
k) Especialitat instal·lació i manteniment

l) Especialitat serveis personals

m) Especialitat tecnologies de la informació i de la comunicació

n) Especialitat turisme, oci i activitats culturals

